

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ORMAN KAYNAKLARININ TURİZM AMAÇLI TAHSİSİNE İLİŞKİN
SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİ**

Doktora Tezi

Tuncay PORSUK

Ankara-2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ORMAN KAYNAKLARININ TURİZM AMAÇLI TAHSİSİNE İLİŞKİN
SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİ**

Doktora Tezi

Tuncay PORSUK

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nesrin ALGAN

Ankara-2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL ÇEVRE BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ORMAN KAYNAKLARININ TURİZM AMAÇLI TAHSİSİNE İLİŞKİN
SORUNLAR VE ÇÖZÜMLERİ

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nesrin ALGAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Nesrin ALGAN.....

Prof. Dr. Çelik ARUOBA.....

Doç. Dr. Emine OLHAN.....

Doç. Dr. Ergin DUYGU.....

Yard. Doç. Dr. Ahmet TOLUNAY.....

Tez Sınavı Tarihi: 28/09/2009

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(28/09/2009)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

TUNCAY PORSUK

İmzası

.....

Teşekkür

“Orman kaynaklarının turizm amaçlı tahsisine ilişkin sorunlar ve çözümleri ”adlı bu çalışma, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim dalında Doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

Gerek doktora ders aşamasında ve gerekse tez hazırlık aşamasında değerli fikir ve katkılarından faydalandığım tez yöneticim Prof. Dr. Çelik ARUOBA’ya, Çelik hocamın emekliliği nedeni ile resmiyette boşalan tez danışmanlığı görevini tereddütsüz üstlenen değerli hocam Prof. Dr. Nesrin ALGAN’a, tez konusunun seçiminde ve tez hazırlama sürecinde değerli fikir ve birikimlerini bizimle paylaşan, adeta bu çalışmada ikinci bir danışman olan, 5 yıla yakın bir süreçte TİK üyeliği görevi yapan, tez çalışmasını tamamlayamadan aramızdan ayrılan değerli hocam Prof. Dr. A. Uçkun GERAY’a, Uçkun hocamın ayrılığını bizlere hissettirmeyen ve ormancılık konusunda değerli fikir ve görüşlerinden faydalandığım Yard. Doç. Dr. Ahmet TOLUNAY’a, diğer TİK üyesi hocam Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL’e, doktora ders aşamasında ders aldığım ve değerli fikirlerinden faydalandığım ufku genişleten diğer hocalarıma ve doktora ders arkadaşlarıma, tez çalışmasında her zaman bana destek olan değerli meslektaşlarım Dr. Ersin YILMAZ, Ercan ÖZYÜREK ve Alptekin KARAHAN’a, Dr. Münevver ARSLAN, OGM ve KTB de gerçekleştirilen çalışmalarda değerli yardımlarını gördüğüm kurum çalışanlarına, bu çalışmayı projelendirip çalışmanın tarafımdan yapılabilirliğine finansal destek sağlayan ormancılık araştırma teşkilatına, çalışma sürecinde okuduğum eserlerin yazarlarına, tez çalışması sürecinde desteğini ve anlayışını esirgemeyen sevgili eşim Emine ve kızım Ilgın’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Kısaltmalar Dizini	XII
Tablolar Dizini.....	XIII
Şekiller Dizini.....	XV
Resimler Dizini.....	XVI
Ekler Dizini.....	XVII

GİRİŞ.....1

1. Araştırmanın Konusu, Sorunun Tanımı ve Önemi 9
2. Araştırmanın Amacı.....12
3. Varsayımlar, Yaklaşımlar ve Hipotez.....12
4. Araştırmanın Yöntemi (veri toplama tekniği).....14

BİRİNCİ BÖLÜM

1.Ormancılık ve Turizm.....	18
1.1.Ormancılık ve Ormanın Tanımı	18
1.1.1.Türkiye de Ormanlarla İlgili Yasal Düzenlemeler ve Politikalar.....	27
1.1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Ormancılığımız.....	28
1.1.1.2. Cumhuriyet Dönemi Ormancılığımız.....	29
1.1.2. Ormanların Kamu Malları Arasındaki Yeri	35
1.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma – Ormancılık İlişkisi ve Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi.....	39
1.2. Turizm.....	47
1.2.1.Turizm ve Çevre.....	53
1.2.2. Türkiye de Turizmle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Politikalar.....	62

1.2.3. Sürdürülebilir Kalkınma – Turizm İlişkisi ve Sürdürülebilir Turizm	71
1.3.Sürdürülebilir Ormancılık - Sürdürülebilir Turizm Entegrasyonu.....	82

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kamu Yararı ve Kamu Arazi Tahsisleri.....	86
2.1. Kamu Yararı Kapsamında Kamu Arazi Tahsislerinin Hukuki İçeriği.....	86
2.1.1. Kamu Yararı Ölçütünün Değer Dünyasındaki Yeri.....	101
2.1.2. Refah Ekonomisi Açısından Kamu Yararı.....	110
2.2. Ormancılıkta Kamu Yararı.....	112
2.2.1. Ormancılıkta Çevresel- Ekolojik Eksende Kamu Yararı.....	114
2.2.1.1. Ormanların bünyesinde barındırdığı zengin biyolojik çeşitlilik yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar.....	114
2.2.1.2. Ormanların Su üretimi, su varlığını koruma ve düzenleme, sel, taşkınlar ve çığ önleme yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar....	117
2.2.1.3. Ormanların erozyonu engelleme ve toprak verimliliğini koruması yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar.....	120
2.2.1.4. Ormanların yaban hayatını ve yaban hayvanlarını koruma ve avcılık hizmetlerinden dolayı topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar.....	124
2.2.1.5. Ormanların kirli havayı ve gürültüyü emmesi (süzmesi) yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar.....	126
2.2.1.6. Ormanların karbon depolama ve iklim üzerin olumlu etki yapması yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar.....	128
2.2.2. Ormancılıkta Ekonomik- Finanssal Eksende Kamu Yararı.....	133
2.2.2.1. Ormanlardan elde edilen odun hammaddesinin (yapacak, yakacak) topluma sağladığı ekonomik-f finanssal yararlar.....	134

2.2.2.2. Odundan türetiliş ürünlerin (kağıt, mobilya vb.) topluma sağladığı ekonomik-finanssal yararlar.....	136
2.2.2.3. Ormanlardan elde edilen odun dışı orman ürünlerinin topluma sağladığı Ekonomik-Finanssal yararlar.....	137
2.2.2.4. Orman Kaynaklarının varlığına bağlı olarak bölgesel gelişme gösteren orman endüstri sanayisinin topluma sağladığı ekonomik-finanssal yararlar.....	140
2.2.2.5. Odun Ürünlerinin, Odundan Türetilmiş Ürünlerin, Odun Dışı Orman Ürünlerinin ve Orman Endüstri Sektörünün İthal ikamesi, ihracat ve döviz girdisi yönünden topluma sağladığı ekonomik-finanssal yararlar.....	141
2.2.3. Ormancılıkta Sosyo - Kültürel Eksende Kamu Yararı.....	141
2.2.3.1. Doğal Peyzaj güzelliği ve turizm işlevi ile topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar.....	141
2.2.3.2. Orman kaynaklarının yarattığı istihdam nedeni ile topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar.....	143
2.2.3.3. Devlet orman işletmeciliğinde orman köylülerine ve diğer sektörlere sağlanan sübvansiyonların topluma sağladığı sosyo-kültürel yararlar.....	145
2.2.3.4. Ormanlardan elde edilen geleneksel ekolojik bilgilerden topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar.....	146
2.2.3.5. Ormanların sağlık üzerine olumlu etkileri yönünden topluma sağladığı sosyo-kültürel yararlar.....	147
2.2.3.6. Toplumsal istikrar ve kırdan göçü önleme bakımından topluma sağladığı sosyo-kültürel yararlar.....	150

2.2.3.7. Orman içi meralardan otlatma yolu ile topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar.....	151
2.3. Turizmde Kamu Yararı.....	153
2.3.1. Turizmde Çevresel- Ekolojik Eksende Kamu Yararı.....	153
2.3.2. Turizmde Ekonomik- Finanssal Eksende Kamu Yararı.....	154
2.3.2.1 Turizmde girdi sağlayan sektörleri geliştirme yönünden topluma sağlanan yararlar.....	156
2.3.2.2. Kırsal kalkınmada bir araç olması bakımından topluma sağlanan yararlar.....	159
2.3.2.3. Ödemeler dengesine olan etkisi bakımından topluma sağlanan Yararlar.....	160
2.3.2.4. Turizmin gelir artışı ve yaşam kalitesini artırması yönünden topluma sağladığı yararlar.....	164
2.3.2.5. Çevre korunmasına finansal kaynak yaratması yönünden topluma sağladığı yararlar.....	167
2.3.3. Turizmde Sosyo- Kültürel Eksende Kamu Yararı.....	168
2.3.3.1. Turizmin istihdam yönünden topluma sağladığı sosyo-kültürel yararlar.....	169
2.3.3.2. Dinlenme, yenilenme ile sağlık ve psikolojik yönden topluma sağladığı sosyo-kültürel Yararlar.....	172
2.3.3.3. Kültürel gelişimi sağlaması yönünden topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar.....	173
2.3.3.4. Uluslar arası tanıtım ile topluma sağlanan yararlar.....	179

2.4. Türkiye’de Kamu Yararı Kapsamında Turizme Tahsis Edilen Orman Kaynaklarının Envanteri ve Sorunlar.....	180
2.4.1. 6831 Sayılı Orman Kanunu Kapsamındaki İzin ve İrtifaklar.....	187
2.4.2. 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu Kapsamındaki Tahsisler.....	189
2.4.3. Sorunlar.....	192
2.4.3.1. Ekolojik-Çevresel Sorunlar.....	192
2.4.3.2. Yönetmel, Hukuki ve Politik Sorunlar.....	199

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Turizm Etkinliklerinin Planlanacağı Ormanlık Alanlarda Sürdürülebilir Kaynak Yönetimi İçin Ölçütler, Göstergeler, Yöntem ve Modelleme.....	206
3.1. Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi Ölçüt ve Göstergeleri.....	212
3.2. Sürdürülebilir Turizm Ölçüt ve Göstergeleri.....	218
3.3. Kamu Yararı Kapsamında Orman Kaynaklarının Turizme Tahsisi İçin Ölçüt ve Göstergeler.....	233
3.4. Sorun Çözümünde Kullanılacak Yöntem.....	248
3.5. Sorun Çözümünde Kullanılacak Model.....	258
3.6. Araştırma Anket Bulguları	263
3.7. Örnek Alan Uygulamaları.....	273
3.7.1. Çankırı İlgaz Yıldıztepe Turizm Merkezi Alan Uygulaması.....	273
3.7.2. Antalya Belek Turizm Merkezi Alan Uygulaması.....	285
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	294
KAYNAKÇA.....	311
SUMMARY.....	324
ÖZET.....	325

EKLER.....	334

Kısaltmalar Dizini

ATO: African Timber Organisation (Afrika Tomruk Örgütü)
AYM: Anayasa Mahkemesi
BM: United Nations(Birleşmiş Milletler)
BYTGM: Basın Yayın Tanıtım Genel Müdürlüğü
FIS: Uluslar arası Kayak Federasyonu
GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla
ITTO: International Tropical Timber Organisation(Uluslar arası Tropikal Tomruk Örgütü)
KTB: Kültür ve Turizm Bakanlığı
OECD: Organisation for Economic Co- Operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OGM: Orman Genel Müdürlüğü
OK: Orman Kanunu
TEMA: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı
TTK: Turizm Teşvik Kanunu
TUBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknoloji Araştırma Kurumu
UNCED: The United Nations Conference on Environment and Development (Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı)
UNCTAD: United Nations Conference on Trade and Development(Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı)
UNEP: United Nations Environment Programme (Birleşmiş Milletler Çevre Programı)
UNESCO: United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation (Birleşmiş Milletler, Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu)
WTO: World Tourism Organisation (Dünya Turizm Örgütü)
WWF: World Wild Life Fund (Dünya Doğayı Koruma Vakfı)
YİGM: Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü
YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

Tablolar Dizini**Sayfa**

Tablo 1: Odun Ürünlerinin Üretim Miktarları ve Oluşturdukları Ekonomik Büyüklük.....	135
Tablo 2: Türkiye Turizm Gelirleri ve GSMH içindeki Payı.....	155
Tablo 3: Türkiye de Turizm Gelirleri-Ziyaretçi sayısı- Ortalama Kişi Başı Harcama İlişkisi.....	156
Tablo 4: 6831 Sayılı OK Kapsamındaki Turizm İzin ve İrtifaklarının Orman Bölge Müdürlüklerine Dağılımı.....	188
Tablo 5: 2634 Sayılı TTK Kapsamında Turizme Tahsis Ediliş Orman Alanlarının Orman Bölge Müdürlüklerine Dağılımı.....	190
Tablo 6: Helsinki, Montreal ve Yakın Doğu Süreci Ölçütleri.....	214
Tablo 7: Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (Politik).....	219
Tablo 8: Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (Çevresel).....	222
Tablo 9: Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (Çevresel).....	224
Tablo 10: Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (Çevresel).....	226
Tablo 11: Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (Çevresel).....	227
Tablo 12: Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (Çevresel).....	228
Tablo 13: Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (Sosyal ve Kültürel).....	229
Tablo 14: Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (Ekonomik).....	231
Tablo 15: Orman Kaynaklarının Turizme Tahsisi İçin Ölçüt ve Göstergeler.....	234

Tablo 16: Ilgaz Yıldız Tepe Turizm Merkezi İçin Alan Değerlendirme Karnesi...	277
Tablo 17: Belek Turizm Merkezi İçin Alan Değerlendirme Karnesi.....	287

Şekiller Dizini

Sayfa

Şekil 1: Değer Dünyası.....	103
Şekil 2: OK Kapsamındaki Turizm İzin ve İrtifaklarının Orman Bölge Müdürlüklerine Dağılımı.....	189
Şekil 3: Tahsis Adedine Göre TTK Kapsamında Turizme Tahsis Edilen Orman Alanlarının Orman Bölge Müdürlüklerine Dağılımı	191
Şekil 4: Alan Büyüklüğüne Göre TTK Kapsamında Turizme Tahsis Edilen Orman Alanlarının Orman Bölge Müdürlüklerine Dağılımı	191
Şekil 5: Sürdürülebilir Kalkınma-Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi- Sürdürülebilir Turizm İlişkisi.....	232

Resimler Dizini

Sayfa

Resim 1: Belek Turizm Merkezinde Traşlanan Orman Alanından Görünüm.....	195
Resim 2: Belek Turizm Merkezinde Turizm Tesisi İnşaatından Görünüm.....	196
Resim 3: Belek Turizm Merkezinde Turizm Tesisi İnşaatından Görünüm.....	196
Resim 4: Belek turizm Merkezinde Ormandan Açılmış Kumul alanda İnşaat Faaliyetinden Görünüm.....	197
Resim 5: Belek turizm Merkezinde Orman Açmaları Sonucu Yapılmış Bir Golf Tesisinden Görünüm.....	197
Resim 6: Belek turizm Merkezinde Orman Açmaları Sonucu Yapılmış Başka Bir Golf Tesisinden Görünüm.....	198
Resim 7: Alanya da OK kapsamında verilen Bir Alanda Turizm tesis İnşaatından Görünüm.....	198
Resim 8: Antalya/Kaş ta Orman Açmasından Görünüm.....	199
Resim 9: Yıldıztepe Turizm Merkezi Kayak Pistinden Görünüm.....	274
Resim 10: Yıldıztepe Turizm Merkezi Kayak Pistinden Başka Bir Görünüm.....	275
Resim 11: Ilgaz Yıldıztepe Turizm Merkezinde Faaliyette Olan Turizm Tesisi....	275
Resim 12 : Pist Varış Noktasındaki Kafeterya Binasından Görünüm.....	276

Ekler Dizini**Sayfa**

Ek 1: Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi İçin Helsinki Sürecinde Kabul Edilen Ölçüt ve Göstergeler.....	331
Ek 2: Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi İçin Montreal Sürecinde Kabul Edilen Ölçüt ve Göstergeler.....	354
Ek 3: Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi İçin Yakın Doğu Sürecinde Kabul Edilen Ölçüt ve Göstergeler.....	364
Ek 4: Anket Formu.....	370
Ek 5: Orman Prensipleri	379
Ek 6: Anket Değerlendirme Tablosu.....	381
Ek 7: Anket Formu ile Sorun Çözümünde Kullanılan Modeldeki Parametrelerin İlişkisi.....	389

GİRİŞ

Dünyanın doğal yapısı her geçen gün biraz daha bozulmakta, var olan doğal ve bakir alanlar her geçen gün azalmaktadır. İnsan tarihi boyunca doğal yaşam ortamlarına müdahil olmuş, ekosistemler üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Dünyanın birçok bölgesinde, antropojen müdahalelere karşı doğanın taşıma kapasitesi bitme noktasına gelmiştir. Gözle gözlenebilen bu durum sayesinde doğa tahribatı ve çevre krizi anlaşılmaya başlamıştır.

Özellikle sanayi devriminden sonra doğal kaynaklar üzerindeki baskılar artmıştır. Sanayileşmiş ülkelerce, adeta doğal kaynaklar hiç bitmeyecek bir kaynak mantığında kullanılmıştır. Bu durum dünya doğal kaynak tabanlarında onarılması güç hasarlar açmış, günümüze kadar orman ekosistemleri de bu tahribattan payını almıştır.

Orman kaynaklarının tahrip edilmesi ve orman alanlarının azalması, orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi sorununu gündeme getirmiştir. Klasik Avrupa ormancılığında ormanlar odun üretimi yapılan bir kaynak olarak algılanmıştır. Bu anlayışın tek amacı; birim alandan en fazla ve en yüksek kalitede ve sürekli odun hammaddesinin temin edilmesidir. 20 yy. ile bu anlayış değişmeye başlamış ve en fazla odun hammaddesi elde etme amacı ile entansif olarak işletilen bir ormancılık işletmesinin, aynı zamanda ülke kültürü için hizmet fonksiyonlarını da yerine

getireceği düşünölmüştür. 20 yy. ikinci yarısından itibaren hızlı nüfus artışı, teknolojik gelişmeler, gelir düzeyinin artması, eğitim seviyesinin yükselmesi, toplumun değeri yargılarındaki değışim, çevresel kaygılar gibi nedenlerden dolayı, yenilenebilir bir doğal kaynak olarak kabul edilen orman kaynaklarına yönelik toplumun talepleri nitel ve nicel olarak değışmiş ve odun hammaddesi dışında kalan, daha çok hizmet ve / veya koruma yönü ağır basan, su kalitesini iyileştirme, karbon tutma, toprak koruma, yaban hayatını ve biyolojik çeşitliliği koruma, turizm ve rekreasyon fırsatları sağlama, estetik gibi işlevlerinin artan önemi ‘’ çok yönlü faydalanma ilkesini ‘’ ormancılığa kazandırmıştır ¹

Bu gün yoğun iş temposundan ve kent hayatından sıkılan modern toplumun ormanlardan beklentisi rekreasyon ve turizm fonksiyonları üzerinde yoğunlaşmıştır. Yapılan araştırmalar, insanların günümüzde tatil yeri seçiminde ormanlık ve doğal alanları tercihlerinin ön plana çıktığını göstermektedir.² Ülkemiz üç tarafı denizlerle çevrili olması, doğal, tarihi ve kültürel varlıklarının fazla olması nedeni ile turistik potansiyeli yüksek ülkeler grubunda yer almaktadır. 1980 li yıllara kadar Türkiye’nin

¹ G, Kaya. (2002) **Pazarı Olmayan Ürünler Çerçevesinde Orman Kaynaklarının Değerinin Belirlenmesi**, İ.Ü. Fen Bil. Enst. Basılmamış Doktora Tezi, s.1

²E, Bir. (1999): **Turizmde Tüketici Davranışı ve Tatil Yeri Seçimine Yönelik Bir Anket Çalışması**, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir

dünya turizm pastasından yeterince pay alamaması nedeni ile turizmin geliştirilmesi ve gelişmekte olan bir ülke olarak turizm gelirlerinin arttırılması yönünde politikalar izlenmiştir. Bu politikaların en önemli araçlarından biri ise 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu (TTK) olmuştur. Bu kanunla turizmin geliştirilmesi ve yatırımların arttırılması için yatırımcıları özendirecek tedbirler getirilmiştir. Bu tedbirlerin konumuzu ilgilendiren kısmı ise yatırımcılara turizm potansiyeli yüksek ve doğal çekiciliği fazla bölgelerde kamu arazi (orman alanları) tahsisleridir.

Bilindiği gibi orman alanlarının turizme tahsisinin yasal dayanağı 1982 Anayasasının 169. maddesinde belirtilen “kamu yararı” şartına bağlıdır. Gerçekten TTK uygulamaya geçtiği zamandan günümüze, turizm yatırımlarının ve turizm gelirlerinin arttırılmasın da çok başarılı olmuştur. Bu kapsamda çok sayıda orman alanı turistik tesis yapımı için orman teşkilatı tarafından turizm teşkilatına devir edilmiş ve turizm teşkilatı tarafından bu alanların yatırımcılara tahsisi gerçekleştirilmiştir. TTK’nın tesisleşme ve gelir artışındaki başarısı, tahsis edilen orman alanlarının doğal yapısının korunması ve sürdürülebilirliği konusunda sağlanamamıştır. TTK kapsamında tahsisi gerçekleşmiş alanlarda yapılan araştırma, inceleme ve gözlemler bu alanlardaki ormanlarda nitelik kaybı yaşandığını

göstermektedir.³ TTK'nın orman alanlarının turizme tahsisi konusunda 6831 sayılı Orman Kanunu (OK) üzerindeki emredici yetkisi, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten günümüze tartışma konusu olmuş ve tartışılmaya devam edilmiştir.

Sonuç olarak salt turizm etkinliklerinin geliştirilmesi ve turizm etkinliklerine alan temini maksadı ile yapılan tahsis sürecinin ormanların sürdürülebilir yönetilmesi ilkeleri ile uyuşmadığı çeşitli literatür ve araştırmalarda ifade edilmiştir. Orman alanlarının turizme tahsisinde kamu yararı ölçütünün dikkate alınması, kamu yararının oluşup oluşmadığının teknik olarak somutlaştırılamaması ve sınırının çizilmemesi, turizmin daha fazla kamu yararı yarattığı mantığını doğurmuş ve orman alanları bilimsellikten uzak ve doğal kısıtlar dikkate alınmadan turizme tahsis edilmiştir. Bu tartışma sürecine Anayasa Mahkemesi (AYM), 24 Kasım 2007 tarih, 26710 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2007/55 karar sayılı kararı ile TTK'nun 8.

³Y, Kuvan, (2005): **The use of forest for the purpose of tourism: the case of Belek Tourism Center in Turkey**, journal of environmental Management 75(2005) 263-274 –Y. Kuvan,, P. Akan, (2005):**Resident's attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: case of Belek, Antalya**, Tourism Management 26(2005) 691-706

maddesinin⁴ ormanlarla ilgili kısmını iptal ederek son noktayı koymuş ve kamu yararının sınırlarının çizilmesini istemiştir.

Ülkemizde yaşanan bu süreçler ve küremizde meydana gelen biyolojik, ekonomik, etik, kültürel vb. değişimler ve çevre krizi çerçevesinde, orman kaynaklarına dönük bölgesel, ülkesel ve küresel ölçekteki taleplerin hızla büyüdüğü ve çeşitlendiği, böylece orman kaynaklarının stratejik öneminin büyüdüğü kesinlikle ortaya çıkmıştır. Nitekim düne kadar pazarı olmayan birçok ürün ve hizmetin pazarının oluştuğu, ormanların adeta görünmez bir el gibi esasen sağlaya geldiği faydaların artık somut ve dünya çapındaki taleplerle karşılaştığı gözlenmektedir. Bu somutlaşmanın açık izleri uluslararası sözleşmelerde, oluşturulan yeni kavram ve terimlerde de görülmektedir.⁵

⁴ Madde 8 –

A. Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgelerinde ve turizm merkezlerinde Bakanlığın talebi üzerine, imar planları yapılmış ve turizme ayrılmış yerlerdeki taşınmaz mallardan;

(1) Hazineye ait olan yerlerle ormanlar, ilgili kuruluşlarca Bakanlığa tahsis edilir. Bu tahsisler:

(a) Hazine adına tescili yapılmamış Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerle kapanan yollar ve yol fazlalarının resen tescili, **(b) Ormanların, turizme ayrılması ve amenejman planlarının tadili, İşlemleri tamamlandıktan sonra yapılıp ve talep tarihinden başlayarak en geç 1 ay içinde tamamlanır.**

⁵ U. Geray, (1998): **Orman Kaynakları Yönetimi**, DPT yayınları, Ankara, s.7

Değişen ve gelişen dünyada her geçen gün daha da kıt kaynak konumuna gelen doğal kaynaklar uluslararası diplomasi konusu haline gelmiştir. Çevre konuları, uluslararası gündeme ilk olarak Stockholm Konferansı (1972) ile getirilmiştir.

Ekonomik kalkınma, global kaynakların kirlenmesi ve insanın refahı arasındaki bağlantıya ilişkin olarak sanayileşmiş ülkelerle, gelişme yolundaki ülkeler arasında diyalog Stockholm Konferansında başlatılmıştır. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu, Stockholm Konferansından sonra, Çevre ve Kalkınma konusunda küresel bir konferans düzenlenmesini 22 Aralık 1989'da 44 / 228 numaralı kararı ile almıştır. Bu kararla yapılacak olan konferansın amacı, “tüm ülkelerde sürdürülebilir ve çevre ile uyumlu ekonomik kalkınmayı geliştirmek üzere yürütülen ulusal ve uluslararası çalışmalar kapsamında, çevre bozulmasını durdurmak, geri çevirmek ve bu amaçla strateji ve tedbirler hazırlamak” olarak belirlenmiştir ⁶.

1992 yılında düzenlenen Rio Konferansında Türkiye, Rio Bildirgesi, Gündem 21, Orman prensipleri ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesini kabul etmiştir.

Orman Prensipleri belgesi; hem doğal, hem sonradan yetiştirilen olmak üzere tüm coğrafi bölgelerdeki ve iklim kuşaklarındaki ormanların tamamının yönetimine,

⁶ Çevre Bakanlığı. (1993): **Birleşmiş Milletler Çevre Ve Kalkınma Konferansı, 3-14 Haziran 1992** Riode Janerio.Çevre Bakanlığı Yayınları Yeşil Seri:3.95 Ankara.s.6

korunmasına ve geliştirilmesine ilişkin ilkeleri kapsamaktadır.⁷ Orman Prensipleri belgesi ek 5 te verilmiştir.

Gündem 21 de ise çevreye etki edecek her türlü proje ve etkinlikte çevresel etki değerlendirmesi ve halkın katılımının ve onayının alınmasının gerektiğine vurgu yapılmıştır. Konumuzun özüne de uluslararası anlamda dayanak teşkil eden Orman Prensipleri ve Gündem 21 belgeleri; ormanların turizme tahsisinde kamu yararının oluşup oluşmadığının tespitinde halkın katılımı, sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi, çevre etki değerlendirmesi ile seçeneklerin değerlendirmesi ve teknik inceleme süreçlerinin yapılması anlamını taşımaktadır.

Türkiye’de bugün gelinen noktada orman alanlarını turizme tahsisinde bu tür bilimsel bir yaklaşım ve yöntemin izlenmediği görülmektedir. Bu çalışma sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi ve sürdürülebilir turizm entegrasyonunu sağlayarak, turizm ve ormancılık sektörünün ürettiği toplumsal faydaların sürekli kılınmasını sağlayacak kaynak tahsis modelini geliştirmeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın 1. Bölümünde sektörel tanımlamalara ve tanıtımlara yer verilmiş, bu kapsamda; orman ve ormancılığa ilişkin tanımlar, ormanlarla ilgili yasal düzenlemeler, ormanların kamu malları arasındaki yeri, ormanların gördüğü hizmetler/işlevleri belirtilmiş olup ormancılık sektörü ne ilişkin bilgiler verilmiştir.

⁷ Çevre Bakanlığı (1993), a.g.e.

Sürdürülebilir kalkınma ormancılık ilişkisine değinilmiş ve sürdürülebilir ormancılığın tanımı yapılmıştır.

Bu bölümün turizm kısmında; turizme ilişkin tanımlar, ülkemizde turizmle ilgili yasal düzenlemeler ve politikalar, turizm olgusunun aktörleri, turizmin özelliklerine değinilmiş turizm sektörüne ilişkin bilgiler verilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma turizm ilişkisi ifade edilmiş sürdürülebilir turizmin tanımı yapılmıştır.

Birinci Bölümde son olarak sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir ormancılık entegrasyonu açıklanmıştır.

Çalışmamızın İkinci Bölümünde; kamu arazi (ormanlar) tahsislerinin hukuki içeriğine değinilmiş, kamu yararı kavramı ve kavramın sınırları çizilmeye çalışılmış, bu kapsamda kamu yararı kapsamında ormancılık ve turizmin, çevresel-ekolojik, ekonomik- finansal ve sosyo-kültürel ekseninde sağladığı kamu yararı konuları ifade edilmiştir.

İkinci Bölümde son olarak kamu yararı kapsamında ülkemizde turizme tahsis edilen orman kaynaklarının envanteri 6831 sayılı OK 17. maddesi ve 2634 sayılı TTK'nin 8. maddesi kapsamında verilmiştir ve mevcut süreç ve sürecin sorunlarına değinilmiştir.

Üçüncü Bölümde orman kaynaklarının hangi şartlarda turizme tahsis edilebileceğinin çerçevesini çizen kısıtlar, ölçüt ve göstergeler belirtilmiştir. Bu ölçüt

ve göstergeler sürdürülebilir ormancılık ölçüt ve göstergeleri ile sürdürülebilir turizm ölçüt ve göstergelerinden türetilmiştir. Yine bu bölümde sorun çözümünde kullanılan ve üstün kamu yararının oluşup oluşmadığını ifade etmeye yarayan formül (model) ve bu formüldeki katsayıları üreten anket çalışmasına değinilmiş, ilgili anket formu ek 4 de verilmiştir. Alansal değerlendirmelerin yapılabilmesi için tanımlanan göstergeler bu bölümde açıklanmıştır.

Anket çalışması sonucunda türetilen katsayılar sonucu elde edilen formülün tahsisi gerçekleşmiş iki alana uygulanması yapılmış ve bu çalışmalar örnek alan çalışması olarak bu bölümde takdim edilmiştir.

Sonuç ve öneriler bölümde; Türkiye’de orman kaynaklarının turizme tahsisi için alternatif bir süreç önerisinde bulunulmuştur.

1. Araştırmanın Konusu, Sorunun Tanımı ve Önemi

Türkiye’de arazi kullanan sektörlerin arasındaki çatışma ve bunun sonucu olmuş bulunan yanlış arazi kullanım paterni ağır ekolojik ve sosyo-ekonomik sorunlar yaratmaktadır. Tarihi, sosyo-ekonomik, demografik nedenlere dayalı olan bu çatışmanın erozyon, kırsal yoksulluk, aşırı göç, doğal kaynakların tahribi, gıda güvensizliği ve son analizde sürdürülebilir kalkınma darboğazı meydana getirdiği görülmektedir. Bu yanlış arazi kullanım paterninin kısa ve orta vadede değişmeyeceği varsayılabilir. Yanlış arazi kullanım sorununa, önemli engellerin söz konusu olduğu antropojen step ve kurak alanlarında eklenmesi gerekir. Ayrıca bu sorunlara turizm ve yerleşim alanları gibi yeni çatışma alanlarının eklendiği de dikkat

çekmektedir. Bu çerçevede tüm sorun, kısaca, toprak kullanan her sektörün kendi tasarrufundaki alanları olabildiğince verimli ve etken olarak kullanması ve ortak sınırlardaki çatışmayı önleyecek yeni yöntemleri hayata geçirmesidir. Aksi halde sürdürülebilirlik, hem ormancılık hem de diğer sektörler (turizm, tarım, hayvancılık) yönünden büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadır.⁸

Anayasamızın 169. maddesinin ikinci fıkrasında ‘‘devlet ormanlarının mülkiyeti devir olunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zaman aşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz’’ ifadesine yer verilmiştir. Bu bağlamda Anayasamızın 169. maddesine dayanılarak 6831 sayılı OK’nın 17. maddesi ve TTK’nın 8. maddesinde, devlet ormanlarında kamu yararı gerekçesi ile turizm için verilecek izin ve irtifaklar düzenlemiştir.

Çalışmamızın konusunu; 6831 sayılı OK’nın 17. maddesi kapsamında turizm amaçlı sağlanan izin ve irtifaklar ile 2634 sayılı TTK’nın 8.maddesi kapsamında eski adı Turizm bölgesi, Turizm alanı ve merkezlerine yeni adı ile Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerine tahsis edilen ormanlık alanlardaki, tahsis süreçleri, yöntemleri ve bunların sonuçları oluşturmaktadır.

Gerek 6831 sayılı OK’nın 17. maddesi uygulaması ile ve gerekse 2634 sayılı TTK’nun uygulamaya girdiği dönemden günümüze kadar pek çok orman alanının turizm amaçlı kullanımlar için tahsis ve izin irtifak hakkı gerçekleştirilmiştir. Araştırma ve inceleme bulguları bu alanlarda günümüzde geline noktanın ormanların nitelik kaybı ile sonuçlandığını göstermektedir. Bu nedenle, Türkiye’de yükselen bir sektör olarak turizmin orman kaynaklarına olan baskısının her geçen

⁸ U. Geray,(1998), a.g.e. s.11

gün artacağı düşünülmektedir. Ülkemizin de içinde bulunduğu Akdeniz havzasına ait istatistikî bilgiler, bu baskı artışı varsayımlarını doğrular niteliktedir. Nitekim 2005 yılı dünya turizm örgütü verilerine göre Akdeniz havzası dünya turizm hareketlerinin % 32 ine ve dünya turizm gelirlerinin % 23 üne sahiptir. Özellikle ülkemizin bulunduğu kuzey doğu Akdeniz kuşağının (Türkiye, Yunanistan, Arnavutluk, Slovenya, Hırvatistan) turizm hareketlerine bakıldığında; 1990 da 15,30 milyon kişi olan turist sayısı, 2005 yılında 44,56 milyon kişiye yükselmiştir. Aynı dönemde kuzey batı Akdeniz kuşağında (Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, Monoko) ise 121, 53 milyondan 180,33 milyona çıkmıştır. Yatak sayısı bakımından ise dünya kapasitesinin dörtte biri bu bölgede bulunmaktadır. Bu verilerden de anlaşıldığı gibi kuzey doğu Akdeniz turizm kuşağında turizm hareketleri 3 kat artarken kuzey batı Akdeniz turizm kuşağında 1,5 kat artmıştır.⁹

Bu baskı sonucu olarak da ormansızlaşma ve toplumun ormanlardan beklediği mal ve hizmetlerin engellenmesi sorunu ile karşı karşıya kalılabileceği tahmin edilmektedir.

Turizme olan talebin artması özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, bu sektöre ayrıcalıklar tanınmasına neden olmaktadır. Bu ayrıcalıkların en önemlisi turizm sektörüne sorgusuz ve sualsiz, şartsız ve koşulsuz arazi tahsisi yapılması konusudur. Bu ayrıcalıklar uzun dönemde turizm sektörü ile etkileşim halinde bulunan diğer sektörleri olumlu veya olumsuz (dışsalıklar) yönde etkileyebilmektedir. Ülkemizde uygulanan TTK'nın turizme tanıdığı ayrıcalıklar bu

⁹ O. Batman, (2001): **Uluslar arası turizmde Akdeniz havzası ve Türkiye**, expo turistik, Dünya yayınları, yıl 3 sayı 2001 / 03. ss.52-54.

durum için iyi bir örnektir. Bu bağlamda olumsuz etkileşimde kalan sektörlerin, doğal kaynaklarla (orman ekosistemi ve çevre) ilgili olması durumunda telafisi uzun yıllar alan sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu tür politik uygulamaların ormansızlaşma ve çevre bozulması gibi sonuçlar doğurması, uygulama sürecinin sorunlu olduğunu ve daha bilimsel ve sürdürülebilir bir yaklaşımla yapılması gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu nedenle, orman kaynaklarının farklı sektörlerle tahsisinin akılcı bir şekilde yapılabilmesi, toplumun orman kaynaklarından beklediği mal ve hizmetlerinden ödün vermeksizin başka sektörlerinde kullanımına açılması ve sürdürülebilir yönetilmesi için, bu araştırma, hem ülkesel ölçekte hem de uluslararası ölçekte önem arz etmektedir.

2. Araştırmanın Amacı

Dünyada ve ülkemizde turizme olan talep her geçen gün artmakta ve ülkemiz de yürürlükte olan 6831 sayılı OK ile turizm amaçlı izin irtifaklar ve 2634 sayılı TTK'nin gereği olarak da turizm alan ve merkezlerinin kurulmasına olan talep de artmaktadır. Bu çalışmada; orman kaynaklarının turizm amaçlı tahsislerine ilişkin sorunları tespit etmek, turizme tahsis edilecek kaynakların uygun tahsisini gerçekleştirmek, koruma - kullanma dengesinin sağlamak, sürdürülebilir doğal kaynak yönetimini gerçekleştirmek ve üstün kamu yararını sağlayacak bir tahsis modelini geliştirmek amaçlanmaktadır.

3. Varsayımlar, Yaklaşımlar ve Hipotez

A-) Varsayımlar

1-) Orman kaynakları üzerinde kurulacak turizm etkinliklerinin ürettiği kamu yararı/zararı ile aynı alandaki orman kaynaklarının ürettiği kamu yararı düzeyleri

sosyal ve özünü değerler kapsamında bütünleşik bir yaklaşımla birbiri ile mukayese edilebilir.

2-) Orman kaynaklarının ve turizmin ürettiği toplumsal faydaların net ekonomik değeri hesaplanamamaktadır.

3-) Orman kaynakları üzerinde gerçekleştirilecek turizm etkinlikleri sonucunda oluşacak toplumsal faydanın maksimizasyonu; sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi ve sürdürülebilir turizm şartlarının sağlanması ile gerçekleştirilebilir.

4-) Bu çalışma kapsamındaki fayda akımlarının maksimizasyonu ve bu akımların sürdürülebilirliği kamu yararıdır.

5-) Kamu Orman Arazilerinin kamu yararı kapsamında farklı sektörlere tahsisine ilişkin teorik ve bilimsel bir alt yapı mevcut değildir.

6-) Türkiye’de orman alanlarının turizme tahsisi konusunda kapsamlı, bilimsel ölçütler ve göstergeler mevcut değildir.

7-) Türkiye’de turizme tahsis edilen orman alanlarında ormansızlaşma meydana gelmektedir.

8-) Türkiye’de kamu yararı ölçütü kapsamında turizm amaçlı kullanıma uygun olmayan orman alanları turizme tahsis edilmektedir.

B-) Yaklaşımlar

Orman kaynaklarının kamu yararı kapsamında turizme tahsisi konusunda Geray tarafından ileri sürülen üç farklı yaklaşım mevcuttur. Bu yaklaşımlar;

1-) Bir doğal kaynak olarak ormanda kamu yararı devamlı üstün kamu yararı olarak neticelenir. Bu nedenle hiçbir mekânı bu alanlarda turizme tahsis etmemek gerekir.

2-) Turizm her zaman daha fazla kamu yararı sağlar bu yüzden her koşulda ormanlar turizme tahsis edilmelidir.

3-) Ormanlar ve turizm, her iki sektörde kamu yararı üretmektedir, ormanların turizme tahsisine belli katsayılar, ölçütler ve göstergeler kapsamında izin verilmeli bu sayede her iki sektörün ürettiği kamu yararından sürekli faydalanılmalıdır.

Yukarıda belirtilen üç yaklaşım için kamu ve çıkar baskı grupları tarafından anlamlı bulunan yaklaşımın tespiti amacı ile anket uygulaması yapılmıştır. Uygulama sonucunda üçüncü yaklaşım kamu ve çıkar baskı grupları tarafından ağırlıklı olarak anlamlı bulunmuştur.¹⁰ Bu nedenle tez çalışmasının hipotezi olarak üçüncü yaklaşım kabul edilmiştir.

C-) Hipotez

Ormanlar ve turizm, her iki sektörde kamu yararı üretmektedir, ormanların turizme tahsisine belli katsayılar, ölçütler ve göstergeler kapsamında izin verilebilmeli, bu sayede her iki sektörün ürettiği kamu yararından sürekli faydalanılabilir.

4. Araştırmanın Yöntemi (veri toplama tekniği)

Sosyal bilimciler toplumsal gerçekliği bilimsel bir şekilde incelemek ve sonuçlara varmak için çaba gösterirler. Yapılan çalışmaların bilimsel olduğu iki ölçüte göre anlaşılır. Birincisi sistematik bir bilgi alanı yaratması ve yeni verilere ulaşmasıdır. İkincisi bu bilgi alanı içinde yeni veriler elde ederken bilimsel yöntemi kullanması, yani düşüncelerini, gözlem, varsayım, test ve genellemeler yoluyla ortaya koymasındır.¹¹

¹⁰ Bknz, **Araştırma Anket Bulguları Bölümüne**, s.261

¹¹ T.E. Şahin, (2006): **Sosyal Bilimlere Giriş**, Dikey yayıncılık, Ankara, s. 10.

Bu çalışmada sosyal bilimler kapsamında araştırma, yöntem ve tekniklerinin yanı sıra ormancılık disiplini ilgilendiren değerlendirme yöntemleri entegre bir şekilde kullanılmıştır.

Çalışmanın araştırma evrenini; Türkiye de turizme tahsis edilen orman alanları ve tahsis sürecini etkileyen yasal, politik, yönetsel ve teknik süreçler oluşturmaktadır.

Araştırmada ilk olarak durum tespiti yapılmış, konu ile ilgili kamu ve çıkar baskı grupları tespit edilmiştir. Kamu ve çıkar baskı grupları; evre Grubu, Orman Grubu, Turizm Grubu, Yargı Grubu, Orman Köylüleri ve Yazlıkçılar, Sivil Toplum Kuruluşları ve Genel Halk olarak 7 (Yedi) tabakaya ayrılmıştır. Yüksek ğretim Kurulu (YÖK) tez tarama merkezinde doğrudan veya dolaylı, konu ile ilgili yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiş, Türkiye Bilimsel ve Teknoloji Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Ulakbim veri tabanından konumuzla ilgili yerli ve yabancı yayınlar taranmıştır. Bu kapsamda, sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi ve sürdürülebilir turizm konularında ve kamu arazilerinin farklı sektörlere tahsisine ilişkin tarihsel süreç ve teorik esaslar incelenmiştir. Bu kapsamda kamu yararı ve üstün kamu yararı kavramları üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Değer kavramı, değer eşitleri ve ekonomik değer belirleme konusunda literatür taranmış, kamu yararının değer dünyasındaki yeri belirlenmiştir.

Türkiye’de 6831 sayılı OK’nın 17. maddesi kapsamında ve 2634 sayılı TTK kapsamında turizme tahsis edilen orman alanlarının tahsis süreci, evre ve Orman Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı dokümanlarından, konu ile ilgili kanun, yönetmelikler ve mahkeme kararları ilgili kaynaklardan incelenmiştir. Literatür

taramasına paralel olarak ilgili kamu ve çıkar baskı gruplarının konu ile ilgili tutumlarının öğrenilmesi amacı ile Antalya'nın Kalkan ilçesinden, Alanya Kargıcık bölgesine kadar olan sahil şeridinde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böyle bir "tutum görüşme" sürecinin Antalya bölgesinde yapılmış olmasında konu ile ilgili tahsislerin yoğunluğu etkili olmuştur.

Tahsis süreci içerisinde çalışan komisyonların çalışma esasları, komisyon üyelerinin özellikleri, komisyonun değerlendirme yöntemleri ile komisyon raporları incelenmiş, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığında komisyonda çalışan kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Bu incelemede, komisyonların ne gibi ölçütler kullandığı ve bu ölçütleri bütünsel bir yaklaşımla çözümlemek için ne gibi yöntemlerden yararlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu sürecin sonunda da Türkiye'deki uygulamanın bilimsel temel ve ölçütlere dayanıp dayanmadığı konusunda sorun çözümü gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de kamu malı olarak ormanların turizme tahsisinde kamu yararı ölçütünün benimsenmiş olması nedeni ile ormancılık ve turizm sektörlerinin ekolojik-çevresel, ekonomik-finansal ve sosyo – kültürel eksenlerde ürettikleri kamu yararı ölçütleri tespit edilmiş ve bu ölçütlerden en yüksek faydayı belirlemek amacı ile üstün yarar sağlayan ölçütlerin seçimine yönelik anket formu geliştirilmiştir. İlgili anket formunun geliştirilmesinde Baş'dan¹², ormancılık ve turizmle ilgili literatürlerden faydalanılmıştır.

Günümüze kadar turizme tahsisi gerçekleşmiş olan bazı alanlar üzerinde yapılmış araştırmalar ve yayınlar incelenerek bu alanlardaki ormansızlaşmaya ve nitelik kaybına ilişkin tespitler değerlendirilmiştir.

¹² T. Baş, (2006): **ANKET**, Seçkin Yayıncılık, Ankara

Çalışmamız sonunda geliştirilen tahsis modelinin uygulanması için alan çalışması yapılmıştır. Alan çalışmalarının yer seçimi, ülkede en çok tahsise maruz kalan turizm çeşidi etkinliği dikkate alınarak yapılmıştır. Bu aşamadan sonra geliştirilen model ilgili örnek alanlara uygulanarak tahsisinin uygunluğu test edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.Ormancılık ve Turizm

1.1.Ormancılık ve Ormanın Tanımı

Ormancılık; toplumun orman ürünlerine ve hizmetlerine olan gereksinimlerini sürekli ve optimal olarak karşılamak amacıyla biyolojik, teknik, ekonomik, sosyal, kültürel ve yönetsel çalışmaların tümünü kapsayan çok yönlü ve sürdürülebilir bir etkinlik olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyimle ormancılık, biyolojik ve teknik özelliğinin yanında ekonomik, sosyal, kültürel ve yönetsel boyutu ön planda olan bir orman kaynakları yönetim mesleği olarak algılanmaktadır.¹³

Bir başka kaynakta ormancılık; orman kaynaklarına toplumun refahı doğrultusunda bilinçli müdahale etmektir. Bunu yaparken, toplum taleplerini, ormancılık sektörünün diğer sektörlerle, bölgeyle ve makroekonomik yapıyla olan ilişkilerini, ülke ve sektör kısıtlarını dikkate almak, parasal faydaları diğer faydalarla dengelemek, ekonomik, sosyal ve biyofizik sonuçları farklı olan alternatifler üretmek ve çok ölçütlü karar verme tekniklerini kullanarak aralarından seçim yapmak, çağdaş ormancılık anlayışının gereği olduğu şeklinde ifade edilmektedir.¹⁴

Ormancılık, orman ekosistemlerin deki karşılıklı ilişkilerin incelenmesi ve ekosistemin devamının sağlanması amacıyla doğmuştur. Ormancılığın faaliyetleri orman ekosisteminde başlayıp, üretim süreci sonunda ekosistem dışında da devam etmiştir. Bu bağlamda ormancılık, dar anlamda ve geniş anlamda ormancılık olarak

¹³ İ. Eraslan, (1983): **Ormancılık Bilgisi**, İ.Ü.Yayın No:3146, Orman Fak. Yay. No:343.İst. ss. 2-4.

¹⁴ DPT (2001): **8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu**, Dpt. Yay no: 2531 Ankara, s.3.

sınıflandırılmıştır. Dar anlamda ormancılık, orman sınırları içerisindeki ormancılık ya da orman işletmeciliği olarak isimlendirilmektedir.

Orman işletmesi; ormana ve ürünlerine olan ihtiyacı doğrudan doğruya ve dolayısıyla devamlı şekilde karşılamak amacıyla, hudutları belli ormanlarda üretim faaliyetinde bulunan iktisadi ünite olarak tanımlanmıştır.¹⁵ Orman işletmeleri diğer işletmeler gibi iktisadi bir ünite olmasına karşın, kendine has bir takım özelliklere sahiptir. Bu özellikler, kuruluş yeri özellikleri, fonksiyonel özellikleri, faaliyetlerine ilişkin (idare süresine) özellikler ve ekonomik özellikler olarak 4 gruba ayrılmıştır. Orman işletmeleri kuruluş olarak geniş alanlara kurulurlar, arazi yapısı çok engebelidir. Bir çeşit arazi işletmesi olduklarından doğaya açıktırlar ve doğal şartlardan oldukça etkilenirler. Fonksiyonel olarak diğer işletmeler mal veya hizmet üretimi yaparken, orman işletmeleri mal ve hizmet üretimini bir arada gerçekleştirmektedir. Orman işletmeleri odun üretimi yönünden 20-200 yıl arasında değişen uzun bir üretim sürecine (idare süresi) sahipken, karlılık çoğu zaman ikinci plandadır. Orman işletmelerinde üretim sürecinin uzunluğu yakın planda kar amacı taşıyan, özel sektör işletmecileri tarafından tercih edilmemeye neden olmaktadır. Orman işletmelerine yatırılan kapital, istenildiği zaman bir başka alana devir edilmemekte, üretim talebe göre ayarlanamamaktadır. Ayrıca, ürün olgunlaştıktan

¹⁵ F. Fırat, (1971): **Ormancılık İşletme İktisadi**, İ.Ü. Yay No:1541, Orman Fak Yay No:156.İst. s.37.

sonra hasat etme zorunluluğu yoktur.¹⁶ Ekonomik olarak orman işletmeleri kapital yoğun işletmelerdir. Orman işletmelerinde kapitalin % 75-80'ini dikili ağaç serveti oluşturmaktadır. Orman işletmeleri verimlilik ve karlılık bakımından diğer işletmelerinden farklı olduğu gibi karlılık ve verimlilik düşüktür. Bu durumu etkileyen en büyük faktör ise yetiştirme ortamı faktörleridir.¹⁷

Ormancılık sektörü ürettiği pek çok mal ve hizmetlerle kendisi dışındaki pek çok sektöre girdi vermektedir. Yani pek çok sektöre alt yapı oluşturmakta, hazır arz yaratarak etkin faaliyet göstermelerini sağlamakta, dolayısıyla makro amaçlara ulaşmada ve sosyo-ekonomik yapıyı geliştirmede (istihdam, katma değer yaratma vb.) önemli bir sektör görünümündedir. Bu özelliği nedeniyle ileri bağlantıları yüksek bir sektördür. Buna karşılık diğer sektörlerden pek az girdi aldığı için geri bağlantıları düşük bir sektördür.¹⁸

Ormancılık sektörü girdi-çıkı ilişkileri ya da teknoloji ve ölçek yönünden esnek olan, dolayısıyla stratejik ve taktik nitelikli bir sektördür. Ormancılık, ulusal kalkınma planlarına göre tarım sektörü içinde bir alt sektör olarak yer almaktadır. 2000 yılı birincil ve ikincil orman ürünlerinin ve hizmetlerinin bilançolara yansıyan parasal değerlerine göre yapılan hesaplamalarda ormancılık sektörünün GSMH'ye katkısı % 0,4 bulunmuştur.¹⁹ Ancak, diğer sektörlerle bedelsiz veya düşük bedelle verilen girdilerden doğan sübvansiyonlar da dikkate alındığında bu pay % 2 düzeyine

¹⁶ M. Miraboğlu, (1983): **Ormancılık İşletme İktisadı**, İ.Ü. Yayın No:3143,Orman Fak Yayın No:340.İst..

¹⁷ DPT (1990): **6. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Dpt . Yayın no: 2201, Ankara.

¹⁸ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.25.

¹⁹ M. Konukçu, (2001): **Ormanlar ve Ormancılığımız**, Dpt . Yayın no: 2630, Ankara, s.32.

ulaşabileceği belirtilmektedir. Buna bilançolara yansımayan ot, yaprak, su, bal, reçine vb. odun dışı ürünler eklendiğinde gerçek katkı payı bulunmuş olacaktır.²⁰

Ormancılık sektörü, pazarı olan ya da olmayan, ancak yerine başkalarının ikame edilmesi mümkün olmayan pek çok mal ve hizmet üreterek büyümeye ve kalkınmaya destek olmaktadır. Türkiye’de ormancılık sektörünün kalkınmaya etkisi parasal etkilerinden daha çok parasal olmayan ve yaşam kalitesine ve sürdürülebilir kalkınmaya dönük etkilerinden kaynaklanmaktadır. O nedenle de kalkınmanın sürdürülebilirliği ormanların sürdürülebilir yönetimine bağlıdır.²¹

Ormancılık sektörünün ürünü yakacak odunun, toplam enerji bilanomuz içersindeki payı % 10, konutlardaki enerji tüketimindeki payı ise % 37’dir. Bu bağlamda ormancılık sektörü yılda yaklaşık 3,5 milyon ton fuel-oil e eşdeğer bir enerji katkısı sağlamaktadır.²²

Ormancılık sektörü doğal yaşamın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasında önemli bir işleve sahiptir. Keza lkemizde önemli olan erozyonun önlenmesi, su rejiminin düzenlenmesi, toplum sağlığı, iklimi düzenleme, çevresel, rekreasyon, turizm vb. kolektif faydaları nedeniyle önemli ve vazgeçilmez bir sektör olmasının yanında yaklaşık sekiz milyon orman köylüsünü içinde barındıran ve dolayısıyla sosyo-ekonomik baskılardan fazla etkilenmekte olan bir sektördür.²³

²⁰ U.Geray (1998), **a.g.e.** s..25.

²¹ U. Geray (1998),**a.g.e.** s.24.

²² U. Geray (1998), **a.g.e.** s.26.

²³ Dpt (2001), **a.g.e.** dpt yayın no:2531, ss.1-27.

Ormancılık sektörünün kaynak aktarımı; orman köylüsüne kaynak aktarımı ve diğer sektörlere kaynak aktarımı biçiminde süre gelmektedir. Ormancılık sektörünün amaçları ise;

- Orman kaynaklarını her türlü olumsuz etkilere karşı korumak,
- Toplumun orman kaynaklarından beklentilerinin çok yönlü, sürdürülebilir, sürekli ve dengeli olarak karşılanması için, bu kaynakları katılımcılık, etkenlik ve adil paylaşımcılık ilkeleri içerisinde; teknik, ekonomik, sosyal ve kültürel icaplara göre verimli ve iktisadi bir şekilde yönetmek ve işletmek,
- Orman kaynaklarının fonksiyonel özellikleri esas alınarak, bunlardan sağlanacak mal ve hizmet üretimi ile kolektif faydaları (istihdam yaratma, erozyonu önleme, toplum sağlığı vb.) sürekli ve rasyonel bir biçimde artırmak,
- Yeni ormanlar kurmak suretiyle orman alanlarını genişletmek,
- Orman kaynakları üzerindeki sosyo-ekonomik baskıları azaltmak amacıyla, kırsal yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik tedbirleri almak,
- Toprak kaybının önlenmesi ve doğal dengenin korunması için erozyonu önleyici tedbirler almak, orman içi otlak ve meralarda ıslah çalışmaları yapmak, şeklinde özetlemek mümkündür.

İfade edilenlerden, ormancılıkta çok yönlü yararlanmanın zorunluluğu anlaşılmaktadır. Yani sadece maddesel ürünler değil, zamana ve mekâna bağlı olarak ondan daha önemli olan ve çoğu kez değeri para ile ölçülemeyen hizmetler ve faydalar da söz konusudur. Toplumsal faydalar yaratma, iktisadilik, verimlilik,

sürdürülebilirlik, çok yönlü yararlanma vb. ilkeler kârlılıktan daha önemli olduğundan, ormancılığın sermayenin % 3 gibi düşük bir faizle çalıştığı kabul görmektedir. Bu özellik, çok boyutlu karar vermeyi bir zorunluluk haline getirmekte, uzun dönemli, tutarlı ve çok boyutlu planlamanın gereğini ve önemini ortaya koymaktadır.²⁴

Özetle orman kaynaklarını koruma, bu kaynakları işletme, geliştirme ve genişletme biçiminde dile getirilebilecek işlevleri yerine getirmekte olan ormancılık sektörü bu yolla yaptığı yatırım ve harcamalarla bazen doğrudan faydalar, bazen de toplumun tümüne yayılan dışsal faydalar meydana getirmektedir. Kolektif olarak yaşanan bu faydalar, nitelikli ve bol su üretiminden, mikro ve makro iklimatik iyileştirmelere, yaşam kalitesinin iyileşmesinden sellerin önlenmesine, insan sağlığı güvenliğinden moral gelişmeye kadar çok çeşitli alanlarda oluşan yaygın fayda akımlarıdır. Bunlar bir toplumun dayanıklılığı ve istikrarlı ve sürdürülebilir gelişimi için vazgeçilemeyecek ve genelde gerçekleşmesi orman kaynaklarıyla mümkün olan faydalardır.²⁵

Ormanların işlevleri, ekolojik-çevresel, ekonomik-finansal, sosyo-kültürel olmak üzere üç eksendedir. Ormanların bu üç ekseninde üstlendiği görev ve işlevlerin hepsi birbiri ile etkileşim halindedir ve doğrudan veya dolaylı birbirleri üzerine etkileri söz konusudur. Bu durum, ormanların ekosistem olmasının doğal bir sonucudur. Ormanların gördüğü hizmetler, üstlendiği işlevler ve ürettiği mallar/hizmetler aynı zamanda toplumsal fayda akımları oluşturmaktadır. 2. bölümde bu işlevler açıklanacağından, bu bölümde değinilmeyecektir.

²⁴ M.F. Türker, (1998): **Orman İşletmeciliği Ders Notu**, K.T.Ü. Orman Fak. Ders Notları Serisi Yayın No: 52 Trabzon s.37.

²⁵ U. Geray (1998) , **a.g.e.** s. 28.

Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız ormanların işlevleri ormanlar üzerinde oluşan baskılar nedeni ile engellenme ile karşı karşıyadır. Ormanlar üzerinde yüzyıllardır süregelen baskı, orman tanımının yeterince iyi bir şekilde yapılmaması ve ormanın ekolojik işlevlerinin toplum tarafından algılanamamasından kaynaklanmaktadır.²⁶

Terminolojik yönden ele alındığında orman Latince kökenli’’Foris’’sözcüğünden oluşmaktadır. İngilizcede ‘’Forest’’, Almancada ‘’Forst’’ ve Fransızcada ‘’Foret’’ sözcükleri ile anılan orman kavramı, tarihsel gelişim içinde önceleri, kendiliğinden yetişen ve her türlü insan yararlanmasına açık bir doğa parçası olarak tanımlanmıştır. Değişen dünyada toplumun ormandan beklentileri de değişmiş ve orman tanımlarında da farklılıklar oluşmuştur. Genel olarak orman tanımı bilimsel ve yasal tanımlar olarak iki gruba ayrılmıştır.²⁷

A-Ormanın Bilimsel Tanımı

Ormanın, gerek çeşitli bilim kolları gerekse ormancılık bilim dalları tarafından yapılmış genel ve ortak bir tanımı yoktur. Ormanın ekoloji, ekonomi, politika, botanik, turizm vb. gibi farklı bilim dallarınca, kendi bakış açıları ve ilgi alanlarına göre birbirinden farklı orman tanımları yapılabilmektedir.²⁸

Örneğin ekonomi bilimine göre orman, ekonomi için temel bir üretim faktörü, bir doğal kaynak oluşunun yanı sıra başta toprak olmak üzere diğer temel üretim

²⁶N. Çepel, (1999): **Orman ve Biz** TEMA Yayını no:28, İstanbul, ss.1-15.

²⁷ M. Özdönmez ve Ark. (1996): **Ormancılık Politikası**, İ.Ü. Orman Fak Yayın No: 435 İstanbul, s.3.

²⁸ Dpt (2001), **a.g.e.** Dpt yayın No:2531, s.2.

faktörlerini koruyan, aynı zamanda insan için yaşam çevresi oluşturan değerli bir varlıktır.²⁹

Turizm bilim dalı, ormanı özellikle dinlenme ve doğa turizmi yönünden çok değerli bir “turistik alt yapı” olarak tanımlamaktadır.³⁰

Ekoloji bilimi de ormanı, “oldukça sık bir şekilde bir arada büyüyen olgunluk çağında 8 m veya daha boylu ağaçların meydana getirdiği geniş alanları kaplayan toplum” şeklinde tanımlamaktadır.³¹

Saatçioğlu’da, ormanın tanımı ve orman anlayışı üzerinde dururken bazı yabancı araştırmacılara da dayanarak bu konuda iki ana görüş bulunduğunu belirtmektedir. Bunlardan birincisi, “ hukuki, bürokratik ve hatta orman politikası yönlerinden orman anlayışı ve tarifidir.” Bu görüşe göre ormanı tanımlamada”mekanik ya da mekanistik “yönde bir eğilim egemendir. Ormanın insanların hüküm ve iradesi altında ağaç (odun) yetiştiren bir üretim işletmesi şeklinde kabul edilmesi bu görüşün ürünü olup, birçok orman yasasında ormanı diğer arazi faydalanma şekillerinden ayırt etmek ve orman mülkiyetinin haklarını korumak amacıyla orman kavramına giren alanların niteliklerini belirten tanımlarda, bu mekanik anlayış kendini gösterir.³²

İkinci görüş olan “ organik” görüşe göre orman, statik değil dinamik bir konu ve doğa varlığının bir parçasıdır. Her bir ögesi karşılıklı etkileşim içinde bulunan ormanı “ bir yaşama ortaklığı ve ekosistem” olarak ifade etmiştir.

²⁹ M. Özdoğan (1996), a.g.e. s.4.

³⁰ T. Toskay, (1978): **Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım**. İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını No: 2534/431, İstanbul, s.4.

³¹ N. Çepel, (1982).: **Ekoloji Terimleri Sözlüğü**, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayın No: 3048/324, İstanbul.

³² F. Saatçioğlu, (1976): **Silvikültür 1**, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları Yayın No: 2187/222, İstanbul.

Ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik gelişmelerin hızlı olduğu günümüzde orman; ağaç topluluklarının bulunduğu mekân olma yanında, başta odun hammaddesi olmak üzere çok değişik ürünler ve hizmetler üreterek topluma fayda sağlayan, kendi içinde bir takım dengeleri olan, canlı, dinamik ve karmaşık yapıda, karasal ekosistemler içinde en büyük paya sahip çok boyutlu bir sistem ve yenilenebilir özellikte bir doğal kaynaktır. Devamlılık ve istikrarlılık bu sistemin temel özelliğidir.³³

B-Ormanın Yasal Tanımı

Ormanın bilimsel yönden ortak ve herkesçe kabul edilen bir tanımı olmadığı gibi, yasal yönden de yapılmış ortak bir tanımı yoktur. Yasal yönden yapılan orman tanımları, bilimsel yönden yapılan tanımlara oranla daha da değişik olup, bunlar her ülkenin ormancılık politikası amaçlarına, orman, toprak, nüfus, ekonomik yapı vb. doğal ve sosyo-ekonomik durumlarına göre değişmektedir. Dahası, bazı ülkelerin orman yasalarında orman tanımına bile gerek görülmemiştir.³⁴

Örneğin; Fransa, Avusturya (1853) ve İngiltere'nin (1919) ilk orman yasaları ile izleyen yıllarda çıkartılan yasalarında orman tanımına yer verilmemişken, Almanya'nın orman yasasında ise ayrıntılı bir orman tanımına yer verildiği görülmektedir. Buna karşın İlgili Almanya yasasında orman; “orman bitkileri ile örtülü her hangi bir alandır. Tıraşlama kesilmiş, aşırı kesimle bozulmuş alanlar, orman içi çayırlıklar, yaban hayvanlarının beslenme alanları, odun depoları gibi ormana bağlı ve ona yararlı alanlarda orman sayılır” şeklinde tanımlanmıştır.³⁵

³³ Dpt (2001), a.g.e. Dpt yayın No:2531, s.3.

³⁴ M. Özdönmez (1996), a.g.e. s.7

³⁵ M. Özdönmez (1996), a.g.e. s.7

Ülkemiz açısından yasal orman tanımlaması 1937 yılı ve daha öncesinden günümüze kadar gelen süreçte dinamik ve değişken bir yapı sergilemiştir. Bu nedenle bu sürecin tez çalışma içerisinde ayrı bir bölümde incelenmesinin daha faydalı olacağı düşünülmüştür.

Yasal olarak ormanın tanımına ilişkin bilim adamlarının görüşleri değerlendirildiğinde, doktrinde biyolojik görüşün hakim olduğu görülecektir. Biyolojik görüşe göre orman, sadece ağaç ve araziden oluşan bir varlık olmayıp çeşitli elemanlardan ve bu elemanların karşılıklı etkileşim içinde olduğu kendine has özellikleri bulunan bir hayat birliği olarak tanımlanmaktadır.³⁶

1.1.1. Türkiye de Ormanlarla İlgili Yasal Düzenlemeler ve Politikalar

Devamlılık, verimlilik ve ekonomiklik ilkeleri dâhilinde, kendini sürekli yenileyebilir nitelikteki ormanların topluma katkısını azami dereceye çıkartabilmek için, ormanları korumak ve sürekliliğini sağlamak, bozuk olan orman alanlarını imar ve ıslah etmek ve niteliklerini yükseltmek, ağaçlandırma yoluyla yeni orman alanları kazanarak, su havzalarının doğal ve ekolojik dengesi üzerinde olumlu etkisini gerçekleştirmek için rasyonel bir ormancılık politikasının güdülmesi gerekliliği açıktır.³⁷ İnsanın hizmetine sunulan doğadaki birçok kıymetten biri olan ormanların korunmasına yönelik ilk düşünceler, 20. yüzyıl gibi çok kısa bir zaman öncesine denk gelmektedir. Ülkelerin doğal kaynakların istismarından vaz geçerek milli

³⁶ S. Ayanoğlu, (1992): “Ormanların Kamu Malları Arasındaki Yeri, Ormanın Tanımı ve Kapsamı”, İ.Ü.O.F. Dergisi, Seri B, C. 42, S.1-2, , s. 78.

³⁷ M. Konukçu, ,(1999): “Ormancılığımız”, Dpt. Yayınları Ankara, s. 113-123.

orman politikalarını oluşturacak yazılı düzenlemelerin yapıldığı zaman dilimi 1900’lü yıllara rastlamaktadır.³⁸

Ormancılık tarihimiz açısından, ormancılıkla ilgili yasal düzenlemeler ve politikalar ise Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olarak iki döneme ayrılmaktadır.

1.1.1.1. Cumhuriyet Öncesi Ormancılığımız

Ormanlarla ilgili olarak ilk çağlardaki hukuki rejimle ilgili bilgiler, genellikle tahminlere dayanmaktadır. Ancak Anadolu, iklim yapısı, topraklarının verimliliği ve dünyadaki jeopolitik önemine binaen birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Anadolu’daki orman tahribatı MÖ 2000’li yıllara kadar uzanmakta, yanlış iskân politikaları, savaşlar ve devletlerin donanma inşasında kullandıkları en verimli ormanların baltalanması neticesinde, ormanlar bir hayli azalmıştır. Ayrıca, Anadolu’da kesilen ağacın yerine yenisinin gelmesini güçleştiren iklim ve coğrafi yapısı da bu eksilmenin önemli bir sebebini oluşturmaktadır.³⁹

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş ve genişleme dönemlerinde, ormanlara ilişkin genel düzenleyici bir yasa yer almamaktadır. Esasen Osmanlı devletinin sınırlarının denizlere ulaşmasıyla, donanma inşası için ağaç kullanılmaya başlandığından, gerekli kaliteli ağacın sağlanması konusunda bazı alanlar koruma altına alınarak ormanların tersane-i amire’nin ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmıştır.⁴⁰

³⁸ S. Ayanoğlu, (1994): “Orman Arazilerinin Azalmasına Yol Açan Düzenlemeler”, İ.Ü.O.F.D., Seri B, C. 44, S. 3-4, , s.1

³⁹ I.Gülen, M. Özdoğan,(1981) “Türkiye’de Orman ve Ormancılık”, İ.Ü. O.F. Dergisi, Seri B., C.31, S.2, s.15.

⁴⁰Orman Bakanlığı, (1999): **Osmanlı Ormancılığı ile İlgili Belgeler I**, Orman Bakanlığı Yayın No: 094. ISBN 979-8273-20-9, ss.3-10

Bu bağlamda, 1839 Tanzimat Fermanından önce, yalnız İstanbul ve Marmara çevresiyle, Kocaeli yarımadasındaki ormanlardan sarayın, donanmanın, tophanenin ve ordunun orman ürünlerine olan ihtiyacını sağlamak, istekleri en kısa zaman ve yeterli miktarda karşılayabilmek ve saray mensuplarının avlanma ve eğlenme arzularını yeterince tatmin edebilmek için sınırlı ölçülerde ve sadece bu alanlarda geçerli olmak üzere bazı idari tedbirlerin alındığı görülmektedir.⁴¹

1858 tarihli Arazi Kanunnamesinde ormanlara ilişkin bazı hükümler yer almasına rağmen, orman rejimini düzenlemek, ormanları korumak ve bu doğal zenginliğin iyi ve milli çıkarlara uygun bir şekilde işletilmesi amacıyla orman nizamnamesi hazırlanmıştır.⁴² Köylü haklarını gözeten değişiklikleri ihtiva eden nizamnamede, devlet mülkiyetinin hakim kılınması, ormanlardan tahripkar yararlanmanın önlenmesi ve orman varlığındaki azalmanın durdurulmasına yönelik bir düşünceye sahip olduğu söylenebilir.⁴³

Sonuç olarak, Osmanlı döneminde de ormanların dönemsel üstlendiği işlevler kapsamında, koruma ve faydalanmanın sürekli kılınmasına yönelik hukuki düzenlemelerin ve politikaların var olduğu görülmektedir.

1.1.1.2. Cumhuriyet Dönemi Ormancılığımız

Cumhuriyet dönemindeki ilk OK, 1937 yılında çıkartılan 3116 sayılı kanundur. Bu kanuna göre orman; ‘’ bu kanunun tatbikinde kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da herhangi bir çeşit orman hâsılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile birlikte orman sayılır’’ şeklinde tanımlanırken,

⁴¹ Orman Bakanlığı(1999), **a.g.e.** ss.3-10.

⁴² H. Cin, (1978):’’**Tanzimattan Sonra Ormanların Hukuki Rejimi**’’, Ankara Üniv. Hukuk Fak. Dergisi, C.35, S.1-4 , s. 319.

⁴³T. İstanbullu., (1989): ‘’ **Ormancılığımızın 150. yılında Ormancılık Politikası Mevzuatımız**’’, 150. Yılında Türk Ormancılığı Paneli. s. 327.

orman tanımı içersinde yer almayan alanları ise şu şekilde ifade edilmiştir; “sazlıklar ve muhitin tabiatı itibarı ile koru ve baltalık yapılamayan veya step florası ile örtülü yerler, her çeşit dikenlik ve fundalıklarla parklar ve ormanlara bitişik olmayan beş hektardan az sahipli arazi üzerindeki ağaçlar ve ağaççıklar orman sayılmaz”.⁴⁴

3116 sayılı kanunun yapmış olduğu orman tanımı 1945 yılında çıkartılan 4785 sayılı yasa⁴⁵ ile değiştirilmiş. 4785 sayılı yasada orman tanımı; “bu kanunun uygulanmasın da kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup ta herhangi bir çeşit orman hâsılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri yerleri ile birlikte orman sayılır” derken orman sayılmayan yerleri şu şekilde tanımlamıştır; “sazlıklar, yöresinin özelliği yüzünden orman yapılamayan yerler, her çeşit dikenlikler, fundalıklar ve parklar ormandan sayılmaz” derken ilgili maddenin son fıkrasında “bir yerin orman sayılıp sayılmayacağını Tarım Bakanlığı belli eder” denilmektedir.⁴⁶

4785 sayılı yasa değişikliğinden sonra 1950 yılında 5653 sayılı yasa ile orman kanununun bazı maddeleri değiştirilmiştir. 5653 sayılı yasada orman tanımı; “kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup, herhangi bir çeşit orman hâsılatı veren ağaç ve ağaççıkların toplu halleri, yerler ile birlikte orman sayılır. Ancak; her çeşit dikenlikler, parklarla, şehir, kasaba ve köy mezarlıklarındaki ağaççıklar, sahipli her çeşit ziraat arazisi içinde emekle yetiştirilen ve tabi olarak ormanlarda yetişmeyen kavak, okaliptüs, söğüt, akasya gibi ağaççıklar, ormanların dışında sahipli arazide ve bunların kenarlarında bulunan, dağınık veya yüzölçümü 3 hektarı

⁴⁴ M. Özdoğan, (1996), a.g.e, ss.8-10.

⁴⁵ Bknz, 13/7/1945 tarih ve 6056 sayılı Resmi Gazete

⁴⁶ M. Özdoğan, (1996), a.g.e, ss-10-11

geçmeyen ve devlet ormanlarına mesafesi en az 3 km olan grup halindeki her nevi ağaç ve ağaççıklar, maki cinsinden her türlü ağaççıklarla örtülü yerler orman sayılmaz, şeklinde düzenlenmiştir.⁴⁷

1956 yılına gelindiğinde ise 6831 sayılı orman kanunu⁴⁸ çıkarılmış ve 3116 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmıştır. 6831 sayılı yasanın 1. maddesinde orman yeniden tanımlanmıştır.

Bu tanıma göre orman: “tabi olarak yetişen veya emekle yetiştirilen ağaç ve ağaççık toplulukları yerleri ile birlikte orman sayılır. Ancak; sazlıklar, step nebatları ile örtülü yerler, her çeşit dikenlikler, parklar, şehir mezarlıkları, kasaba ve köylerin hudutları içersinde mezarlıklarda ağaç ve ağaççıklarla örtülü yerler, sahipli arazide bulunan ve civarındaki ormanlarda tabi olarak yetişmeyen ağaç ve ağaççık nevilerinin bulunduğu yerler, sahipli ziraat arazisi olarak kullanılan ve dağınık, yer yer küme ve sıra halinde bulunan her nevi ağaç ve ağaççıkla örtülü yerler, devlet ormanlarına bitişik olmayan ve yüz ölçümü üç hektarda yukarı bulunmayan sahipli arazideki her nevi ağaç ve ağaççıklar, sahipli arazide ve muhitin hususiyetlerine göre yetişmiş veya yetiştirilecek olan fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri dahil olmak üzere her nevi meyveli ağaç ve ağaççıklar, sahipli arazideki aşılı ve aşısız zeytinliklerle hususi kanunu gereğince devlet ormanlarından tefrik edilen ve edilecek olan ve imar, ıslah ve temlik şartları yerine getirilmiş bulunan yabani zeytinlikler ile 6777 sayılı kanunda tasrih edilen yabani ve aşılanmış fıstıklık, sakızlık ve

⁴⁷M. Özdoğan, (1996), a.g.e. ss-11-13

⁴⁸ Bknz, 8/9/1956 tarih ve 9402 sayılı Resmi Gazete

harnupluklar, funda veya makilerle örtülü orman ve toprak muhafaza karakteri taşımayan yerler, orman sayılmaz’’ şeklinde tanımlanmıştır.⁴⁹

1937 yılından günümüze kadar olan süreçte, OK’larında ormanın tanımı kapsamında yapılan değişikliklerin tamamen orman rejimini daraltmaya yönelik (4785 sayılı OK hariç) değişiklikler olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmamızın özünü ilgilendiren konuların (Orman Kaynaklarının başka sektörlere tahsisi) tarihsel süreç içerisinde Cumhuriyet OK’larındaki gelişimi incelendiğinde de orman tanımındaki değişikliğe neden teşkil eden amaçlarla benzerlik arz ettiği söylenebilir.

Bu bağlamda; Orman alanlarının ormancılık dışı faaliyet ve hizmetlere tahsisinin, yeni bir kavram ve uygulama olmadığını; 1937 yılında yürürlüğe giren 3116 sayılı Orman Kanununun 25. maddesinde “umumi sıhhat ve emniyet ve menfaat icabı yapılacak her nevi bina ve tesisat ile orman hasılatı işleyeceklerin yapacakları bina ve tesisatın” ormanlarda yapılmasına izin vermesinden anlaşılmaktadır. Görüleceği üzere, 1937 yılında, ormanlarda bina ve tesis yapılması için kamu sağlığı, güvenliği ve kamu yararı ölçütleri aranmıştır. Ayrıca, orman ürünlerini işleyecek olanlara da herhangi bir ölçüte tabi olmaksızın aynı yapılaşma hakkı tanınmıştır.⁵⁰

1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanununun 17. maddesinde “umumi sıhhat ve emniyet ve menfaat icabı veya estetik ve turistik bakımdan yapılacak her nevi bina ve tesisat ile orman hasılatı işleyeceklerin ve kullanacakların yapacakları bina ve her nevi tesisat”ın ormanlarda yapılması hükmü yer almaktadır. Bu düzenleme ile kamu sağlığı, güvenliği ve kamu yararına olacak bina ve tesislerin

⁴⁹ M. Özdönmez, (1996), *a.g.e.*, s.13

⁵⁰ A.A. Çoşkun,, (2008): **Orman Alanlarının Turizme Tahsisinde Durum**, www.foresteconomics.org, 2008

yanı sıra 3116 sayılı Kanun hükmüne ek olarak estetik ve turistik özellik taşıyan bina ve tesislerin de bir ölçüte tabi olmaksızın orman içinde yapılmasına izin verilmiştir. Ayrıca, yine 3116 madde hükmünü genişletir ve sübjektif hale getirir mahiyette, orman ürünü kullanacaklara da ormanlarda bina ve tesis yapma izni verilmiştir.⁵¹

Halen yürürlükte bulunan 6831 sayılı OK'nun 1982 Anayasasının 169. maddesine dayanarak düzenlenen 17. maddesinde, orman alanlarının başka amaçlara tahsisi konusunda, amaçları ve hak sahibi kitleyi belirleme yönlerinden daha sübjektif ve yapılaşmayı artıran bir değişiklik getirdiği hemen göze çarpmaktadır. Nitekim bugün tartışılan “turizm” kelimesi de ilk kez açıkça burada ifade edilmiştir. 6831 sayılı Orman Kanununda, yürürlüğe girişinden 27 yıl sonra 1983 yılında yapılan bir düzenleme⁵² ile, 17. madde değiştirilmiş ve “turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan Devlet ormanlarında; kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler ile orman ürünlerini işleyeceklerin yapacakları bina ve tesisler” in ormanlarda yapılmasına izin verilmiştir. 1983 yılında yapılan bu değişikliğin akabinde 1987 yılında yapılan değişiklikle⁵³ de “ turizm alan ve merkezleri dışında

⁵¹ A.A. Çoşkun, (2008), **a.g.m.**

⁵² 1983 tarih ve **2896 sayılı Kanun**

Madde 17.- 6831 sayılı Orman Kanununun 17 nci maddesinin 3 üncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve 4 üncü fıkra eklenmiştir.

Turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan Devlet ormanlarında; kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler ile orman ürünlerini işleyeceklerin yapacakları bina ve tesisler için gerçek ve tüzelkişilere Maliye Bakanlığının görüşü alınarak Tarım ve Orman Bakanlığınca, intifa için kullanım bedeli karşılığında izin verilebilir. Bu izin üzerine tesis edilecek intifa hakkı süresi kırk dokuz yılı geçemez. Bu süre sonunda bütün bina ve tesisler bedelsiz ve eksiksiz olarak Hazineye devredilir. Ancak, işletmelerin başarılı olduğu, konusuyla ilgili bakanlıkça belirlenen hak sahiplerinin intifa hakkı Tarım ve Orman Bakanlığınca ; yer bina ve tesislerin rayiç değeri üzerinden belirlenecek yıllık bedelle doksan dokuz seneye kadar uzatılabilir. Bu durumda Hazineye devir işlemi bu uzatma sonunda yapılır. Bu suretle yapılmasına izin verilen bina ve tesislerin amaç dışı kullanılması yasaktır.

⁵³ 1987 tarih ve 3373 sayılı Kanun (Bknz, 28/5/1987 tarih ve 19473 sayılı Resmi Gazete)

kalan Devlet ormanlarında kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler için” izin verilmesini hükme bağlanmış ve 17/3. madde 2002 tarihli Anayasa Mahkemesinin iptal kararına⁵⁴ dek bu haliyle kalmıştır.⁵⁵

Anayasa Mahkemesi, temel iptal gerekçesi olarak, Orman Kanununun 17/3 maddesinin sadece kamu yararı ölçütüne bağlı olarak orman arazilerinin tahsisine izin veren bir düzenleme olduğunu ve kamu yararı kavramının tespitinde Orman idaresinin gereğinden fazla takdir hakkı kullandığını belirtmiştir. Böyle bir düzenleyici işlemin ise Anayasanın 7. Maddesinde yer alan “yasama yetkisinin devredilmeyeceği” ilkesine aykırılık teşkil ettiğini vurgulamıştır.

Bu kararla;“Turizm alan ve merkezleri dışında kalan devlet ormanlarında kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler için gerçek ve tüzel kişilere Tarım ve Orman Bakanlığınca izin verilebilir” şeklindeki maddenin iptal edilmesi ile Orman Kanununda, ormanlarda bina ve tesis yapılmak istenmesi durumunda başvurulabilecek bir hukuki dayanak kalmamıştır. İptal kararıyla hukuka aykırı bir durum ortadan kaldırılmış ve yeni bir hukuki durum ortaya çıkmıştır.⁵⁶

MADDE 7- 6831 sayılı Orman Kanunun 17 nci maddesinin 3 ncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Turizm alan ve merkezleri dışında kalan Devlet ormanlarında kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler için gerçek ve tüzel kişilere, Tarım Orman ve Köy işleri Bakanlığınca bedeli karşılığı izin verilebilir. Bu izin süresi kırk dokuz yılı geçemez. Devletçe yapılan tesisler dışında kalan her türlü bina ve tesisler izin süresi sonunda eksiksiz ve bedelsiz olarak Orman Genel Müdürlüğünün tasarrufuna geçer. Ancak işletmenin maksadına uygun faaliyet gösterdiği Orman Genel Müdürlüğünce belirlenen hak sahiplerinin kullanma hakları yer, bina ve tesislerin rayiç değeri üzerinden belirlenecek yıllık bedelle doksan dokuz seneye kadar uzatılabilir. Bu durumda adına tapuda irtifak hakkı tesis edilir. İzin ve irtifak hakları amaç dışı kullanılmaz.

⁵⁴ Anayasa Mahkemesinin 17.12.2002 günlü, E.2000/75, K.2002/200 sayılı kararı

⁵⁵ A.A. Çoşkun (2008), **a.g.m.**

⁵⁶ A.A. Çoşkun (2008), **a.g.m.**

Anayasa Mahkemesinin, Orman Kanununun 17/3. maddesini 2002 yılında iptalinin ardından, 2004 yılında 5192 sayılı Kanun⁵⁷ ile 17. madde yeniden düzenlenmiştir. Buna göre, orman alanlarında artık “Savunma, ulaşım, enerji, haberleşme, su, atık su, petrol, doğalgaz, altyapı ve katı atık bertaraf tesislerinin; sanatoryum, baraj, gölet ve mezarlıkların; Devlete ait sağlık, eğitim ve spor tesislerinin ve bunlarla ilgili her türlü yer ve binanın Devlet ormanları üzerinde bulunması veya yapılmasında kamu yararı ve zaruret olması halinde” izin verilmesi söz konusudur. Madde düzenlemesinden de anlaşılacağı üzere artık Orman Kanunu uyarınca, orman alanlarının turizme tahsisi söz konusu değildir. Üstelik iptal öncesi durumda madde metninde bulunan “turizm alan ve merkezleri dışında olan ormanlarda” ibaresi de, hukuki dayanaktan yoksun kaldığından iptal edilmiş ve orman alanlarında sayılan tesisler dışında hiçbir tesisin yapılmasına izin verilmemiştir.⁵⁸

Orman Kanunu yönüyle açıklığa kavuşan bu durum, Turizmi Teşvik Kanunu açısından aynı düzeni getirmemektedir ve bu durum ileride turizm bölümünde detaylı olarak açıklanacaktır.

1.1.2. Ormanların Kamu Malları Arasındaki Yeri

Bir çevresel mal olarak ormanların hukuk sistemi içersindeki yeri, ormanlardan faydalanmanın düzenlenmesi ve yönetimi açısından önemlidir. Anayasaya göre ancak bir kanun veya kanunun verdiği açık yetkiye dayanarak idari bir kararla

⁵⁷ Bknz, 3/7/2004 tarih ve 25511 sayılı **Resmi Gazete**

⁵⁸ A.A. Çoşkun, (2008), **a.g.m.**

kurulabilen kamu hukuku tüzel kişileri, kuruluşlarına uygun olarak faaliyette bulunabilmek için, bir takım eşyalara gereksinim duymaktadır.⁵⁹

Kamunun sahip olduğu bu eşya veya mallar, Devlet malları, kamusal mallar, kamu emlaki, idarenin malları ve kamu malları şeklinde verilen başlıklar altında incelenmektedir.⁶⁰ Ülkemizde şimdiye kadar kamu mallarına ilişkin kanuni bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle kamu mallarının hukuksal durumunu açıklayabilmek için bilimsel öğretiye ve yargısal kararlara dayanılması gerekmektedir.

Kamu malları;’’ kamu hizmetlerinin ve halkın doğrudan doğruya alakaları olan ve bu açıdan idare hukuku kurallarına tabi olduğu kabul edilen mallardır’’ şeklinde ifade edilmiştir⁶¹.

Kamu malları dar anlamda orta, hizmet ve sahipsiz mallar olarak üç gruba ayrılmıştır. Bir malın orta malımı, hizmet malımı, yoksa sahipsiz mal mı olduğunu belirlemeye yarar kesin bir ölçüt bulunmamaktadır.⁶²

Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki kamu mallarından olan ormanlar, sahipsiz kamu malları arasında yer almaktadır.⁶³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1981 yılında vermiş olduğu;’’(sahipsiz bir) kamu malı niteliğinde olan ormanların özel mülkiyete konu olacak biçimde tespit ve tescili mümkün değildir. Ormanlar tapulamanın konusu dışındadır ve tümüyle kamu kanunlarına bağlıdır.’’ şeklindeki

⁵⁹ S. Ayanoglu,(1992), **a.g.m.** s.74

⁶⁰ A. Gülan,(1999): **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki** Rejim, Alfa Yayın Evi, s.9-13.

⁶¹ S.S. Onar,(1966): **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C.II,s.1300

⁶² A. Gülan, (1999), **a.g.e.** s.34.

⁶³ S. Kırbaş, (1998): **Devlet Malları**, 2. Baskı, Adım Yay. Ankara, s.92.

kararında da ormanların sahihsiz kamu malları arasında yer aldığı tezini kabul etmiştir.⁶⁴

Bir mal, ya doğrudan doğruya kamunun yararlanmasına yada kamu hizmetine, o hizmet için özel bir düzenleme ile tahsis edilmişse kamu malı, değil ise özel mallar statüsüne tabi olmaktadır.⁶⁵

Genel olarak kamu mallarının özellikleri aşağıda sıralanmıştır.

- Kamu malları, bazı yazarların tahsis ve istimal rejiminden kaynaklanan özelliklerinin bir sonucu olarak devir ve ferağ edilebildiğini ileri sürseler de devir ve ferağ edilemezler.⁶⁶
- Kamu malları, tahsis cihetine uygun kullanılmasına engel olacağından haczedilemez.⁶⁷
- Kamu malları zaman aşımı ile iktisaba elverişli değildir. İdarenin ihmali veya malın uzun zaman kullanılmaması neticesinde herhangi birinin mururu zamanı dolduracak şekilde o yeri işgal edip kullanması ile kamu malı, iktisap edilmiş olmaz.⁶⁸
- Kamu mallarına zarar verenlere verilecek ceza, özel şahısların mallarına zarar verenlere nispeten daha ağırdır.⁶⁹

⁶⁴ Yargıtay Hukuk Genek Kurulu E. 1981/1-167, **K. 1981/656**, T. 30.9.1981

⁶⁵ A. Gülan,(1999), **a.g.e.** s. 29.

⁶⁶ Bknz. 1982 Anayasasının 166/2 maddesi”**Devlet Ormanlarının Mülkü Devrolunamaz**”

⁶⁷S.S. Onar,.(1966) **a.g.e.** s.1320.

⁶⁸ S.S. Onar (1966), **a.g.e.** s.1320.

⁶⁹ Y. Güloğlu, (2002): **Orman Arazilerinin Turizm Yatırımlarına Açılmasının Hukuksal Çerçevesi**, K.Ü. Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Yük. Lisans Tezi, Kırıkkale ,s. 33.

- Kamu mallarından yararlanma tahsis, izin, ruhsat, imtiyaz gibi özel usullere tabidir.⁷⁰

- Kamu malları ancak kamu yararı bulunan irtifaklarla takyit olunur.⁷¹

Ormanlar sağladıkları toplumsal yararlar nedeniyle toplumun müşterek malı sayılırlar ve bu nedenle devletin gözetim ve denetimi altına alınmışlardır. Bir başka deyişle ormanlar, kamu malıdır ve kamu malları arasında da özel bir konuma sahiptir. Türk hukuk doktrinde, ormanların hangi tür kamu malı olduğu hakkında görüş birliği bulunmamaktadır. Bazı yazarlara göre ormanlar, sahipsiz kamu malı, bazılarına göre orta malı, bazılarına göre de hizmet mallarıdır.⁷² Ormanların, kamu mallarının özelliklerinden olan zaman aşımına uğramadığı veya imar ve ihya yoluyla iktisap edilemediklerinden dolayı orta malı olduğunu kabul eden yazarlar olduğu gibi, 3116 sayılı kanun ve 6831 sayılı kanunun 26. maddesi ile ormanların devletin gözetimi altına alınması ve devlet eliyle işletileceği gerekçesiyle orman işlerinin kamu hizmetine alındığından bahisle ormanların hizmet malı olduğunu kabul eden yazarlarda vardır.⁷³

Bazı yazarlarca ise, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki kamu mallarından olan ormanlar sahipsiz kamu malları arasında yer aldığı belirtilmektedir. Burada

⁷⁰M. Ünal, (2001): **Orman Hukuku Ders Notları**, Nobel Yay. Ankara, s.19.

⁷¹ Y. Güloğlu (2002), **a.g.e.** s.34.

⁷² A.A. Coşkun, .(1998): **Türkiye’de Ormanlardan Yararlanmanın Yasal Esasları**, İ.Ü. Fen Bil. Enst, Yayınlanmamış, Doktora tezi, İstanbul, s. 9.

⁷³ S. Ayanoğlu, (1992), **a.g.m.** ss. 76-92

sahipsiz olmaktan kasıt, hiç sahibi olmayan değil de özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerinin sahipliğinde olmayan mallardır.⁷⁴

Türk hukukunda ağırlıklı olarak bugün kamu tüzel kişilerinin kamu malları üzerinde idari mülkiyet hakkı olduğu görüşü ağırlık kazanmıştır. Kamu mülkiyeti kavramı özel mülkiyetin muhtevastaki yetkiler yanında, kamu hukukundan kaynaklanan ek yetkiler vermekte, buna karşın bazı yükümlölükler ve kısıtlamalar getirmektedir.⁷⁵

İdare hukukumuzun kökeni Fransız idare Hukukundan büyük ölçüde etkilendiğinden Fransa da ormanlar, kanunla kamunun özel mallarından sayılmakta ve bu durum doktrin tarafından da kabul görmektedir.⁷⁶

Ormanların kamu malları içindeki bu özel konumu ve özel bir rejime tabi olması, ormanların topluma sağladığı çok yönlü faydalardan kaynaklanmaktadır. Bir başka ifade ile ormanlar kamu yararı üretmektedir ve bu kamu yararından geniş anlamda toplum faydalanmaktadır. Toplumsal olarak orman kaynaklarından beklenen mal ve hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması ve kesintiye uğratılmaması arzusu orman kaynakları açısından bu özel rejimi doğurmaktadır.

1.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma – Ormancılık İlişkisi ve Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi

Dünyamızda, sanayi devriminden günümüze kadar uzanan süreç içerisinde ekonomik açıdan farklılaşmalar meydana gelmiştir. Dünya devletleri ekonomik durumlarına göre sınıflandırılıp; gelişmiş, az gelişmiş veya kalkınmış, kalkınmakta

⁷⁴ A. Gülan, (1999), **a.g.e.** s. 41.

⁷⁵ M. Ünal, (2001), **a.g.e.** s. 6.

⁷⁶ A. Gülan (1999), **a.g.e.** s. 15.

olan gibi isimler almıştır. Bu sürece paralel olarak iktisat biliminde; iktisadi büyüme, iktisadi kalkınma kavramları ortaya çıkmıştır. Bu kavramların çoğu kez aynı anlamda kullanıldığını görmekteyiz.

Kalkınma; sadece üretimin ve fert başına gelirin arttırılmasından ibaret olmayıp, ekonomik ve sosyo-kültürel yapının değiştirilmesi anlamına gelmektedir.⁷⁷ Büyüme ise, bir ekonomik terim olarak ekonominin hemen bütün sayısal değerlerinin, üretim, yatırım, dış ticaret, gelir, istihdam, sermaye donanımı, servet donanımı, servet gibi, artış göstermesidir.⁷⁸ Kalkınmanın büyümeden ayrıldığı ana nokta "yapı değişikliği" ile ilgilidir. Yapısal değişiklik, az gelişmiş ekonominin tarımsal yapıdan sanayi ve ticari bir yapıya dönüştürülmesi ve sosyal, kültürel, çevresel boyutlardaki değişimler gibi düşünülebilir. Her kalkınma olayı, uzun dönem içinde bir büyüme gerçekleştirdiği halde, her büyüme olayında mutlaka bir kalkınma gerçekleşmeyebilir.⁷⁹

Sonuçta kalkınma kavramı, azgelişmiş ülkeleri ilgilendiren bir kavram veya amaç olarak karşımıza çıkarken, büyüme; hem azgelişmiş, hem kalkınmış ülkeler için geçerli olan bir kavramdır. Bu bağlamda kalkınma ve büyüme çabasındaki azgelişmiş ülkelerde, kolay olarak parasal kaynağa çevrilebilen doğal kaynaklar kalkınma ve büyüme çabalarının baskısı altında olabilmektedir.

Bu nedenle, dünyanın ve ülkemizin bugün yaşadığı çevre krizi ışığında, esasen çok boyutlu olan kalkınma kavramının, çevre boyutunu ve sürdürülebilirlik boyutunu

⁷⁷ www.worldbank.org/depweb/english/beyond/beyondco/beg_01.pdf, 2008

⁷⁸ U. Geray, (1994): **Ekonomi Ders Kitabı**, İ.Ü Yayın No:3870, Orm. Fak. Yayın No:430. İstanbul, s.275

⁷⁹ E. Manisalı, (1975): **Gelişme Ekonomisi**, İ.Ü. İktisad Fak. Yay. İstanbul.

da içerecek biçimde genişletilmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin yedinci beş yıllık kalkınma planı öncesi kalkınma planları ve stratejileri içerisinde çevre ve sürdürülebilir kalkınmanın ve bunların en önemli bileşeni olan orman kaynaklarının gereken önemle ele alınmış olduğu söylenemez.⁸⁰

Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonuna göre sürdürülebilir kalkınma; “bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeksizin karşılamaktır” şeklinde tanımlanmıştır.⁸¹

Günümüzde sürdürülebilir kalkınma, ormanların ve diğer doğal kaynakların yönetiminde bir kavram ve bir hedef olarak yaygın bir biçimde kabul edilmiştir. Bu kabul”baskın ürünlerin, özellikle de odunun” sürekli üretimi üzerinde yoğunlaşan bir ormancılık politikasından, ormanı ”doğal ve karmaşık bir kaynak sistemi” olarak yönetmekle ilgilenen, yeni bir ormancılık politikasına geçişe destek olmuştur. Bu politika değişikliği, orman yönetiminin daha karmaşık bir hale gelmesi anlamını taşımaktadır. Bu karmaşıklığın nedeni, ulaşılması gereken çoklu hedeflerin olmasıdır. Sürdürülebilir Kalkınma kavramının erken dönemlerinde, kaynakların korunması ile bu kaynaklara bağımlı kırsal nüfusun kalkınma gereksinimleri arasında bir bağ kurulmasının gerekliliği de kabul edilmiştir.⁸² Sürdürülebilir kalkınma gelecek kuşaklarla, günümüz insanı arasında bir adalet mekanizması rolüne sahiptir.

⁸⁰ U. Geray, (1998), **a.g.e.** s.5

⁸¹ Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, (1989):**Ortak Geleceğimiz**, Tçsv. Yayınları (Çeviren:Belkıs Çorakçı). Ankara. s.73.

⁸² K. Warner, (1997): **Toplum Ormancılığının Sürdürülebilir Kalkınmadaki Vizyonu Ve Rolü**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt.5 Antalya.s.53.

Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde sistem yaklaşımı yatmaktadır. Sistemler bir birinden ayrılmayan, uyumlaştırılmış amaçları olan parçalardan oluşmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma, sistemin pek çok elemanının, bunların arasındaki karşılıklı ilişkilerin ve bu arada davranışsal kalıpların ve değer yargılarının rol oynadığı çok karmaşık bir süreçtir. Orman Ekosistemleri de dünyamızı oluşturan sistem parçalarından veya alt sistemlerden biridir. Orman Ekosisteminin kendine has özellikleri vardır. Gerçekten doğal olarak sahip olunan veya üretilen orman kaynakları bir yandan insanların maddi ve manevi ihtiyaçlarını somut biçimde ve doğrudan gidererek, sosyo-ekonomik hayata olumlu etki yaparken, diğer yandan da adeta “görünmeyen bir el” olarak tüm doğal sistemlerin dengelerinin korunmasını ve/veya geliştirilmesini güven altına almakta, yani dolaylı bir fayda sağlamaktadır.⁸³

Orman kaynakları, sayılamayacak kadar çok canlı türünü kapsayan, organizasyon düzeyi yüksek dolayısıyla çok boyutlu fayda üreten, bunlara bağlı olarak tür ve gen kaynağı yönünden büyük bir gücü kendisinde saklayan, dünyamızdaki biyo-kütle içerisindeki payı ve dolayısıyla da etkisi diğer kaynaklara göre büyük olan bir ekosistemdir.⁸⁴

Sonuçta insanlığın günümüzde ve gelecekte kaderini etkileyecek olan bu ekosistem, sürdürülebilir kalkınma içinde olmazsa olmaz bir role sahiptir. Orman kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma içinde üstlendiği bu rolün icra edilmesini ise sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi sağlamaktadır.

⁸³ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.5.

⁸⁴ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.5.

Sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi; “Ormanların ve orman alanlarının biyolojik çeşitliliğini, verimliliğini, gençleşme kapasitesi ve canlılığını yerel, ulusal ve küresel düzeylerde koruyarak günümüzde ve gelecekte kendilerinden beklenen ekolojik, ekonomik ve sosyal fonksiyonları yerine getirebilecek ve diğer ekosistemlere zarar vermeyecek biçimde ve yoğunlukta işletilmesi ve kullanılmasıdır” şeklinde tanımlanmıştır.⁸⁵

Biyofizik açıdan sürdürülebilirlik eldeki biyolojik varlığın bu özellikleriyle ve bir bütün olarak sürdürülmesi demektir. Dolayısıyla ekosistem yönetimi çerçevesinde sürdürülebilirlik; toprak, su, hava ve biyolojik varlıkların oluşturduğu bileşimin ve ekolojik süreçlerinin, diğer değişle de bu çok boyutlu sistemin tüm elemanlarının ve tüm ilişkilerinin sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Ancak bu, mevcut sistemin olduğu şekliyle mutlak anlamda korunması şeklinde anlaşılmamalıdır. Sisteme gelişme yönünde yardım etmekte “sürdürülebilirlik” kavramı içerisinde algılanmalıdır.⁸⁶

Sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi; bugünkü tüketim olanaklarını gelecek kuşaklarında yapabilmesi, orman kaynaklarında koruma-kullanma dengesinin kurulması anlamını taşımaktadır.

⁸⁵ A. Drengson, And D. Taylor, (1997): **Ecoforestry, The Art And Science Of Sustainable Forest Use** ,New Society Publishers , Toronto., s.312 .

⁸⁶ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.4

Klasik ormancılık tanımlamaları ile sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminin tanımlarının mukayesesinde, her iki tanımda da sürdürülebilirlikten bahsedildiği dikkati çekmektedir. Her iki tanımdaki sürdürülebilirlik anlayışının farkı ise; klasik anlamda ormancılık tanımlarındaki süreklilik kavramının odun hammaddesinin üretimine dönük bir anlayış sergilediği, sürdürülebilir kalkınma temelindeki orman kaynakları yönetimindeki sürekliliğin ise ormanların odun hammaddesi ve dışında ürettiği diğer mal ve hizmetlerin sürekliliği anlamına geldiğidir. Bu kapsamda, sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi tanımının dünyada farklı bölgelerde yürütülen süreçler sonunda geliştirilmiş ölçütler ve göstergelerle tanımlandığını ifade etmek yerinde olacaktır. Yani sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi bu ölçütler ve göstergeler ile karakterize edilmektedir.

Bu bağlamda, orman ekosisteminin en baskın elemanı olan ağaç servetinin devamlılığı anlamında da olsa, ormancılık sürdürülebilirlik ile 20 yy'da tanışmamıştır. Nitekim Geray'da ormancılıkta sürdürülebilirliğin 15 yy'a dayandığı belirtilmiştir. Ormancılıkta sürdürülebilirliğin temel prensip olmasının, ormanın dinamik yapılı ve kendini yenileyebilen bir doğal kaynak olmasının sonucu olduğu ifadesinde bulunmuştur.

“Sürdürülebilirlik “ kavramına ekonomik açıdan veya sistemden elde edilen çıktılar açısından da bakmak mümkündür. Bu güne kadar yaşananlardan görünen

odur ki teknolojik ilerlemeler sayesinde belli bir çıktı düzeyini, doğal girdilerin yerine diğer girdileri ikame etmek, dolayısıyla ekosistemlerden bir bölümünü diğer amaçlar doğrultusunda feda etmek mümkün olmuştur. Ancak bugüne kadar hızla gelişen bu sürecin sonuçları, örneğin kirlenmeler ve doğa yıkımları, söz konusu ikamenin sert sınırlarına gelindiğini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında, bugün doğal ve üretilmiş varlıklar bir birini ikame etme değil, birbirini tamamlama noktasında buluşmaktadır. Başka bir ifadeyle ekonomi ve ekolojinin sürdürülebilir kalkınma yönünde ve birbirini dengeleyecek biçimde uyumlaştırılması zorunlu hale gelmiştir. Ülkemiz içinde bu durum geçerlidir. Özellikle az gelişmiş ülkeler için bu uyumluluğu sağlamanın, bazıları kendi yapılarına, bazıları dünya koşullarına dayanan nedenlerden ötürü güç bir görev olduğu anlaşılmaktadır. Bir ülke ölçeğinde, yukarıda değinilen, uyumlaştırmadaki başarısızlıklar, başka bir deyişle de orman kaynaklarının yönetimi sırasında ortaya çıkan sektörler arası çatışma (Orman – Turizm gibi) ve çelişkiler, hem orman kaynaklarının yönetimindeki, hemde diğer toprak yahut doğa kullanan sektörlerin yönetimindeki başarısızlıklarla yakından ilişkilidir.⁸⁷

Kalkınma planlarımızda, genelde, üzerinde önemle durulan temel makro amaçlar: büyümenin (milli gelir artışının) hızlandırılması, işsizliğin önlenmesi,

⁸⁷ U.Geray, (1998), a.g.e. s.4

bölgeler ve toplum katmanları arasındaki gelir farkının azaltılması, yapısal değişikliklerin sağlanması, döviz tutumunun geliştirilmesi şeklinde özetlenebilir. Dolayısıyla tüm sektörlerin bu amaçlara uygun bir biçimde yönlendirilmesi, başka bir deyişle sektörlerin amaç ve stratejilerinin makro amaçlar ve stratejilerle tutarlılık arz etmesi gerekmektedir. Makro amaçların, sürdürülebilirlik amacının katılmasıyla genişletilmesi durumunda ise tüm sektörlerin bu amaca destek verecek şekilde yönetilmesi zorunludur. Orman kaynaklarının yönetimi yahut kısaca ormancılık da tüm politikaları buna uygun olarak saptamak ve uygulamak durumundadır. Zira tüm sektörler makro amaçlara ulaşmada bir araç işlevi görmektedir. Sektör ölçeğinde amaçların gerçekleştirilmesinde ise işletmeler yahut projeler, dolayısıyla orman işletmeleri ve giderekte ormancılık projeleri araç görevini yerine getirmektedir. Yakından bakılınca görülür ki, ormancılık sektörü sürdürülebilir kalkınma amacıyla temelde esasen uyuşum halindedir. Korunması, genişletilmesi ve geliştirilmesi hemen hiçbir zaman makro amaçlarla ve sürdürülebilirlik ilkesiyle çelişmeyen belki tek varlık orman ekosistemidir. Ancak buradaki sorun, amaçların nasıl yani hangi teknoloji ile hangi önceliklerle, nerelerde, hangi araçlarla, hangi ilkeler ışığında gerçekleştirileceğinin sağlıklı olarak kararlaştırılıp uygulanması sorunudur.⁸⁸

⁸⁸ U. Geray, (1998), **a.g.e.** s.6

Bu bağlamda orman kaynaklarının turizm etkinliklerine tahsisinin önceliği nedir? Bu öncelikler hangi araçlarla, hangi ilkelerle belirlenmelidir? Soruları gündeme gelmektedir. Tez çalışması bu sorulara cevap aramaktadır.

1.2. Turizm

Turizm, ulusal ve uluslararası düzeyde kazandığı dev boyutla, yatırımları ve iş hacmini geliştiren, gelir yaratan, döviz getiren, istihdam alanları açan, sosyal ve kültürel hayatı etkileyen, önemli çevresel etkileri olan, özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınma çabalarına yardımcı olan bir nitelik kazanmıştır. Öyle ki bugün dünyada yaklaşık 850 milyon kişi uluslararası turizm faaliyetlerine katılarak 735 milyar ABD dolarına yakın bir harcama yapmaktadır. Bunun yanında iç turizmi de buna eklersek, dünyada turizmin neden olduğu ekonomik büyüklük 2 trilyon ABD dolarına yaklaşmaktadır.⁸⁹

Dünyada meydana gelen değişimler sonucunda, insana verilen değer artmış, ülkeler turizm ile ilgili farklı bakış açılarına sahip olmuştur. Bu doğrultuda ülkeler turizm politikalarına yeni yaklaşımlar getirmiştir. Son yıllarda Türkiye’de ve Dünyada en hızlı büyüyen sektörlerin arasında yer alan, bacasız endüstri olarak anılan turizm, ülke ekonomileri için kaynak yaratan bir sektör olarak önem kazanmaktadır.⁹⁰

İlk çağlardan bu yana, yani insanlığın var olması ile birlikte seyahat hareketleri başlamıştır. İnsanlar, çeşitli ihtiyaçlarını karşılayabilmek için önce yakın çevresi ile ilişki halinde olmuştur. Zamanla insanların beslenme, arama, öğrenme, merak ve

⁸⁹ M. Sarkın, (2007) *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya örneği*, DEÜ. Sosyal Bil. Enst. Yayınlanmamış, Doktora Tezi İzmir, s.13.

⁹⁰ A. Bull, (1991): *The Economics of Travel and Tourism*, London: Willey, s. 116.

benzeri nedenlerle hareket etmeleri onları turizm olayının içine itmiştir. Özellikle ikinci Dünya savaşı sonrasında oldukça artan turizm olayının tanım olarak neleri içerdiğine bakmak konuyu daha somutlaştıracaktır.

Literatüre bakıldığında çağdaş turizm kavramının, ilk olarak ikinci Dünya Savaşı döneminde İsviçreli ekonomistler Walter Hunziker ve Kurt Krapf tarafından formüle edildiği görülmektedir. Hunziker ve Krapf'ın yaptığı tanıma göre turizm, sürekli yerleşmemek üzere ve para kazanma amacı olmayan seyahatten ve geçici konaklamadan doğan ilişkilerin ve fenomenlerin toplamıdır.⁹¹

1970'li yıllara gelindiğinde, turizm tanımına boş zaman unsuru da eklenmiştir. Boş zaman unsurunu, turizm tanımı içerisine dâhil eden Prof. Ernest Spott'tur. Spott, turizmi şöyle tanımlamıştır: "Turizm, dinlenme ve onunla ilişkili gereksinimlerin doyumu nedeniyle boş zaman harcanmasından ortaya çıkan, tüketim harcamasıyla belirlenen geçici yer değiştirmeye bağlı olan ilişkiler ve olayların bütünüdür".⁹²

İngiliz turizm derneğinin 1979 yılında yaptığı tanıma göre turizm, insanların normal yaşadıkları ve çalıştıkları yer dışında bir yere kısa süreli olarak hareketleri ve burada kaldıkları süre içinde yaptıkları faaliyetlerden oluşan bir olaydır.⁹³ Dünya Turizm Örgütünün tanımına göre ise; insanların alışılmış çevreleri dışında bir yere, bir yılı aşmayacak bir süre için boş zamanlarını geçirmek, iş gezisi veya başka amaçlarla yaptıkları seyahat, konaklama ve faaliyetlerdir.⁹⁴

Olalı'ya göre ise; Turizm insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında sürekli olarak yerleşmemek, politik veya askeri bir amaç izlememek üzere, serbest

⁹¹ A.J. Burkart ve S. Medlik, (1981): *Tourism: Past, Present and Future*, 2.edit. butterworth- Heinemann, london, s.41.

⁹²E. Göksan, (1978). *Turizm Olayı*. İzmir, s. 12.

⁹³N. Vanhove, (2005): *The Economics of Tourism Destinations*, Elseiver Butterworth-Heinemann, Amsterdam, s.2.

⁹⁴ R. Youell, (1998) :*Tourism: An Introduction*, Longman, New york, ,s.9.

bir ortamda, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence vb. motiflerin etkisi ile, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saatten fazla yada o yerin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme süre ile konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır ve bütünleşmiş bir hizmet ve kültür endüstrisidir.⁹⁵

Bu endüstrinin arz kaynakları ise; doğal ve insan tarafından yaratılan tarihi ve kültürel kaynaklardan oluşmaktadır. Bu arz kaynakları için talep oluşturan ve turizm faaliyetine katılan, turizmin gerçekleşmesini sağlayan ise insan unsurudur. Çeşitli amaçlarla turizm faaliyetine katılan insana turist denmektedir. Literatürde turist kavramı ile ilgili çeşitli tanımların yapıldığı görülmektedir.

Turist, geçici olarak kendi ikamet ettiği yer dışına eğlence, tatil, eğitim, sağlık, din ve spor içeren boş zamanlarını değerlendirmek, iş, akraba, arkadaş ziyareti veya toplantıya katılmak amacıyla giden ve gittiği ülkede en az yirmi dört saat kalan kişidir.⁹⁶ Yapılan ziyaretin türüne göre turist kavramı farklılık göstermekte ve turizm olayından sağlanan faydalarda buna bağlı olarak değişiklik arz etmektedir. Bu bağlamda aşağıdaki kavramlardan söz etmek mümkündür.

Yerli turist, kendi evinden en az 50 mil uzağa çalışmak dışında iş gezisi, eğlence yada her hangi bir başka amaçla giden geceleme yapan yada aynı gün evine dönen kişidir.⁹⁷

Yabancı turist; kendi ülkesinden başka bir ülkeye iş, toplantı, kongre, aile veya arkadaş ziyareti, sağlık, dinlenme, eğlenme, spor, din, kültür, eğitim ve öğrenim gibi

⁹⁵ H. Olalı, . ve A. Timur, .(1988): **Turizm Ekonomisi**, Ofis Ticaret Matbaacılık Şti. İzmir, s.35.

⁹⁶R.W. McIntosh, ve C. Goeldner , (1990): **Tourism: Principles, Practices**, Philosophies, sixth Edit, John Willey-sons, İnc., New York, s.7

⁹⁷ R.W. McIntosh, ve C. Goeldner, **a.g.e.**, s.8.

nedenlerle seyahat eden ve gittiği ülkede 24 saatten fazla kalan yada en az bir geceleme yapan kişidir. Yani başka bir ülkeyi bir günden fazla ziyaret eden yada geceleme yapan herkes yabancı turist kabul edilir.⁹⁸

Yabancı ziyaretçi; Bir ülkeye gelen ve konaklama süresi 24 saati aşan veya 24 saatten az olan bütün yabancı kişilerdir.⁹⁹

Yabancı günübirlikçi (Ekskürsiyonist): gittiği ülkede 24 saatten daha az kalan veya ülkenin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme yapmayan kişidir.¹⁰⁰

Turist olmayan yabancılar; bir ülkeye birbirinden farklı nedenlerle gelen, turist ve günübirlikçi kabul edilmeyen ve turizm istatistiklerinde yer almayan yabancılardır. Sınır işçileri, uluslar arası göçebeler, ülkenin konaklama tesislerinde konaklama yapmayan transit yolcular, mülteciler, bir ülkedeki yabancı askeri birlik personeli, konsolosluk temsilcileri, yabancı diplomatlar turist ve günübirlikçi dışında kalırlar.¹⁰¹

Turistlerin turizmden farklı beklentileri turizm çeşitlerini doğurmaktadır. Turizm tipleri, turizm olgusunun sunduğu arz kaynaklarından turistlerin farklı yararlanma şekillerini ifade etmektedir. Örneğin, doğa turizmine ilgi duyan bir turist için kırdan uçuşan bir kelebek arz kaynağı olurken, kış turizmine ilgi duyan bir turist için kar bir turizm arzı olmaktadır. Sonuçta, turizm arz kaynaklarının topluma sağladığı yararlar çok farklı boyutlarda olabilmektedir.

⁹⁸ M.M. Coltman ,(1989): **Tourism Marketing**, Van Nostrand Reinhold, New York, 1989, s.4.

⁹⁹ H. Olalı, ,(1978):**Turizm Dersleri**, İstiklal matbaası İzmir, s.32.

¹⁰⁰ H. Olalı, **a.g.e.** s.4.

¹⁰¹ H. Olalı, **a.g.e.** s.42.

Bu kapsamda farklı turizm arz kaynaklarının oluşturduğu turizm çeşitlerine bakacak olursak; sağlık ve termal turizmi, kış turizmi, yayla turizmi, av turizmi, golf turizmi, yat turizmi, hava sporları turizmi, akarsu-rafting turizmi, kongre turizmi, gençlik turizmi, botanik turizmi, inanç turizmi, dağcılık turizmi, su altı dalış turizmi gibi farklılıklar içerdiği görülmektedir.¹⁰²

Turizm sadece seyahat ve konaklamadan oluşan bir faaliyet olmayıp, aynı zamanda seyahat ve konaklamanın ortaya çıkardığı kurumlar, işletmeler, faaliyetler ve davranışlardan oluşan bir endüstridir. Ülkeden ülkeye değişik seviyelerde ve kalitelerde karakteristik özelliklere sahip olan turizm sektörü konaklama, ulaşım, hizmetler, lokantalar el sanatları ve hatıra eşya satıcıları, kamu ve özel kuruluşlar ile turistlerin ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan diğer faaliyetlerden oluşur. Turizm sektöründeki ekonomik faaliyetler dinlenme, eğlence ve kişisel hizmetlerden oluşurken, turizm sektörü, özelliği nedeniyle tarım sektöründen ve sanayi sektöründen önemli ölçüde girdi alarak turistik mal ve hizmet üretir.¹⁰³

Turizm sektörünün belli başlı özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Turizmde hammadde genellikle doğal, tarihi ve kültürel değerler olduğu için, hammadde yönünden dışa bağımlılık az olmaktadır. Sektör, serbest malları (çevresel) değerlendiren bir üretime sahip olduğundan bölgesel kaynaklara dayalı bir gelişme ortamı yaratmaktadır.¹⁰⁴

¹⁰² www.kulturturizm.gov.tr.2008

¹⁰³ H. Olalı ve A. Timur, (1988), **a.g.e.** s.36.

¹⁰⁴ H. Olalı, (1982): **Turizm Politikası ve Planlaması**, E.Ü.İ.F. Yayınları İzmir s.16

- Turizm sektörü hizmetler sektörünün içinde yer alması nedeniyle, diğer sektörlerle de yakın ilişkidir. Üretilen mal ve hizmetler üretildiği yerde tüketime sunulur. Yerli ve yabancı turistlere satılan mal ve hizmetler çok sayıda faaliyet dalı tarafından üretilmektedir.¹⁰⁵

- Turizm sektöründe arzın yaratılması yüksek miktarda yatırım gerektirir. Bir otel işletmesinin tamamlanarak hizmete başlaması için belirli bir dönem gerekmektedir. Bir ülkede lüks bir otel odasının inşaat maliyeti (arsa maliyeti hariç) 156.000 dolar tutmaktadır.¹⁰⁶

-Turizm sektöründe emek yoğun üretim nedeniyle, istihdam yoğunluğu oldukça yüksektir. Turizmde genellikle genç nüfus ve yarı vasıflı işgücü istihdam edilir.¹⁰⁷

- Turizm sektöründe mal ve hizmetlerin üretildiği anda tüketilme zorunluluğu vardır. Bu malları stoklama imkânsızdır. Boş bir otel odasını, güneşli bir yaz gününü depoya koymak mümkün değildir.¹⁰⁸

- Turizm pazarında yer alan turistik tüketicilerin zevk, moda ve alışkanlık düzeylerinin kısa sürelerde değişmesi turizm işletmelerini, sahip oldukları varlıkları ekonomik ömürleri dolmadan yenileri ile değiştirmek zorunda bırakmaktadır.¹⁰⁹

¹⁰⁵S. Ürger,. (1992).: **Genel Turizm Bilgisi**. Akdeniz Üniversitesi Yayınları, No:53, Antalya, s. 13.

¹⁰⁶ N. Kozak, vd. (2000):**Genel Turizm ilkeleri Kavramlar**. Ankara, Turhan Kitabevi, 4.Baskı, Agustos, s. 42.

¹⁰⁷. B.K. Spinrad, S.B. Seward, ve F.J. Belisle, (1982): **“International Significance of Tourism”**. **Tourism In The Caribbean- The Economic Impact**, Ottawa, s. 9.

¹⁰⁸ H. Olalı, (1982): **a.g.e.** s.16.

¹⁰⁹ N. Kozak, vd. (2000): **a.g.e.**, s. 42.

- Turizmde risk ortamı yüksektir. Turizm, ülke içindeki ve dünyadaki ekonomik ve sosyal olaylardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Bunun için kriz yönetimi, turizm sektöründeki işletmeler için son derece önemli bir konudur.¹¹⁰

- Turistik tüketim, zorunlu olmayan tüketim grubuna girmektedir. Talebin fiyat esnekliğinin çok yüksek olduğu turizmde ani fiyat değişimleri doğal olarak talep artışına veya azalışına neden olmaktadır.¹¹¹

- Turizm endüstrisi yılın 365 günü ve günün 24 saati hizmet veren bir özellik gösterir. Turizme dönük hizmet üreten işletmelerde tatil (mevsimlik işletmeler dışında) günü yoktur.¹¹²

Bu özellikler arz eden turizm sektöründe dünya genelinde istihdam edilen her 16 kişiden birini istihdam edilirken, 2 trilyon dolar ekonomik büyüklük yaratılmakta, ülkemiz ölçeğinde ise 18.5 milyar dolar ekonomik büyüklüğe ulaşıldığı görülmektedir. Turizm dünya ölçeğinde önemli ekonomik büyüklükler yaratırken, faaliyette ve etkileşimde bulunduğu doğal çevre ile ilişkisi dikkat çekmekte ve tartışma konusu olmaktadır.

1.2.1.Turizm ve Çevre

Çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen yada uzunca bir süre içinde dolaylı yada dolaysız bir etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamı olarak tanımlanmaktadır. Böyle

¹¹⁰ Stephen, F. Witt, ve L. Moutinho, (1989): **Tourism Marketing and Management Handbook**. Prentice Hall, Cambridge, s..221

¹¹¹ D. Tuncer, (1983): “**Turizm Sektöründe Entegrasyon ve Avrupa’da Birkaç Örnek**”. Hacettepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, Haziran, s. 79.

¹¹² N. Kozak vd. (2000): **a.g.e.** s. 43.

bir açıdan bakıldığında çevrenin kapsamadığı hiçbir alan ve süreç kalmamaktadır. Kavramı belirgin kılmak için bu tanımları açıklamak gerekirse, şu temel öğelerin altı çizilebilir:

- İnsanla birlikte tüm canlı varlıklar,
- Cansız varlıklar,
- Canlı varlıkların eylemlerini etkileyen yada etkileyebilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik, toplumsal nitelikteki tüm etkenler.¹¹³

Turizm, çevre ve doğal kaynak tabanına dayalı olarak gelişen çok yönlü bir ekonomik faaliyettir. Turizm ile çevre arasındaki ilişkilerin iki boyutundan söz edilebilir. Bir yandan çevresel kaynaklar turizm ürününün üretimi için gerekli kritik kaynaklardan birini sağlarken diğer yandan da turizm üretimi, bilinçli yada bilinçsiz olarak çevre üzerinde negatif etkiler yaratır. Bununla birlikte turizmin bir diğer etkisi de çevresel kaynakları tüketerek değişikliğe uğratmasıdır.¹¹⁴

Her bir turizm etkinliği için zorunlu olan kaynağı oluşturan çevre, temel olarak ikiye ayrılabilir: insanın oluşumuna katkıda bulunmadığı, hazır bulunduğu doğal çevre ve doğal çevre kaynaklarını kullanarak insanın oluşturduğu yapay çevre. Turizmin her iki çevre üzerinde de etkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu etkiler, habitat kaybı, araçla seyahat nedeni ile hava kirliliği, etkinliklerden dolayı alan ve bitkilerin tahribi, yaban hayatının tehlikeye sokulması, gürültü gibi bir çok biçimde olabilmektedir.¹¹⁵

¹¹³ R. Keleş, C. Hamamcı, (2002): *Çevrebilim*, imge kitap evi 4. baskı. Ankara, s.28.

¹¹⁴ M. Tuna, (2007): *Turizm, Çevre ve Toplum (Marmaris Örneği)*, detay yayıncılık, Ankara, s.17.

¹¹⁵ N. Erdoğan, (2003): *Çevre ve (eko) turizm*, pozitif matbaacılık, Ankara, s.81.

Çevrenin kalitesi veya bazı özellikleri turist için bir çekim kaynağı durumundadır. Diğer yandan, turistlerin, seyahat için gittikleri yerlerde karşılaştıkları çevre sorunlarına karşı duyarlılıkları artmaktadır. Yakın zamanlara kadar popüler olan bazı yerlerde çevresel sorunlar nedeniyle turizmin inişe geçtiği görülmektedir. Örneğin, radyoaktivite sonucu İngiltere’de bazı plajların kapatılması, Mexico City’de hava kirliliği nedeniyle yabancı turistlerin azalması gibi. Ancak, bu örneklerde de görüldüğü gibi, turizmdeki bu düşüş yalnızca turizmin kendisinden kaynaklanmamaktadır. Aynı zamanda, endüstriyel gelişim, doğal kaynakların aşırı kullanımı gibi batı uygarlığına özgü sürdürülebilir olmayan gelişimlerin de bunda sorumluluğu bulunmaktadır.¹¹⁶

Turizmin yarattığı arazi talebi, verimli tarım alanlarını turistik tesis alanlarına dönüştürmekte, doğal ve tarihi sitleri, kamu mülkiyetindeki ormanları dahi baskı altında bulundurarak sürdürülebilirliğini etkilemektedir.¹¹⁷

Demir yolu ağlarının yapımı, buharlı gemilerin kullanılmaya başlanması, otomobillerin doğuşu ve ikinci dünya savaşından sonra toplu hava ulaşımının başlamasıyla, ‘yolculuk’ turizm haline gelmiştir. Tatil alanlarına ve daha fazla olanağa duyulan talepte artmıştır. Bütün bu gelişmeler dünya genelinde büyük bir turizm hareketine dönüşmüştür. Öyleki 1950’de yirmi beş milyon uluslararası turist varken, 1989 da bu rakam; 116 milyar dolar harcayan, 10,5 milyon otel odası kiralayan, altmış milyon insana iş olanağı sağlayan 400 milyon turiste

¹¹⁶ Ceballos-H. Lascurain (1996): **Tourism, Ecotourism and Protected Areas**: The State of Nature-Based Tourism Around The World And Guidelines For Its Development, ISBN: 2-8317-0124-4, IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. s.28.

¹¹⁷ N. Kahraman, O. Türkay, (2006): **Turizm ve Çevre**, 2. baskı, detay yayıncılık. Ankara, ss.22-23.

ulaşmıştır.¹¹⁸ Ancak, o zamanlardan bu yana yaşanan gelişmelerle yerel değerlerin ve kültürlerin bozulması turizme kötü bir ün kazandırmaya başlamıştır. Uluslararası seyahatin yoğunlaşması ile atağa kalkan turizm, gelişmekte olan ülkeler için döviz girdisi sağlayacak, ulusal geliri yükseltecek, istihdamı arttıracak her derde deva bir ilaç, bacasız bir endüstri olarak görülmüştür. Fakat yoğun turizmin olumsuz etkileri sonucunda çevre ile ilgili endişelerin artması bu düşüncenin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Turizmin bugüne kadar öne sürülen bu ekonomik getirileri yeniden sorgulanmaya ve elde edilen ekonomik faydalar ile turistik etkinliklerin neden olduğu problemler tanımlanarak maliyet analizleri yapılmaya başlanmıştır. Öte yandan, yoğun turistik kullanıma karşı doğal ekosistemlerin bütünlüğünü korumak amacıyla koruma örgütleri kurulmuştur.¹¹⁹

Turizmin yoğun bir şekilde yaşandığı, ya da hassas eko-sistemlerle bulunduğu bölgelerde, doğal çevre üzerinde olağanüstü etkileri gözlenmiştir. Çarpık gelişme, çevresel ve sosyo-kültürel kaynak değerlerinin bozulmasına neden olmuştur. Günümüzde turizmin ağır baskısı altında ezilen başlıca ekosistemler kıyısız alanlar (adalar, kıyısız sular, mercan kayalıkları, lagünler, mangrovlar, kumsallar ve kumullar), yüksek dağlık bölgeler (ormanlar, makiler, meralar, yaylalar) ve tatlı su ekosistemleridir (nehirler, göller, deltalar). Gerek Avrupa'da, gerekse Türkiye'de bu

¹¹⁸ C. Pointing, (2000): **Dünyanın Yeşil Tarihi, Çevre ve Uygarlıkların Çöküşü**, Sabancı Üniversitesi Yayın Evi, ISBN 975-8362-07-0 İstanbul, ss.291-292.

¹¹⁹ S.Kalem, (2001) : **Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi için Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı ve Kastamonu İli Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinde Uygulanması**, A.Ü. Fen Bil. Enst.Yayınlanmamış Doktora tezi. Ankara s.28.

anlamda en çok ekolojik sorun yaşıyan bölge dünyada turizmin en yoğun olduğu bölgelerden birisi olan Akdeniz havzasıdır.¹²⁰

Plansız ya da iyi planlanmamış bir turistik gelişim, turizmin türüne, turist sayısına ve bölgenin özelliklerine bağılı olarak çevre üzerinde çeşitli derecelerde olumsuz etkilere neden olabilmektedir. Bu etkiler:

- Turist kabul eden yerel toplulukların üzerindeki baskıların artması,
- Ev sahipleri ile turistler arasında aynı imkânlar için yaşanan rekabet,
- Turistlerin, ev sahibi toplulukların davranış biçimleri üzerindeki etkileri,
- Yerel geleneklerin ve yaşam tarzının bozulması,
- Doğal kaynaklar ve kültürel miras üzerinde baskıların artması,¹²¹
- Ekosisteme yapay endüstriyel yapıların getirilmesi,
- Çevre kirliliğinin artması,
- Ekonomik yapıyı değıştirmesi şeklinde özetlenebilir.¹²²

Turistik gelişim ile trafik yoğunluğunun artması sonucu ortaya çıkan gürültü, egzoz gazları, yol ve otopark yapımı, vs'nin ekolojik çevre üzerindeki olumsuz etkileri birçok bölgede turizmin kendisini de etkilemektedir. Ziyaretçiler bir yandan gidecekleri yere kolaylıkla ulaşabilmeyi arzularken, öte yandan oraya ulaştıklarında trafik yoğunluğunun az olduğu sessiz ve huzurlu bir ortam ararlar. Egzoz gazları ve gürültü yalnızca bölgedeki flora ve faunaya zarar vermekle kalmaz, iklim ve

¹²⁰ S. Kalem, **a.g.e.** s.28.

¹²¹ S. Kalem, **a.g.e.** s.28.

¹²² N. Erdoğan (2003), **a.g.e.** s.82.

dolayısıyla biyolojik çeşitlilik üzerinde de dolaylı olarak etkili olur.¹²³ Ayrıca Turizm mekanlarında özellikle eğlence yerlerinin neden olduğu gürültü kirliliği çevrede huzursuzluğun kaynağı olabilmektedir¹²⁴

Bugün dünyadaki en albenili tatil merkezleri çoğunlukla en değerli ekosistemlerin içerisinde ve çevresinde konumlandırılmaktadır. Bu işgal, kıyısız bölgelerde, kumsallar ve kumullar, iç kesimlerde ise göl ve nehir çevrelerinde olmaktadır. Dağlık bölgelerdeki turistik alanlar özellikle dağların eteklerine veya zirvelerine kurulmaktadır. Bu son derece hassas ekosistemler, turistik altyapının inşa edilmesi ve çok sayıda turistin burayı işgal etmesi ile baskı altında kalmakta ve tahrip olmaktadır. Daha da ötesi, dev otel ve tatil köyü inşaatları doğal peyzajın görsel estetiğini bozmaktadır.¹²⁵ En zararsız görünen tesis kurma, işletme ve ziyaretçi kullanımlarında bile olumsuz etkilerin olduğu birçok araştırmacı tarafından saptanmıştır.¹²⁶

Turizm alanlarında, özellikle tesislerin atık sularının ne şekilde yok edileceği konusu bir sorun oluşturmaktadır. Çünkü atık suyun çevredeki nehir, göl, deniz gibi doğal su kaynaklarına verilmesi su kirliliğini artırmaktadır. Özellikle gezi amaçlı deniz araçları ve gemilerden bırakılan yağ, petrol ve petrol ürünleri, deniz suyundaki oksijen miktarının azalmasına ve su kirliliğine yol açmaktadır.¹²⁷ Diğer bir sorun ise

¹²³ Council of Europe (1997): **Questions and Answers**, No.3 Tourism and Environment, Centre Naturopa, Council of Europe-F67075 Strasbourg Cedex France.

¹²⁴ N. Kahraman ve O. Türkay, **a.g.e.** s.23.

¹²⁵ S. Kalem, **a.g.e.** s. 29.

¹²⁶ N. Erdoğan (2003), **a.g.e.** s.83.

¹²⁷ N. Kahraman ve O. Türkay, **a.g.e.** s.23

katı atıklardan ileri gelir. Katı atıkların gelişigüzel bir şekilde değerli doğal ekosistemler içerisine (deniz, orman, vs) dökülmesi özellikle gelişmekte olan ülkelerde sık sık karşılaşılan bir durumdur.¹²⁸

Rekreasyonel ve sportif etkinlikler de doğal habitatlar ile flora ve faunanın tehlike altına girmesine neden olmaktadır. Yelken, sörf, su kayağı, su motoru ile yapılan su sporları, kıyısız alanlar ve göllere yakın yerlerde bulunan biyotopları artan bir hızla tehdit etmektedir. Devamlı olarak yeşil çime gereksinim duyulan golf alanları, bol miktarda su, kimyasal gübre ve pestisit kullanımı nedeniyle özellikle su kaynaklarının kıt olduğu yerlerde olumsuz etkiler yaratır. Örneğin, Mallorca'da 18 delikli bir golf alanı için yaklaşık olarak günde 1500-2000 m³'lük suya gereksinim vardır ki, bu rakam ortalama 800 kişinin günlük tüketimine eşittir.¹²⁹ Dağlık ve ormanlık alanlarda kayak pisti açmak amacıyla aşırı miktarda ağaç kesimi ve buldozer gibi ağır araçların kullanımı bu bölgelerdeki doğal habitatlar üzerinde ağır zararlara neden olur. İçinde yaşadığımız doğal ve kültürel çevre, turizmin dünya üzerinde ilk ortaya çıkışından bu yana onunla karşılıklı bir etkileşim içinde olmuştur. Aslında turistik eylemler, farklı doğal ve kültürel çevrelerin görülme arzusundan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle çevreyi, turizmin varlık nedeni saymak yanlış olmaz. Başka bir deyişle, iyi korunmuş doğal ve kültürel çevre turizmin ana sermayesidir. Turistik tesisler, altyapı ve ulaşım olanakları bu sermayenin ekonomik amaçlarla değerlendirilmesine hizmet eden unsurlardır. Doğal ve kültürel çevrenin turizmi besleyen bu tek yönlü ve daima verici konumuna karşın, turizmin bugünkü haliyle çevreye aynı şekilde karşılık verdiğini söylemek mümkün değildir. Bu, turizm

¹²⁸ S. Kalem, a.g.e. s.29.

¹²⁹ Council of Europe,(1997), a.g.e.

eylemnin kendisinden çok, çevrenin ekonomik kaygılarla insan tarafından aşırı bir biçimde sömürülmesinden ileri gelmektedir. Son yıllarda ortaya atılan, sürdürülebilir turizm eko-turizm, yumuşak turizm gibi yeni kavramlar, gerçekten adil olmayan bu mevcut ilişkiye son vermek ve turizm ile çevrenin karşılıklı olarak birbirini destekleyecek şekilde yeniden ele almak amacıyla başlatılan girişimlerdir. Çünkü çevreyi yok eden turizm bir taraftan da kendi geleceğini tehlikeye atmaktadır. Hem doğal, hem de kültürel çevre değerleri yoksa orada turizm de yok demektir.¹³⁰

Türkiye'de de 1980'li yıllarla birlikte gelişmeye başlayan turizm sektöründen en kısa zamanda olabildiğince yüksek pay alabilme kaygısı hep çevrenin aleyhine gelişmelerle sonuçlanmıştır. Turizm yatırımlarına yön veren ulusal politikalar flora ve fauna açısından son derece değerli ormanları, kumsalları, tarihi alanları, kimi zaman koruma altında bile olsa ileriye düşünmeden imara açmış ve turizmi adeta çevre düşmanı bir sektör haline getirmiştir. 1982 yılında kabul edilen 2634 sayılı TTK, yaklaşık çeyrek asırdır süregelen bu tahribatın en önemli yasal dayanağı olmuştur. Söz konusu yasa, kamu malı olan ormanların, SİT'lerin, milli parkların, hatta kentsel yeşil alanların "turizm alanı" ya da merkezi ilan edilmesine ve turizm sektörüne tanınan ayrıcalıklarla hoyratça tahrip edilmesine olanak vermektedir.¹³¹

Yine de, bugüne kadar yaşanmış olan bütün bu olumsuz etkilerine karşın, uygun bir şekilde planlanıp yaşama geçirildiğinde, turizmin, çevre üzerindeki etkilerini olumsuzdan olumluya dönüştürmek mümkün olabilmektedir. Son zamanlarda giderek güç kazanan bu görüşün amacı turizm ile çevreyi barıştırmak ve bu ilişkiden çevre lehine olumlu sonuçlar elde etmektir. Turizmin temelini oyan ve

¹³⁰ S. Kalem, a.g.e. s.30.

¹³¹ S. Kalem, a.g.e. s.29.

geleceğini riske sokan bu süreci fark eden turizm sektörü artık çevrenin korunması için çalışanlarla işbirliği yapmaya daha sıcak bakmaktadır. Kimi gelişmiş ülkelerde turizmden gelen gelirlerin bir bölümünün, çevrenin korunmasına hizmet etmek amacıyla kullanılması (örneğin; temizlik sistemlerinin iyileştirilmesi) teşvik edilmektedir. "Sevilla Dünya Fuarı" bunun güzel bir örneğini sergilemiştir. Esas olarak turist çekmek amacıyla düzenlenen "Expo-Sevilla", aynı zamanda turizme ev sahipliği yapan kentlerin şiddetle ihtiyaç duyduğu çeşitli kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi olanaklarının gerçekleştirilmesini sağlamıştır.¹³²

Dünyanın önde gelen doğa koruma örgütlerinden biri olan Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF)'nin turizm sektörü ile işbirliği içinde başlattığı "Pan-Park" (Protected Area Network) girişimi de farklı hedeflere sahip tarafların (turizm ve doğa koruma) ortak bir amaç için bir araya gelmelerine güzel bir örnektir. Henüz, bazı Avrupa ülkelerinde hayata geçirilen bu girişime göre, etkin koruma, katılımcılık, ziyaretçi memnuniyeti gibi belli göstergelere sahip bir yönetim kalitesine ulaşabilen milli parklar "Pan-Park" ağı içine kabul edilmektedir. Turizm gelirinin bir bölümü milli parkın daha iyi yönetilmesi için ayrılmakta ve ziyaretçilerin ağ üyesi milli parkları ziyaret etmesi teşvik edilmektedir. Böylelikle, turizm ile çevre arasında karşılıklı faydalanmaya dayanan bir ilişkinin kurulması amaçlanmaktadır.¹³³

Turizm ile çevre arasındaki karşılıklı faydalanma ve koruma kullanma dengesinin sağlanması, hiç şüphesiz ki ilgili alanlardaki hukuksal düzenlemelere ve yönetsel kapasitelere bağlı olmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde uygulanmış ve uygulanmakta olan turizm mevzuatı ve politikalarına bakılacak olursa;

¹³² Council of Europe,(1997), **a.g.e.**

¹³³ S. Kalem, **a.g.e.** s.30.

1.2.2. Türkiye de Turizmle İlgili Yasal Düzenlemeler ve Politikalar

Türkiye’de turizm ile ilgili yasal ve politik düzenlemeleri özetlemek gerekirse;¹³⁴

Türkiye’de turizm ile ilgili ilk oluşum “Seyyahin Cemiyeti”dir. Cemiyet daha sonra “Türkiye Turing Kulübü” ve ardından “Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu” adlarını almıştır. Turizmin kamu yönetimi içinde yer almasını sağlayacak resmi kuruluşlar 1934’de çıkarılan “İktisat Vekaleti Teşkilat ve Vazifeleri Hakkında 2450 sayılı Kanun” ile başlamıştır. Bu kanunla turizm işleri İktisat Vekaleti Dış Ticaret Dairesi’ne bağlı “Türk Ofis”e bırakılmıştır. 1938 yılında Türk Ofis’in neşriyat ve propaganda servisinde yer alan turizm masası Turizm Müdürlüğü adını almıştır. Turizm faaliyetleri 1939’da yeni kurulan Ticaret Vekâleti’ne, 1940’da Basın Umum Müdürlüğü’ne, 1943’de Basın Yayın Genel Müdürlüğü’ne, 1949’da Turizm Dairesi’ne bırakılmış ve bu kuruluşlar o dönemde turizm politikalarını belirleyici olmuşlardır.

1949 yılında toplanan Turizm Danışma Kurulu’nun oluşturduğu “Turizm Ana Programı”, milli turizm politikasının temeli olarak kabul edilirken, 1950 yılında çıkarılan 5647 sayılı Turizm Müesseselerini Teşvik Kanunu, Türkiye’de turizm konusunda hazırlanmış ilk yasal düzenlemeleri oluşturmaktadır. Bahse konu teşvik kanununda;

- Turizm müessesesi tanımına,
- Teşvik tedbirlerinden yararlanma koşullarına ve

¹³⁴ M.O. Önen, (2000): ‘Türkiye’nin Turizm Sektöründeki Gelişmeler, Dünya Turizmindeki Yeri ve Türkiye Kalkınma Bankasının Rolü’, Türkiye Kalkınma Bankası AŞ. Yayınları SA/00-2-5, TKB matbaası Ankara, ss.15-18.

- Teşvik tedbirlerinden yararlanan işletmelerin denetimi hususlarına yer verilmiştir.

O yıllarda işletmelere “Turizm Müessesesi Belgesi” Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü’nce (BYTGM) verilmiş, bu işletmelerin denetlenmesi ve gerektiğinde belgenin iptaline karar verme yetkisi de yine aynı kuruluşça deruhte edilmiştir. 1953 yılında turizm konusunda 6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun başlıca amacı, turistik tesislerin yatırım maliyetinin düşürülmesine yarayan kredi ve mali yardım sisteminin oluşturulmasıdır. BYTGM’nin önerisiyle Turizm Danışma Kurulu’na belirlenmiş ve Bakanlar Kurulu’na onaylanmış niteliklere sahip oteller, pansiyonlar, gazino ve lokantalar ve diğer turizm işletmeleri bu kanun çerçevesinde teşvik tedbirlerinden yararlanmışlardır.

6086 sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu çerçevesinde turizm amaçlı taşınmaz mallara; vergi, resim ve harçlar muafiyeti ile çalıştırılacak yabancı personelin haklarına ilişkin hükümler olmak üzere teşvik tedbirleri getirilmiştir. Taşınmaz mallar ile vergi, resim ve harçlardan muafiyetlere ilişkin hükümler TBMM’de büyük tartışmalara yol açmış, bu tartışmalar sonucu turizm yatırımlarının on yıl süreyle vergiden muaf tutulmasına karar verilmiştir. Teşvik kavramının altında yatan düşünce; belirli hedef ve amaçlara uygun yönde davranmayı kabul eden girişimcinin, devletin alacağı bazı önlemlerle, özellikle bazı parasal yükümlülüklerden kısmen ya da tamamen muaf tutulması; yapacağı yatırımı kolaylaştırıcı bazı altyapı ve kredi gibi kolaylıklardan yararlandırılması ve bunların karşılığında da bazı yükümlülükler girmeyi kabul etmesidir.

1954 yılında çıkan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve 1955 yılında yürürlüğe giren turizm büro ve seyahat acenteleri hakkındaki talimatname, turizm konusunda yerli ve yabancı yatırımcıları bu sektöre yönlendirmeyi teşvik eden ilk ciddi hareketlerdir.

25.11.1957 tarihinde BYTGM Bakanlığa dönüştürülmüş, 12.07.1963 tarih ve 265 sayılı kanunla Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Kanunu çerçevesinde söz konusu Bakanlığa turizm ve tanıtma alanlarında görev ve sorumluluklar verilmiştir.

1982 yılında yürürlüğe giren ve halen yürürlüğünü koruyan 2634 sayılı TTK'de; turizmin yaratıcı kaynaklarının saptanması, korunması, kullanımı, özel ve tüzel kişilere ya da kamuya ait arazilerin (konumuz özelinde ormanların) turizmin geliştirilmesi amacıyla kamulaştırılması ve tahsisi, turizm işletmelerinin denetimi ile turizm sektörünün teşviki, teşvike esas olacak finansman kaynaklarının oluşturulması ve bunlara islerlik kazandırılması konularında daha gerçekçi önlemlerin yer aldığı görülmektedir. Ayrıca turizm alanı ve merkezlerinin belirlenmesi de bu kanunda hükme bağlanmıştır. Kamu tahsisli arazilerin turizm yatırımlarına tahsisi ve diğer teşviklerle 1983'den itibaren büyük bir gelişme gerçekleşmiştir.¹³⁵

Yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı gibi ülkemizde kamu arazilerinin dolayısıyla da ormanların turizm yatırımlarına açılmasının önü 2634 sayılı TTK ile açılmış ve bu süreç hukuki, ekolojik ve yönetsel bir çok tartışmayı

¹³⁵ M.O. Önen, a.g.e.

doğurmuştur. Bu kapsamda meydana gelen hukuki süreçlerden konumuzla ilgili olanlar bu çalışmanın dayandığı mantıksal çerçeve açısından büyük önem arz etmektedir.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8.maddesinde, taşınmaz malların turizm amaçlı kullanımına yer verilmiş ve ormanlar da bu kapsamda ele alınmıştır. Buna göre, turizm alan ve merkezleri içinde kalan orman alanları, Kültür ve Turizm Bakanlığının talebi üzerine Çevre ve Orman Bakanlığınca Turizm Bakanlığı'na tahsis edilecektir. Bunun dışındaki ormanlık alanlarda ise ilgili süreç 2002 yılına kadar 6831 sayılı OK kapsamında yürütülmüştür. 2002 yılındaki Anayasa Mahkemesi kararı ile OK kapsamındaki süreç iptal edilmiştir.

TTK'da 2003 yılında 4957 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, 2002 yılındaki 6831sayılı OK kapsamındaki izin ve irtifakların iptali ile turizm tesisleri açısından oluşan boşluk Anayasa Mahkemesi kararına ve açıklanan gerekçelere aykırı bir biçimde doldurulmaya çalışılmıştır. Anayasa Mahkemesi kararından 7 ay sonra yürürlüğe giren bu yasa ile Orman Kanununda Anayasaya aykırılık nedeniyle iptal edilen hüküm, mevcut ölçütleri de kaldırmak suretiyle bir kez daha canlanmış ve turizm alan ve merkezleri dışında kalan orman alanlarında turizme tahsisin Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yönetilmesine olanak sağlamıştır.

Yaşanan bu süreçlerin ardında; kamu arazisinin turizm yatırımlarına tahsisi hakkında yönetmeliğin¹³⁶ kimi maddelerinin iptali ve yürütmesinin durdurulması

¹³⁶ Kamu Arazisinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmelik (Mülga) Bakanlar Kurulu Karar Tarihi - No :

31/03/1983 - 83/6285 21/07/2006 tarih ve 26235 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2006/10507 sayılı "Kamu Arazisinin

Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkında Yönetmeliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik" in birinci maddesi gereği yürürlükten kaldırılmıştır

istemiyle açılan davada, iptali istenilen yönetmeliğin dayanağını oluşturan 2634 sayılı Kanunun 8. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Danıştay 6. Daire, ‘‘Kamu yararı’’ kavramının hangi durumları kapsadığının yasayla belirlenmesi gerektiği savına dayanarak, iptali ve yürürlüğünün durdurulması için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi 2006/169 E., 2007/55 K. sayılı ve 24.11.2007 tarih ve 26710 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan kararı ile 2634 sayılı Kanunun 8. madde düzenlemesinin ormanlara yönelik hükümlerinin Anayasanın 169 ve 7. maddelerine aykırılığından bahisle iptaline karar vermiştir.

Başka bir anlatımla, davada, Turizmi Teşvik Kanununda da, ormanların turizm yatırımlarına tahsisinin Orman Kanununda belirtilen ‘‘üstün kamu yararı’’ ve ‘‘zorunluluk’’ ölçütlerine uyması gerektiği iddia edilmiştir. Zira 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununun 8. maddesi ile bu kurala aykırı bir düzenleme öngörüldüğü; orman alanlarının, Orman Kanunu’ndaki kurallara bile tabi kılınmadan ve hiçbir çerçeve çizilmeden Anayasanın 169. maddesine aykırı biçimde turizm yatırımlarına tahsisine olanak tanındığı vurgulanmıştır.

Anayasa Mahkemesi, bu kararında dayandığı gerekçeleri de şu şekilde açıklamıştır:

- Anayasa’nın 169. maddesinde, ormanların ülke yönünden taşıdığı büyük önem gözetilerek, korunmaları ve geliştirilmeleri konusunda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu özel ve ayrıntılı düzenlemelerin ülkemizde orman örtüsünün sürekli yok edilmesi gerçeğinden kaynaklandığı kuşkusuzdur.

- Anayasa Mahkemesinin 17.12.2002 günlü, E.2000/75, K.2002/200 sayılı kararında da belirtildiği üzere, Devlet ormanlarının gerçek ve tüzel kişilere irtifak

hakkı yoluyla tahsisi, karayolları, telefon, elektrik, su, gaz, petrol boru isale hatları, savunma tesisleri, sanatoryum gibi öncelikli kamu hizmetlerine ilişkin bina veya tesislerin orman arazileri üzerinde yapılması, kamu yararı ve zorunluluğunun bulunduğu hallerle sınırlıdır. Bu çerçevede, kamu yararının zorunlu kıldığı hallerde turizm yatırımları için de Devlet ormanları üzerinde irtifak hakkı tesis edilebileceği kuşkusuzdur.

- 2634 sayılı Yasa' nın 8. maddesinin itiraz konusu bölümlerinde, orman arazilerinin turizm yatırımlarına tahsis edileceği ile ilgili genel bir çerçeve çizilmekle beraber, bu tahsisin hangi hallerde kaçınılmaz veya zorunlu sayılabileceğine dair herhangi bir ölçüte yer verilmemiştir. Bu bağlamda, turizmin teşvik edilmesinde kamu yararı bulunduğu ve zorunlu olduğu ölçüde devlet orman alanlarının turizme tahsisinin gerektiği yadsınamazsa da, Anayasa' nın 169. maddesinde ormanların Devletçe korunmasına verilen özel önem ve uzun dönemdeki yaşamsal kamu yararı karşısında, bu tahsislerin hangi hallerde zorunlu sayılacağına da belirginleştirilmesi Anayasanın yasa koyucuya yüklediği bir görev olarak kabul edilmelidir.

- Bu açıklamalar çerçevesinde, ormanların korunmasına ilişkin Anayasanın 169. maddesindeki ilkeler doğrultusunda, turizm sektörünün özellik ve ihtiyaçlarını da dikkate alan ve ormanların turizm yatırımlarına tahsisini zorunluluk veya kaçınılmazlık hallerine özgüleyen belli ölçüt ve sınırlamalara yer verilmemesi nedeniyle itiraz konusu yasa kuralları Anayasanın 169. maddesine aykırıdır; iptali gerekir.

Aynı dava kapsamında 2634 sayılı Kanunun 8. maddesinin C ve D fıkralarının Anayasanın 7. maddesine aykırı olduğu da kabul edilmiştir.

2634 sayılı Kanunun orman alanlarının turizme tahsisine ilişkin düzenlemelerini iptal eden kararı 6 kabul 5 red oyu ile alınmıştır. Bu kararda, 5 kişinin verdiği ve çok detaylı biçimde açıklanan red oyu gerekçeleri de konunun geleceği açısından önem taşımaktadır. Bu gerekçeler şu şekilde sıralanabilir:

- 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 1982 Anayasası'nın kabulünden önce yasalaşmıştır. Anayasa metninde "turizm"le ilgili hiçbir ibare ve anlatıma yer verilmemesi, Anayasa koyucunun bu fiili olguyu yasa koyucunun takdir alanına bıraktığını göstermektedir. Bu yönü itibarıyla, Turizmi Teşvik Kanunu'nu kabul edip yürürlüğe koyan iradenin, Anayasal ilkeler dışında hareket edebileceği savı yerinde değildir. Bu saptama dikkate alınmadan, Anayasa'nın 169. maddesinin salt "sözünden" hareketle yapılacak bir yorum sonucunun isabetli olmayacağı açıktır. Nitekim Anayasa'nın bütününcü incelenmesinde, insana, çevreye, ormana "birbirine nazaran" üstün öncelikler tanımadığı, aksine her üçünün de dengeli ve uyumlu biçimde ele alınmış olduğu açıkça görülmektedir.

- İnsanların ormanlardan yararlanmalarının en etkili yolu, ormanlarda kamuya açık, denetimli turizm üniteleri yaratarak insanın doğayla baş başa kalmasını sağlayacak yöntemler geliştirmektir. Bunu yaparken koruma ve kullanma dengesini gözetmek ve sürdürülebilirliği hedeflemek insanın ruh ve beden sağlığına doğrudan katkı sağladığı gibi, bu yolla üstün bir "kamu yararının" gerçekleşeceği de kuşkusuzdur.

- Anayasa Mahkemesi'nin 2002 tarihli iptal kararı "turizm alan ve merkezleri dışında kalan" devlet ormanlarında kamu yararına olan her türlü bina ve tesis yapımına ilişkindir ve bu dava konusuyla ayniyet gösteremeyeceği

açıktır. Dolayısıyla, maddede sayılan bina ve tesislerin kamu yararı ve zorunluluk ölçütleri taşımaları gerekliliği, turizm alan ve merkezleri için geçerli olamaz.

- Bu meyanda 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’nda öngörülenlerin dışında, 6831 sayılı Orman Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 3573 sayılı Zeytincilik Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 5403 sayılı Toprak Koruma Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nda özel tahdit ve kayıtlamalar bulunmakta; ormanların turizme tahsisinde hem bu kanunlardaki sıkı kayıtlara, hem de ilgili uluslararası sözleşme hükümleri göz önünde tutulmaktadır. Dolayısıyla 1. derece doğal ve arkeolojik sit alanları, 1. sınıf tarım alanları, milli parklar, sık orman sahaları (sadece bozuk orman niteliğindeki alanlar turizme tahsis edilebilmektedir), zeytinlikler vb. yerlerin turizm alanı olarak değerlendirilmeleri söz konusu değildir.

- Ekonomik kalkınmaya, planlı gelişmeye, istihdama, kültürel iletişim sayesinde insanın dünyaya katkısı ve dolayısıyla kamusal yararı kuşkusuz bulunan “turizm olgusunun”, asla dışlanmaması gerekir.

- Anayasa Mahkemesi’nin işaret edilen kararındaki “kamu yararı” ve “zorunluluk” ölçütlerinin, ormanların turizme tahsisinde de gözetilmesi Anayasa’nın bütününe ve işaret edilen maddelerinin ruhuna uygun düşmeyecek bir yorum biçimidir. Bu yorum ile mefhumun muhalifinden çıkacak olan, bugüne kadar rastlanılmamış “zorunlu olmayan kamu yararı” ölçütü, yasa koyucu önüne

her konuda kamu menfaatini tarttıran bir ölçü dışı takdir yetkisi getirmiş olacaktır ki, bunun da kabulü mümkün değildir.¹³⁷

Orman alanlarının turizm faaliyetlerine tahsis edilmesine ilişkin usul ve esasları düzenleyen 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu hükümlerinin, Anayasa Mahkemesinin 2007 tarihli kararıyla iptali sonucu oluşan yasal boşluk, bir yıl aradan sonra 5761 sayılı “*Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*” un yürürlüğe girmesi ile doldurulmuştur. Uzun ve karmaşık bir süreç sonunda ortaya çıkan ve orman alanlarının turizme tahsisinin yolunu tekrar açan bu düzenlemeye yönelik tartışmalar, ardında bıraktığı iptal kararları ve gerekçeleri başta olmak üzere, doğal kaynağın korunmasındaki temel amaç ve ilkelere uyumluluk açılarından halen tartışılmaya devam etmektedir.¹³⁸

Yapılan içtihat incelemelerinden Anayasa Mahkemesinin 2634 sayılı TTK ile ilgili 2007 yılındaki son kararından öncede, Türkiye Cumhuriyeti yüksek yargı organlarının TTK ve kamu yararı ile ilgili kararlarının olduğunu görüyoruz.

Bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin konu ile ilgili; 1984-10, 1988-27, 1997-66, 1997-79, 1998-17, 2000-75, 2003-36 esas numaralı kararları, yine konumuzla ilgili 1998-1168, 1998-1455, 1998-3572, 1998-3576, 1998-1451, 1998-3571, 1998-3575, 1998-397, 1999-3912, 2003-3721, 2004-645, 2004-741 esas numaralı Danıştay kararları ve 2004-274 esas numaralı Yargıtay kararlarının değerlendirilmesi yapıldığında;

¹³⁷ Anayasa Mahkemesi Kararı: 24 Kasım 2007 Tarihli Resmi Gazete, Sayı: 26710, Esas Sayısı : 2006/169, Karar Sayısı : 2007/55, Karar Günü : 7.5.2007

¹³⁸ A.A. Çoşkun (2008), **a.g.m.**

Anayasa mahkemesi, 2007/55 karar sayılı kararına kadar, 2634 sayılı TTK'nın Anayasaya aykırılığı konusunda açılan davaları, ilgili kanunun 12 Eylül döneminde danışma meclisi tarafından çıkartılmış olması nedeni ile ve 1982 Anayasasının Geçici 15. Maddesinin koruması altında olması gerekçesi ile olumsuz sonuçlandırmıştır.

Danıştay kararlarında ise yürütmenin durdurulması kararlarının verildiği görülmekle birlikte, bu kapsamda ki kanun maddeleri için Anayasa Mahkemesine yapılan başvuruların yukarıda açıklanan nedenden dolayı olumsuz sonuçlandığı görülmüştür. Yine gerek Yargıtay gerekse Danıştay kararlarından her hangi bir alanda kamu yararı kapsamında alınacak kararların teknik bir değerlendirme süreci sonunda alınmasının gerekliliği ve benzer konulardaki her olay için ayrı durum değerlendirmelerinin yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu durum tahsis kararından önce ilgili kamu yararı kararının gerekçesinin teknik çalışmalara dayandırılmasının ve somutlaştırılmasının gereğini göstermektedir.

İlgili mahkeme içtihatlarından da anlaşılacağı gibi, kamu yararı kapsamında, mahkemelere yansıyan davaların yönetsel uygulamalardan kaynaklandığı ve mahkemelerin yorum yapma ve sağlıklı karar verebilmesinde yönetsel sürecin içeriğini belirleyen teknik sürecin önemli olduğunu söyleyebiliriz.

1.2.3. Sürdürülebilir Kalkınma – Turizm İlişkisi ve Sürdürülebilir Turizm

Bir ülkenin doğal, tarihi ve kültürel zenginliğinin temel ögesi olan hava, su, toprak, flora, fauna, sosyal ve kültürel birikimler gibi çevresel değerler, turistler tarafından kullanıldığı için aynı zamanda turizmde arz kaynaklarını oluşturmaktadır.¹³⁹

¹³⁹ R.Keleş ve C. Hamamcı (2002), **a.g.e.** s. 95-147

Turizm sektörü birinci derecede doğal, kültürel ve tarihsel kaynaklara bağlı olarak varlığını sürdüren bir sektördür. Doğal kaynakların, kültürel ve tarihsel alt yapının tahrip edildiği bir ortamda, rasyonel bir turizm olayından söz edilemez. Bu açıdan “sürdürülebilirlik” kavramı turizm sektörü için diğer sektörler için taşıdığından daha fazla, hayati bir önem arz etmektedir. Bu özelliklerden dolayı turizmin, özellikle çevresel konular üzerinde çok dikkatli olunmasını talep eden lider bir sektör olması gerekmektedir. Hal böyle iken turizm sektörünün bizzat kendisinin “sürdürülebilir” olma konusunda lider rol oynaması yerine, çevreye duyarlı olmadan, doğal, kültürel ve tarihsel kaynakları yıpratarak büyümesi kabul edilemeyecek bir gelişmedir. Bir başka deyişle turizmin en büyük sermayesi olan doğal, kültürel ve tarihsel kaynakları aşındırarak büyümesi ekonomik anlamda bir büyüme olarak kabul edilse dahi, “sürdürülebilir” olmamaktadır.¹⁴⁰

Sürdürülebilir kalkınma kavramının geniş bir biçimde vurgulandığı “Ortak Geleceğimiz” raporundan sonra, sürdürülebilir kalkınma bütün sektörlerle uyulanmaya çalışılmıştır. Turizm sektörünün hızlı gelişmesi, çevre ve doğal kaynaklar üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Turizmin doğal sermayesine verilen bu zararın, turizmin sürdürülebilirliğini etkileyecek düzeylere geldiği gerçeği 80’li yıllarda fark edilmiştir. Bu gerçekten hareketle turizmin sürdürülebilir kalkınmaya entegrasyonu ihtiyacı ve bunun sonucu olarak da sürdürülebilir turizm doğmuştur.

Sürdürülebilir turizm yaklaşımının olgunlaşmasını sağlayan sürecin başlangıcı, geniş anlamda düşünüldüğünde Roma kulübünün 1970’li yılların başında duyurduğu “Büyümenin sınırları” adlı rapora dayandırılabilir. Rapor, nüfus, sanayi üretimi, gıda, yenilenemeyen kaynaklar ve çevre kirliliği gibi beş temel değişken arasındaki

¹⁴⁰ (http://www.turizmdebusabah.com/haber_detay.asp?haberNo=10864). “Sürdürülebilir veya Sürdürülemez Turizm” 30.07.2008

etkileşimi açıklamaya yöneliktir. Söz konusu değişkenler, bir taraftan büyümenin nedenini oluştururken, diğer yandan da büyümenin devamında yada sınırlarına ulaşmasında etken olmaktadır. Raporda ulaşılan sonuca göre dünya sistemi kaynak krizi sonucu çökecektir. Büyümeyi durduran temel neden olarak, çevresel taşıma kapasitesinin aşılmasıyla ortaya çıkan çevre kirlenmesindeki hızlı artış vurgulanmaktadır.¹⁴¹

1972 yılına gelindiğinde ise Birleşmiş Milletler “İnsan Çevresi Konferansı” gezegenimizin sürdürülebilir ve ekolojik yönetimi için bir dizi ilkeler üretmiştir. Dünya liderlerinin çevre ile uyumlu ekonomik kalkınma konusunu tartıştıkları ilk forum olan Stockholm Konferansı sonucunda çevre konularındaki uluslararası çalışmalarda katalist rolünü üstlenen Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) kurulmuştur.¹⁴²

Bu gelişmelerin etkisinde kalan Dünya Turizm Örgütü (WTO) 1980 yılında çevre korunmasında turizmin önemini içeren Manila Bildirgesini yayınlamıştır. Manila Bildirgesinden sonra 1982 yılında WTO ve UNEP, turizmde gelişmenin sağlanması için insan çevresini oluşturan bileşenlerin korunması, geliştirilmesi, kalitesinin arttırılmasının temel koşul olduğu; bunun karşılığında turizmin rasyonel yönetimi ile kültürel ve fiziksel çevrenin gelişmesine, yaşam kalitesinin yükselmesine katkıda bulunabileceğine vurgu yapan bir bildirge yayınlamışlardır.

¹⁴¹ R. Keleş ve C. Hamamcı , a.g.e. s. 221.

¹⁴² Çevre Bakanlığı.(1993), a.g.e.

1983 yılında yine WTO ve UNEP düzenledikleri bir toplantıda; “bölge planlaması, bölgeleme stratejilerini kullanarak, çevresel koruma amaçlarını elde etmek için en iyi araçtır. Bölgeleme stratejileri ve düzenlemeler, turizm faaliyetlerini tek bir alan içersinde yoğunlaşmasını veya farklı alanlara yayılmasını sağlamak için kullanılabilir. Bunun sonucunda sıkı koruma ölçütleri ile karar verilmiş aşırı baskılar ortadan kalkabileceği gibi, doğayı koruyan, doğal önceliklere saygılı arazi kullanımı kararları alınabilir” ifadelerine yer vermişlerdir. WTO’nun 1985 yılı toplantısında ise; turizm etkinliklerinde sosyal ve kültürel çevrenin korunmasının önemine değinilmiş bu konuda bazı öneriler geliştirilmiştir.¹⁴³

1987 yılında ortak geleceğimiz raporu diğer adıyla “ Brundland Raporu” sürdürülebilir kalkınma çabalarına yeni bir nefes getirmiştir. Rapor işaret ettiği birçok kararın yanı sıra, küresel düzeyde çevre ve ekonomik kalkınmanın entegrasyonunu sağlamak için uluslararası işbirliğinin önemine bir kez daha değinerek, bu amaçla bölgesel ve küresel toplantılar düzenlenmesi çağrısında bulunmuştur.¹⁴⁴

1987 yılında yayınlanan rapor, sürdürülebilir kalkınmada, ekonomik kalkınma ve çevre koruması birbirinden ayıramayacak iki kavram olarak değerlendirmektedir.

¹⁴³ Ş. Karaaslan ve T. Özelçi., (1996): **Sürdürülebilir Turizm Planlaması-Politikalar-Türkiye, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım**, 19. Şehircilik Günü Kolokiyumu, M.S.Ü. Matbaası, İstanbul, s. 362.

¹⁴⁴ Türkiye Çevre Sorunları Vakfı: (1989), **a.g.e.** ss.349-409

Bu yaklaşımda, ekonomik kalkınma için çevre korumasının gerekli olduğu kadar çevre korumasının sürdürülebilmesi için de ekonomik kalkınmanın gerekli olduğu vurgulanmıştır.

1989 yılında ortak geleceğimiz raporunun da etkisi ile WTO tarafından “bozulmamış, doğal, kültürel ve fiziksel çevrenin, turizmin gelişimi için temel koşul olduğu, bunun karşılığında rasyonel bir turizm yönetimi ile yaşam kalitesinin gelişmesine olduğu kadar kültürel ve fiziksel çevrenin korunması ve geliştirilmesine önemli katkıda bulunacağı” görüşünü benimseyen Hugue bildirgesi yayınlanmıştır.¹⁴⁵

1992’de Rio da yapılan dünya zirvesi ile sürdürülebilir kalkınma çalışmaları yoğunlaşarak devam etmiştir. 1992 Rio Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) sonucunda beş temel belge ortaya çıkmıştır. Bunlar sırasıyla; Rio Deklarasyonu, Gündem 21, Orman Prensipleri, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesidir.

Gündem 21’e göre, sürdürülebilir turizm ilkeleri şöyle ifade edilmiştir;¹⁴⁶

- Turizm ve seyahat, insanların doğa ile uyum içinde sağlıklı ve üretken bir yaşam sürdürmelerine yardımcı olmalıdır,
- Turizm ve seyahat, dünya üzerindeki doğal ekosistemlerin korunmasına ve restorasyonuna katkıda bulunmalıdır,

¹⁴⁵ Ş. Karaaslan ve T. Özelçi, **a.g.m.** s.362

¹⁴⁶ Council of Europe(1997), **a.g.e.**

- Turizm ve seyahat, sürdürülebilir üretim ve tüketim modellerine dayanmalıdır,
- Ülkeler, uluslar arası turizm ve seyahat hizmetlerinin sürdürülebilir bir temele dayandırıldığı açık bir ekonomik sistemin geliştirilmesi için işbirliği yapmalıdır,
- Turizm ve seyahat ile barış, kalkınma ve çevre koruma karşılıklı olarak birbirine bağımlıdır,
- Çevre koruma, turistik gelişim sürecinin bütünleyici bir parçasını oluşturmaktadır,
- Turizm ve seyahat endüstrisi çevre koruma ile ilgili uluslar arası kurallara uymalıdır,
- Turistik gelişim, yerel toplum kimliğini, kültürünü, menfaatlerini tanımalı ve desteklemelidir,
- Turizm ve seyahat sektörü, yerel halklar ve kadınlar için istihdam yaratmak üzere kapasitesini sonuna kadar kullanmalıdır,
- Turistik gelişime ilişkin sorunlar, ilgili yurttaşların katılımı ve planlama kararlarının yerel düzeyde benimsenmesi ile ele alınmalıdır,

Çevre sorunlarının uluslararası düzeyde ele alınması ve turizm sektörü ile ilgili kamu ve çıkar baskı gruplarının bölgesel ve küresel düzeyde konuya göstermiş oldukları önemin göstergesi sonucu, 2002 yılı BM tarafından Ekoturizm yılı olarak

ilan edilmiştir. Aynı yıl johannesburg zirvesinde de sürdürülebilir turizm ve ekoturizm tartışılmıştır.

Küresel ölçekte yaşanan bu süreçler turizm dünyasında, sürdürülebilir turizm yaklaşımının oluşumu ve farkındalığını sağlamış, günümüze kadar farklı platformlarda devam eden süreçlerin temeli atılmıştır. Bu gelişmeler ışığında sürdürülebilir turizmin farklı yazarlarca tanımları yapılmıştır.

Sürdürülebilir turizm, ister doğal isterse kültürel miras üzerinde yoğunlaşmış olsun, turizm etkinliklerinin sonsuza kadar aynı düzeyde devam edebileceği bir şekilde planlanan ve uygulanan bir turizmdir.¹⁴⁷

Dinçer ise sürdürülebilir turizmi; "sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu yada bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçlarını doyuracak şekilde ve gelecek nesillerin de aynı ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şekli" olarak tanımlamıştır.¹⁴⁸

WTO'nun sürdürülebilir turizm tanımı ise; ‘ev sahibi ülkenin yaşam kalitesini geliştiren, misafirler için yüksek kaliteli hizmet tecrübesi sağlayan ve alanların çevre kalitesini arttıran bir turizm biçimidir’ şeklinde dir.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Ceballos- H. Lascrain (1996), a.g.e.

¹⁴⁸ İ. Dincer, (1996) : "Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilebilmesi İçin Aktivite Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri Model Çalışması", Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19. Şehircilik Günü Kolokiyumu, Mimar Sinan Üniversitesi Matbaası, İstanbul, s. 342.

¹⁴⁹ K.S. Nepal, (2000): **Tourism in protected Areas the Nepalese Himalaya**, Annals of Tourism Research, 27(3), ss.661-681.

Klasik turizm anlayışından sürdürülebilir turizm anlayışına geçişle birlikte sürdürülebilir turizm yaklaşımını ifade etmek için yeşil turizm, ekoturizm, alternatif turizm gibi farklı isimler kullanılmıştır. İsimlerin farklı olması sürdürülebilir turizm kavramı üzerinde bir kavram kargaşasından dolayı değil, bu kapsamda farklı turizm çeşitlerinin varlığı ve sürdürülebilir turizmin çok boyutlu özelliğinin bir sonucudur. Her ne kadar kavram farklı isimlerle ifade edilse de önemli olan isimlerin bağlı olduğu ilkelerin aynı olmasıdır.

Bu bağlamda sürdürülebilir turizm; “Doğal ve kültürel kaynakları tahrip etmeyen, çevreyi ön plana alarak kalkınmayı hedefleyen sürdürülebilir kalkınma stratejisinin turizme yansımaları olan eko-turizm politikası ise, günümüz rekreasyonel turizm kaynaklarının çevreye saygılı ve duyarlılığın artırılması yoluyla, gelecek nesillere aktarımını hedefleyen ölçülü, çevreye duyarlı ve yaşama saygılı bir turizm politikası” olarak ifade edilmiştir.¹⁵⁰

İsimleri farklı olsa da sürdürülebilir turizmin taşıması gerektiği özellikler ortaktır. Bu özellikler:¹⁵¹

- Doğa ile uyum: flora/fauna, toprak, su kaynakları ve görsel değerler ile birlikte genel olarak doğanın korunması,
- Sağlık açısından uygunluk; insanların ve hayvanların sağlığı, organik ürünler, kişisel ve toplumsal rekreasyon,

¹⁵⁰ B. Alten, ve diğerleri, (1997), "Antalya-Belek Yöresinde Ekolojik Peyzaj Planlama Model Çalışması", Turizm ve Çevre, Oleyiş Vakfı Yayınları, Ekim 1997, Ankara, s. 17.

¹⁵¹ Council of Europe (1997), a.g.e.

- Ekonomik açıdan uygunluk; bölgeye ekonomik faydaları, adil gelir dağılımı, küçük ve orta ölçekli işletmelere maddi katkısı, turizmin çeşitlendirilmesi,
- Fiziksel açıdan uygunluk; alt yapının turistik gelişimi yavaş absorbe edebilme kabiliyeti.

Bu özelliklerden hareketle sürdürülebilir turizmin uygulama biçimleri ve aşamaları ise şöyle sıralanabilir.¹⁵²

1. Ziyaretçiler, endüstri, siyasetçiler ve çevreciler için farkında olmayı geliştirme,
2. Kamu tartışması yaratmak (turizmde sorunlar neler? Pazar araştırmalarının ve çevresel etki değerlendirme araştırmalarının bulduğu gerçekler neler? Gidilen yerdeki insanların turizme karşı tutumları nasıl? Alternatifler neler?),
3. Ortaklık kurma: kamu sektörünü, özel sektörü ve sivil toplum kuruluşlarını strateji kurmak için birleştirme,
4. Strateji belirleme: sürdürülebilir kalkınma için politika yapma ve geliştirme, pazar uygulamalarını iyileştirme, enerji kullanımını azaltma, müşteri desteğini ve bağlılığını kurma, yerel tarımı destekleme, yerel dil ve bina sitillerini koruma,
5. Uygulama: pazarlama, imaj yaratma, zonlama, otel yönetimi, mimari yapı, ürün geliştirme vb.teknikleri kullanma,

¹⁵² B. Bramwell, ve arkadaşları (1988): **Sustainable Tourism Management: Principles and Practice**, Tilburg University pres (2.ed) Tilburg, ss.170-176.

6. Değerlendirme: başarı için hedef koyma ve onları izleme,

7. Kutlama: başarı ve daha ileri gelişme için teşvik.

Sürdürülebilir turizm gelişmesi deyince; doğal, kültürel, ekolojik, biyolojik tüm yenilenebilen ve yenilenemeyen kaynaklara süreklilik sağlayarak turizm faaliyetinin planlanması ve yürütülebilmesi anlaşılmalıdır. Bir başka deyişle sürdürülebilir turizm, turizm gelişmesini yok etmeden çevrenin korunması, alanların kullanımının planlanmasıdır.¹⁵³

Son yıllarda sürdürülebilir turizmin belgelenmesi ve belirli standartlara kavuşturulması için sertifika programlarının geliştirildiği görülmektedir. İlgili sertifika programları sürdürülebilir turizmin izlenmesi için ve gerekli değişikliklerin yapılması için bir araçtır ve turizm tesisi için bir prestij kaynağıdır.

Bu tip programlar, çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik kriterleri esas almakta, iş çeşitlerini ve turizm tiplerini kapsamaktadır. Çevresel süreçlerin daha etkili kurulmasına yardımcı olan yönetim sisteminin oluşturulmasını ve yürütülmesini içermektedir. Genellikle doğal alanların yakınında faaliyet gösteren orta veya küçük ölçekli firmaların spesifik işlerini sertifikalandırmasını kapsamaktadır. Bu tip programların oluşturulmasında, çevre duyarlı organizasyonlar, kuruluşlar ve topluluklar etkili olmuştur. Birçok sertifika programında, sürdürülebilir turizm kavramını tanımlamak için kullanılan kriterler, en azından minimum standartta aşağıdaki yönlerle hitap etmelidir;

- Turizm işletmelerinin çevresel yönetim taahhüdü
- Çevre planlaması ve etki değerlendirmesi

¹⁵³ N. Kahraman, (1997), "Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi", Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması Tartışma Toplantısı, Türkiye Çevre Vakfı Yayın, 11-12 Aralık 1997, Ankara, s. 103-113.

- Yerel özelliklere ve doğaya uygunluk
- Sosyal yapı, kültür ve ekonomiye etki
- Alana verilen rahatsızlık, peyzaj ve iyileştirme
- Kanalizasyon, toprak yönetimi;
- Enerji tedarikinin sürdürülebilirliği ve kullanımının en aza indirilmesi
- Su kaynaklarının sürdürülebilirliği ve kullanımının en aza indirilmesi
- Atık su yönetimi ve tasfiyenin sürdürülebilirliği;
- Ses ve hava kalitesi(sera gazı salınımları dahil)
- Atığın azaltılması ve tasfiyenin sürdürülebilirliği
- Görsel etki ve ışık
- Personel sorumluluğu, bilgi ve bilinci
- Malzemelerin ve ürünlerin sürdürülebilirliği
- Çalışmaların çevreye asgari zararı
- Gerçekçi beklentilere yönlendiren doğru ve sorumlu pazarlama
- Müşteriden geri bildirim

Günümüzde bölgesel, ulusal ve uluslar arası alanda faaliyet gösteren 100'ün üzerinde sertifika programı vardır. Aşağıda bilinen birkaç sertifika sistemi verilmiştir.

- Doğa ve ekoturizm akreditasyon programı (NEPA)¹⁵⁴
- Yeşil İş (Green Business) Turizm Projesi¹⁵⁵
- Sürdürülebilir Turizm Sertifikası (CST)¹⁵⁶

¹⁵⁴ www.ecotourism.org.au/About_NEPA.htm 2007

¹⁵⁵ <http://www.greentourism.org.uk/projects/gtbs.html> 2007

- Ekotel¹⁵⁷
- Yeşil Küre (Gren Globe) 21¹⁵⁸
- Europark (PAN Avrupa Korunan Alanlar Ağı)¹⁵⁹

Sonuç olarak, sürdürülebilir çevre, doğal kaynakların korunması, sosyo-kültürel değerlerin devamı ve turizmin sürdürülebilir olması çok sayıda süreç ve faktöre bağlıdır. Bu nedenle ilgili karar süreçleri sistem yaklaşımı ve bütüncül bir bakış açısı gerektirir. Çünkü süreçlerin her hangi birindeki olumsuzluk sistemi oluşturan tüm unsurları etkileyecek ve sistemin çalışmamasına neden olacaktır.

1.3. Sürdürülebilir Ormancılık - Sürdürülebilir Turizm Entegrasyonu

Şimdiye kadarki bölümlerde ifade edildiği gibi gerek ormancılık ve gerekse turizmin sürdürülebilirliğinin temelinde sürdürülebilir kalkınma ilkeleri yatmaktadır.

Eraslan 1983' de ormancılığı; toplumun orman ürünlerine ve ormanın sunduğu mal ve hizmetlere olan gereksinimlerini, sürekli bir biçimde karşılamak için çeşitli planlara dayanılarak yapılan çalışmaların bütünüdür şeklinde tanımlamış ve ormancılık çalışmalarının ekonomik, biyolojik, teknik ve sosyal bir nitelik taşıdığını ifade etmiştir.¹⁶⁰ Gerek bu tanımda ve gerekse önceki bölümlerde verilen tanımlarda ormancılığın toplumun beklentilerini karşılamaya yönelik dinamik bir sektör olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu bağlamda toplumun orman kaynaklarından

¹⁵⁶ <http://www.turismo-sostenible.co.cr/EN/home.shtml> 2007

¹⁵⁷ H. Vurdu, ve Ark. (2007): **TEKNOPAKET**, Yerel ve Piyasa Tabanlı Önlemlere Yönelik Karadeniz Bölgesi Koruma ve Ormancılık Bilgi Ağı'nın Kurulması, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi, Kastamonu. ss. 163-168

¹⁵⁸ H. Vurdu ve ark, **a.g.e**

¹⁵⁹ H. Vurdu ve ark, **a.g.e**

¹⁶⁰ İ. Eraslan (1983), **a.g.e.**

beklentilerini karşılamak ormancılığın görevidir. Bu görev ormancılığın tanımında ifade edilen ‘’ toplumun orman ürünlerine ve ormanın sunduğu işlevler ve hizmetlere olan gereksinimlerini, sürekli bir biçimde karşılamak ’’ cümlelerden de anlaşılmaktadır. Bu bağlamda gelişen ve değişen dünyada toplumun ormanlara yüklediği işlevlerden biride turizm olmuştur.

Turizmde tüketici davranışı ve tatil yeri seçimine yönelik yapılan bir araştırmada, sessiz plaj ve sessiz orman manzarasını birlikte tercih edenlerin toplam yüzdesi % 91 olarak hesaplanmıştır.¹⁶¹ Bu sonucunda gösterdiği gibi, toplum aynı özelliklere sahip turizm tesislerinden orman kaynakları ile etkileşim halinde olanları daha çok tercih etmektedir. Toplumun bu tercihinin dikkate almak ve karşılamak hem ormancılığın hem de turizm sektörünün görevidir. Bu nedenle ormancılık toplumun değişen talep ve beklentilerine cevap verecek teknik ve idari süreçleri geliştirmek ve yönetmek durumundadır.

Özellikle turizm potansiyelinin yüksek olduğu ormanlık alanlarda, sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi şartlarının ve sürdürülebilir turizm şartlarının sağlandığı planlama ve tahsis yaklaşımlarının geliştirilmesi, sağlanan hizmetin sürekli olabilmesi ve toplumsal beklentilerin karşılanabilmesi için zorunlu görmektedir.

Bu bağlamda orman kaynakları üzerinde sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi ve sürdürülebilir turizm yönetimi kapsamında yapılacak etkinlikler, toplumun ormanlardan ve turizmden beklentilerini en üst düzeyde karşılayacaktır. Bu yaklaşımları dikkate alan uygulamalar hem orman ekosisteminin sürdürülebilirliğini

¹⁶¹ E. Bir (1999) , a.g.e.

sağlarken hem de orman ekosisteminin turizm işlevinden, toplumun sürekli yararlanmasını sağlayacak, doğal olarak ta turizmin en önemli arzının (doğal kaynaklar) sürekli olması turizmi de sürekli kılacaktır.

Böyle bir sürecin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde, sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi ve sürdürülebilir turizm yönetimi çerçevesinde planlanması zorunludur. Bu bağlamda yapılacak turizm planlama çalışmaları için orman kaynaklarının özelliklerinden dolayı bazı kısıtlar ortaya çıkacaktır. Bu kısıtlar sürdürülebilir orman yönetimi ölçütleri ve göstergeleridir. Bu konuya ileride ayrı bir başlık halinde değinilecektir. Ancak açık olarak ilerideki ölçüt ve göstergeler içerisinde yer almayan orman kaynaklarının turizme tahsis kararı öncesi aranması gereken temel kısıtlar aşağıda verilmiştir.

- 1) Orman ekosisteminin bütünlüğüne bağlı ekosistem süreçlerinin sürdürülebilirliğini engellemeyecek alansal büyüklük,
- 2) Orman ekosistemine bağlı ekolojik ve sosyo-kültürel taşıma kapasitesi,
- 3) Orman Ekosisteminin gençleşme kapasitesine ve devamlılığın sağlanmasına bağlı olarak tespit edilecek olan tahsis süresi,
- 4) Orman ekosisteminin meşçere¹⁶² kuruluşundan ve ekosistem süreçlerinden kaynaklanan inşaat ve yapısal kısıtlar.

Tahsisi istenen alan büyüklüğü, ormanın alansal olarak bütünlüğünü bozmamalı ekosistem süreçlerini engellememelidir. Bu kapsamda alanın en asgari düzeyde tutulması gerekmektedir.

¹⁶² **Meşçere:** Yaş, ağaç türü, ağaç türü kombinasyonu, büyüme yada kuruluş şekli, bunların hepsi veya bir kısmı ile kendisini çevresinden açık olarak ayıran ve en az 1 ha. büyüklüğündeki orman parçasına denir.(C. Ata, 1992)

Yapı yüksekliklerinin meçşere boyunu geçmemesi gerekmektedir. Aksi durumda rüzgar hareketlerindeki değişiklikler ve bina yüksekliklerinden kaynaklanan güneşlenme kayıpları, lokal iklimsel değişiklikler yaratacak orman ekosisteminin sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyecektir.

Tesislerin yatak kapasitelerinin kesinlikle ekolojik ve sosyo-kültürel taşıma kapasiteleri dikkate alınarak planlanması gerekmektedir. Bu kapasite, ilgili alanlarda yapılan turizm çeşidine göre farklılık gösterebilmekte ve farklı kısıtlar (sahil uzunluğu, trekking parkur uzunluğu, arkeolojik alanlarda gezinti alan büyüklükleri, bölge /yöresel su potansiyeli vb.) içerebilmektedir. Orman kaynakları üzerinde planlanacak turizm etkinliklerinin planlama süreci, öncelikle bu kısıtları dikkate almalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kamu Yararı ve Kamu Orman Arazi Tahsisleri

2.1. Kamu Yararı Kapsamında Kamu Arazi Tahsislerinin Hukuki İçeriği

Ülkemizde bir kamu arazisi olan devlet orman kaynaklarının turizme tahsisine T.C. Anayasasının 169. maddesi¹⁶³ dayanak oluşturmaktadır. İlgili Anayasa maddesi tahsisin yapılabilmesi koşulunu kamu yararı ölçütüne bağlamıştır. Bu bağlamda, bu başlık altında kamu arazi tahsislerinin hukuki mantığının anlaşılması maksadı ile kamu yararı kavramı ve kapsamı, kavramın batıdaki ve Türkiye’deki tarihsel gelişimi, kamu yararı kararı, kamu yararı planlama ilişkisi, kamu yararına siyasi, hukuki ve teknik yönden yaklaşımlar incelenecek olup konumuz özelinde kamu yararı kavramının sınırları çizilmeye çalışılacaktır.

Kamu yararı kavramı esasen bize batıdan aktarılmış bir kavramdır. Bu bakımdan batıdaki gelişimine özetle bile olsa temas edilmesi, konunun anlaşılması bakımından yararlı olacaktır.

Kamu yararı kavramına ilk defa eski yunanda Aristoteleste rastlanmaktadır. Aristo; insanın yeryüzüne gelir gelmez bütün gücünü daha iyi bir hayatı sağlamaya verdiğini, fertler gibi toplumunda iyiliğe ulaşmağa çabaladığını, iyiliğin son amaç olduğunu böylece ortak yararın (kamu yararı) ortaya çıkacağını, ortak yararın gerçekleşmesinin ise örgütlü, düzenli bir toplumun kurulmasına bağlı olduğunu söyler. Daha sonra bu görüş, orta çağda Aquino’ lu Thomas tarafından da paylaşılır. O da toplumsal yaratık saydığı insanın yararını tek başına sağlayamayacağını, iyi yaşamak için her kişinin toplumca desteklenmesi gerektiğini, dolayısıyla kişilerin

¹⁶³ Madde 169: Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir.

Bu ormanlar zaman aşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.....

kendilerini destekleyecek bir topluma katılmaları gerektiğini ifade eder. Thomas' a göre; kişinin iyi yaşaması ve toplumdan tam yararlanması için bir devletin kurulması gereklidir. Aristo'nun toplumda, bütün haklardan yararlananların sadece vatandaşlar olabileceği, köleler ve konukların bunlardan yoksun tutulması gerektiği ifadesine karşı, Aquino'lu Thomas toplumun çeşitli katmanlarındaki kişiler için bir ayrım yapmaz, ortak yarar kavramı derken, herkesin yararını ifade eder. O' na göre ortak yarar, toplumla birlikte insanoğlunun insansı değerinden doğmakta, kuşaktan kuşağa sürüp gitmektedir. Ortak sözüyle, bu yarardan, her kişinin payına düşeni alacağını anlatmak ister. Bu payın ölçülmesi ise her kişinin yeteneğine, sağladığı şartlara bağlıdır. Thomas, ortak yararın tek yönlü olmadığını, insanoğlunun madde alanından yararlandığı gibi ruh alanında da yararlanacağını, bu Dünya ile ilişkisini kestikten sonrada devam eden bir takım erdemler kazanacağını da ifade eder.¹⁶⁴

Bu düşünceler Roma kamu hukukuna da egemen olmuş, kamunun yararı için bireylerin haklarından feragat ve fedakârlık etmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Hatta, bilhassa kamulaştırma kurumundaki kamu yararı kavramını Roma'da toplumun zorunlu maddi gereksinimleri yanında estetik ve artistik vb. duygularını da kapsayacak ölçüde geniş tutulduğu görülmektedir.¹⁶⁵ Daha sonra Fransız devrimi ile gelişen hür düşünceler, kamu yararını toplumsal sözleşme ile ortaya konan hak ve menfaatlerin sonucu saymaktadır.¹⁶⁶ Bu kapsamda, “Genel Yarar”; bireysel yararların toplum yararı ile çelişebileceğinin kabul edilmesidir. Bireysel yarar toplum yararı ile aynı olmak zorunda değildir. Toplum yararı, bireysel yararların

¹⁶⁴ İ. Akın, . (1997): **Kamu Hukuku**, İstanbul, s. 12-54

¹⁶⁵ Ö. Karadeniz, (1975): **Roma da Kamulaştırma ve Kamu Yararı Kavramı**. Ankara. s.33

¹⁶⁶ İ. Hasgür, (1997): **Türk Alman Kamulaştırma Hukukunda Kamu Yararı**. DEÜ Sosyal Bilimler Enst. Doktora Tezi. İzmir.

toplamından ibaret değil kendi tözü¹⁶⁷ olan ayrı bir şeydir. Kamu yararı, yasa koyucunun iradesi ile belirlenecektir. Bireysel haklar kamu yararı amacıyla yasa ile sınırlandırılabilir, kamu yararı yasa ile belirlenmektedir.¹⁶⁸ Usulüne uygun yapılmış her yasa kamu yararıdır.¹⁶⁹

Kamu yararı kavramı ülkemizde çeşitli aşamalardan geçerek bugün ki anlayış içine girmiştir.

1295 tarihli Menafî Umumiye İçin İstimlak Kararnamesinin birinci maddesine göre; kamu yararı, sadece bayındırlık işlerinin yapılması gereken hallerde veya özel kişilere ait taşınmazların kamu emlaki haline getirilmesi için var sayılıyordu.¹⁷⁰

7/7/1939 günlü ve 3710 sayılı Belediye İstimlak Kanununda ise, “belediye kanununda yazılı, belediyenin ve belde sakinlerinin medeni, sıhhi ve bedii ihtiyaçlarının tanzim ve tesviyesi ve tehlikeden korunması için tesisat yapmak maksadı ile binalı ve binasız gayri menkulleri... İstimlâk’ a belediye salahiyetlidir” denilmek suretiyle, kamu yararı kavramı biraz daha genişletilmiş bulunuyordu.¹⁷¹

Günümüzde ise; Anayasamızda, “kamu yararı” başlığı altında ayrı bir düzenleme mevcuttur. Bu başlık altında “Kıyılardan yararlanma”(md.43), “Toprak mülkiyeti”(md.44), “Tarım, hayvancılık ve üretim alanlarında çalışanların

¹⁶⁷ John Locke, “ niteliklerin yalnız başlarına var olmakta devam etmelerini kavrayamıyoruz. Zorunlu olarak bunlara destek olan başka bir şeyin var olması gerektiğini düşünüyoruz. Destek olan bu şeyin de birçok nesnelerde bulunduğunu varsayıyoruz, işte bu ortak desteğe Töz adını veriyoruz...” demiştir. <http://mitoloji.info/felsefe-sozlugu/toz.nedir>, 2008

¹⁶⁸ T. Akıllıoğlu, . (1991). **Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler**, Amme İdaresi Dergisi cilt 24 sayı 2. s.9

¹⁶⁹ O. Saraç,” **Kamu Yararı Kavramı**”, <http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar/md/md139/O.%20SARAC.pdf>. 2008

¹⁷⁰ Ö. Köroğlu, (1995): **Kamulaştırma**, Seçkin Yayınevi, Ankara

¹⁷¹ Ö. Köroğlu, (1995), **a.g.e.**

korunması” (md.45), “Kamulaştırma” (md.46), “Devletleştirme ve özelleştirme” (md. 47) maddeleri yer almaktadır.“Temel Haklar ve Ödevler” kısmının “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” bölümünün III’üncü alt başlığı olarak belirlenen kamu yararı kavramı dizaynında dikkati çeken nokta, kavramın içeriği yönünden belirlenmesidir.¹⁷²

Anayasanın bağlayıcılığının bu noktada, bu ve benzeri düzenlemelerle anayasanın güttüğü amaçların ilgilileri anayasaya uygun yorum ve uygulama yapma yönünde tecelli ettiği belirtilmektedir. Kamulaştırma ve Devletleştirme kurumlarının da aynı yerde düzenlenmiş olmasından, düzenlemenin amacının temel haklar değil, kamu yararının ne olduğu konusunda yasa koyucuya yol göstermek olduğu anlaşılmaktadır. 1982 Anayasasının 13’üncü maddesiyle -diğer unsurlarla birlikte- bütün temel haklar için sınırlama nedeni sayılmıştır. Cumhuriyet dönemi Anayasalarımızda kamu yararı kavramının iki ana konuda kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu konuların birincisi, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması sorunu; ikincisi, mülkiyet hakkına ilişkin kamulaştırma düzenlemeleridir.¹⁷³

1982 Anayasasının Planlama üst başlıklı 166’ncı maddesinin ikinci fıkrasında, “Planda ... toplum yararları... hedef alınır.” Ormanların korunması ve geliştirilmesi üst başlıklı 169’uncu maddesinin ikinci fıkrasında, “Bu ormanlar zamanaşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.” ifadeleri yer almaktadır.

¹⁷² T.C. Anayasası (1982)

¹⁷³ M.İ. Durmaz, “ Kamulaştırmada KamuYararı”, www.turkhukuk sitesi.com/makale_500.htm, 15.05.2007

6830 sayılı İstimlâk Kanununun birinci maddesinde sadece’’umumi menfaatler’’den bahsedilmiş ve fakat umumi menfaatten (kamu yararı) neyin kastedildiği açıklanmamıştır. Böylelikle, önceki mevzuattaki kamu emlaki veya bayındırlık işi için kamulaştırma gibi dar bir anlam yerine daha geniş bir anlam getirilmiştir. Gerçekten, bu deyme göre; sadece bayındırlık ve kamu emlaki için değil sağlık, estetik, spor, imar vb. gibi çeşitli amaçlarla da kamulaştırma yapılabilecektir.¹⁷⁴

Görülüyor ki kamu yararı kavramı bir zamanlar sadece bayındırlık, daha sonraları sağlık, spor ve güvenlik için söz konusu iken, artık bu gün her türlü (kara, hava,deniz) ulaşım hizmetlerinin getirilmesinde, topraksız çiftçinin topraklandırılması, kıyıların, tabiat ve kültür varlıklarının korunması, ormanların yetiştirilmesi, her türlü enerji tesis ve nakil hatlarının kurulması, turizmin geliştirilmesi, yeşil bir çevrenin kazanılması ve korunması, her türlü doğal kaynağın en verimli bir şekilde değerlendirilmesi gibi konularda kamu yararının mevcudiyeti ve bu tür amaçlarla şartlar gerçekleştiğinde kamulaştırmanın yapılabileceği kabul edilmektedir.¹⁷⁵ Kamu yararını böyle dinamik bir yapıya sokan unsur ise hiç kuşku yoktur ki toplumsal tercih ve değer yargılarındaki değişikliklerdir.

Osmanlı imparatorluğundan devren gelen kanunlarda olduğu gibi, cumhuriyet döneminde kabul edilen birçok kanunda yer almasına rağmen eski adıyla ‘’amme menfaati’’ yeni adıyla ‘kamu yararı’’ deyiminin bir tarifi bulunmamaktadır. Bu kavramı, kanunların içtihatların ve hukuk bilimcilerin görüşlerinden yararlanarak

¹⁷⁴ İ. Hasgür (1997), **a.g.e.**

¹⁷⁵ T.Z. Tunaya, (1969): **Siyasi Müesseler ve Anayasa Hukuku** 2. baskı İstanbul , s.334.

belirlemek gerekmektedir. Çünkü kamu yararı, hem bir teknik hukuk terimi, hem de hukukun sınırlarını aşan bir kavramdır.¹⁷⁶

Bilge Umar, Türk kalkınma hukuku eserinde; ‘‘ kamu yararı; kesinlikle tayin için değişmez bir ölçü bulunmasına imkan olmayan, değişmez ve daimi geçerli bir tarifi verilemeyen bir kavramdır. Şartlara göre değişebilir. Önce kanun koyucu takdir eder. Bu kamu yararı telakisinin yerinde olup olmadığını kesinlikle tayin ve takdir edecek olan AYM ‘ dir’’ der.¹⁷⁷

Kamu yararının ne olup ne olmadığı konusunda Türk hukuk literatürü ve içtihadı konusunda söz söylemek görevini AYM üstlenmiştir. AYM, kamu yararı kavramını hukuk devletinin tanımına giren unsurlardan birisi olarak nitelemekte ve kanunların amaç unsurunu da kamu yararı olarak kabul etmektedir. AYM’nin, kamu yararı tanımı yapmak yerine, her somut olayda kamu yararının var olup olmadığını incelediği söylenebilir. Mahkemeye göre kamu yararı, yasama ilişkilerinin amaç unsurunu oluşturmaktadır. AYM, sadece yasa koyucunun özel çıkarlar için veya yalnızca belli partilerin veya kişilerin yararına olarak bir düzenleme yapıp yapmadığını araştırmakla yetinmeyerek, yasaların doğurduğu sonucun kamu yararına uygun olup olmadığını da incelemiştir. Koşulların değişmesiyle kamu yararını karşılayamaz duruma düşen kanun hükümlerinin dahi iptalinin gerektiğini söyleyen mahkeme, doğal olarak her somut olayda kamu yararının var olup olmadığını inceleyecektir. AYM’nin somut olayda kamu yararının varlığını araştırması, kamu yararını belirleme anlamına geleceği için eleştirilmiş, Mahkemenin yasa koyucunun yerine geçtiği tartışmasına yol açmıştır. Ancak, yasaların anayasaya uygunluğunu

¹⁷⁶ İ. Hasgür, a.g.e.

¹⁷⁷ B. Umar, (1971): **Türk Kalkınma Hukuku**, E.Ü. Matbaası, İzmir

denetleme yetkisi, yasa koyucunun takdir yetkisini, Anayasaya uygun kullanıp kullanmadığını da içerir. Bu nedenle Anayasayı yorumlamakla yetkili olan AYM, kamu yararı kavramını yorumlayabilir. Öte yandan kamu yararı, kamusal faaliyetlerin amacını oluşturduğuna göre, Anayasanın Devletin temel amaç ve görevlerini gösteren 5'inci maddesinden yararlanarak kamu yararının gerçekleşip gerçekleşmediğini bulmak da mümkündür. Anayasa Mahkemesi, kamu yararı ve makul nedenin ölçütlerini;

- a) Anlaşılabilir
- b) Amaçla ilgili
- c) Makul
- ç) Adil olması gerekir şeklinde sıralamıştır.¹⁷⁸

Türk Hukuku Lügat 'ı adlı eserde ise amme menfaati (kamu yararı) şöyle tanımlanmaktadır; ‘halk ihtiyaçları ile veya milli birliğin, devletin ihtiyaçlarıyla ilgili olan ve bunları karşılayan, halka, millete, devlete istifadeler temin eden menfaatler. Bunların takdir ve tayini hukuki olmaktan ziyade siyasi bir meseledir ve kanun vazı ile mahkemelerin takdirine bağlıdır. Ancak amme menfaatlerinin hususi menfaatler karşısındaki üstünlüğü ve hususi hiçbir menfaat ve hak karşısında amme menfaatlerinin ihmal edilemeyeceği ve böylece hususi hak ve menfaatlerin amme menfaati namına yapılacak hukuki veya fiili bir tasarrufa mani olmayacağı bugün ki idare hukukunun en esaslı bir prensibidir’¹⁷⁹.

¹⁷⁸ Y. Turan, (2001): **Kamu Yararı ve Disiplin, cezalarının Affı** , Anayasa Yargısı 18, Ankara, s.438.

¹⁷⁹ İ. Hasgür, **a.g.e.**

Literatürde kamu yararı ile toplum yararının aynı anlamlarda kullanıldığı ve bu kavramlar üzerinde anlam bakımından zaman zaman farlı fikirler ileri sürüldüğü görülmektedir.

Anayasalarda (1961 ve 1982) kimi zaman “kamu yararı” kimi zaman “toplum yararı” ifadeleri geçmektedir. Bu iki ifadenin aynı ya da yaklaşık anlamlar ifade edip etmediği öğretide tartışılmış ve ikisinin farklı olduğunu bildirenler olduğu gibi ikisinin temelde aynı kavramlar olduğunu bildirenler de vardır. Kamu yararı dar anlamda kullanılırsa mülkiyet hakkının sınırlandırılmasında ve özüne yapılacak müdahalelerde ölçüdür. Geniş anlamda bütün toplumsal değerleri kucaklayan bir nitelik ve kapsam kazanabilir. Kamu yararı kavramı yanında, toplum yararı, ortak iyilik, toplumsal refah, genel yarar gibi çoğu birbirinin yerine kullanılan çeşitli kavramlar bulunmaktadır. Bu kavramların ortak noktası, tümünün “bireysel çıkar”dan farklı, onun üstünde veya dışında bir yarar/çıkarı ifade etmesidir. Dolayısıyla gerçek ayrım, kamu yararı ile toplum yararı arasında değil, kamu yararı ile bireysel çıkar arasındadır.¹⁸⁰

Ümit Doğanay da bu konudaki fikrini şu şekilde belirtmiştir. ‘Toplum yararı ile kamu yararı kavramları arasında anlam bakımından fark vardır. Kamu yararı kurulu düzenin korunmasındaki çıkardır. Kurulu düzen özel mülkiyete dayanıyorsa, kamu yararı özel mülkiyetin korunmasındaki çıkar anlamına gelir. Toplum yararı ise ülkede yaşayan tüm insanların ortak çıkarlarını ifade eder. Düzenin ortak çıkarı koruyucu niteliği, alt yapıyı oluşturan mülkiyet anlayışına bağlıdır. Alınacak bir tedbir kamu yararı gereği olduğu halde toplum yararına olmayabilir. Örneğin otopark yeri olarak bir yerin kamulaştırılması kamu yararı gereği sayılır. Fakat burada toplum

¹⁸⁰ T. Akıllıoğlu, a.g.e.

yararı gereği bir işlem yoktur. Park yeri, özel oto sahipleri için, özel mülkiyeti koruyucu bir olanaktır. Buna karşılık, arsa üzerine yapılacak yapının sosyal konut tipinde olmasını emreden bir yasa hükmü, toplum yararınadır'.¹⁸¹

Şu ana kadar ileriye sürülen görüşlerden sonra orman kaynaklarının kamu yararı amacı ile turizm sektörüne tahsisindeki süreçte, kamu yararı kavramının değerlendirilmesinin dar mı yoksa geniş anlamda mı yapılacağının yorumlanması gerekmektedir.

Ormanlar, diğer kamu mallarına kıyasla gerek anayasa ve gerekse özel kanunlar gereğince özel bir statüye tabi olduğundan bu tür alanlarda turistik yapılaşmaya izin verilmesine ve irtifak hakkı tesisine ilişkin idari işlemlerin amacı, yani kamu yararı da hususi bir karakter arz etmektedir.¹⁸²

Yukarıda belirtilen ifade ve yorumlardan, Orman kaynaklarının her ne sebeple olursa olsun kamu yararı amacı altında başka sektörlerle tahsisi, bir başka deyişle devlet ormanlarının başka bir kamu hizmetini görmek üzere Kültür ve Turizm Bakanlığına devredilmesi olayındaki kamu yararı kavramına geniş anlamda bakılmasının gerektiği (toplum yararı), orman kaynaklarının sadece dar anlamda (devlet) değil, geniş anlamda (toplumun tüm katmanları) mal ve hizmet üretmesinin ve kendi ekolojik (açık bir sistem olma) özelliklerinin bir sonucudur. Sonuç olarak orman kaynaklarının Turizm sektörünün kullanımı için Kültür ve Turizm Bakanlığına devredilmesindeki ana ölçüt geniş anlamda kamu yararı yani toplum yararı ölçütüdür, çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde kullanılacak kamu yararı kavramı geniş anlamda düşünülmelidir.

¹⁸¹ Ü. Doğanay, (1974): **Toplum Yararı ve Kamu Yararı Kavramları**, Mimarlık/say7/.s-5

¹⁸² Y. Güloğlu, (2002), a.g.e

Anayasanın 169. maddesine göre ormanlar ancak ‘‘kamu yararı’’ varsa bir başka etkinliğe tahsis edilebilmektedir. Aynı madde ‘‘ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyete mÜsaade edilemez’’ de demektedir.

Buna göre, belli bir orman alanının başka bir etkinliğe tahsisi dÜşnldĞmde geniş anlamda farklı sorunlar (negatif dışsallıklar) ortaya çıkmaktadır. Konu edilen ekosistemin korunması ve geliştirilmesinde de kamu yararı bulunmaktadır. O nedenledir ki kamu yararının irdelendiği ve tahsisin konu olduğu her çözümlemede en az iki seçenek bulunmaktadır:

- a) Bir orman ekosistemi varlığını sürdürdüğünde, onun sürekliliği sağlandığında ‘‘kamu yararı’’ vardır.
- b) Bu ekosistem bir başka etkinliğe tahsis edildiğinde, etkinliğe bağlı olarak ‘‘kamu yararı’’ ortaya çıkar.

şu halde sorun, en azından bu iki seçeneğin hangisinde daha büyük bir ‘‘kamu yararı’’ vardır, sorunudur. Yani stn kamu yararının var olup olmaması sorunudur. O nedenle de kamu yararının seçeneksiz, tek başına irdelenmesi yanlış bir yaklaşımdır. Çünkü kamu yararı esasen genelde, ölçülemeyen, esnek ve yoruma bağlı parametrelere bağlıdır. Ancak seçenekler halinde ele alındığında kolay bir karşılaştırma olanağı ortaya çıkmaktadır. Kamu yararı kavramı olarak ele alındığında doğacak faydanın;

- Topluma olabildiğince yaygın olarak gerçekleşmesi ve
- Bu faydanın elde edilmesi için katlanılan toplumsal maliyetlerin en düşük olması da hedeflenmelidir.

Seçeneklerin karşılaştırılmasında bu niteliklerinde irdelenmesi zorunluluk arz etmektedir.

Konu ile ilgili, seçeneysel yaklaşım kullanılarak yapılan bir çalışmada bir karar ağacı oluşturulmuş ve bu karar ağacından üstün kamu yararı oluşan seçenekler tespit edilmiştir. Oluşturulan karar ağacında kullanılan kıstaslar: önerilen etkinliğin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilmesi olanağının olup olmadığı, önerilen etkinliğin orman ekosistemine çevresel etkilerinin olup olmadığı ve bu etkilerin telafi edilip edilmediği, ilgili etkinliğin sağlayacağı faydanın dar/geniş bir toplum kesimini etkileyip etkilemediği olarak sıralanmıştır. Bu bağlamda 24 seçenek oluşmuş ve bu seçeneklerin 4 tanesinde üstün kamu yararından söz edilebileceği tespit edilmiştir.¹⁸³

Kamu yararı kavramını irdelemeye devam edersek karşımıza başka faktörlerde çıkmaktadır. Bu faktörlerden bazıları; kalkınma planlarına, bölge planlarına, imar planlarına, uluslar arası sözleşmelerden doğan yükümlülöklere, örneğin ‘‘biyolojik çeşitlilik’’ ve ‘‘sürdürülebilir ormancılık’’ yükümlölüklerine uygunluktur. Yani dar çerçevede kamu yararı var gibi düşünölen bir etkinlik geniş anlamda, bu ilkelere karşı olduğu ölçüde doğabilecek kamu yararı düzeyi kayba uğramaktadır. Dolayısıyla önerilecek bir etkinliğin sağlayabileceği fayda, kalkınma planlarına, bölgesel planlara, imar planlarına, uluslar arası sözleşmelere aykırılık dolayısıyla sağladığı fayda çok daha düşük düzeylere inmektedir.¹⁸⁴

Sonuç olarak orman kaynaklarının kamu yararı kapsamında turizme tahsisi konusunda,

¹⁸³ A. Tolunay, M. Korkmaz (2004): **Ormancılıkta Kamu Yararı ve Üstün Kamu Yararı Üzerine Analizler**, SDÜ Fen Bil. Enst Dergisi 8-1, s 47-58

¹⁸⁴ U. Geray, (1997) : **Kamu Yararı Ölçölmlenmesi ve Koç Vakıf Üniversitesi**, Orman Mühendisliği Dergisi Yıl 34, Sayı 5, ss.20-24

- 1- Kamu yararı var – yok kararı çerçevesinde kalan seçeneksiz bir analiz yapılmamalıdır.
- 2- Seçeneklerin ortaya konup seçeneklerin karşılaştırılması biçiminde bir yaklaşım gereklidir.
- 3- Yalnız savlanan kamu yararı düzeyi değil, toplumsal faaliyetlerde dikkate alınmalıdır.
- 4- Kamu yararının varlığı yahut düzeyi ancak kalkınma planları, bölge kalkınma planları, imar planlarına uygunluğu ve uluslar arası yükümlülükler ışığında değerlendirilebilir.
- 5- Kamu yararı bir etkinliğin, ülkenin bağlı kalmaya söz verdiği norm ve ilkelere uygunluğu halinde ortaya çıkan bir faydadır.
- 6- Kamu yararını belirlemede ve kararlaştırmalarda yaygınlık bir ölçüt olarak devreye sokulmak zorundadır.¹⁸⁵

Bu bağlamda yukarıda ifade etmeye çalıştığımız bir kamu malının (ormanlar) farklı bir kullanım amacı için gördüğü hizmetin farklılaştırılması ancak ve ancak üstün kamu yararı kararının alınması ile mümkün olabilecektir. Çünkü zaten kamu malı niteliğinde olan bir kaynağın mevcutta kamu yararı üretmesi, bu mevcut üretilen kamu yararından vaz geçilmesinin alternatifinde bulunan etkinliğin daha fazla kamu yararı, yani üstün kamu yararı yaratması ile mümkün olacaktır.

Orman kaynaklarının turizm sektörünün kullanımına verilmesindeki temel ölçüt üstün kamu yararıdır ve üstün kamu yararı kararıdır. Bu çalışmanın kapsamına giren sorunların çözümü için üstün kamu yararı kavramının somut bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. Konumuz özelindeki kısıtlar ve karmaşıklıklar ve bunlardan

¹⁸⁵ U.Geray(1997), a.g.e.

kaynaklanan nedenlerle, iktisat bilimindeki ilgili ölçütler ve yöntemler net yarar ölçümünü (net ekonomik değer) mümkün kılmamakta, üstün kamu yararının iki farklı kamu hizmetinin etkinlik öncesi ve sonrası kamu yararlarının mukayesesi ile ortaya konabileceğini göstermektedir.

Kamu yararının ne olduğu, sınırlarının nereden başlayıp nerede bittiği, benzer kavramlardan farklılığı, doktrin, yasa ve içtihatlarda nasıl değerlendirildiği bilinmeden ve üzerinde anlaşılmadan kamulaştırma işlemlerinde alınan kamu yararı kararları her zaman tartışmaya açık olacaktır. Bu bakımdan kamulaştırma için kamu yararı kararı ne kadar önemliyse, kamu yararı kararı içinde kamu yararı kavramı aynı öneme sahiptir.¹⁸⁶ Önceki bölümlerde orman kaynaklarının turizm amaçlı tahsisleri sürecindeki kamu yararı kavramının geniş anlamda (toplum yararı kavramı olarak) algılanması gerektiği ifade edilmişti. Bu kapsamda, kamu yararının ilgili olduğu konu itibarı ile teknik olarak sınırları çizilmeli, somut olarak sayısal bir yöntemle ifade edilmelidir.

Buna göre üstün kamu yararı kararının alınma sürecinin üç boyutta olması gerekir.

-Teknik

-Hukuki

-Siyasi

Siyasi açıdan parlamentonun yapmış olduğu kanunlar kamu yararıdır. Bu kanunların hukuki olarak uygunluğunun yorumlanması ise AYM'ye aittir ve buda kamu yararı kararının hukuki sürecini oluşturmaktadır. AYM kamu yararı kapsamında bir kanun üzerinde yorum geliştirirken yorumlarını somut ve ölçülebilen

¹⁸⁶ İ. Hasgür, a.g.e.

ölçütlere dayandırılmalıdır. Bu noktada AYM'nin yorum sürecine veri temin eden süreç ise teknik süreçtir. Bu çalışmada, teknik olarak kamu yararı kararının alınıp alınmayacağı, konumuz özünde ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Kamu yararı kararının en önemli süreci teknik süreçtir. Çünkü kamu yararı gerekçesi ile tahsise konu olan kaynak (orman) mevcutta bir kamu yararı üretmektedir, bu nedenle mevcut durum ile gelecekteki durumun mukayesesi ancak teknik çalışmalarla mümkün olacaktır. Bu noktada planlama önemli bir araç olarak karşımızda durmaktadır.

Kamu yararına planlama ekseninde bakıldığında ise; planlama, toplumsal, ekonomik ve mekansal süreçlerde kendiliğın deliğē terk edildiğinde oluşması olası eşitsiz paylaşım ve dağılımlara müdahale etmekle yükümlü bir araç olarak değerlendirilebilir. Bu müdahaleye yasallık kazandıran ise hiç kuşkusuz toplum yararı / kamu yararı kavramıdır.¹⁸⁷ Bu bağlamda devlet ormanlarının amenajman planları ile yönetilmesi hukuki anlamda zaten kamu yararı ürettiğinin de bir ispatı durumundadır.

Konuya iki farklı sektörün gördüğü kamu hizmetlerinin özü yönünden bakacak olursak, literatürde genel olarak kamu hizmeti olma ölçütü;

- Hizmet kamuya yöneltilmiş ve kamuya yararlı olmalı,
- Hizmetin ya kamu kuruluşlarınca yada kamu kuruluşunun sıkı denetimi altında özel kişilere yürütülmesi gerekir şeklindedir.¹⁸⁸

¹⁸⁷ S. Özkan, (1996):**Mevcut Planlama Pratiğinde Toplum Yararı Yaklaşımının Değerlendirilmesi**- İstanbul Örneği İ.T.Ü. Fen Bil. Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

¹⁸⁸ A.Ş. Gözübüyük, (1996): **Yönetim Hukuku**. Ankara, s. 244

Bu ölçütler kapsamında ormancılık ve turizm sektörlerinin işlevsel olarak hangisinin daha fazla kamu hizmetine uyduğu sorgulanırsa; Orman işletmeciliğinin devlet eliyle yürütülüyor olması ve öncelikli işletmecilik amacıyla kar olmaması, toplumun yaygın kesimine mal ve hizmet üretimi sağlaması, turizm sektörüne göre daha fazla kamu hizmeti işlevine sahip olduğunu göstermektedir. Turizm sektörü ise kullanım amacı değiştirilen kamu malını yine devlet hüküm ve tasarrufunda tutmakta fakat bu alanları 49 yıl gibi uzun bir süre için özel sektöre tahsis etmekte, ürettiği hizmetlerden ise toplumun geniş bir kesimi yararlanamamaktadır. Aynı zamanda alan yönetim sistemindeki değişiklik, ormanların topluma sunduğu mal ve hizmetleri de kısıtlamaktadır. Bu nedenle, orman kaynaklarının sağladığı mal ve hizmetler, turizm sektörüne göre daha fazla kamu hizmeti niteliği taşıdığı sonucuna ulaşılabilir. Bütün bu açıklamalar ışığında orman kaynaklarının turizme tahsisinde “kamu yararı” nedir? Sorusunun cevabının verilmesi gerekmektedir. Bu cevap hiç şüphesiz ki sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminin içinde gizlidir.

Sürdürülebilir kalkınmanın uygulanmasında; ekonomik yapılabilirlikle çevre koruma çabalarını birleştirebilmek için, piyasa mekanizmasının olumsuz etkileri karşısında “kamu yararı” düşüncesine ağırlık verilerek önlemler alınması kabul edilmektedir.¹⁸⁹Bu bağlamda, orman kaynaklarının turizme tahsisindeki kamu yararı kavramı, sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminin sağlanmasını ifade etmektedir, yani “kamu yararı” sürdürülebilir orman kaynakları yönetimidir.

¹⁸⁹ A. Mengi, ve N. Algan, (2003): *Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme, AB ve Türkiye Örneği*, Siyasal Kitabevi Ankara.

2.1.1. Kamu Yararı Ölçütünün Değer Dünyasındaki Yeri

Doğal kaynakların ekonomik değerinin tahmin edilmesinde temel amaç, var olan kaynakların rasyonel kullanımıyla sağlanacak faydanın değerinin belirlenmesidir. Bu işlem, çevre unsurlarının mevcut ve gelecekteki faydalarını göz önüne alan ve çevrenin rasyonel kullanımına yönelik politik kararların alınmasında yol gösterici bir rol üstlenmektedir.¹⁹⁰

Orman kaynağında gerçekleştirilecek bir yatırım projesinin uygulanabilirliği için projenin net toplumsal faydasının sıfırdan ve aynı zamanda alternatif projelerin net toplumsal faydalarından büyük olması gerekmektedir.¹⁹¹ Bu durumun tespiti için yatırım projeleri, ticari ve ulusal karlılık analizleri yapılarak değerlendirilmektedir. Ticari karlılık analizi piyasa fiyatlarına dayanılarak değerlendirilmesine karşın, ulusal karlılık analizi sosyal fiyatlara göre irdelenmektedir. Bir turizm projesinin ticari ve ulusal karlılık açısından değerlendirilmesi gereği, hem kamu, hem de özel sektör için aynı ölçüde geçerlidir. Özel yatırımcıların ulusal karlılık hesaplamaları ile fazla ilgilenmeleri beklenmeyebilir. Ancak; özel sektörde yapılan bir projeyi onaylamak ya da ilgili projeye finans yardımı sağlamak zorunluluğu doğduğu an, özel sektör projesinin ulusal karlılık analiziyle de incelenmiş olması, kamu kuruluşlarının kendi incelemelerine büyük kolaylık sağlayacaktır.¹⁹² Orman

¹⁹⁰ M. Pak, M.F. Türker, (2005): ‘Orman Kaynaklarının Rekreatif Amaçlı Yönetiminde ve Yararlanılmasında Ekonomik Değer Tahmini’, 1. Çevre ve Ormancılık şurası tebliğleri cilt 2, Antalya, s. 512

¹⁹¹ G. Kaya, (2002), a.g.e.

¹⁹² M. Hasdemir, (1990): Orman Arazilerinin Turizme Açılmasında Fayda Maliyet Analizinin Önemi, İ.Ü. Orman Fak. Dergisi Seri B cilt 40 sayı 4 , s 85-90

kaynaklarının turizm amaçlı kullanımlar için tahsisi sürecinde; ormanın; tahsis öncesi sağladığı toplum yararının, tahsis sonrasında sağlanan toplum yararından küçük olması gerekmektedir. Ulusal karlılık analizi anlamında bu yarar üstünlüğü sağlanırken, ormanların sürdürülebilirliğinin de garanti altına alınmış olması şarttır.

Bu bağlamda bir kamu malı olan orman kaynaklarının kamuya sunduğu mal ve hizmetlerin, ormanlık alanların turizm yatırımlarına tahsisi nedeniyle engellenebilmesi süreci söz konusudur. Bu nedenledir ki tahsis kararının alınmasındaki sürece, etkinlikten etkilenen veya ilişkisi bulunan tüm kamu ve çıkar baskı gruplarının katılması gerekmektedir.

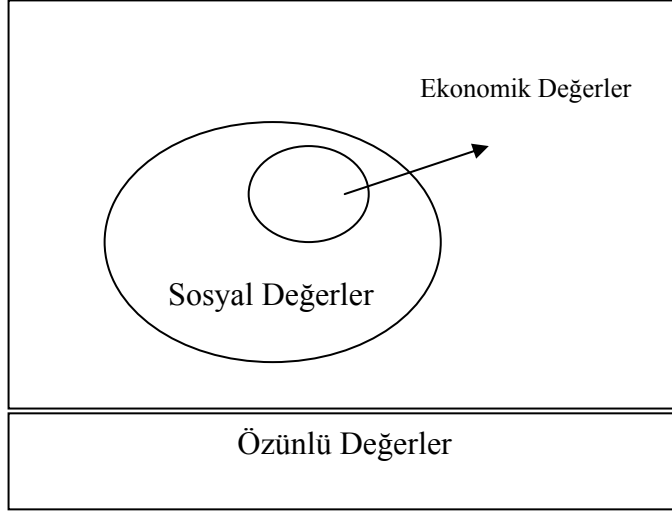
Ormancılık ve turizm sektörlerinin ürettikleri faydalar çevresel-ekolojik, ekonomik-finansal ve sosyo-kültürel eksenlerde, sektörel fayda ölçütleri olarak sınıflandırılabilir. Kamu ve çıkar baskı grupları, kendi değer dünyalarında bu fayda ölçütlerine atıf ettikleri değerlerle, orman kaynakları üzerinde planlanacak etkinliklerin üstün yarar sağlayıp sağlayamayacağını tespitinde bir araçtır.

Bu noktada kamu ve çıkar baskı gruplarının fayda ölçütlerine atıf ettikleri değerlerin değer dünyasındaki yerinin, bilimsel olarak açıklanması gerekmektedir.

Değerler, insanlara amaçları açısından en iyi olanını seçme olanağını sağlamak gibi bir işlev gören hiyerarşik bir sisteme göre düzenlenir. Çok farklı değerlerden söz edilebilir; moral değerler, mantıksal değerler, kişisel değerler, ulusal, profesyonel, çevresel, sanatsal, parasal, duyusal, bilimsel değerler gibi. Bu yüzden bazı araştırmacılar, değer teriminin tanımının farklı anlamlara gelebileceğini, dolayısıyla

kullanımına dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.¹⁹³ Brown ve Manfredo, değer dünyasını aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir.

Şekil 1. Değer Dünyası

Kaynak: P.J. Brown, and M.J. Manfredo, (1987)

Brown ve Manfredo, kültürel, toplumsal, fizyolojik ve psikolojik değerleri içeren değer ailesini sosyal değerler olarak tanımlamıştır.

Şekil 1'deki ilişkiler, kararlaştırılmış ekonomik değerlerin dışında kalan değerlerin aşırı derecede önemli olduğunu göstermektedir. Bu değerler, hem pazar değerlerinin kaynağını oluşturur, hem de bireyler ve toplum için karar verme sürecinde belirleyicidirler.¹⁹⁴

Şekilde üçüncü bir değer grubu olarak özünü değerler de yer almıştır. Rolston, nesnelerin özünü değerini, insanlar tarafından kararlaştırılmayan, daha çok nesnenin

¹⁹³ P.J. Brown and M.J. Manfredo, (1987) : **Social Values Defined. Valuing Wild Life** : Economics and Social Perspectives, Westview Pres, ISBN. 0-8133-7120-1 Boston.

¹⁹⁴ P.J. Brown and M.J. Manfredo (1987), **a.g.e.**

özünde olan ya da diğer nesnelerle ilişkilerinde ortaya çıkan değerler olarak tanımlamıştır.¹⁹⁵

Buna göre, bir nesnenin özünü değerlerinin, bireyin ve toplumun bulundurduğu değerlerle ve tercihleriyle kararlaştırdıkları değerlerle ilgisi yoktur. Bu değerler, dünyada insanoğlu var olmasa dahi hayvanların, bitkilerin, ekosistemlerin, uzayın kendi başlarına ve aralarındaki ilişkiler açısından bir değeri olduğunu gösterir. Bu yüzden özünü değerler, insanoğlunun algıladığı değerler dışında, ancak temelinde yer almaktadır. Çünkü özünü değerlerin insanların algıladığı sosyal değerler ve dolayısıyla ekonomik değerler içinde yansımaları vardır.¹⁹⁶

Çağdaş çevreciler ve çevre duyarlılığı yüksek kesimler, günümüzde, artık merkezinde insan bulunan bir çevrecilik anlayışını eskimiş bulmaktadırlar. Bitkilerin, hayvanların ve çevreyi oluşturan cansız öğelerin, kendi başlarına, insana hizmet kaygısından bağımsız bir değer olarak korunması, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, bu yeni yaklaşımların asıl hareket noktasıdır. Bu bakış açısına göre, insana, kısa dönemde ve doğrudan bir yararı olmasa da, doğa, “doğal olarak” korunmaya değerdir.¹⁹⁷ Bu yaklaşım özünü değer kavramını çağdaş çevrecilik yönünden ifade etmektedir.

Değerler âleminin sınıflandırılması için geliştirilen bu yaklaşım, kuşkusuz ekonomik değerlerin oluşumunu şekillendirmektedir. Ekonomik değerler, batı toplumlarının düşünce sistemlerinde yaygındır ve genellikle mal ve hizmetlerin üretimi, tüketimi ve mübadelesi ile ilişkilidir. Ekonomik değerlerin etiketlenmesinde

¹⁹⁵ H. Rolston, (1983): **Values gone wilde**. Inquiry, No.16, ss.181-207

¹⁹⁶ G. Kaya (2002), **a.g.e.** s.73

¹⁹⁷ R. Keleş, (1997): **Nüfus, Çevre ve Kentleşme, Nüfus, Çevre ve Kalkınma konferansı**, Türkiye Çevre Vakfı Yayını s. 88

kullanılan pazar fiyatları ise değerlerin göstergeleridir ve değerler âleminde çok alt düzeyde bir grubu oluşturur ki üzerinde sosyal değerlerin etkisiyle bireysel ve toplumsal tercihler yer alır.¹⁹⁸

Brown, değer in iki temel şekli olduğuna dikkati çekmiştir. Bunlar; “bulundurulan” ve “kararlaştırılan” değerlerdir.

Bulundurulan değerler, bir nesne hakkında bir bireyin taşıdığı fikirler, düşünceler veya eylemler şeklindedir. Bu tip değerler, nesnelerin, düşüncelerin iyiliği veya kötülüğü ile ilgilidir. Bulundurulan değerler kısmen, nesnelerin nispi önemi veya ederini ifade etmeye yarayan tercih süreci için bir temel sağlar. Bu nispi eder veya önem “kararlaştırılan değer” olarak adlandırılır ve bazen nesnelerin değeri üzerine odaklanmıştır.¹⁹⁹

Steinhoff ve arkadaşları, değer in hem bir şey in değeri olduğunu gösteren bir “davranış tarzı”, hem de diğer şeyler karşısındaki “nispi değer” gibi iki anlamda kullanılabileceğini göstermiştir.²⁰⁰

Ekonomik değerler, değerler âleminde kararlaştırılan değerler sınıfına dâhildir. Fiyatlar ve diğer parasal ölçütler, kararlaştırılan değerlerin göstergesidir.²⁰¹ Bulundurulan değerler bağlamında, nesnelere, fikirlere, bilgilere, inançlara, kurumsal yargılara verilen değerler bilişsel karar sürecinin temelini oluştururlar ve ekonomik değerlerin kararlaştırılmasına katkıda bulunurlar. Bu yaklaşım ekonomik değerleri çevreleyen daha geniş bir değer grubunun varlığını gösterir. Böyle değerleri karar

¹⁹⁸ P.J. Brown and M.J. Manfredo (1987), **a.g.e.**

¹⁹⁹ T.C. Brown, (1984) : **The Concept of Value in Resource Allocation. Land Economics**, Vol. 60, ss.231-246.

²⁰⁰ H.W. Steinhoff, R.G. Walsh, T.J. Peterle, and J.M. Peturla, (1987): **Evolution of the valuation of wildlife**. Valuing wildlife: Economics and Social Perspectives, Westview Pres, ISBN. 0-8133-7120-1 Boston.

²⁰¹ T.C. Brown (1984), **a.g.m**

verme sürecinde belirgin olarak görmek genellikle zordur, fakat bu zorluk, bu değerlerin ihmal edilmesinin haklı olduğunu göstermez.²⁰²

İktisadi alanda değer sorunsalının kurucusu olarak, kapitalist ekonomik sistemin de babası olan Adam Smith görülür. A. Smith bir malın kullanım ve mübadele değerinden söz edilebildiğini ifade etmiştir. A. Smith şu ifadelerle bu kavramlara açıklık getirmiştir. Değer kelimesinin iki farklı anlamı vardır, bazen herhangi bir nesnenin faydasını ifade eder; bazen de nesneye sahip olmakla kazanılan, diğer malları satın alma gücünü ifade eder. Birinciye kullanım değeri, diğerine ise mübadele değeri denebilir.²⁰³

Bir şeyin kullanım değerinin olması o şeyin aynı zamanda bir mübadele değeri olması için mutlak geçerli şarttır. Buna karşılık bir şeyin mübadele değeri olmasa da kullanım değeri olabilir.²⁰⁴

Bu noktadan hareketle; pazarı olmayan, dolayısıyla pazar fiyatı olmayan malların mübadele değerinin olmaması, onların değersiz oldukları anlamına gelmez. Fayda üretmeleri bu malların kullanım değerinin dolayısıyla ekonomik değerinin olduğunu gösterir. Bir malın ekonomik değerinin ölçümünde mübadele değeri, yani pazar fiyatı yetersiz kalabilir. Çünkü mübadele değeri, bireysel faydaları, dolayısıyla toplumsal faydaları tam anlamıyla yansıtmayabilir. Bu yüzden ekonomik değer hesapları, bir malın bireylere, dolayısıyla topluma sağladığı faydaları yansıtan kullanım değerine yöneliktir.²⁰⁵

²⁰² G. Kaya (2002), **a.g.e.** s.72

²⁰³ U. Geray, (1994), **a.g.e.**

²⁰⁴ M. Selik, (1969) : **Değer Teorisi** A.Ü.S.B.F.Yayın No. 283, Ankara

²⁰⁵ G. Kaya (2002), **a.g.e.** s.74

Ekonomik değerler, orman kaynaklarının ürettiği pazarı olmayan mal ve hizmetlerin toplumsal faydalarının büyüklüğünü kanıtlayarak, pazar ekonomisine konu olmasa da, pazarı olan mallarla karşılaştırma yapabilme yeteneği kazandırmak suretiyle orman kaynakları yönetiminde dikkate alınmalarını sağlar. Aynı zamanda orman kaynaklarının değerinin sadece odun hammaddesi ve ürettiği diğer pazarı olan malların pazar fiyatı ile ölçülemeyeceğini, dolayısıyla ormancılık dışı sektörlerle tahsis sürecinde bu malların toplumsal faydalarının dikkate alınmasını ve bu mallar için yapılacak kamusal harcamaların haklılığını ispatlamayı sağlayabilir. Orman kaynaklarının ekonomik değerinin belirlenmesinin gerekliliği üzerine üç temel neden ileri sürülebilir.

- 1- Orman kaynaklarının ürettiği pazarı olmayan mallardan gelir elde etmek için parasal ölçütler geliştirmek,
- 2- Çevresel nitelikli olan bu malların toplumsal faydalarının büyüklüğünü kanıtlayarak hem bu malların kaynak yönetiminde önemini göstermek, hem de bu mallarda kamu mülkiyetinin ve devlet müdahalelerinin gerekliliğini göstermek,
- 3- Kaynak tahsisini en uygun yapmak.²⁰⁶

Bireyler bir çevresel maldan, malı kullanımları sonucu elde ettikleri aktüel faydaların yanı sıra, malın aktif kullanımı ile ilgili olmayan, potansiyel veya kullanım dışı faydalarda sağlar. Faydalardaki bu çeşitliliğe dayanarak çevre ekonomistleri toplam ekonomik değer çerçevesi içersinde bazı değer elemanlarını tanımlamaya ve sınıflandırmaya çalışmışlardır. Geçmişte yapılmış bir çalışmada,

²⁰⁶ G. Kaya (2002), a.g.e. s.70

orman kaynakları için bir toplam değer çerçevesi geliştirilmeye çalışılmıştır.²⁰⁷ Bu çalışmaya göre;

1. Aktif kullanım değeri

1.1. Doğrudan kullanım değeri

- Tüketsel Kullanımlar(avlanma, meyve toplama)
- Tüketsel Olmayan Kullanımlar(doğa turizmi, yaban hayatı fotoğrafçılığı, bilimsel çalışmalar)

1.2. Dolaylı kullanım değerleri(havza ve toprak koruma, karbon tutma, biyolojik çeşitlilik)

2. Pasif Kullanım Değerleri

- Varlık değeri
- Opsiyon değeri
- Miras değeri

Pazarı olmayan malların değerinin belirlenmesinde bireylerin maldan sağladığı fayda, ölçüt olarak alındığına göre, bireyler bir mala hem aktif hem de pasif kullanımlardan kaynaklanan değerler verebilir. Bu durum, orman kaynaklarının ürettiği, özellikle çevresel nitelikli mallar için bir toplam değer geliştirilmeye çalışıldığında, aktif kullanıcı olmayanların da tercihlerinin dikkate alınmasını gerektirir. Ayrıca, değer elemanlarının tanımlarına göre, bir aktif kullanıcının pasif kullanım değerini dışlamadığı; yani, her iki değer grubuna aynı anda sahip olabileceği kolaylıkla görülebilir. Bir ekonomik değer sistemi, toplumun tüm kesimlerinin maldan sağladığı veya sağlayacağı aktüel, potansiyel ve kullanım dışı

²⁰⁷ H. Gregersen, A. Lundgren, S. Kengen, and N. Byron, (1987): **Measuring on Capturing Forest Values**: Issues for the decision-makers. The proceedings of IX. World Forestry Congress, Vol.4, pp.197-208, Antalya.

tüm faydaları yansıtmalıdır.²⁰⁸ Kaynak tahsisi sorunu kapsamında yapılacak araştırmalarda ve geliştirilecek tahsis modellerinde bu durum dikkate alınmalı, örneklemelelerde kapsam hatası yapılmamalıdır.

Farklı değer elemanları hakkında verilen bilgiler ışığı altında bir çevresel malın toplam ekonomik değerinin aktif kullanım değerleri ile opsiyon, miras ve varlık değerinden oluşan pasif kullanım değerlerinin toplamına eşit olduğu söylenebilir. Orman kaynaklarının ürettiği pazarı olmayan mallar ve hizmetler taşıdıkları çevresel mal nitelikleriyle bu değer elemanlarının hepsine sahiptir. Söz gelimi bir rekreasyon hizmeti hem aktif kullanım değerine hem de opsiyon, miras ve varlık değerine sahiptir. İyileştirilen su kalitesi ve temiz hava kullanım değerine sahipken, insanlar ne kendileri nede gelecek kuşaklar hiç kullanmasalar dahi suyun, havanın temiz kalmasını isteyebilirler (miras değeri).²⁰⁹

Türkiye ormanlarının toplam ekonomik değerini araştıran bir çalışmada, orman kaynaklarının ürettiği ürünler arasında odun kökenli ürünler, odun dışı ürünler, otlatma, avlanma ve rekreasyonun doğrudan kullanım değerine; karbon depolamanın dolaylı kullanım değerine, tıbbi ilaç yapımının opsiyon değerine, biyolojik çeşitliliği korumanın ise varlık değerine sahip olduğu kabul edilmiştir.²¹⁰

Bu tez çalışmasında, orman kaynaklarının ürettiği pazarı olan ve olmayan malların toplumsal değerinin belirlenmesinde ölçütümüz, sosyal ve özönlü değerler kapsamında kamu yararı ölçütüdür. Kamu yararı ölçütü kendi bünyesinde ekonomik

²⁰⁸G. Kaya (2002), **a.g.e.** s.99

²⁰⁹G. Kaya (2002), **a.g.e.** s.97

²¹⁰C. Bann; And M. Clemens, (1998): **Türkiye Ormanlık Sektörü İncelemesi-Küresel Örtüşme Programı Final Raporu Taslağı**, Ankara.

değerler, sosyal değerler ve özünlü değer elemanlarını barındırır. Bu değer elemanları bireysel dolayısıyla toplumsal tercihleri gösterir. Orman kaynakları üzerinde yapılacak farklı etkinliklerin kamu yararına olup olmadığının göstergesi ise etkinlik sonrası kamu yararının etkinlik öncesinden üstün olması, yani üstün kamu yararadır.

2.1.2. Refah Ekonomisi Açısından Kamu Yararı

Serbest Pazar ekonomilerinde tam rekabet koşullarından sapmalar sonucu bireysel ve toplumsal çıkarların çelişmesiyle ilgili olarak bireylerin ve toplumun marjinal fayda ve maliyetlerinde eşitlik sağlanamaz. Dolayısıyla kaynak tahsisinde ve gelir dağılımında etkinliğe ulaşılamaz ve maksimum toplumsal refah elde edilemez. Bu yüzden iktisatçılar, pazar başarısızlığının toplumsal refaha etkilerini ve bu koşullarda ekonomik etkinliğe ulaşmanın yollarını refah ekonomisi altında araştırmışlar ve böyle durumlarda çözüm yollarının, özellikle devlet müdahalelerinin gerekliliği konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.²¹¹

Refah ekonomisi; bir toplumun üyelerinin bir grup olarak durumlarının iyiliğini inceleyen ekonomi dalıdır. Refah ekonomisinin temellerini atıp geliştiren A.C. Pigou olmuştur. Pigou'nun refah ekonomisi konusunda dayandığı temel, “toplumdaki en büyük çoğunluğun en yüksek refahını” gerçekleştirmeye çalışan “Benthamcı Utilitarian (faydacı) Ahlak Teorisi” ve onun ilkeleridir. Pigou'ya göre, “toplumsal refah bireylerin refahlarının toplanması ile elde edilir ve bireyin refahı onun elde ettiği tatminin toplamıdır”.²¹²

²¹¹ G. Kaya (2002), **a.g.e.** s.13

²¹² G. Akalın, (1981) : **Kamu Ekonomisi**. A.Ü.S.B.F. Yayın No. 486, Ankara

Eski refah ekonomisi olarak ta adlandırılan pigou'nun kardinalist yaklaşımında Benthamcı geleneğe uygun olarak faydanın ölçülebilirliği ve karşılaştırılabilirliği varsayımından hareket edilmektedir. Kardinalistler, fiyat sisteminin toplumdaki bütün fayda ve maliyetleri algılamayacağı kanısındadırlar. Bu açıdan da faydanın ölçülebilirliği önem kazanmakta, pazar sistemini tamamlayıcı devlet müdahaleleri için dayanak teşkil etmektedir.²¹³

Pigou'nun pazar mekanizmasının aksaklıklarına devlet müdahalelerini benimseyen refah ekonomisi yaklaşımı, birçok eleştiriye uğramış ve yeni refah ekonomisinin pazar ekonomisinin savunucularınca kabul edilmesiyle unutulmaya yüz tutmuştur. Ancak bugün dahi, Pigou'nun pazar aksaklıklarına devlet müdahalesinin şekillerine ilişkin önerileri halen kullanılmaktadır.²¹⁴

Yeni refah ekonomisinin temel problemleri ve teorileri 1890'larda Pareto tarafından bulunmuş ve geliştirilmiştir. Pareto'nun ordinalist yaklaşımında, fayda karşılaştırmalarının ve faydanın ölçülebilirliğinin bilimsel olmayan bazı keyfi yollara ve yöntemlere başvurulmaksızın yapılamayacağı, insanların psikolojik yapılarının aynı olmadığı ve bireysel faydaların tamamen heterojen büyüklükler olduğu düşüncesinden hareket edilmektedir.²¹⁵

Sonuç olarak, alternatif mal demetlerine ilişkin faydaların sıralanmasında kardinalistler faydaların birbirinden ne kadar farklı olduğunun ölçülebileceğini;

²¹³ E. Türkan, (1984): **İktisat Politikalarına ve İktisadi Analize Yeni Bir Bakış**, H.Ü.İ.İ.B.F. Yayınları, No. 7, Ankara.

²¹⁴ G. Kaya (2002) **a.g.e.** s.13

²¹⁵ E. Türkan (1984), **a.g.e.**

ordinalistler ise, faydaların kantitatif büyüklüğünün ölçülemeyeceğini, ancak birbirlerine üstünlüklerinin bilinmesinin yeterli olduğunu savunmaktadır.²¹⁶

Çalışma konumuz açısından durum değerlendirildiğinde, orman kaynaklarının pazarı olmayan mal ve hizmetlerinin faydalarının, fiyat ölçütü ile belirlenemeyeceği fakat alternatiflerin ürettikleri faydaların sosyal ve özünü değerler kapsamında mukayesesinin yapılabilip, üstünlüklerinin karşılaştırılabilir olduğu sonucuna varılabilir. Buna göre orman kaynaklarının turizme tahsisi ile oluşacak fayda akımları, hem ormancılığın ürettiği kamu yararı hem de turizmin ürettiği kamu yararı kapsamında incelenebilir.

2.2. Ormancılıkta Kamu Yararı

Ormanların yararları, canlı ve cansız çevreye sağladığı yararlar (ekolojik işlev yararları) ve diğer yararlar olmak üzere iki grupta toplanabilir. Bunlardan birinci gruba girenler, “ekolojik üretim” olarak da nitelenebilen, odun hammaddesi ve odun yan ürünlerinin dışındaki üretim değerleridir. Bunların başlıcaları; su koruma, taşkın ve çığları önleme, toprak koruma, İklim düzenleme, havayı temizleme ve gürültü şiddetini azaltma, insan sağlığı ve dinlenme (turizm), gen kaynağı olmasından kaynaklanan yararlar olarak sıralanabilir.²¹⁷

Dinamik bir yapıya sahip orman ekosisteminde, çeşitli elemanlar arasında yatay ve düşey yönde devamlı bir su, enerji ve mineral akımı vardır. Ormanın organik ölü örtü tabakası her türlü mantar, bakteri, solucan, fare, köstebek ve

²¹⁶ G. Kaya (2002), a.g.e. s.14

²¹⁷ N. Çepel (2008), : **Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri** TUBİTAK Popüler bilim kitapları ISBN 978-975-403-290-1 Ankara

sürüngeinin yaşam ortamıdır. Bitkiler köklerini burada geliştirir. Tabaka her türlü mineral bakımından zengindir. Bu mineraller ağaçlar tarafından devamlı bir şekilde absorbe edilir. İşte biyokütle oluşumu, ölü örtü birikimi ve mikro-tüketicilerle bunların ayrışımı, doğal gelişim sürecinin ayrılmaz halkalarını meydana getirir. Ormanlar ve yeşil bitkiler, fotosentez olayı ile güneş enerjisini diğer canlıların kullanılabileceği hale dönüştürerek besin zinciri içerisinde hayati rol oynarlar. Yine bu olayla üretilen oksijen de, diğer tüm canlıların solunumu ve gıdalarının enerjiye dönüştürülmesinde kullanılır. Ağaçlar kuşlara yuva olurken, kuşlarda ormana zararlı böcekleri yiyerek ağaçları, dolayısıyla ormanı korurlar. Ağaçlar bir anlamda ormanın koruyucusu, diğer canlıların güvencesidir. Likenler, kaya ve taşları parçalayarak toprak oluşmasını sağlar ve nem tutma özellikleri nedeniyle de sahaya öncü bitkilerin gelmesine imkan verirler. Mantar ve bakteriler ölen canlıları parçalayarak tekrar besin zincirine dahil ederler. Bir yerde beslenen hayvanlar gittikleri yerlere enerji ve mineral maddelerini yiyecek halinde taşırlar. Rüzgar ve beslenme işlemi esnasında hayvanlar, tohum ve sporları başka yerlere taşıyarak birçok bitkinin yayılma ve çoğalmasına neden olur. Orman ekosistemi içinde yer alan her canlı topluluk, çevreden gelen etkilere karşı yenileme gücü dahilinde tepkide bulunur. Rutubetli ve besince zengin alanlar değişimin başladığı alanlardır. Buralara gölgeye dayanıklı türler öncelikle gelir. Tüm bu faaliyetler, ormanda farklı hayvan ve bitki türü (biyolojik çeşitlilik), toprak verimliliği, ağaç yoğunluğu ve büyüme görülmesinin ana nedenleridir. Bu zengin biyolojik çeşitlilik (mozaik) durumu, toplumların kültürel, rekreasyonel, bilimsel ve ekoturizm faaliyetlerinin ana kaynağını oluşturur. Bu doğal süreçte ulaşılan her denge kusursuzdur. Bu zincirden bir halka çıktığında, her şey

altüst olur.²¹⁸ Orman kaynaklarının yukarıda bahsedilen işlevleri ve bu işlevlere bağlı olarak sağladığı faydalar çevresel-ekolojik, ekonomik-finansal, sosyo-kültürel eksenlerdedir.

2.2.1. Ormancılıkta Çevresel- Ekolojik Eksende Kamu Yararı

2.2.1.1. Ormanların bünyesinde barındırdığı zengin biyolojik çeşitlilik yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar

Biyolojik çeşitlilik ekosistemlerin organizasyon düzeyini, ekosistemin içerdiği elemanların farklılaşmasını ve bunların karşılıklı ilişkilerinin karmaşıklığını ifade eden bir terimdir. Bir ekosistemin organizasyon düzeyinin yüksek olduğu yani biyolojik çeşitliliğin ileri oluşu, onun kararlılığının ve direncinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Dahası biyolojik çeşitliliğin ileri olması, bu varlığın bugünkü ve gelecekteki ihtiyaçları karşılama gücünün yüksek oluşu anlamına da gelmektedir. Türkiye’de hiç kimsenin sorumluluk almak istemeden faydalandığı kaynaklara ait türlerin, biyolojik varlıkların ve ekosistemlerin kirlilik, aşırı faydalanma, yerleşme, turizm ve sanayinin yoğunlaşması, kırsal yoksulluk ve habitatların parçalanması gibi nedenlerle elden çıktığı bir süreç söz konusudur. Ülkemizde biyolojik çeşitlilik işlevi görebilecek alanlar Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları, Tabiat Anıtları, Yaban Hayatı Koruma Alanları, Tohum Meşcereleri, Ağaç Islah ve Gen Koruma Ormanları, Gen Kaynakları Koruma ve İşletme Alanları, Özel Çevre Koruma Bölgeleri, Rekreasyon alanları olarak özetlenebilir. Bunlar in-situ koruma alanlarıdır.²¹⁹

²¹⁸ M. Konukçu (2001), **a.g.e.**

²¹⁹ U. Geray (1998),**a.g.e.** s.45-50

Orman ekosistemleri, biyolojik çeşitliliğin en güvenli yaşam mekânıdır. O nedenle ormanlar, gen rezervlerinin bulunduğu banka özelliğini taşımaktadır. Örneğin, tropik yağmur ormanlarında 5 milyon yüksek organizasyonlu (gelişmiş iri yapılı) hayvan ve bitki türü bulunmaktadır. Amazon yağmur ormanlarında, bir hektarda 400 ağaç türü belirlenmesi, ormanların tümünde 50 bin bitki çeşidinin bulunduğu tahmin edilmesi, sadece bir ağacın tepe tacında 200 böcek çeşidinin saptanması, ormanların gen rezervi olarak ne kadar zengin ve önemli bir hazine olduğunu göstermektedir.²²⁰

Toplumun bu zenginlik ve çeşitliliği, mal ve hizmet üretiminde kullanması, doğrudan tüketmesi, farklı sorunların çözümünde araç olarak kullanması, gelecekteki belirsizlikler için bir potansiyel ve güvence kaynağı olarak görmesi, bu zenginliği toplumsal olarak değerli ve yararlı kılmaktadır.

Toplum yararının biyolojik çeşitlilik açısından önemi ise toplumun ortak çıkarlarının nasıl belirleneceği sorusunun yanıtı olan kamu yararının içerisinde yatan “ortak çıkar” olgusunun, ekoloji kavramına yansımasıdır. Özetle “toplumun ortak çıkarı var ise toplum yararı vardır, biyolojik çeşitliliğin korunmasında da toplumun ortak çıkarı söz konusu olduğu için biyolojik çeşitlilik toplum yararı ihtiva etmektedir” . Biyolojik çeşitliliğin korunması demek ilgili yöredeki hayvan ve bitkilerin korunması, yaşam döngüsünün korunması, türler yaşayabildiği için ülkesel zenginliğin sağlanması, bitki ve hayvanlardan elde edilen ekonomik çıkarların devamlılığının sağlanması ve yörede yaşayanların ekonomik durumlarının korunmasıdır. Bu olgular bütünüyle topluma yararlı olarak nitelendirilebileceği gibi ayrı ayrı başlıklar altında yer verebileceğimiz ekonomi, çevre, tarım gibi konular

²²⁰ N. Çepel (2008), a.g.e.

açısından da biyolojik çeşitliliği, topluma yararlı olarak nitelendirebiliriz. Biyolojik çeşitliliği korumada var olan toplum yararı düşüncesinin bağımsız bir olgu haline gelmesi, çevre odaklı toplum yararı yaklaşımlarının içinden çıkmasıdır.²²¹

Doğal hayatın korunması hedefli kamu yararı anlayışı, belirgin bir şekilde ifade edilmese de bazı yargı kararlarında açıkça görülmektedir. Bu durum doğal yaşamın ve dolayısıyla biyolojik çeşitliliğin korunmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Nitekim Danıştay, ekolojik dengenin bozulma tehlikesi altında olduğu durumlarda, serbest bölge kurulmasında kamu yararı olmadığına hükmetmiştir.²²²

Yine serbest bölge kurulması ile ilgili olarak;“orman, çevre, kültür ve tabiat varlıkları ve kıyılarla ilgili mevzuat dikkate alınmadan” serbest bölge alanı belirlenmesinin hukuka uygun olmadığı belirtilmiştir.²²³

Benzer bir kararda ise kaplumbağaların üreme alanı ve su kuşlarının habitatı olan, endemik türleri barındıran bir bölgede turizm merkezi açılmasında kamu yararı olmadığı sonucuna varmıştır.²²⁴

Park ve rekreasyon alanları ile ilgili bir kararında ise Danıştay, park ve rekreasyon alanları oluşturmakta üstün kamu yararı olduğunu belirtmiştir.²²⁵

Benzer bir kararda da orman ve rekreasyon alanı olan bir bölgede akaryakıt ve çeşitli tesisler inşa edilmesinde kamu yararı olmadığına karar vermiştir.²²⁶

²²¹ N. M. Çakmak, (2008): **Biyolojik Çeşitliliğin Hukuken Korunması ve Kamu Yararı**. A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C..57 s. 133-166.

²²² Danıştay 10. D., 28/04/1992 tarihli ve **K. 1992/1672**, E. 1990/2278 sayılı kararı

²²³ Danıştay 10. D., 05/07/2005 tarihli ve **K. 2005/3949**, E. 1999/474 sayılı kararı

²²⁴ Danıştay 6. D., 08/11/1999 tarihli ve **K. 1999/5278**, E. 1998/3572 sayılı kararı

²²⁵ Danıştay 6. D., 17/06/1997 tarihli ve **K. 1997/3020**, E. 1996/5362 sayılı kararı

²²⁶ Danıştay 6. D., 14/12/1999 tarihli ve **K. 1999/6551**, E. 1998/7240 sayılı karar

Sonuç olarak topluma aktif ve pasif kullanım değerleri yönünden fayda sağlayan biyolojik çeşitliliğin, topluma sağladığı yarar düzeyini etkileyen faktörler; doğal kaynaktaki, tür, genetik ve ekosistem çeşitliliğindeki azlık çokluk, sağlanan faydanın yöresel, bölgesel, ulusal ve uluslararası boyutta yaygınlığı olarak sıralanabilir.

2.2.1.2. Ormanların Su üretimi, su varlığını koruma ve düzenleme, sel, taşkınlar ve çığ önleme yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar.

Orman rejimi içindeki veya yakınındaki su üretim alanlarının önemli bir bölümü orman kaynakları ile kaplıdır. Dahası, su miktarını, su kalitesini ve su rejimini belirleyen en önemli faktörlerden biri havzanın içerdiği orman ekosistemidir. Dolayısıyla su üretimi ile orman kaynakları yönetimi arasında büyük bir ilişki vardır.²²⁷

Ormanlar, yağış sularının toprak içine sızan miktarını artırır ve orada depolanmasını sağlar. Böylece yüzeysel akış sularının hızını ve miktarını azaltarak sel oluşumunu önler, akarsu rejimini düzenler. Bunu, yaprak dökümü ile yarattığı humusun, toprağa karışarak toprağa sünger gibi emici bir özellik kazandırmasıyla yapar. Böylece yağış sularının büyük bir kısmının denizlere gitmesine engel olur. Suyu süzen orman toprağı, suları temizlemenin yanında, suyun taban suyuna sızarak ulaşmasını sağlar. Böylece hem suyun niteliğini artırır hem de kullanma ve içme suları için kaynak oluşturur. Orman toprağı biriktirip depoladığı yağış sularını, kurak mevsimlerde, orman dışı alanlara da göndererek, o bölgelerinde su ekonomisini düzenler. Yapılan araştırmalar sonunda, iyi nitelikli, bol humuslu orman

²²⁷ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.60

topraklarının, 10 cm kalınlığındaki üst tabakasının, bir hektarlık bir alanda 500 ton kadar bir suyu depolayabildiği belirlenmiştir.²²⁸

Ormanlar, oluşturdıkları yeraltı ve yerüstü su kaynakları ile iklim ve su rejimini düzenler, toplumun ihtiyacı olan içme ve kullanma suyunu istikrarlı bir şekilde sağlar. Ekosistem, bitkiler, hayvanlar ve kuşların doğal su deposudur. Araştırmalara göre, Türkiye'nin yıllık ortalama yağış miktarı 643 mm'dir. Bu ise yılda 501 milyar metre küp su anlamı taşır. Bunun yaklaşık 41 milyar metre küpü'nün özellikle ormanlar sayesinde toprağa sızarak yeraltı su rezervlerini beslediği, 186 milyar metre küpü'nün de yüzeysel akışla deniz ve göllere gittiği ve 274 milyar metre küpü'nünde buharlaşarak atmosfere geri döndüğü kabul edilmektedir. Ormanlar, yüzeysel akışla meydana gelen su kaybını çıplak araziye göre ortalama 16 kat yavaşlatarak, toprağa giren su miktarını da (infiltrasyon, saatte 120-150 mm), yüzde 100'e varan oranlarda arttırabilmektedir. Ormanlık arazide buharlaşma yoluyla kaybedilen su miktarı açık alana göre 1/3-1/6 oranında düşüktür. Bu ise 40-60 mm.'lik yağışa karşılık gelmektedir. Bilindiği gibi, ormanın kendisi de yaşamını devam ettirebilmesi için, transpirasyon (terleme) yoluyla su kaybeder. Almanya'da yapılan bir araştırmada 100 yaşındaki bir kayın ağacı günde 400 litre, bir hektar kayın ormanı ise günde ortalama 17 ton su kullandığı saptanmıştır. Bu miktar, vejetasyon döneminde daha da artar. Bu terleme olayı, aynı zamanda, havadaki nem ve toz zerreciklerinin ağaç yüzeyi tarafından daha fazla tutulmasını sağlamakta, sonuçta kişinin tercih ettiği serin, sağlıklı lokal iklim yaratılmaktadır. Yağışlı mevsim ve zamanların dışında da devamlı görülen kaynak suları, sürekli akan dere ve ırmaklar, vadilerde ve tarım arazilerinin birçok yerinde çıkarılan

²²⁸ N. Çepel (2008), a.g.e.

arteziyenler, havzayı kuşatan dağların, kısmen veya tamamen, ormanlarla kaplı olmasının sonucudur. İşte hidrolojik dengenin korunması ve geliştirilmesi için, öncelikle doğal orman örtüsünün muhafazası, tepe kapallılığının kırılmaması gerekmektedir.²²⁹

Ormanın tepe tacı yarattığı gölge nedeniyle, sulak alanlarla beraber akarsu boylarında orman içi su hayatını korur. Ayrıca bazı bitkiler örneğin su sümbülü ve su mercimeği, evsel atıklar içindeki organik maddelerden azotu yüzde 80 ve fosforu yüzde 40 oranında absorbe edebilmektedir. Yine bazı su bitkileri, atıktaki ağır metalleri de sudan uzaklaştırabilmekte ve suyun PH derecesini düzenleyerek biyolojik filtre görevi görmektedir. Sağlanan bu faydalardan dolayı, bugün Avustralya'da silvikültür faaliyetlerinde, su kalitesini korumak için, su boylarında duruma bağlı olarak 20-40 metrelik şeritlerde kesinlikle ağaç kesimi yapılmamaktadır. ABD- Washington Eyaletinde ise, akarsu kenarlarında oluşturulan 17 metrelik şeritlerde kullanılan kesim teknikleriyle, su yüzeyindeki gölge derecesinin yüzde 50-75' ten aşağı düşmemesi sağlanmaktadır.²³⁰

Yukarıda ifade edilmeye çalışılan orman su ilişkisi Dünyamızda yaşanan küresel ısınma ve kuraklık sürecinde ormanların ne derece önemli ve topluma yararlı bir kaynak olduğunu göstermektedir. Orman kaynaklarının başlık kapsamına giren konularda sağladığı faydaların düzeyi; ilgili orman kaynaklarının bu konulardaki işlevinin önceliği, ürettiği mal ve hizmetlerin azlığı çokluğu, üretilen faydaların yöresel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası düzeyde yaygınlık durumu, ilgili fayda akımlarına olan talep miktarı gibi faktörlere bağlıdır.

²²⁹ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.9

²³⁰ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.12

2.2.1.3. Ormanların erozyonu engelleme ve toprak verimliliğini koruması yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar.

Ormanlar bünyesinde barındırdığı bitki örtüsü ile toprakları bol miktarda ince ve kalın köklerle sarmak suretiyle, toprak erozyonunu azaltır veya tamamen önler.²³¹

Bir metreküp orman toprağı, 100 kilometreye ulaşan çeşitli ağaç kökleriyle sarılmıştır. Olgun bir ağacın kök yayılış bölgesinde 50 ton toprak bulunur.²³² Yapılan araştırmalar sonunda, ormanların çeşitli arazi, eğim koşullarına ve toprak özelliklerine göre, toprak aşınma ve taşınmasını, çıplak arazilere kıyasla 100-375 katı azalttığı belirlenmiştir. Ormanlar, açıklanan bu işlevi ile tarım arazilerini korur, kurak bölgelerde rüzgâr erozyonunu önler, ulaşım yollarının kar savurmalarıyla ulaşımın kapanmasının önüne geçer, tarımda verimliliği artırır. Ülkemizde yalnızca buğday ekilen tarlalardan, erozyonla götürülen toprak miktarının yılda 100 milyon tane, 250 gramlık ekmek kaybına eşdeğer olduğu düşünülürse, ormanların toprak koruma işlevi bakımından toplumsal yarar derecesi kolayca anlaşılır.²³³

Orman toprağının 1 hektar genişliğinde ve 15 santimetre derinliğindeki üst tabakasında, 10 ton bakteri, 10 ton mantar, 4 ton solucan, 17 kg böcek ve 140 kg alg bulunduğu belirlenmiştir. Bitki kökleri bu topraklarda daha iyi gelişir ve yayılır. Bu alanlarda biyolojik ve hidrolojik denge daha kolay ve sağlıklı kurulur. Ormanlar bu nedenle, toprak altı ve üstü tüm canlıların yaşam ortamıdır. Ağaçlar birim yüzeye düşen yağışın yaklaşık 1/3'ünü, yaprak, dal ve gövdeleriyle tutarak, toprağın su

²³¹ N. Çepel (2008), **a.g.e.**

²³² M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.4

²³³ N. Çepel (2008), **a.g.e.**

damlalarıyla taşınmasını önler, yağışın toprağa daha yavaş fakat daha fazla miktarda sızmasını sağlar. Orman örtüsü, yağışı toprakta depolaması ve köklerle tutması nedeniyle, toprak taşınmasını tarım arazilerine göre ortalama 20 kat azaltır. Bir Ladin ormanı, aynı şartlardaki çıplak araziye oranla, yüzeysel akışı 16 kat, erozyonu da 350 kat azaltabilmektedir. ABD'de yapılan araştırmalar, çıplak arazideki toprak taşınmasının meşelik ormana göre 100 kat daha fazla olduğunu göstermiştir. Ülkemizde ise, bazı makiliklerde örtünün kaldırılarak arazinin çıplaklaştırılması sonucu, toprak erozyonunun 125 kat arttığı görülmüştür Bolu'da yapılan bir araştırmada ise, ormanın fundalığa dönüştürülmesi ile yüzeysel akışın % 20 arttığı ve toprak taşınmasının da hektarda 3,1 ton fazlalaştığı tespit edilmiştir.²³⁴

Toprak aşınımı haritalarına göre, bugün ülkemizin % 79,3'ü, orta ve çok şiddetli erozyonla karşı karşıyadır. Türkiye'nin akarsularla kaybettiği yıllık toplam toprak miktarı yaklaşık 500 milyon tondur. Hektardan taşınan toprak ise yılda ortalama 6 ton dolayındadır. Bu rakam K.Amerika'da 2,5, G.Amerika'da 1,6, Asya'da 15,3, Avrupada 0.9 ve dünya genelinde 3,7 tondur. Ülkemizde yalnızca Fırat havzasında taşınan toprak hektarda 11,6 ton ve yılda toplam 108 milyon ton dolayındadır. Dünyada göl ve denizlere yılda taşınan toprağın yüzde 2,5'i Anadolu'da meydana gelmektedir. Bu gerçekler dikkate alınarak, ülkemiz Orman kaynaklarının toprak koruma ve erozyon önleme yönünden ürettiği toplumsal yarar daha iyi anlaşılabilir.²³⁵

Ayrıca ormanlar ve rüzgâr perdeleri, kumul hareketlerini durdurmakta ve önlemektedir. Ülkemizde, 47 bin hektarı kıyı olmak üzere toplam 464 bin hektarda

²³⁴ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.5

²³⁵ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.18

kumul tahribatı yaşanmaktadır. Bunun yaklaşık 10 bin hektarı orman rejimindeki alanlarda görülür. Mera ve tarım arazilerinde "rüzgar perdeleri" adıyla tesis edilen ağaç toplulukları, yöredeki ekolojik şartları iyileştirip biyolojik çeşitliliği geliştirirken; tarımsal üretimi artırmakta, yaban hayatını geliştirmekte ve evcil hayvanlar için de doğal ahır görevini görmektedir. Bugün Yeni Zelanda ve Avustralya da yaygın bir şekilde uygulanan bu sistem, arazilerde 7 metrelik aralıklar la 2-3 metre genişliğinde tesis edilmektedir. Burada sistemin ana amacı, tarım üretimini artırmanın yanında, saatte 250 km. hıza ulaşan rüzgârlara karşı, koyun sürüleri için doğal ahır, koruma, yaratmaktır. Ayrıca ormanın rüzgarın hızını kesmesi ve bunun sonucu toprağın nemini kaybetmesini önlemesi, şerit korumasında kalan alanda tarımsal verimin daha da artmasına neden olmaktadır. Görüldüğü gibi bu kapsamda da orman kaynakları önemli işlevlere sahiptir ve topluma önemli yararlar sağlamaktadır.²³⁶

Ormanlar sel, taşkın, çığ ve heyelan olaylarını azaltarak, yerleşim yerleri, kayak merkezleri ve dağ eteklerindeki yollarda can ve mal kaybını önler veya azaltır. Ormanlar ve koruyucu orman şeritleri, infiltrasyonu artırır, yüzeysel akışı yavaşlatır, çığ oluşumunu önler veya tahripkâr etkisini azaltır. Ülkemizde 1910 yılında iki bine yakın can kaybına neden olan Tokat-Behzat Deresi taşkınları, 1955'de başlayan ve bugün 25000 hektarlık proje sahasını içeren ağaçlandırmalar ile durdurulmuştur. Aynı şekilde, Niksar yerleşim yeri de, 6000 hektarda yapılan ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmalarıyla emniyet altına alınmış, taşkınlardan korumuştur. 155 can kaybına neden olan 1948 Amasya ve 185 can kaybına neden olan 1957 Ankara-

²³⁶ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.18

Hatip Deresi taşkınları, Trabzon da 1988 yılında 65, 1990 da 57 can kaybına neden olan sel felaketleri ve heyelanları, 1995 de 74 vatandaşımızın Senirkent'te ve 64 kişinin İzmir-Karşıyaka'da hayatını kaybettiği sel ve toprak erozyonları, 1998 Batı ve Doğu Karadeniz sel olayları ve heyelanları ile Güneydoğuda 1992 yılında 200 kişinin ve 1993 de Bayburt'ta 40 kişinin hayatını yitirdiği çığ olayları, orman örtüsünün kaybedilmesi, yanlış tarımsal uygulamalar veya yörenin ekolojik yapısını dikkate almadan inşa edilen yol, alt yapı çalışmalarının sonucudur. DSİ envanterlerine göre son 27 yılda taşkınlardan kaynaklanan ekonomik kayıp yılda ortalama 100 milyon dolar civarındadır. Bu konuda dünyada farklı ülkelerde farklı tedbirler alındığı bilinmektedir.²³⁷

Ormanlar toprak taşımını engellemeleri nedeni ile, barajların ekonomik ömrünü uzatır, elektrik türbinlerinin bakım ve idame giderini düşürür. Havzaların çıplak oluşu nedeniyle ülkemizdeki barajların ekonomik ömürleri, Avrupa ve Kuzey Amerika'dakilerin yaklaşık yedide biridir. Türkiyedeki barajlar genel olarak 20-70 yılda dolarken, bu rakam Avrupada 150-800 yıl arasında değişmektedir. Örneğin ekonomik ömrü 50 yıl olarak öngörülen barajlardan Karamanlı 13, Altınapa 10, Kartalkaya 19 ve Kemer'in 22 yılda dolduğu, Çubuk-1 Barajı kapasitesinin yüzde 75'ini ve Seyhan Barajının da kapasitesinin yüzde 46'ını erozyon ve siltasyon nedeniyle kaybettiği görülmektedir. Keban Barajı ise yılda gelen 32 milyon m3 dolayındaki sedimentle hızla dolmaktadır.²³⁸ Ormanlar toplumsal yaşamın vaz geçilmez ihtiyaçlarından olan elektrik enerjisinin üretimini ve tarımsal sulama amaçlı kullanılan barajların uzun süreli kullanımını sağlayan en önemli araçtır.

²³⁷ M. Konukçu (2001), **a.g.e.**

²³⁸ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.29

Orman kaynaklarının erozyonu ve toprak verimliliğini koruma yönünden sağladığı faydalar; ormanın yapısına, alansal olarak erozyon eğilimlerine, toprak muhafaza karakteri taşıyıp taşımam durumuna, rüzgar erozyonunun olup olmamasına, rüzgar perdesi işlevi gerçekleştirip gerçekleştirilmemesine, sağlanan fayda akımlarının yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda yaygınlık durumuna göre değişiklik arz etmektedir.

2.2.1.4. Ormanların yaban hayatını ve yaban hayvanlarını koruma ve avcılık hizmetlerinden dolayı topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar.

Harrison ve Burgess 'in doğal alanların kent insanının yaşamındaki rolünü değerlendirmeye yönelik olarak gerçekleştirdikleri sosyal bir araştırmada, insanların yaşayan doğa ile düzenli birliktelikten kaynaklanan ilham ve mutlulukla ilgili bir dizi sebepten dolayı doğayı önemsedikleri ortaya konmuştur.

Araştırma ayrıca; insanların kentlerde yaban hayatının mevcudiyetini görmekten çok hoşlandıklarını ve kent doğal alanlarını kendilerini daha iyi bir dünyaya bağlayan bir kapı olarak algıladıklarını tespit etmiştir.²³⁹

İnsanların kentlerde yaban hayvanları ile karşılaşmaktan hoşlandıkları ve kent parklarında gerçekleşen bu tür karşılaşmaların kişileri bu tür alanları daha sık kullanmaya teşvik ettiği vurgulanmıştır.²⁴⁰

Türkiye coğrafi olarak Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında köprü durumundadır ve farklı jeomorfolojik ve klimatolojik koşulları nedeniyle fauna

²³⁹ C. Harrison, , J. Burgess, (1988): **Qualitative research and open space policy**. The Planner, November 1988, pp. 16-18.

²⁴⁰ R.E. Dick, , J. C. Hendee , (1986): **Human responses to encounters with wildlife inurban parks**. Leisure Sciences, 8(1): 63-77.

yönünden de zengindir. Ancak yüzyıllardır süren aşırı faydalanma ve doğa tahribi dolayısıyla birçok hayvan türünün nesli tükenmiş ya da tehlikeye girmiştir. Türkiye bugün 120 memeli, 440 kuş ve 130 sürüngen türünü barındırmaktadır. Fakat bunların bir çoğunun popülasyon düzeyi normalin altına inmiştir. Türkiye'nin içerdiği av hayvanı popülasyon düzeyi yetersiz olmakla birlikte Türkiye'de 72 milyon hektar yaban hayvanı yaşama alanı bulunmaktadır. Bu alanların ve avlakların normal niteliklere kavuşturulması halinde barındırabilecek hayvan türlerinin bütünü açısından yıllık avlanabilecek av miktarı 33300 ton/yıl ete ve buda 2 milyon adet koyuna denk olmaktadır. Bunun anlamı hektardan 0,460 kg/yıl av eti üretimi demektir. Ancak halen 0,040 kg/ha av eti elde edilmektedir. Av ve yaban hayatı kaynakları orman ekosistemlerinin sürdürülebilirliği ve dolayısıyla da biyolojik çeşitlilik ve gen kaynağı olarak da büyük önem taşımaktadır. Av eti üretimi, turizm, biyolojik çeşitlilik dışında avcılıkla ilgili yan sanayi ve ticarete, av ve yaban hayatının gelişmesiyle, refaha giderek daha çok katkı sağlayabilecek bir potansiyel sergilemektedir. Av ve yaban hayatının geliştirilmesi toplumun, doğanın korunması ve ekosistem konusundaki değer yargılarında olumlu etki yaratmakta ve orman kaynaklarının etkin olarak korunmasında önemli rol oynamaktadır. Av ve yaban hayatı ve orman içi su kaynakları itibarıyla sergilenen potansiyel ve topluma sağlanan yararlar dikkate alındığında ileri düzeyde sosyal, ekonomik, kültürel olanaklara hızla kavuşmanın gerekli ve mümkün olduğu anlaşılmaktadır.²⁴¹

Orman kaynaklarının av ve yaban hayatı yönünden topluma sağladığı yararların düzeyini etkileyen faktörler, yöresel ve bölgesel olarak geleneksel avcılık kültürünün bulunması, yaban hayatı koruma sahalarının ve üretme istasyonlarının

²⁴¹ U. Geray (1998), a.g.e. s.20

bulunup bulunmaması, av ve yaban hayatı potansiyelinin durumu, var olan potansiyelin sağlayacağı yararın yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası düzeydeki yaygınlığı gibi sıralanabilir.

2.2.1.5. Ormanların kirli havayı ve gürültüyü emmesi (süzmesi) yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar.

Ormanlar, fotosentez ile oksijen üretmek, tepe çatısındaki havanın zararlı toz ve radyoaktif maddelerini tutmak, zararlı gazların bir kısmını yansıtıp, bir kısmını emmek suretiyle, üzerindeki havayı temizlemektedir. Ormanların fotosentezle ürettiği oksijen miktarı, ağaç türüne ve bölgelere göre değişmektedir. Bazı ağaç türlerinin ürettiği oksijen miktarları ton/ha/yıl olarak; kayın ormanı 15,6, meşe ormanı 11,5, çam ormanı 10,3, tropikal ve subtropikal yağmur ormanları 39,0, soğuk bölge iğne yapraklı ormanları 15,6, çayırliklar 7,8 (ton/ha/yıl) dur. Ayrıca, 15-20 ağacın veya 150 metre kare miktarındaki ağaç yaprağı yüzeylerinin, yıllık oksijen üretiminin, bir insanın yıllık oksijen gereksinimini karşılayabildiği hesaplanmıştır. 55 yaşındaki bir ladin ormanının 1 hektarlık bir tepe çatısında, bir yılda 42 ton tozu tutabildiği ve kayın ormanı için bu miktarın 68 ton/ha/yıl olduğu bildirilmektedir. Böylece ormanların tozlar ve belirli bir dereceye kadar zararlı gazlar için, hava temizleyici doğal bir süzgeç olduğu anlaşılmaktadır. Bu işlevlerinden dolayı, orman havasının, kent üzerindeki havaya kıyasla, akciğerlere giden katı madde parçacıkları bakımından, %90-99 oranında daha temiz olduğu araştırmalar sonucunda belirlenmiştir. Hatta kışın yaprağını dökmüş durumda bile, ağaçların tozları tutma değerinin %60 düzeyinde olduğu saptanmıştır. Genel olarak ormanların, mevcut yaprak ağırlığının, 5-10 katına kadar toz tutabildiği bilinmektedir. O nedenle, bir kentin park havasında ölçülen toz miktarının, kentin merkezindeki hava içinde

bulunan toz miktarından 5 kat daha az olduğu belirtilmektedir. Orman havası ile kent merkezi arasında bu farkın 200 ile 1000 kat olabileceği ifade edilmektedir. 30 yaşındaki bir atkestanesi ağacının, yaprakları ile yılda 200 kg aerosolü tutup bağladığı hesaplanmıştır. Ağaçların, havayı temizleme konusundaki ekolojik işlevlerinin derecesini açıklamak için, şu örneği vermek yerinde olacaktır: Almanya da 100 yaşında bir kayın ağacının, yaklaşık 800,000 yaprağı olduğu araştırmalarla belirlenmiştir. Bu ağacın 5000 metre küp havayı temizlediği, bu tek ağacın kesilip ortadan kaldırılması halinde, aynı işlevin yerine getirilmesi için, 2700 fidanın dikilmesi gerektiği, bunun 3 yıllık bakım masrafları da dahil olmak üzere, maliyetinin 3,5 milyon Alman markı olduğu hesaplanmıştır. Yine yapılan araştırmalara göre, 100 metre genişliğinde, normal kapalılıkta bir orman şeridinin gürültü şiddetini 5-10 desibel azaltabildiği belirlenmiştir. Orman ağaçlarının gürültü şiddetini azaltma özelliği, yaprak büyüklük ve şekline, ormanın yaz kış yapraklı (herdem yeşil) olup olmadığına, vb. özelliklerine göre değişmektedir. Yaprakların ses dalgalarını belirli bir oranda emme yeteneği olduğu bir gerçektir.²⁴²

İnsanı ruhsal ve bedensel olarak etkileyen otoyol gürültüsü, yol kenarlarına tesis edilecek 250 metrelik bir orman şeridi ile rahatça uyunabilen ve çalışılabilen seviye ye düşürülebilmektedir. Bu nedenlerle, ormanlar içinde yaşayan halk, fizik ve ruhsal bakımdan daha sağlıklı ve daha huzurludur. Bu kişilerin doktor ve hastane ilişkileri daha az, sağlık harcamaları daha düşüktür.²⁴³

Sonuç olarak; artan sanayileşme ve hızlı nüfus artışına paralel olarak artan hava kirliliği, kentsel yaşam ortamlarındaki gürültü artışı ormanların yaşam kalitesini

²⁴² N. Çepel (2008), **a.g.e.**

²⁴³ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.13

arttırıcı yönde ne derece önemli ve faydalı olduğunu göstermektedir. Bu yönde, topluma sağlanan faydaların düzeyini ise hava ve gürültü kirliliğinin düzeyi bu olumsuzlukların etkileşiminde kalan toplumun büyüklüğü belirlemektedir.

2.2.1.6. Ormanların karbon depolama ve iklim üzerin olumlu etki yapması yönünden topluma sağladığı ekolojik-çevresel yararlar

Ormanlar, sıcaklık, yağış, hava hareketleri ve hava nemi gibi, iklimi oluşturan öğeler arasındaki ilişkileri dengelemek ve ekstremleri ılımlı hale getirmek suretiyle, iklimi olumlu yönde etkilerler. Bu etkiler; hava nemini artırma, yağış miktarını artırma, rüzgâr hızını azaltma ve yönünü değiştirme, sera etkisi ile küresel ısınmayı arttıran gazlardan karbondioksiti, fotosentezle harcayarak küresel ısınmayı azaltma, karların yavaş erimesini sağlayarak, kar suyundan yararlanmayı arttırma, ormanın bulunduğu bölgede çıplak yerlere kıyasla, yazın daha serin, kışın daha ılık bir hava yaratma, toprak don derinliğini azaltma şeklinde görülür. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre orman, yaz aylarında hava sıcaklığını 5- 8,5 C düşürebilmekte, kış aylarında ise hava sıcaklığını 1,6- 2,8 C yükseltebilmektedir. Rusya da orman içindeki meteoroloji istasyonunda, 25 yıl süreyle yağış miktarları ölçülmüştür. Orman içindeki istasyonda ortalama olarak, stepteki meteoroloji istasyonundan %50 oranında daha çok yağış ölçüldüğü belirlenmiştir. Böylece, ormanların bir yere düşen yağış miktarını önemli ölçüde arttırdığı anlaşılmaktadır. Ormanların ılımlı bir iklim yaratmaları yalnız kendi için değil, çevresindeki bağ, bahçe ve sebze gibi, tarım ürünlerinin bulunduğu yerlerde yetişen tarımsal ürünleri de ekstrem derecedeki sıcaklıklardan (donma ve yanma) korumaktadır.²⁴⁴

²⁴⁴ N. Çepel (2008), a.g.e.

İyi gelişmiş, 100 yaşında bir kayın ağacının, fotosentez için 40 milyon metre küp havayı, yapraklarıyla emerek, bu hava içindeki 1200 metre küp karbondioksidi, 6 ton karbon olarak bağladığı da araştırmalarla belirlenmiştir.²⁴⁵

Karışık ormanlarda bir hektarda ortalama 156 ton biyokütle bulunmaktadır. Bunun yaklaşık yüzde 20'si toprak altında oluşmaktadır. Hektarda bulunan toplam organik ölü örtü miktarı ise 125 ton dolayındadır. Yıllık toplam biyokütle artımı 14 ton, bunun ölü örtüye dönüşen miktarı ise 2 ton dolayındadır.²⁴⁶

Yapılan değerlendirmelere göre, Malezya'da 1 hektar genişliğindeki bir ormanın, bir yılda fotosentezle bağladığı karbondioksit miktarından ürettiği ekolojik işleve ait parasal kazancın 3000 dolar olduğu ortaya çıkmıştır. Yine yapılan ekolojik değerlendirme hesaplarına göre, bütün tropik ormanların iklimi düzenleyerek, ürettiği ekolojik değerin para olarak karşılığının 3,7 trilyon dolar olduğu anlaşılmıştır.²⁴⁷

Orman bir siper görevi görerek, rüzgârın hızını yüzde 50 düşürebilir ve kurutucu etkisini azaltır. Transpirasyon ve sis tutma özelliği ile daha nemli ortam yaratır. Orman içinde, yaz-kış ve gece -gündüz sıcaklık farkları daha azdır. Çeşitli ortamlar arasındaki farklı ısı ve nem, yerel hava akımları da yaratır. Bu nedenle ormanlar, sıcak yaz günlerinde köylü ve hayvanların doğal serinleticisi durumundadır. Bu lokal sıcaklık farkı ve iklimi yaratma özelliği nedeniyle, ormanlarda özellikle ibrelî ağaçlar topluluğu içinde inşa edilen konutlar kışın ısıtma,

²⁴⁵ N. Çepel (1999), **a.g.e.**

²⁴⁶ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.4

²⁴⁷ N. Çepel (1999), **a.g.e.**

yazın soğutma açısından büyük enerji tasarrufu sağlar. Isı enerjisinde sağlanan bu tasarruf, ABD' de yapılan araştırmalarda yüzde 10-12 dolayında bulunmuştur.²⁴⁸

Ormanlar iklim değışikliklerine neden olan küresel ısınmanın, "sera etkisi", fotosentez olayı ile etkisini azaltır. Bilindiğı gibi dünyamız, sera etkisi yaratan gazlar sonucu, son dönemlerde son bin yıldan daha hızla ısınmaktadır. İklimler değışmekte, aşırı ve ani ısınmalar, soğumalar, hortumlar ve seller günlük hayatımızı ve insanlığın geleceğini tehdit eder duruma gelmiştir. Yapılan araştırmalar, hava sıcaklığının 20. yüzyılda geçen bin yıla göre yaklaşık 2.0 derece daha fazla arttığını ortaya koymuştur. Geçmişte hiç görülmeyen fırtına ve hortumlar, (El Nino), dünyanın bir çok yerinde can ve mal felaketlerine neden olmuş, Arabistan 2001 yazında kar fırtınasıyla tanışmış, İspanya'da hava sıcaklığı dakikalarla ifade edilen sürede 17 derece yükselmiştir. Ülkemizde de, 2000 yılında Kastamonu- Taşköprü'de oluşan hortum, 100 hektarlık çam-gökmar ormanını tahrip etmiş, 2001 de yaz ortasında İzmir'de sıcaklık ani olarak 35' den 26 dereceye düşmüş ve 45 dakikada metre kareye 40 kg dolu ve yağmur düşmüştür. Ülkenin genelinde de son yıllarda hava sıcaklıkları normallerin üzerinde sürekli olmaya başlamış, yağışların mevsimlere dağılımı etkilenirken yıllık toplam miktarında da düşme görülmüştür. Dünya'da 1997-98'de meydana gelen bu doğal afetlerin sosyal maliyeti 60 milyar dolar civarındadır. Bütün bu olayların tek nedeni ise, dünyamızın kirletilmesi ve sera gazları sonucu ortaya çıkan küresel ısınmadır. İşte sera etkisi, stratosferin üst katmanlarında bulunan ve morötesi ışınların geçmesini engelleyen ozon tabakasının, spreyleyler, soğutucular ve yangın söndürücülerde kullanılan kloro-floro-karbon gazlarının ozonu tekrar oksijen haline getirmesi ile aşınması ve sonuçta güneş ışınlarına karşı doğal filtre görevini

²⁴⁸ M. Konukçu (2001), a.g.e. s.10

yapamayarak dünyanın ısınması olayıdır. Bilindiği nefes aldığımız stratosferin azot ve oksijenden sonra en önemli bileşeni karbondioksittir. Yanardağ dumanları, orman yangınları, canlıların solunumları ve fosil yakıt tüketimi ile CO₂' in zenginleşmesi ve sonuçta doğal dengenin bozulması, küresel ısınmanın ana nedenidir. Özetle sera etkisi, atmosfere bırakılan CO₂ 'in atmosferden emilenden fazla olmasının sonucunda meydana gelir. İşte ormanlar, fotosentez olayı ile CO₂'i absorbe edip odunsu biyokitleye dönüştürmekte ve ürettikleri O₂ ile bu doğal dengenin korunması veya tekrar kurulmasını sağlamaktadır Araştırmalara göre, ağaçlar ve özellikle orman ağaçları, dünyada bitkiler tarafından tutulan karbonun yüzde 90'nını oluşturmaktadır. Genelde bir hektar orman yılda 6 ton karbonu biyokitleye dönüştürmektedir. ABD'de, 100 yaşındaki bir hektar Douglas fir ormanının tuttuğu toplam karbon miktarı 522 ton bulunmuştur. Bunun 377 tonunu, toprak üstündeki canlı biyokitle oluşturur. Tropik ormanlar özellikle yağmur ormanları hektar başına diğer ormanların iki katı karbonu absorbe ederek bu konuda en büyük rolü üstlenmektedir. (9.90 ton/ha.). Ancak dünyadaki ormanların yaklaşık yarısını oluşturan bu tropik ormanlar, her yıl 15 milyon hektar dolayında azalmakta, yok edilmektedir. (Ağaçlandırmalar hariç) Ülkemizde yapılan araştırmalara göre, Marmara Bölgesi ormanlarında yılda ortalama 71 milyon ton oksijen üretilmekte ve 97 milyon ton karbondioksit absorbe edilip birikim olarak biyokitleye dönüşmektedir. Ormanlarımızda yılda biriken toplam karbon miktarı ise 424 milyon ton dolayındadır.²⁴⁹

Ormanlar, karbon tutma özellikleriyle, yeryüzündeki hayatın devamında hayati rol oynamaktadır. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler tarafından 1992 Rio, 1997 Kyoto

²⁴⁹ M. Konukçu (2001), a.g.e. s. 14-15

ve 2001 Yılı Bonn Protokolleri'nde öngörülen ve sera etkisi yaratan gazların 2012 yılına kadar 1990 yılındakinin yüzde 5.2'si altına düşürmeyi hedefleyen çalışmaların başarıya ulaşması için tüm milletlerin üzerlerine düşeni yapması zorunludur. İnsanoğlu bunu yapmak zorundadır, çünkü yapılan araştırmalar göre, dünyamızın bu hızla kirletilmesi sonucu, hava sıcaklığı 21.Yüzyılda 1.5 ile 2.0 derece arasında artacak, bu durum ise yeryüzündeki büyük kar ve buzul kütlelerini eriterek, deniz seviyesi 2100 yılına kadar 0.1 ile 1.0 metre arasında yükseltecektir. Bu durumda, bazı ülke ve adaların su altında kalması kaçınılmaz olacak, kar ve buzulların erimesiyle ortaya çıkan tatlı sular deniz sularına karışarak okyanuslardaki su hayatını etkileyerek, sonuçları tahmin edilemeyen değişime uğratacaktır. El Nino tipi kasırga ve hortumlar artacak, seller, heyelanlar ve kuraklıklar dünyadaki yaşamı ciddi olarak tehdit edecek seviyelere gelecektir. Problemin çözümünün ormancılık açısından temel şartı ise, sürdürülebilir orman yönetim anlayışının bütün ülkelere benimsenmesidir.²⁵⁰

Sonuç olarak; artan sanayileşme süreci ve küresel ısınma gerçeği göz önüne alındığında ormanların dünyadaki en önemli emisyon tutucu ve iklim düzenleyici ekosistemler olduğunu söyleyebiliriz. Orman kaynaklarının bu yönde sağladığı toplumsal yararların düzeyini etkileyen faktörler ise; orman kaynaklarının karbon tutma kapasitesi, bölgesel veya ulusal emisyon atılım düzeyleri, yöresel veya bölgesel ekterm iklim koşulları ve local ve bölgesel olarak görülebilecek olan sera etkisinin düzeyi olarak sıralanabilir.

²⁵⁰ M. Konukçu (2001), a.g.e.

2.2.2. Ormancılıkta Ekonomik- Finanssal Eksende Kamu Yararı

Ülkemiz açısından ormancılığın, hammadde olarak GSMH'ya katkısı düşük olup yüzde 0.4 düzeyindedir. Sektörün mevcut verilere göre hesaplanan odun ve odun dışı ürünler 2000 yılı üretim değeri, cari fiyatlarla, 572 trilyon TL dolayındadır. Bunun yüzde 53'i endüstriyel odun, (% 34 tomruk), yüzde 38'ü yakacak odun ve yüzde 9'u da odun dışı ürün ve hizmetlerden oluşmaktadır. Yapılacak daha sağlıklı odun dışı ürünler envanter ve üretim çalışmaları ve hayvan yemi olarak kullanılan ot-yaprak değerinin de hesaplamalara dahil edilmesiyle, sektörün GSMH'ya katkısı çok yükselecektir. Bilindiği gibi, orman köylüsünün 38 milyon dolayında küçükbaş ve büyükbaş hayvan varlığı ve özellikle 13 milyon keçi büyük oranda (yılda yaklaşık 8 ay) orman arazisinde yetişen ot-yaprak gibi ürünlerle beslenmektedir. Fakat bu ürünler, pazarda işlem görmediği için, sektörün üretim hesaplamalarında yer almamakta, fakat bunları kullanan hayvancılık gibi sektörlerin katma değerleri içersinde görülebilmektedir. Aynı şekilde, bal üretiminde de, orman arazisi temel girdi durumunda olmakta, fakat bunun da değer karşılığı ormancılık sektöründe yer almamaktadır. Ayrıca çevresel ve ekolojik işlevlerden bazılarının zaman içinde ölçülerek hesaplamalara katılmasıyla, sektörün GSMH'ya olan katkısı binde ile ifadelerden yüzde ile ifade edilen düzeylere gelecektir. Yine turizm ve tarım sektörleri gelirlerinin bugünkü seviyede oluşmasında, ormanların ve ekoturizmin dikkate değer katkıları olduğu unutulmamalıdır.²⁵¹ 1996 yılında yapılan bir araştırmada ülke turizm gelirlerini sağlayan tesislerin %21'inin orman kaynakları üzerinde kurulu olduğu ve ülke turizm gelirlerinde bu tesislerin %21 düzeyinde

²⁵¹M. Konukçu (2001), a.g.e.

ağırlığının olduğu belirlenmiştir.²⁵² Bu verilerden hareketle, gerçekte ormanların GSMH'ya etkisinin hesaplanabilen değerlerin çok üstünde olduğu sonucu çıkartılabilir. Bu kapsamda ekonomik-financeal ekseninde fayda üreten diğere fayda akımlarının değereeri bu sonucun gerçekliğini ortaya koyacaktır.

2.2.2.1. Ormanlardan elde edilen odun hammaddesinin (yapacak, yakacak) topluma sağladığı ekonomik-financeal yararlar

Ormanlar dünyada yaklaşık 6000 çeşit kullanım yeri bulunan odun hammaddesi üretmektedir. Çeşitli sektörlerce kullanılan bu odun hammaddesi, endüstriyel ve yakacak odun olarak iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Endüstriyel odun ise, kereste üretiminde kullanılan tomruk, levha imalatında kullanılan lif-yonga odunu, kağıt ve karton üretimi için odun selülozunda kullanılan kağıtlık odun, maden ocaklarında değerlendirilen maden direği, enerji nakil hatları ve haberleşmede kullanılan tel direği ile kutu ve sandık imalatında kullanılan ambalajlık odun olarak sınıflandırılmaktadır.²⁵³

Ülkemiz devlet ormanlarından üretilen odun ürünleri ve oluşturduğu ekonomik büyüklükler 2007 yılı verilerine göre aşağıdaki Tablo 1 de verilmiştir.²⁵⁴

²⁵² Ö.E. Sivas, (1996) : **Türkiye de Turizme Tahsis edilen Orman Alanlarının Ormancılık Politikası Yönünden İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora tezi, İ.Ü. Fen Bil. Enst. İstanbul s. 102-103

²⁵³ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s. 20

²⁵⁴ www.ogm.gov.tr, 2008

Tablo 1: Odun Ürünlerinin Üretim Miktarları ve Oluşturdıkları Ekonomik Büyüklük

Odun Ürünlerinin Üretim Miktarları ve Oluşturdıkları Ekonomik Büyüklük			
Ürün Çeşidi	Üretim Miktarı(m3)	Ortalama Satış fiyatı (Lira)	Oluşturduğu Ekonomik Büyüklük(Lira)*
Tomruk	3,732,000	156.00	582.192.000
Tel Direk	77,000	181.00	13.937.000
Maden Direk	522,000	119.00	62.118.000
Sanayi Odunu	734,000	109.00	80.006.000
Kağıtlık Odun	1,703,000	90.00	153.270.000
Lif Yonga Odunu	3,265,000	62.00	202.430.000
Sırık	20,000	87.00	1.740.000
Yakacak Odun(ster)	6.834.000	36.00	246.024.000
Toplam			1.341.717.000

Kaynak www.ogm.gov.tr 2008

*OGM verilerinden türetilmiştir

Tablo 1 den de görülebileceği gibi; toplam ekonomik büyüklük içerisindeki en yüksek pay 582,192,000 lira ile tomruk satışından elde edilmektedir. İkinci büyük payı ise 246,024,000 lira ile yakacak odun satışından elde edilen gelirler oluşturmaktadır. Türkiye'nin 2007 yılı odun ürünleri üretiminin parasal değerinin GSYH içindeki payı % 0,15 dir. OGM'nin ürettiği mal ve hizmetlerden elde ettiği gelirleri ülke orman kaynaklarının yönetiminde kullanıldığı düşünülürse, orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetiminin OGM nin ekonomik sürdürülebilirliğine bağlı olduğu anlaşılabılır.

Ülkemizde devlet orman işletmeciliğinden sağlanan odun kökenli ürünlerin tamamı iç piyasaya sunulmakta ve iç piyasada işlenmektedir. Bu durum devlet orman

işletmelerinin, ulusal boyutta odun hammaddesine yönelik talebin karşılanması yönünde önemli bir görev üstlendiğinin göstergesidir.

Devlet orman işletmeciliği faaliyetleri sonucu elde edilen odun hammaddesinin topluma sağladığı yararların düzeyini etkileyen faktörler; orman kaynaklarının odun hammaddesi üretim kapasitesi, orman endüstri sektörünün işleme kapasitesi, enerji amaçlı odun kullanım düzeyi, odun hammaddesine dayalı kültürel birikimler ve el sanatlarının durumu, OK kapsamında sağlanan sübvansiyonların durumu gibi sıralanabilir.

2.2.2.2. Odundan türetiliş ürünlerin (kağıt, mobilya vb.) topluma sağladığı ekonomik-finanssal yararlar

Dünyada, kağıt ve karton üretimi 317 milyon ton dur. Bu üretim miktarı ile yaratılan parasal büyüklük ise 244 milyar ABD \$ dır. Kağıt sektörünün orman endüstri sektörü içersinde yarattığı katma değerin payı ise %58'dir. Kâğıt güncel hayatımızın birçok alanında kullanılan bir üründür. Türkiye'nin kişi başına yıllık kağıt tüketimi 31,7 kg/kişi düzeyindedir. Bu rakam ABD de 347 kg/kişi iken Hollanda da 217 kg/kişi dir. Türkiye hem kâğıt hamuru hem de kağıt ürünleri alanında ithalatçı bir ülke görünümündedir.²⁵⁵

Türkiye'de ağaç ürünleri sektöründe faaliyet gösteren 29,053 işyerinde 79,372 çalışan istihdam edilmektedir. Ağaç ürünleri sanayisini oluşturan, kereste ve parke, yonga levha ve lif levha, kaplama ve kontroplak sanayilerinin ülkemiz

²⁵⁵ E. İlter, K. Ok, (2004): **Ormancılık ve Orman Endüstrisinde Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi (örnek olaylarla)**,form ofset matbaacılık ISBN: 975-96967-2-x Ankara, s.93

ihracatındaki yarattığı ekonomik büyüklük 2005 yılı verilerine göre 119,356,000 ABD \$ dır.²⁵⁶

Türkiye’de mobilya üretimi ve perakendeciliği yapan iş yerlerinde istihdam edilen personel sayısı 159,886 dır. 2005 yılı verilerine göre mobilya sanayinin ihracat miktarı 645,039,000 ABD \$ dır. Aynı dönem mobilya ithalat rakamı ise 341,596,000 ABD \$ dır. Türkiye mobilya sanayindeki üretim kapasitesi ile dünya üretim kapasitesinin %2,7 sini oluşturmaktadır.²⁵⁷

Hayatımızın bir çok alanında kullandığımız kağıt, mobilya ve diğer ahşap malzemeler yaşamımızı kolaylaştırarak toplumsal fayda sağlarken, endüstrisi ile istihdam ve katma değer yaratarak ekonomik yararlar üretmektedir. Ülkemizin gelişmekte olan bir ülke olduğu gerçeğinden hareketle, bu tür ürünlere olan toplumsal gereksinimin her geçen gün artacağı söylenebilir. Bu kapsamda orman kaynakları yönetimi, toplumun bu gereksinimlerini göz önünde bulundurmalı, faydalanmanın sürekliliğini öz kaynaklarımızdan karşılamanın stratejilerini geliştirilmelidir. Sonuç olarak, toplumun bu kaynaklardan sağladığı faydaların düzeyini toplumsal gelişmişlik düzeyi belirlemektedir.

2.2.2.3. Ormanlardan elde edilen odun dışı orman ürünlerinin topluma sağladığı ekonomik-finanssal yararlar

Ormanlar, çevresel fonksiyonlar ve odun hammaddesi üretimi yanında, sağladıkları odun dışı ürünlerle, başta gıda ve tıp olmak üzere, kimya, içki, deri ve

²⁵⁶ Dpt (2007): 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sanayi Özel İhtisas Komisyon Raporu, Dpt yayın no:2745 Ankara

²⁵⁷ Dpt. (2007), a.g.e.

kozmetik sektör ve sanayilerinin ihtiyacını karşılayarak, toplumun ve özellikle orman köylüsünün kalkındırılmasında önemli rol oynamaktadır. Orman ekosisteminin elemanlarından²⁵⁸ kekik, çam fıstığı, adaçayı, böğürtlen, ıhlamur, çıra, defne yaprağı, mantar, kestane, okaliptus, reçine, sığla yağı, tıbbi ve aromatik bitkiler, geyik, karaca, yaban domuzu, tavşan, keklik vb. gibi ürünler üretilmektedir. Bitkisel kökenli orman ürünleri yönünden Türkiye büyük ölçüde Türkiye’de yayılışı olan 3000’e yakın endemik bitki türü de dikkate alınırsa zengin bir çeşitliliğe sahiptir. Bu kaynaklardan faydalanma artarak sürmektedir. Üretim temelde iç ve dış taleplere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.²⁵⁹ OGM verilerine göre ülkemiz odun dışı orman ürünleri ihracatının 100 milyon dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir.²⁶⁰ Üstelik her yıl % 10-15 düzeyinde bir ihracat artışı sağlanabilmektedir. Ayrıca orman köylüsü başta olmak üzere, iç pazar yahut ev ekonomisi için bu ürünler yönünden yaygın bir faydalanma söz konusudur. Odun dışı bitkisel ürünlerin faydalanması Çevre ve Orman Bakanlığının iznine tabi olduğu halde faydalanmanın düzeyini tahmin güçlük arz etmektedir. Seyrek ve yoğun olarak odun dışı bitkisel ürün potansiyeli arz eden alanların ülke ölçeğinde yaklaşık 250.000 ha. düzeyinde olduğu saptanmıştır.²⁶¹

Bu ürünler, başta gıda sektörü ve ilaç sanayisi olmak üzere, kimya, boya, kozmetik ve deri sanayilerinde doğrudan kullanıldığı gibi muhtelif ürünlerin yapımında da kullanılmakta ve aynı zamanda süs bitkileri olarak da bahçe, park ve

²⁵⁸ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s.24-25

²⁵⁹ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.18

²⁶⁰ OGM. (2004): **Türkiye Ormanlarında Odun Dışı Ürünler**, Ankara

²⁶¹ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.18

karayolu peyzajında değerlendirilmektedir. Örneğin, okaliptüs, çevresel katkıları ve odunu yanında, yaprakları da doğrudan bazı hastalıkların tedavisinde kullanıldığı gibi destilasyonu ile de ilaç sanayisinde ve şeker ile likör yapımında kullanılır. Meşe palamutları üzerindeki tırnaklarda bulunan tanen maddesi ile dericilik, boya ve ilaç sanayisinde; meyvesi insan gıdası ve yine meyve ve genç fidanların yaprakları da hayvan yemi olarak değerlendirilmektedir. Ortalama bir ağaçtan 200 kozalak ve bir kozalakdan da 15 gram iç fıstık elde edilen fıstık çamının ekonomik değeri ise herkesçe bilinmektedir. İzmir-Kozak yöresinde bulunan 16 orman köyünün ve özellikle Kaplan ve Aşağı Cuma köylerinin ana gelir kaynağı, yörede yapılmış bulunan yaklaşık 16 bin hektarlık fıstık çamı ağaçlandırmalarıdır. Yine ülkemizin Marmaris, Muğla, Köyceğiz ve Fethiye yörelerinde toplam 1937 hektarlık alanda bulunan ve 2000 yılında 2 ton yağ üretimi ile kozmetik, ilaç ve kimya sanayilerinin girdisini oluşturan sığla ağacı ile yaprak ve meyveleri gıda, içki, ilaç, kimya ve kozmetik sanayilerinde değerlendirilen defne ağacı ülkemiz kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. 2000 yılında toplam 2.350 ton olarak üretimi yapılan defneyaprağı, ayrıca baharat olarak yemeklerde, balık salamurası ve zeytin depolamasında da kullanılmaktadır. Defne yağının yüzde 20'si sabun imalatında kullanılmaktadır. Bolu-Abant Gölündeki nilüferler, kolonya yapımında kullanıldığı gibi, göle başka bir güzellik katması nedeniyle eko turizmin gelişmesini sağlamaktadır. Kısa dönemde gelir getirici bu faaliyet ve ürünler, yoksulluğun azaltılması yanında, sahiplenme duygusu da yaratarak toplumun yöredeki faaliyetlere, özellikle orman kaynaklarını korumaya, desteğini artırması yönünden büyük yararlar sağlamaktadır.²⁶²

²⁶² M. Konukçu (2001), a.g.e. s. 24-25

Toplumsal olarak odun dışı orman ürünlerinden sağlanan faydanın düzeyini etkileyen faktörler; alansal olarak odun dışı orman ürünü üretim kapasitesi, yerel halk tarafından ev ekonomisi amaçlı veya ticari amaçlı üretim ve kullanım ve bu alandaki kültürel birikimlerin varlığı olarak sıralanabilir.

2.2.2.4. Orman Kaynaklarının varlığına bağlı olarak bölgesel gelişme gösteren orman endüstri sanayisinin topluma sağladığı ekonomik-finanssal yararlar.

Ormancılık sektörünün ileri bağlantısı yüksek olup, ülke ortalamasının iki katıdır. Türkiye ekonomisini oluşturan 64 sektörün ortalama ileri bağlantı oranı 0.387 iken, bu rakam ormancılıkta 0.786 dır. Yine Türkiye ortalaması olarak sektörlerin geri bağlantı oranı 0.387 iken, ormancılık sektörünün geri bağlantı oranı 0.127 dir. İleri bağlantının yüksek oluşu, ormancılığın kendisi dışında birçok sektöre girdi verdiği veya birçok sektörün ormana dayalı olarak geliştiği anlamı taşır. Bu özelliği ile ormancılık sektörü, ülke kalkınmasında çok önemli "itici, teşvik edici" stratejik rol oynamaktadır. Ayrıca sektör üretim çarpanı bakımından 62. sırada, gelir çarpanı etkisi yönünden ise 52. sırada yer almaktadır. Dolayısıyla, nihai talepteki sıra dışı değişiklikler açısından sektör ve ekonominin karşılıklı etkilenme durumu fazla olmamaktadır.²⁶³

Orman kaynaklarının orman endüstri sektörünü geliştirme yönünde topluma sağladığı toplumsal faydaların düzeyini etkileyen faktörler; orman endüstri kuruluşlarının bölgesel varlığı ve bölge ekonomisindeki yeri olarak sıralanabilir.

²⁶³M. Konukçu (2001), a.g.e. s.30

2.2.2.5. Odun Ürünlerinin, Odundan Türetilmiş Ürünlerin, Odun Dışı Orman Ürünlerinin ve Orman Endüstri Sektörünün İthal ikamesi, ihracat ve döviz girdisi yönünden topluma sağladığı ekonomik-finanssal yararlar.

Türkiye'nin 2008 yılı toplam ihracat rakamı 165 milyar YTL dir. 2008 yılı ağaç mamulleri ve orman ürünleri ihracatı ise 3 milyar 367 milyon YTL olarak gerçekleşmiştir. Türkiye ihracatında ağaç mamulleri ve orman ürünleri ihracatının payı % 2 dir.²⁶⁴ 10 yıl öncelerde binde 3'lerde²⁶⁵ seyreden genel ihracat içindeki ormancılığın oranı, son yıllarda % 2'lere çıkarak önemli artış göstermiştir.

Ormancılığın ülke ihracatı içersindeki payının yüksek olmamasına karşın, Devlet orman işletmelerinde üretilen odun hammaddelerinin tamamının iç piyasada kullanılıyor olması ülkeye sağlanan ithal ikamesinin ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

2.2.3. Ormancılıkta Sosyo - Kültürel Eksende Kamu Yararı

2.2.3.1. Doğal Peyzaj güzelliği ve turizm işlevi ile topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar

Kent insanı için doğa ile iç içe yaşamının potansiyel faydaları çevre psikolojisi üzerinde çalışanlar tarafından araştırılmış ve birçok çevre literatüründe temel olarak doğa ile birlikteliğin insan psikolojisi üzerinde olumlu etkileri olduğu görüşü yaygın olarak kabul görmüştür. İnsanların doğa ile direkt olarak iç içe olmaları (aktif kontak) yanında parktaki çiçekleri seyretme veya bir pencereden ağaçlara bakma gibi doğayı sadece görme yoluyla da (pasif kontak) ondan çeşitli faydalar elde ettikleri, hatta bu tür alanların yakında mevcut olduğunun ve istenildiğinde

²⁶⁴ www.tim.org.tr, 2009

²⁶⁵ M. Konukçu (2001), a.g.e. s.33

kullanılabileceğinin bilinmesinin bile insanlara çeşitli psikolojik faydalar sağladığı belirtilmektedir.²⁶⁶

Doğal alanların insan refahı ve mutluluğundaki önemli rolü iki tür pasif katılım içermektedir. Bunlardan birisi doğal alanları fark etme ve seyretme imkanı, diğeri de direk olarak görülmese ve kullanılmasa bile bu tür alanların var olduğunun ve istenildiğinde görülebileceğinin bilinmesidir.²⁶⁷

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan araştırmalarda, turistler için çekici bulunan yerlerin çoğunun doğal alanlardan oluştuğu tespit edilmiştir.²⁶⁸

İngiltere'de yapılan bir araştırmada bir kent ormanının rekreasyonel anlamda kullanımının çok sınırlı olmasına rağmen etrafta yaşayan insanlar tarafından sürekliliğin bir sembolü olarak görüldüğü ve oldukça önemsendiği ortaya çıkmıştır.²⁶⁹

Doğal alanların toplum tarafından doğal güzellik ve peyzaj açısından bu derece önemsenmesi, doğal alanları turizm için öncelikli bir arz kaynağı durumuna getirmiştir.

Ülkemizde de turizm sektörü büyük bir hızla gelişen ve dış ödemeler dengesine en büyük katkıyı sağlayan 2. sektör durumundadır. Turizmin gelişmesinde etkili olan faktörler kuşkusuz bir bütün halinde düşünülmelidir. Bu faktörlerin en önemlileri,

²⁶⁶R. S. Ulrich, , R. Parsons, (1992): **Influences of passive experiences with plants on individual well-being and health**. In: D. Relf (Ed), The Role of Horticulture in Human Well-Being and Social Development, Timber Press, Oregon, pp. 93-105. <http://www.sdu.edu.tr>

²⁶⁷H. Özgüner, (2004): **Doğal Peyzajın İnsanların Psikolojik ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri**, S.D.Ü. Orman Fak. Dergisi yıl 2004 sayı.2. s. 97-107

²⁶⁸ R. Kaplan, (1992): **The psychological benefits of nearby nature**. In: D. Relf (Ed), The Role of Horticulture in Human Well-Being and Social Development, Timber Press, Oregon, pp. 125-133. <http://www.sdu.edu.tr>

²⁶⁹ Tartaglia - M. Kershaw, (1982): **The recreational and aesthetic significance of urban woodland**. Landscape Research, 7(3): p.22-25 <http://www.sdu.edu.tr>

sahillerimizin temizliği, doğanın sunduğu çeşitlilik ve gorsel zenginlikler, tarihsel kalıntılar, alt yapı tesisleri vb. olarak örneklendirilebilir. Fakat kolayca tahmin edilebileceği gibi orman kaynakları turizmin adeta vaz geçilmez bir öğesi ve gerçek alt yapısıdır. Nitekim son 25 yıl içersinde turistik tesis kurmak amacıyla, asıl olarak orman rejimine giren alanlar üzerinde izin ve irtifak hakkı tesis edilmiştir. Ayrıca av ve doğa turizmi de Türkiye de hızla gelişmektedir ve bu aktivitelerin varlık nedeni yine orman kaynaklarıdır.²⁷⁰

Orman kaynaklarının doğal peyzaj güzelliği ve turizm işlevinden sağlanan toplumsal faydanın düzeyini etkileyen faktörler; doğal peyzaj güzelliğinin farkındalığı, ilgili kaynağı halkın doğrudan veya dolaylı kullanımı ve taşıdığı turizm potansiyeli olarak sıralanabilir.

2.2.3.2. Orman kaynaklarının yarattığı istihdam nedeni ile topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar.

Ormancılık Türkiye de emek-yoğun bir sektör olarak süregelmektedir. Yakın ve orta dönem gelecekte de böyle kalacaktır. Başka bir deyişle birim üretim için gerekli olan emek katsayısı pek çok sektörün önündedir.Ormancılığın bu niteliği sosyo-ekonomik nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Ormancı elemanlarda bu nedenlerin bilincinde olarak teknoloji seçimini yapmaktadırlar. Birim rn başına işlendirme ve gelir etkisi oldukça yüksek olan orman kaynakları bu özelliği nedeniyle, yeterince anlaşılamamakla birlikte, ülke ölçeğinde milli gelirin en düşük olduğu orman köylüsüne istihdam yaratmaktadır.²⁷¹

²⁷⁰ U. Geray (1998), a.g.e. s.24

²⁷¹U. Geray (1998), a.g.e. s.27

Ormancılık, fidan üretiminden ağaçlandırmaya, bakım çalışmalarından yangınlarla mücadeleye kadar, ekonomide en fazla istihdam yaratan sektörler arasındadır. Örneğin; 1 hektar ağaçlandırma tesisi için ortalama 90 adam/gün, (makinelı 24, ortalama 61), ağaçlandırma bakımı için 34, enerji ormanı tesisi için 30, erozyon kontrolü için 140, mera ıslah çalışması için 14, doğal gençleştirme için 40, 1 milyon adet fidan üretimi için 14200 ve 1000 metre küp odun üretimi için de 828 adam/gün işgücüne ihtiyaç vardır. Yangınlarla mücadele faaliyetinde, ormanların yangınlara hassasiyeti, mevcut idari yapı ve teknoloji dikkate alınarak, her yıl yangın mevsiminde ortalama 1.350 bin adam/gün işgücü hazır bulundurulmaktadır (Ordu ve köylü desteği hariç). Bu miktar, orman köylüsüne ulaşım imkânları da sağlayan orman yol yapımları için son yıllarda ortalama 1.390 bin adam/gün dolayındadır (Etüd-Proje + Köprü + Sanat yapısı + B.onarım + Yeni yol + Üst yapı). Bakanlıkça yürütölen ormancılık faaliyetlerinde son zamanlarda yılda yaklaşık 45 milyon adam/gün dolayında istihdam yaratılmıştır. Başka bir ifade ile yılda bir kişinin 200 işgünü çalıştığı düşünölürse, (ormancılıkta bu süre kişilere bağılı son derece değışkendir) her yıl 225 bin kişi (orman köylüsü) ormancılık faaliyetlerinde istihdam edilmiş demektir. Ormancılık faaliyetlerinin işlendirmeye doğrudan bu katkısı yanında, 0.786'lık ileri bağılantı çarpanı ile düşey yönde ve dolayısıyla yatay yönde diğör sektörlerin gelişmesini de sağlayarak miktarı küçümsenmeyecek dolayı, ek istihdam yaratmaktadır. Sektör istihdam çarpanı 0.291'dir. Bu değıerle, ormancılık 64 sektör içersinde 17. sırayı almakta ve dolayısıyla ekonomide en fazla istihdam yaratan sektörler arasında yer almaktadır.²⁷² Ormancılığın istihdam yönünden topluma sağladığı faydaların düzeyini etkileyen faktörler; yöresel/bölgesel

²⁷² M. Konukçu (2001), a.g.e.

ormancılığa dayalı istihdamın varlığı ve yöresel/bölgesel istihdamda ormancılığın payı olarak sıralanabilir.

2.2.3.3. Devlet orman işletmeciliğinde orman köylülerine ve diğer sektörlerle sağlanan sübvansiyonların topluma sağladığı sosyo-kültürel yararlar.

Orman teşkilatı tarafından, OK'nin 31, 32, 33 ve 34. maddeleri gereği orman köylülerine ve kalkındırma kooperatiflerine orman üzerindeki baskının azaltılması ve orman halk ilişkilerinin düzenlenmesine katkı sağlayacak şekilde indirimli satışlar yapılarak sosyal bir görev yerine getirilmektedir.²⁷³ Bu kapsamda orman köylerine ve diğer köylere okul, cami, ev, ahır vb. inşaatı için yapacak odun ve bu köylerin zati ve pazar ihtiyaçlarını karşılamak için de yakacak odun bedelsiz yahut çok düşük bedellerle verilmektedir. Ayrıca, posta, telgraf, telefon, Türkiye Elektrik Kurumu, Selülöz-Kâğıt Sanayi, Türkiye Taş Kömürü, Türkiye Kömür İşletmeleri gibi kamu kurum ve işletmelerine piyasa fiyatının altında orman ürünleri tahsis edilmektedir.²⁷⁴ Son beş yıllık dönemde (2003-2008) yıllık ortalama 120.000 metre küp yapacak emval köylülere ihtiyaç olarak ucuz fiyattan satıldığı ifade edilmektedir.²⁷⁵ Bunun yanında çok sayıda fona, satış gelirlerinin bir bölümünü transfer edilmekte bu aktarımında toplamının 3 milyon TL olduğu belirtilmektedir.²⁷⁶

Orman teşkilatının OK kapsamında sağladığı sübvansiyonların yarattığı toplumsal faydaların düzeyini etkileyen faktörler, yöresel/bölgesel olarak OK'nun 31. ve 32. maddesi kapsamındaki orman köylerinin varlığı, yöresel/bölgesel orman

²⁷³ <http://www.ogm.gov.tr/strateji/analiz/faaliyetk.doc>, 2008

²⁷⁴ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.27

²⁷⁵ <http://www.ogm.gov.tr/strateji/analiz/faaliyetk.doc>, 2008, **a.g.m.**

²⁷⁶ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.27

kaynaklarının üretim kapasitesine bağılı sağlanabilecek sübvansiyonlu ürün miktarı ve çeşitliliğı olarak sıralanabilir.

2.2.3.4. Ormanlardan elde edilen geleneksel ekolojik bilgilerden topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar.

Odun dışı bitkisel ürünlerin, doğaya uyumlu tedavi yaklaşımları, ekolojik beslenme eğilimleri ve gelir artışına paralel olarak talep artışı vb. nedenlerle, iç ve dış pazarlarının giderek genişlediğı, dolayısıyla döviz elde etme olanağının da arttığı görölmektedir.²⁷⁷

Ormanlar, özellikle tropik ormanlar, tıp için gerekli bitkisel ilaç hammaddesi kaynaklarıdır. Bugün toplumların kullandığı ilaçların yüzde 25'i tamamen tıbbi bitkilerden yapılmaktadır. Fakir ve gelişmekte olan ölkelerde nüfusun yaklaşık yüzde 75'i ilaç olarak tıbbi bitkileri kullanmaktadır. Örneğın Brezilya'da orman araştırmalarında ot, çiçek ve kabuk gibi odun dışı ürünlerden elde edilen tıbbi materyalin üretimine ve bunun halka dağıtımına büyük önem verilmekte, ormancılarla tıp doktoru, hemşire ve gönüllü kuruluşlar birlikte çalışmaktadır. Şifalı bitki araştırmaları devletten büyük destek görmektedir.²⁷⁸ Orman kaynakları, kendisinden kaynaklanan geleneksel ekolojik bilgilerin topluma sağladığı faydalar açısından da önemli işlevler üstlenmiştir ve bu bilgilerin kaynağı durumundadır. Orman kaynaklarına bağılı geleneksel ekolojik bilginin topluma sağladığı yararlar; ilgili bilgi birikiminin var olup olmaması, yaşamda kullanımı ve ticarileştirilip ticarileştirilememesine göre değişmektedir.

²⁷⁷ U. Geray (1998), a.g.e. s.43

²⁷⁸ M. Konukçu (2001), a.g.e. s. 30

2.2.3.5. Ormanların sağlık üzerine olumlu etkileri yönünden topluma sağladığı sosyo-kültürel yararlar.

Kent doğal alanlarının insanın psikolojik refahı üzerine etkisi konusunda gerçekleştirilen kapsamlı bir literatür araştırması bu konudaki araştırma kanıtlarını aşağıda verildiği üzere beş kategoride sınıflandırmıştır.²⁷⁹

Buna göre, kent doğal alanları insanlara psikolojik açıdan duygusal (stresi azaltıp mutluluğu artırarak), bilişsel (zihin yorgunluğunu azaltarak), gelişimsel (özellikle çocuklarda daha yüksek seviyede zihinsel aktiviteleri teşvik ederek) davranışsal (maceracı davranışları desteklemek suretiyle kişilerin kendine güvenini destekleyerek) ve sosyal (sosyal sınıflar arasındaki sınırları kaldırarak kişiler arası iletişimi ve kaynaşmayı destekleyerek) anlamda faydalar sağlamaktadır. Bu psikolojik durumlar ile fiziksel sağlık arasında da ilişkiler olabileceği ileri sürülmektedir.²⁸⁰

Ulrich, görsel peyzajın, final sınavından çıkmış stresli öğrencilerin duygusal durumları üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda doğa manzaraları seyreden öğrencilerin stresleri azalırken, yapılaşmış kent manzaraları seyreden öğrencilerin sınav çıkışındaki durumlarından daha stresli hale geldikleri gözlemlenmiştir.²⁸¹

²⁷⁹ C. R. E. Rohde, A. D. Kendle, (1994): **Human well being, natural landscapes and wildlife in urban areas**. English Nature Science Publications, No: 22, English Nature, Peterborough.. <http://www.sdu.edu.tr>

²⁸⁰ A. D Kendle, C. R. E. Rohde, (1995): **Relative importance of uncontrolled and ordered nature for people in urban areas**. In: J. De Waal (Ed), Ecological Aspect of Green Areas in Urban Environments, Proceedings of the 1995 IFPRA World Conference, Vereniging Voor Openbaar Groen, Brugge, 5.55-58 <http://www.sdu.edu.tr>

²⁸¹ R. S. Ulrich, (1979): **Visual landscapes and psychological well being**. Landscape Research, 4(1) pp. 17-23. <http://www.sdu.edu.tr>

Ulrich, bu konu üzerindeki üçüncü araştırmasında, doğal manzaraları seyreden bireylerin fizyolojik ve psiko-fizyolojik tepkilerini (kalp atış hızı, kan basıncı, adale gerilimi, beyin dalgaları) ölçmüş, doğal manzaraları seyretmenin denekler üzerindeki gerilimi düşürdüğünü ve stresli durumdan iyileşmeyi hızlandığını kanıtlamış, stres ölçen değerler arasında da doğanın iyileştirici etkileri olduğu konusunda tam bir tutarlılık olduğunu göstermiştir.²⁸²

Bu konu üzerine gerçekleştirilen başka bir çalışma ormanda kamp yapmanın kısa ve uzun vadede insan psikolojisi üzerine olumlu etkileri olduğunu göstermiş, kamptan dönen insanların yeşil çevre ve onun hissettirdiklerine karşı içlerinde sürekli bir istek kaldığını ortaya koymuştur.²⁸³

Doğanın insan psikolojisi ve dolayısıyla fiziksel sağlığı üzerindeki rolü, çalışma ortamında da araştırılmıştır. Araştırmada çalıştıkları yerden ormanlar, ağaçlar, çiçekler vb. gibi doğal objeleri seyretme imkanı bulabilen insanların bu tür alanları görme imkanı bulunmayan yerde çalışanlara göre daha az iş stresi yaşadıkları, işlerinden daha çok memnun oldukları ve baş ağrısı ve diğer rahatsızlıklardan daha az şikayetçi oldukları tespit edilmiştir.²⁸⁴

²⁸²R. S. Ulrich,, R. F. Simons,, B. D. Losito, E. Fiorito,, M. A. Miles,, M. Zelson, (1991) **Stress recovery during exposure to natural and urban environments**. Environmental Psychology, 11: ss.201-230 <http://www.sdu.edu.tr>

²⁸³ S. Kaplan,, J. F. Talbot (1983): **Psychological benefits of a wilderness experience**. In: I. Altman and J. F. Wohlwill (Eds), Behaviour and the Natural Environment, Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research, Volume:6, Plenum Press, New York, ss.163-203. <http://www.sdu.edu.tr>

²⁸⁴ S. Kaplan,, J. F. Talbot, R. Kaplan,, (1988): **Coping with daily hassles: The impact of nearby nature on the work environment. Project Report**. U.S. Dept. Agr. For. Serv., North Central For. Expt. Sta., Urban For. Unit Coop. Agreement 23-85-08. <http://www.sdu.edu.tr>

Zamanımızda hızla gelişen kentleşme süreci ve çalışma temposunun yarattığı gürültü rahatsızlığı, havasızlık, açık alanlarla temasın sınırlanması, insanlarda psikolojik rahatsızlığı arttırmaktadır. Buna, endüstrideki otomasyon, oturarak az hareketle çalışmakta eklenince, vücut hareketi bakımından sınırlı bir yaşama şekli ortaya çıkmaktadır. O nedenle, çalışma günleri dışında, kent dışına çıkmaya ve orada dinlenmeye büyük bir gereksinin duyulmaktadır. Kısa veya uzun vadeli dinlenme mekânı olarak ormanlar seçilmektedir. Bunun birçok nedeni bulunmaktadır. Ormanın yapısı ve görünümü estetik zevklerin giderilmesini sağlamaktadır. Gürültü rahatsızlığı bakımından huzurlu bir ortam niteliğindedir. Bol oksijeni ile insanlara ferahlık vermektedir.²⁸⁵ Ormanlar, yaşamın temel girdisi olan oksijeni en fazla üreten ekosistemlerdir. Ormanlar, birim alanda, kırsal alana göre ortalama 7 kat daha fazla oksijen, (O₂) üretmektedir. Yapılan araştırmalara göre, bitkiler fotosentez yoluyla atmosfere yaklaşık 140 milyar ton oksijen kazandırmakta, bunun da yüzde 66'sı ormanlar tarafından sağlanmaktadır. 100 yaşındaki bir kayın ağacı, güneşli bir günde saatte 1,7 kg, yılda 4,6 ton oksijen üretmekte (Kişinin oksijen ihtiyacı günde yaklaşık 4,5 kg.dır).²⁸⁶

Ormanlar toprak erozyonunu önlerken toprağın bünyesinde bulunan iyot maddesinin yok olmasını önleyerek insan sağlığını bir başka şekilde etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, toprak erozyonu ile topraktaki iyot maddesinin kaybedildiğini, bunun da yöredeki halkta guatr ve triod hastalıklarını artırdığını göstermektedir. Orman örtüsü bu konuda da tıbbın yardımcısıdır.²⁸⁷

²⁸⁵ N. Çepel (2008), **a.g.e.**

²⁸⁶ M. Konukçu (2001), **a.g.e.** s. 13

²⁸⁷ M. Konukçu(2001), **a.g.e.** s. 30

Ormanlar, kışın ılık, yazın serin iklimi ile insanların dinlenmesi ve gerginliklerinin giderilmesine yardımcı olmaktadır. Almanya da yapılan bir araştırmaya göre, bir yılda ormanlara yapılan ziyaret sayısı 1,2 milyar, müze ziyaret sayısı ise bunun kırkta biri kadardır. Bu sayısal değerler ve açıklanan özellikler nedeniyle, ormanların dinlenme ve insan sağlığı bakımından sağladığı yararlı işlevlerin önemli olduğu anlaşılmaktadır.²⁸⁸

Orman kaynaklarının topluma sağlık yönünden sağladığı faydaların düzeyi; ilgili kaynağın tedaviye dönük turizm arzı sağlaması (kaplıca vb), sağlık işlevine olan yöresel/bölgesel talebin düzeyi, işlevsel faydaların toplum kesimlerine yaygınlığı, yerleşim mekanlarının gelişmişlik düzeyleri ve duyuşsal, bilişsel, gelişimsel ve davranışsal olumsuzlukların, toplum yaşamındaki durumuna bağlı olarak değışiklik gösterebilmektedir.

2.2.3.6. Orman Kaynaklarının toplumsal istikrar ve kırdan göçü önleme bakımından topluma sağladığı sosyo-kültürel yararlar

Ormanlar, ormana doğrudan ve dolaylı olarak bağlı kesimlerin bölgesel ve kırsal istikrarının temel dayanağı olmuştur. Bundan böylede bu güç, bir araç olarak kullanılabilecektir. Diğer yandan orman kaynakları, ülkenin temel sıkıntısı olan göç olgusuna sınır koyan bir kaynaktır. Orman kaynaklarının tahrip edilmesinin ve bu kaynaklara bağımlı ekonomik etkinliklerin daraltılmasının, kırların ve kentlerin birlikte yıkımı anlamına geldiğı gerçeğı, Türkiye'nin 1950'den bu yana yaşamakta olduğı süreçte kendisini ortaya koymuştur. Bütün bu yarattığı işlendirme ve gelir etkileri ve bunların paralelinde oluşın göçleri sınırlandırma etkisi düşünöldüğünde görölmektedir ki, orman kaynaklarında ve yakın çevresinde gerçekleşen ekonomik

²⁸⁸ N. Çepel (2008), a.g.e.

etkinlikler, toplumun kararlılığını ve dayanıklılığını sağlayan bir faktör olarak çok önemli bir işlevi yerine getirmektedir.²⁸⁹

Nitekim 1950'li yıllarda başlayan ve kırsaldaki insanların kırsalda kalkındırılmaması sonucu meydana gelen büyük şehirlere göç olgusu, kent hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Çarpık kentleşme, alt yapı yetersizlikleri, kültürel bozulmalar ve ara kültürlerin oluşması, suç oranlarındaki artışlar bu olumsuzluklardan bazılarıdır. Bu olumsuzluklara bağlı olarak kent hayatındaki toplumsal istikrar bozulmuştur. Bu açıdan bakıldığında ormanlar, kırsaldaki insanların yerinde kalkındırılması için potansiyel bir kaynak durumundadır.

Orman kaynaklarının göç ve kırsal istikrar yönünde sağladığı faydanın düzeyi, yöresel veya bölgesel göç hareketlerinin durumu ve orman kaynaklarının göç olgusunda üstlendiği role bağlı olarak değişmektedir.

2.2.3.7. Orman içi meralardan otlatma yolu ile topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar

Orman içi ve kenarı köyler başta olmak üzere hemen tüm kırsal kesim orman kaynaklarından parasal veyahut reel anlamda faydalanmaktadır. Bu bağlamda, kırsal kesim, orman kaynaklarından elde edilen ve pazarı olmayan birçok çıktıyı hane halkı gereksinimlerinde veya ekonomik etkinliklerinde kullanmaktadır. Bu çıktıların bir bölümünü ise pazarlayarak gelir sağlamaktadır. Söz konusu faydalanmalarının düzeyinin saptanması ve denetim altına alınması güç olmakla birlikte, bu olgu yoğun bir biçimde sürmektedir. Bunun en somut ve yaygın örneği orman kaynaklarından ot ve yaprak faydalanmasıdır.²⁹⁰ Sayıca çok fazla büyüklükte olmayan ve çeşitli

²⁸⁹ U.Geray (1998), **a.g.e.** s. 27

²⁹⁰ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.23

şekillerde bulunan orman içi açıklık ve meralar da, (toplam 1,5 milyon hektar), sağladıkları ot değeri ile doğal hayatın gelişmesine ve yılın 7-8 ayını orman içi yaylak ve otlaklarda geçiren evcil hayvanların da gıda ihtiyaçlarının karşılanmasına büyük katkı verir.²⁹¹

Ormancılık sektörünün girdi-çıkı ilişkisi içerisinde bulunduğu başlıca sektör hayvancılık sektörüdür. Gayri Safi Milli Gelir hesaplama yöntemi gereği olarak, orman ekosistemlerinden öteki sektörlerle verilen çıktılar alım-satım konusu olmadıkları durumda dikkate alınmamakta ve çıktılarından faydalanan sektörlerin katma değerleri içerisinde görünmektedir. Dolayısıyla istatistiklerdeki ormancılığın katma değeri gerçeği yansıtmamaktadır. Bu durumun Türkiye için iki önemli örneği hayvancılık ve arıcılıktır. Gerçekten orman kaynaklarının olanak verdiği bölgelerdeki, yani özellikle Akdeniz, Ege, Marmara, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki büyükbaş ve küçükbaş hayvan olarak toplam 38.000.000 baş hayvan varlığı, büyük oranda orman kaynaklarından ot ve yaprak faydalanması sayesinde varlığını sürdürmektedir. Özellikle sayıları 13.000.000 ulaşan Türkiye keçi varlığı orman kaynaklarına bağımlıdır. Orman kaynaklarına bağımlılık açısından koyun varlığının bir bölümü de bu tabloya eklenmelidir. Bu durumun geçerli olduğu yörelerdeki geçimlik kesimin ve bunun içerisindeki reel hayvansal gelirin payı ve beslenme yönünden önemi dikkate alındığında, ot ve yaprak yararlanması milli gelir hesaplarında ister görünsün ister görünmesin, orman kaynaklarının önemi ve faydası kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Kaba bir tahmine göre ülkedeki yaklaşık 75.000.000 hayvan varlığının 15 milyonunun ormandan 8 ay faydalandığı

²⁹¹ M. Konukçu(2001), a.g.e. s.11

varsayımıyla ot ve yaprak çıktısının 18 milyon kuru ot ve yaprağa karşılık geldiği ortaya çıkmaktadır.²⁹²

Orman kaynaklarının bu yönde topluma sağladığı yararların düzeyi; yöresel/bölgesel olarak otlatma hayvancılığın varlığı, otlatma hayvancılığının ev ekonomisi veya ticari amaçlı yapılıp yapılmaması durumlarına göre değişiklik gösterebilmektedir.

2.3. Turizmde Kamu Yararı

2.3.1. Turizmde Çevresel- Ekolojik Eksende Kamu Yararı

Turizm sürdürülebilir turizm ilkeleri kapsamında planlanıp uygulandığında çevre ve doğal kaynakların korunmasında faydalı olabilmektedir. Korunması ve geliştirilmesi mümkün olmayan alanlar turizm etkinliklerinin başlaması ile koruma altına alınabilmekte, etkinliklerden elde edilen gelirlerin bir kısmı koruma ve geliştirme faaliyetlerine harcanabilmektedir.

Bu bağlamda turistler tarafından ziyaret edilen yerlerde, çevreye daha fazla dikkat edildiği gözlenmektedir. Bu nedenle birçok ülke, doğal çevrenin korunmasına yönelik önlemler almaktadırlar. Çünkü uluslararası turizm talebinin artırılabilmesi ve bu talebin sürekli kılınabilmesi, çevresel değerlerin varlıklarını sürdürmelerine bağlıdır.²⁹³

Turizmin bu doğrultuda sağlayacağı toplumsal faydalar, gerçekleştirilecek turizm etkinliklerinin doğal kaynaklara zarar vermeden yapılmasına ve koruma

²⁹² U. Geray (1998), **a.g.e.** s. 23

²⁹³ J. Troel, , C. Bruch, A. Cassar, and S. Schang, (2005): **Enhancing Participation And Governance In Water Resources Management: Conventional Approaches And Information Technology**, Libor JANSKY and Juha I. UITTO (Editors), New York: United Nations University Pres.

problemi olan doğal alanlarda, turizm etkinliği ile koruma sağlanabilmesi durumuna bağlı olarak değişmektedir.

2.3.2. Turizmde Ekonomik- Finanssal Eksende Kamu Yararı

Hiç kuşku yok ki, özellikle gelişmekte olan ülkelerin pek çoğu ciddi ödemeler dengesi açıkları ile karşı karşıyadır. Bu ülkelerin önemli bir bölümü de turizmi söz konusu açıklarını kapatmak için bir araç olarak görmektedir.²⁹⁴ Bu kapsamda turizmin geliştirilmesine yönelik politikalar izlemektedirler.

Turizm gelişmesinin doğrudan ekonomik etkilerinin yanında; çevresel, sosyo-kültürel, eğitimsel etkileri de mevcuttur. Bu etkiler olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilir. Genellikle kalitatif ölçekte değerlendirilen turizmin ekonomik etkilerini parasal ekonomik etkiler ve reel ekonomik etkiler şeklinde gruplandırmak mümkündür.²⁹⁵

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülke ekonomilerinin karşılaştığı ulusal ve uluslararası ekonomik sorunların çözümünde, darboğazların aşılmasında turizm oldukça büyük bir rol oynamıştır. Özellikle rekabet gücü zayıf, emek yoğun ürünler üretip satan, gelişmesi için döviz ihtiyacı olan gelişmekte olan ülkeler için turizm sektörü, bu ülkelerin ithalatlarını yapabilmeleri ve dış borçlarını ödeyebilmeleri açısından önemli döviz girdisi sağlayan bir sektördür.²⁹⁶

Turizm sektörü ülke ekonomisine yaptığı doğrudan katkılar yanında diğer sektörler üzerine etkileri ve bu sektörlerden aldığı girdiler nedeni ile dolaylı katkılarda yapmaktadır. Turizm, dünyada gerek turistik faaliyete katılanların turistik

²⁹⁴ Ç. Aruoba,, C. Alpar, (1992): **Türkiye Ekonomisi Sektörel Gelişmeler**, Özyurt Matbacılık, Ankara.s.113

²⁹⁵ H. Olalı ve A. Timur (1988) , **a.g.e.** s. 88

²⁹⁶ Ö. Usta, (2001) : **Genel Turizm**, İzmir, s.66

ihtiyaçlarını karşılamaya uygun turizm ürünü arz edenler, gerekse turizm sektörüne destek veren diğerk sektörler bakımından milyonlarca insanın ilgi alanıdır.²⁹⁷

Reel gelirlerin ve boş zamanların artmasıyla birlikte eğlence ve tatil talebindeki artış turizmden sağlanan yararlarında hızla artmasına neden olmuştur. Bu yüzden turizm sahip olduğu gerçek potansiyel ile büyümeye destek sağlayan önemli bir sektör olma özelliği taşımaktadır.²⁹⁸

Özellikle gelişmiş ülkelerde uygulanan ekonomi politikaları çerçevesinde, turizme daha fazla insanın katılımı sağlanmaktadır. Günümüzde parasal ve kitleci bir olay haline gelen turizmin ülke ekonomileri üzerinde yarattığı parasal ve reel karakterli etkiler, giderek önem kazanmaktadır.²⁹⁹

Ülkemiz açısından da durum benzerlik arz etmektedir. Özellikle son çeyrek yüzyılda ülkemizde turizm sektöründe yaşanan gelişmeler turizm sektörünü ülke ekonomisinde önemli bir yere taşımıştır.

²⁹⁷ M. Sarkım (2007), **a.g.e.** s.28

²⁹⁸ M. C. Hall, and A.A. Lew, (1988): **Sustainable Tourism: A Geographical Perspective**, longman, New York

²⁹⁹ H. Olalı ve A. Timur (1988), **a.g.e.**

Tablo 2: Türkiye Turizm Gelirleri ve GSMH içindeki Payı

Yıllar	Gayri Safi Milli Hâsıla		Gelir Milyon(\$)	Turizm Gelirinin GSMH İçindeki Payı(%)
	Milyon TL	Milyon (\$)		
2000	125.596,0	200 002,0	7.636,0	3,8
2001	176.483,0	145 693,0	10 067,5	6,9
2002	273.463,0	180 892,0	11 900,9	6,6
2003	356.680,0	239 235,0	13 203,1	5,5
2004	430.511,0	300 578,0	15 887,7	5,3
2005	486.401,0	360 876,0	18 153,5	5,0
2006	575.783,0	399 673,0	16 850,8	4,2

Kaynak: KTB+TUİK+Merkez Bankası verilerinden oluşturulmuştur.

Tablo 2’den de görülebileceği gibi turizm gelirlerinin GSMH içindeki payı ortalama % 5 düzeylerine çıkmıştır. Tablo 3’de ise ülkeye gelen turist sayısı bakımından 2001-2007 sürecinde % 100’ün üzerinde bir artış sağlandığı dikkat çekicidir. Bu eğilimler turizmden ekonomik beklentilerin daha önemli bir hale geleceğini göstermektedir. Turizmin gelişme yönünde yakaladığı bu ivme ülke insanına sağladığı faydaları artırmakta ve çeşitlendirmektedir.

Tablo 3: Türkiye de Turizm Gelirleri-Ziyaretçi sayısı- Ortalama Kişi Başı Harcama İlişkisi

Yıllar	Turizm Geliri(1000\$)	Ziyaretçi Sayısı	Ortalama Harcama(\$)
2001	10 067 155	13 450 121	748
2002	11 900 925	15 214 516	782
2003	13 203 144	16 302 050	810
2004	15 887 699	20 262 640	784
2005	18 153 504	24 124 501	752
2006	16 850 947	23 148 669	728
2007	18 487 008	27 214 988	679

Kaynak : www.kulturturizm.gov.tr, 2008

2.3.2.1 Turizme girdi sağlayan sektörleri geliştirme yönünden topluma sağlanan yararlar.

Bir ülkeye gelen yabancı turistlerin ve iç turizme katılan ülke vatandaşlarının yaptıkları turistik tüketim harcamaları, turizm sektöründeki üretim faktörlerinin gelirlerini oluşturur. Ayrıca sürekli artan turizm talebini karşılamak amacıyla yapılan turistik yatırımlar da hem turizm sektöründeki hem de turizm sektörüyle bağlantısı olan diğer sektörlerdeki üretim faktörlerinin gelirlerini arttırır. Bir ülke ya da yörede turistlerin yapmış oldukları harcamalar doğrudan ve dolaylı gelir etkisi yaratır.³⁰⁰

Ülkeye gelen yabancı turistlerin ve iç turizme katılan ülke vatandaşlarının yaptıkları turistik tüketim harcamaları doğrudan gelir etkisi yaratırken turizm sektörüyle bağı olan ve bu harcamaları gelir olarak elde eden birimlerin yaptıkları harcamalar ise dolaylı gelir etkisi yaratmaktadır. Bu harcamalar, ekonomi içinde

³⁰⁰ R. W. McIntosh, ve C. Goeldner , (1990): **Tourism: Principles, Practices, Philosophies**, sixth Edit, John Willey-sons, Inc., New York, s.7

devrederek gelir-harcama akımları şeklinde yeni gelirlerin yaratılmasına neden olur. Bu mekanizmanın işlemesi ile ortaya çıkan nihai turizm geliri, iç ve dış turistlerin yapmış oldukları turistik harcamalardan oldukça fazladır.³⁰¹

Turizm sektörü, birçok sektörle yakın ilişki içinde olduğundan turizmden elde edilen gelirler, diğer birçok mal ve hizmetin ihracatından elde edilen gelirden daha fazladır. Turizm, özelliği nedeni ile tarım, enerji, mobilya, konaklama, ulaştırma, yiyecek-içecek, sağlık ve benzeri sektörlerle yakın ilişki içinde olduğundan bu sektörlerde çalışanlar da gelir sağlamaktadır. Yine bu sektörlerde çalışanların turizmden elde ettikleri gelirleri başka yerlerde harcaması da ekonomide başka gelirlerin yaratılmasına neden olacak ve ilk elde edilen gelirden kat kat fazla gelir yaratılmış olacaktır. Turizm sektörünün yarattığı geliri ölçebilmek için turizmle ilgili faaliyet alanlarında toplam üretimin ve turizme aktarılan payın bilinmesi gerekmektedir. Böylece sektörlerden bir kısmı, turizm sektörüne aktarılan mal ve hizmetleri ürettiğine ve turizme yönelik çalışan bu sektörlerde, başka sektörlerden girdiler satın aldıklarına göre ortaya gelir yaratılması süreci çıkacaktır.³⁰²

Özellikle günümüzde değişen turistik talep yapısı sonucu turist ihtiyaçları çok çeşitlenmiştir. Bu tür çok çeşitli ihtiyaçların tamamının turizm sektöründen sağlanması mümkün değildir. Bunun yanında konaklama, yeme-içme, eğlence, spor, sağlık, dinlenme, ulaştırma gibi faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için turizm sektörünün ilgili sektörler ile sıkı ilişkileri olmaktadır. Bir turistik yörede turizmin gelişmesiyle birlikte artan nüfus sonucu yeme – içme, barınma, eğlence gibi lüks ve zorunlu ihtiyaçlar yanında turistin zevk ve tercihlerine uygun mal ve hizmet talebi de

³⁰¹ H. Olalı ve A. Timur (1988) **a.g.e.** ss. 106-107

³⁰² Ö. Usta, **a.g.e.** s.77

artar. Bu artan talep sonucu yöre nüfusuna göre olan mevcut, konutlar, besin maddeleri, eğlence yerleri gibi ihtiyaçların karşılanması için inşaat, gıda, eğlence, mobilya, ulaştırma sektörleri gibi sektörlerden yararlanılır.

Turizm sektörünün tarım sektörü ve konaklama ve eğlence yerlerinin yapımını sağlayan inşaat sektörü ile ilişkisi önemlidir. Turist sayısının artması ile ülke ya da bölge genelinde nüfusun artmasına ve tüketim maddeleri ihtiyacının artmasına neden olacaktır. Bu da ülkede hem tarım sektörünün, hem de gıda sektörünün gelişmesine olumlu katkı sağlayacaktır. Bunun yanında turizm için kalifiye personel gerekmesi ve bunların eğitimi nedeniyle bölge ya da yörede eğitim kurumlarının da gelişmesine neden olacaktır.³⁰³

Turizmin kendisine girdi sağlayan sektörleri geliştirmesi yönünden topluma sağladığı faydaların düzeyi; planlanacak yeni etkinliklerin bulunacağı yöre/bölgelerdeki turizme girdi sağlayabilecek sektörlerin gelişmişlik durumu, turizme girdi sağlayacak sektörlerin geliştirilmesi potansiyeli (tarımsal üretim, ulaştırma vb.) gibi faktörlere bağlıdır.

2.3.2.2. Turizmin kırsal kalkınmada bir araç olması bakımından topluma sağlanan yararlar

Kırsal kalkınma, “kırsalda yaşayan insanların insanca yaşam koşullarına erişim olanaklarının artması, kalkınma temelinde değişim taleplerinin desteklenmesi, bireylerin kendi öz güçlerini keşfetmesi ve ona dayanması, toplum dinamiklerinin harekete geçirilmesi, gelirlerinin artması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, eğitim ve sağlık hizmetlerine ulaşım oranının yükselmesi, kadın ve çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesi, örgütsel davranışların özendirilmesi, kırsal ve tarımsal

³⁰³ M.Z. Bayer, (1992): **Turizme Giriş**, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, İstanbul, s.39.

sanayinin kırsaldaki insanların daha fazla yararlanabilecekleri biçimde geliştirilmesi, doğal kaynakların korunarak kullanılması ve zenginliklerin kırsaldaki bireylerin de hayatına yansıma süreci” olarak tanımlanmaktadır.³⁰⁴

Bu süreçte turizm, kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi kapsamında çok boyutlu etkiye sahip bir sektördür. Turizm potansiyeli yüksek bölgelerde, bu potansiyelin harekete geçirilmesi, bireysel ve toplumsal dinamikleri harekete geçirerek yaşamın bütün boyutlarına etki etmektedir.

Nitekim ulusal kırsal kalkınma stratejisinde de ülkemiz açısından turizmin kırsal kalkınma için iyi bir araç olduğu ve kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi tedbirleri içersinde yer aldığı görülmektedir.³⁰⁵

Turizmin kırsal kalkınma yönünden sağlayacağı faydanı düzeyi, etkinliklerin planlanacağı yöre/bölgenin kalkınmışlık düzeyine bağlı olarak değişmektedir.

2.3.2.3. Turizmin ödemeler dengesine olan etkisi bakımından topluma sağlanan yararlar

Turizmin parasal etkileri, yarattığı ekonomik sonuçlar açısından önemlidir. Turistik hareketlerin döviz arzını arttırarak ödemeler bilânçosu açıklarını azaltması, ulusal paraya değer kazandırması, turizm gelirlerinin tekrar dağılımı yoluyla ekonominin canlanması, turistik talep artışlarına bağlı olarak yatırımların hızlanması, milli gelir üzerindeki katma değer etkisi, vergi gelirlerini arttırıcı rolü ve iç fiyatlar üzerindeki etkileri parasal etkiler olarak sayılabilir.³⁰⁶

³⁰⁴ <http://www.agri.ankara.edu.tr/genel/ders/Ekonomi>, 2008

³⁰⁵ Bknz. 04.02.2006 tarih ve **26070 sayılı Resmi Gazete**, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

³⁰⁶ H. Olalı ve A. Timur, **a.g.e.** s. 88

Uluslararası turizmin neden olduğu döviz hareketleri, turist gönderen ülkelerin döviz talebini, turist kabul eden ülkenin ise döviz arzını arttırıcı bir rol oynadığı için ülkelerin dış ödemeler bilançosunu etkilemektedir. Turist gönderen ülkelerde bir döviz çıkışı, yani gider söz konusu olurken, turist kabul eden ülke için bir döviz girişı, yani gelir meydana gelmektedir. Dolayısı ile turizm ülkelerin ödemeler bilançosunu olumlu veya olumsuz şekilde etkileyen bir faaliyettir. Turizmin hızla geliştiğı 20. yüzyılda, uluslararası turizmin döviz yaratıcı etkisi uzun süre en önemli fonksiyonu olarak düşünülmüştür. Döviz geliri elde etmek, çok sayıda gelişen ülke için oldukça zor olduğundan bu ülkeler, ithalatları için gerekli olan döviz turizmden sağlayabilmek için yoğun çaba harcamışlardır. Bu yüzden, gelişen ülkeler için turizmden elde edilen dövizler gelişmiş ülkelere göre nispi olarak daha önemlidir.³⁰⁷

Turizmin döviz arzını arttırıcı etkisi, görünmeyen ihracat ve ithalat, ek ithalat ve ihracatla ilgilidir. Ancak, turizmin bir ihracat şekli olarak döviz arzını arttırması, diğeri bir ifade ile sektörün net gelir payının büyüklüğü bazı şartlara bağlıdır.³⁰⁸

- Kazanılan dövizler için yapılan döviz giderleri ile döviz gelirleri oranının 1'den küçük olması gerekir. Turistlere arz edilen turistik ürün ve hizmetleri oluşturan girdilerin bir kısmı ithal edilmiş olabilir. İthal edilen bu girdiler için ödenen döviz miktarının, bu ürünün satışı sonucu elde edilen gelirden küçük olması gerekir.

- Kazanılan bir birimlik dövizin milli para olarak fiyatının 1'den büyük olması gerekir. Yani net turizm döviz kazançlarının bu kazancı elde etmek

³⁰⁷ N. Vanhove, a.g.e., s. 177

³⁰⁸ H. Olalı ve A. Timur, a.g.e. s. 89

için yapılan ve milli para ile belirtilen toplam giderlerden fazla olması gerekir.

- Turizm sektörünün döviz kazancı payının bu ülkede turizm sektörü olmaması halinde getireceği dövizden daha fazla olması gerekir. Bunun için de bir bölgesel ürünün turistlere satılması sonucu elde edilen dövizin, bu ürünün ihracından elde edilecek dövizden fazla olmalıdır.

- Ayrıca turizm sektöründe elde edilen net döviz gelirleri, diğer sektörlerde kazanılan döviz gelirlerinden daha fazla olmalıdır. Aksi durumlarda, turizmden elde edilen döviz gelirleri, ülkenin net döviz gelirlerine bir katkı sağlamayacaktır.

Görünmeyen ihracat yanında turistik hareketler sonucu döviz girişi, ek ihracat nedeniyle de sağlanır. Turizm faaliyetlerine katılan turistler, sahip oldukları seyahat bütçesi doğrultusunda harcamalar yaparlar. Bu harcamaların bir kısmı yeme-içme, ulaşım, eğlence, konaklama ve benzeri gibi turistik faaliyetlere giderken bir kısmı da kendi ülkelerine götürmek için hediye eşya, hatıra eşya gibi birtakım alışverişlere yapılır. Bu tür hediyelik eşya, hatıra eşya benzeri yapılan alışverişler sonucu elde edilen dövizler ek ihracatın kaynağını oluşturur. Ek ihracat, turizm hareketine katılanların sosyo-kültürel, psikolojik ve ekonomik durumlarına bağlıdır. İnsanlar, tatilde daha kolay para harcayabildikleri için gösteriş için ya da kendi ülkelerindeki yakınlarına hediye götürebilmek için alışveriş yaparak döviz bırakırlar. Bunun yanında, özellikle gelişmekte olan ülke vatandaşları için turizme katılma, tatil yapma amacından çok alışveriş amacına dayanmaktadır. Ek ihracatla ilgili rakamlar ihracat istatistiklerinde yer almadığı gibi turistlerin ek ihracat kapsamına giren alışverişlerinde harcadıkları dövizler de her zaman resmi mercilere ulaşmamaktadır.

Görünmeyen ithalat ise, dış pasif turizme katılan ülke vatandaşlarının gittikleri ülkelerde belli şartlar altında turistik mal ve hizmetlere ödedikleri bedeller olup mal ithalinde olduğu gibi ülkeden döviz çıkışını ifade emektedir. Bu durum, turist gönderen ülke için bir görünmeyen ithalat şeklidir ve ülkeden döviz çıkışı anlamına gelir.³⁰⁹

Turizmin görünmeyen ithalat şeklinde turist gönderen ülkede döviz talebi yaratması, ülke vatandaşlarının uluslararası turizme katılma eğilimlerine bağlıdır. Bir ülkede kişi başına düşen milli gelir miktarının yüksekliği, sosyal şartlar ve çalışma şartlarındaki durumun iyi olması gibi nedenler, özellikle gelişmiş ülke vatandaşlarının dış pasif turizme katılmalarını teşvik etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise yüksek enflasyon nedeniyle iç turizmin oldukça pahalı olması ülke vatandaşlarını, hem daha düşük maliyetli olması gibi ekonomik etkenler, hem de başka bir ülke görme isteği gibi psikolojik etkenler nedeniyle dış turizme yönlendirmektedir. Ülke vatandaşlarının pasif dış turizm eğilimlerinin artması sonucu döviz talepleri de artacaktır. Böylece, turizmin ödemeler bilânçosu üzerindeki olumlu etkisi azalacaktır.³¹⁰

Ülkeden döviz çıkışı anlamına gelen ek ithalat ile ilgili kalemlerin bazıları şöyle sıralanabilir.³¹¹

- Turistik alt ve üstyapı için ithal edilen her türlü inşaat ve donanım malzemesi,
- İthal edilen hammadde ve ara mallar,
- Turistlerin doğrudan tüketimi için ithal edilen nihai mallar,

³⁰⁹ H. Olalı ve A. Timur, **a.g.e.** s.99

³¹⁰ H. Olalı ve A. Timur, **a.g.e.**

³¹¹ H. Olalı ve A. Timur, **a.g.e.** s. 101

- Ülkede yatırım yapan yabancı sermayenin kâr transferleri,
- Turizm sektöründe çalışan yabancıların ücretleri,
- Reklâm ve tanıtım için yurtdışına yapılan ödemeler.

Turizm gelirleri, bir ülkenin ödemeler bilânçosunda, cari işlemler içinde“görünmeyen kalemler” başlığı altında yer alır. Turizmin bir ülkenin ödemeler bilânçosundaki önemi, ülkenin turizm gelir gider farkının cari işlemler içindeki payına bağlıdır. Turizm gelirlerinin cari işlemler içindeki payı ne kadar çok ise, turizm ülke için o kadar önemlidir.³¹²

Turizm döviz yaratıcı etkisi yanında turizm endüstrisi için gerekli olan kaynakları koruması nedeniyle gelişmekte olan ülkeler için oldukça önemli yeni bir endüstridir. Gelişmekte olan ülkelerin ihraç ettiği ürünler, genellikle talep elastikiyeti oldukça yüksek, dünya piyasalarıyla rekabet gücü düşük, tarım ya da tarıma dayalı sanayi ürünleridir. Bu yüzden, bu ülkeler ürünlerini ihraç edebilmek için dünya piyasasındaki fiyatların altında bir fiyattan piyasaya arz ederler. Böylece elde ettikleri döviz geliri daha düşük olmaktadır. Ayrıca bu ürünlerin bozulması, iade edilmesi gibi riskli durumlar vardır. Oysa turizmde böyle bir şey söz konusu değildir.³¹³

Sonuç olarak turizmde, orman kaynakları üzerinde planlanacak etkinliklerin ödemeler dengesi yönünden sağlayacağı faydalar, etkinliğin yatırımı aşamasından, işletilmesi sürecindeki sağlayacağı net döviz geliri ve giderleri ile ilgilidir.

2.3.2.4. Turizmin gelir artışı ve yaşam kalitesini arttırması yönünden topluma sağladığı yararlar.

³¹² A. Timur, (2005): **Turistik Ürün Politikası**, Doktora Ders Notları

³¹³ W.C. Gartner (1996) : **Tourism Development: Principles, processes and Policies**, New York: John Wiley&sons, s.65

Bir ülkedeki bireylerin elde ettikleri gelirleri harcamaları, diğer bireylerin gelirini oluşturmakta ve gelirler harcamaya çevrilerek toplum içinde devamlı bir gelir harcama akımı meydana gelmektedir. Bu gelir akımı içinde her yeni harcama diğer gruplar için bir gelir yaratacaktır ve bu gelirin yeniden dağılımı olarak nitelendirilebilir. Örneğin turistik otel veya yiyecek içecek işletmeleri, yiyecek içecek ihtiyaçlarını gıda sektöründen (toptancı ya da imalatçı) temin edecek ve bu sektöre bir gelir transferi yapmış olacaktır. Gıda sektörü de otel ve lokantalara sattığı bu gıda maddelerini tarım işletmelerinden ya da çiftçilerden satın aldıkları için yaratılan gelir, tarım kesimine kadar ulaşmaktadır. Bu yüzden uluslararası turizm harcamaları, turist kabul eden ülkenin turizm sektörü ve sektörle ilişkisi olan diğer sektörlerde yeni gelir halkaları meydana getirir. Uluslararası turizme katılan turistlerin yaptıkları harcamaların etkileri ilk önce doğrudan ekonomik etkiler olarak ortaya çıkar. Bu aşamada turistlerin yaptıkları harcamalar, genellikle konaklama tesisleri, ulaştırma işletmeleri ve alışveriş işletmeleri de doğrudan gelir etkisi yaratır. Örneğin büyük bir festival ya da fuar için bir bölgeye gelen turistlerin konaklama, yiyecek-içecek, ulaştırma için yaptıkları harcamalar doğrudan gelir etkisi yaratırken, bu fuar ya da festivale katılan turistlerin katılacağı konaklama işletmesinin, yapacağı sigorta ve güvenlik harcamaları, yiyecek-içecek için yapacağı harcamalar ile diğer hizmetlerin yapılabilmesi için çalıştıracağı personele yapacağı harcamalar da dolaylı gelir etkisi yaratacak ve yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyecektir.³¹⁴

Bu şekilde turizmden elde edilen gelirlerin ülkenin marjinal tüketim ve marjinal tasarruf eğilimlerine göre bireylerce harcanması, turizmden elde edilen gelirin giderek büyümesine neden olacaktır. Bir ülkedeki turizm harcamaları, tüketici

³¹⁴ W.C. Gartner (1996) a.g.e. s.79

ve üretici kademelerinde her el değıştirmişte hacminden marjinal tasarruf eğilimi kadar kaybederek gelişir ve toplam olarak ilk değeriinden çarpan katsayısı kadar fazla gelir yaratmış olur. Bu yüzden gelirlerin oluşmasında marjinal tüketim eğiliminin ve bu gelirleri elde ederken meydana gelen sızıntıların önemi büyüktür. Turistlerin marjinal tüketim eğilimi yüksekse, elde edilecek yan gelirler fazla olacaktır. Bunun yanında sızıntılar (ithal malı kullanımı) ne kadar büyük ise, yan gelirler de o kadar düşük olacaktır.³¹⁵

Turizmin gelişmesi sonucu oluşan gelir artışı, tarımda ürün kalitesinin ve standardizasyonun artmasına neden olurken, artan ürün talebi ile birlikte tarımsal ürünlerin fiyatı da artacak ve tarım sektörünün de gelirlerinin artmasını sağlayacaktır. Konaklama, yeme-içme, eğlence yerleri, alışveriş merkezleri ve turist ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik benzeri yerlerden oluşan turistik alt ve üst yapı olanaklarının inşası sanayi sektörü aracılığı ile yapılmaktadır. Turizmin gelişmeye başladığı yörelerde alt ve üst yapı yatırımlarının artması ile birlikte turizmden sanayi sektörüne bir gelir transferi olacaktır.³¹⁶

Turizmin gelir yaratıcı etkilerinden biri de turistik yatırımlardır. Bir ülkede herhangi bir sektörde yapılan yatırımların gelir yaratıcı etkisi olduğu gibi turistik yatırımların da gelir yaratıcı etkisi vardır. Turistik yatırım yapılırken bu yatırımda kullanılan malzemeler için yapılan ödemeler yanında istihdam edilen işçilere ödenen ücretler de gelir yaratıcı etkiye sahiptir. İnşaat malzemeleri için yapılan harcamalar, bu malzemeleri satanların gelirlerini oluştururken işçilere ödenen ücretler de işçilerin gelirini oluşturacak ve bu gelirlerin tekrar harcanması, yeni gelirleri oluşturacaktır.

³¹⁵ H. Olalı ve A. Timur, **a.g.e.** s.110

³¹⁶ M.Z. Bayer, **a.g.e.** s.41

Görüldüğü gibi, turizmden elde edilen gelirler, ekonomide bir gelir harcama döngüsü içinde kendinden kat kat daha fazla bir gelir yaratmaktadır.

Turizm, bir ülkenin vergi gelirlerinin de artmasını sağlar. Bir ülkeye gelen turistler, o ülkede yaptıkları harcamalar ve yararlandıkları bazı kamu hizmetleri nedeniyle o ülke vatandaşları gibi vergi öderler. Bu vergiler bir mal ya da hizmeti satın almaları sırasında doğrudan yaptıkları harcamalar nedeniyle olabileceği gibi, havaalanı vergisi, giriş ücreti ya da gümrük vergisi şeklinde olabilir³¹⁷

Sonuç olarak bir turizm etkinliğinin yaratacağı gelir etkisinin azlığı yada çokluğu veya sağlayacağı toplumsal yarar, ilgili etkinliğin turizm faaliyetlerinde kullanacağı mal ve hizmetlerin ilgili yöreden/bölgeden teminine ve turizm işletmeciliği yönünden uyguladığı konsepte (her şey dahil, tam pansiyon vb.) bağlı olmaktadır.

2.3.2.5. Turizmin Çevrenin korunmasına finansal kaynak yaratması yönünden topluma sağladığı yararlar

Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) dünyadaki park programlarının ve doğal alanların birçoğunun finansal kaynak yetersizliğinden korumaya minimum düzeyde fon ayırabildiğini vurguluyor. Böyle olunca da turizm bu merkezlerde zararlı etkide bulunabiliyor.³¹⁸ Bu bağlamda turizm tesislerinin çevre koruma konusunda yaratacağı finansal kaynak, sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi ve sürdürülebilir turizm için bir araç görevi üstleniyor.

Dünyada uygulanan bazı sürdürülebilir turizm sertifika programlarında çevre koruma için yaratılan finansal kaynak ve bütçe unsuru, sürdürülebilirlik kriterleri

³¹⁷ R.W. McIntosh and C. Goeldner, **a.g.e.** s. 279

³¹⁸ C. Yücel, (2002): **Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm**.Tursab.
<http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/akrobat/CESIT/02niEko.pdf>.

içersinde yer almaktadır (Europark örneği).³¹⁹ Bu nedenle, orman kaynakları gibi doğal alanlarda faaliyet gösterecek olan turizm tesislerinin, faaliyet gösterdiği alan, yöre ve bölgelerde çevre korumaya dönük finansal kaynak yaratmak için uygulayacağı politikalar ve yaratacağı kaynak, sürdürülebilir turizm ve orman kaynakları yönetimi için büyük önem arz etmektedir.

2.3.3. Turizmde Sosyo- Kültürel Eksende Kamu Yararı

Sosyal ve kültürel yapıda meydana gelen öyle değişimler vardır ki zaman içerisinde öz benlik ve öz kültür yapısında önemli farklılaşmalara sebep olur. Turistler gittikleri bölgelerdeki yerli halkın kültürünü, düşünüş ve davranışlarını, giyimlerini, hayat tarzlarını, kişisel ilişkilerini ve tüketim davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu olgu özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan, ekonomik açıdan düşük hayat standartlarına sahip ülkelerde daha belirgin olarak görülebilmektedir.³²⁰

2000’li yıllarda turizm faaliyetlerinin gelişmesine paralel olarak ortaya çıkan sosyal, kültürel ve çevresel sorunlar beraberinde birçok tartışmayı da getirmiştir. Bugün artık kabul edilen görüş, turizmin geliştirilmesi bölge veya ülkeye her zaman faydalı olamayacağıdır. Geliştirilen turizm çeşidine göre turizm aktiviteleri ülkede var olan problemleri artıracak gibi yeni problemleri de beraberinde getireceği söylenebilir. Yirmi yıl öncesine kadar, birçok kişi kitle turizminin çok faydalı olduğu inancındaydı ama artık bu düşüncede olan kişilerin sayısı gittikçe azalmaktadır.³²¹

³¹⁹ H. Vurdu ve ark, **a.g.e.** s.163

³²⁰ K. Ünlüönen, ve A. Tayfun, (2003): **Turistlerin Yerli Halkın Tüketim Davranışlarına Etkileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma**, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 10, ss: 133-150.

³²¹ Y. Öztürk, (1999): **Turizmin Gelişmesi ile Ortaya Çıkan Çevresel Sorunların Çözümünde izlenmesi Gereken Politikalar**, Üçüncü Sektör Kooperatifçilik, Sayı: 126 ss:42-48

Bu nedenle turizm planlaması yapılırken sosyo-kültürel boyut planlama kriterleri arasında olmalı, sosyal ve kültürel değerlerin korunması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

2.3.3.1. Turizmin istihdam yönünden topluma sağladığı sosyo-kültürel yararlar

Turizm gelir yaratma etkisi yanında istihdam yaratma etkisine de sahiptir. Konaklama, yiyecek-içecek ve seyahat ticareti alanında milyonlarca insanı doğrudan ve dolaylı olarak istihdam eden turizm sektöründe, Dünya’da çalışan her 16 insandan biri çalışmaktadır.³²²

Turizmin istihdam etkisi doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Turizm sektöründe çalışanların tümü doğrudan istihdamı oluştururken, turizm sektörünün mal ve hizmet arz edebilmek için diğer sektörlerden ara malı ve hizmet satın alması nedeniyle bu sektörlerde çalışanların oluşturduğu istihdam şekli ise dolaylı istihdamdır. Gerek turizm sektöründe çalışanların oluşturduğu doğrudan istihdam, gerek turizm ile ilgili diğer sektörlerde çalışanların oluşturduğu dolaylı istihdam olsun, turizm sektörü çok sayıda kişinin istihdam edilmesine olanak sağlamaktadır. Turizm sektörü bir bölge ya da yörede turizm ile ilgili yeni mesleklerin ve iş olanaklarının yaratılmasını sağlar.³²³ Yaratılan bu yeni iş alanlarında faaliyet gösteren işletmeler tarafından çok sayıda kişi istihdam edilmekte ve bu işletmeler hem turistlere hem de yerleşik halka mal ve hizmet arz etmektedirler.³²⁴

³²² Usta, a.g.e. s. 66

³²³ R.C. Mill, and A. Morrison, (1992): **The Tourism System: An Introductory Text**, 2. Ed. Prentice Hall, New Jersey, s. 294.

³²⁴ N. Vanhove , a.g.e..s.200

Bir başka kaynakta ise ülke ekonomisinde ve turizm sektöründe, turizm sayesinde artan üç tip istihdam olduğunu belirtilmektedir.³²⁵

- Otel, motel, restoran gibi turizm sektöründe yer alan tesislerdeki turizm harcamaları nedeni ile, bu tesislerde yaratılan doğrudan istihdam.

- Turizm sektörünün arz bölümünde yer alıp, turistik harcamalar sonucu oluşmayan, fakat turizmle ilgili, sektöre girdi veren diğer sektörlerde oluşan dolaylı istihdam,

- Bölge halkının turizmden kazandığı gelirin yeniden harcanması sayesinde ve bir bakıma turizm çarpanının etkileri sonucu ortaya çıkan ek istihdam ya da uyarılmış istihdamdır.

Bu sınıflandırmaya göre, turizm harcamasının ilk aşamasında elde edilen gelirler, turistik işletmelerde doğrudan istihdam yaratmakta, turizm sektörü ile ilişkili diğer sektörlerde ise dolaylı istihdam yaratmaktadır. Ek istihdam ya da uyarılmış istihdam, bir bölge ya da yörede turizmin gelişmesi nedeniyle gelirleri artan ve yaşam düzeyleri yükselen halkın turizmden elde ettikleri gelirlerini, bölge ekonomisinde ya da ülke ekonomisinde harcamaları sonucu, ekonomini diğer sektörlerinde istihdam hacminin artmasına yol açmasıdır.³²⁶

Turizmin ekonomik ve sosyal etkileri yalnızca gelir yaratma ve istihdam etkisi değil; aynı zamanda genel ekonomik gelişmeye, bölgesel ekonomik gelişmeye, bölgesel sosyal hayata ve diğer sektörler üzerine de etkileri vardır.³²⁷

³²⁵ O. İçöz, (2005) : **Turizm Ekonomisi**, Turhan kitapevi 3. Baskı s.273

³²⁶ O. İçöz, **a.g.e.** s.273

³²⁷ R Sharpley, and D.J. Telfer, (2002) **Tourism and Development**, Chabnnel View Publications, California, s. 90.

Turizmin sektörler üzerine olumlu etkilerinin yanında bazı olumsuz etkileri de vardır. Özellikle turizmin yeni geliştiği yörelerde bazı sanayi dallarında yetişmiş kalifiye personelin yüksek ücretlerle turizm sektörüne transferi, bunun yanında yine tarım ve hizmetler sektöründe çalışan kalifiye personelin turizm sektörüne transferi sonucu bazı olumsuzluklar yaşanabilmektedir.

Turizm özelliği gereği makineleşme ve otomasyona sınırlı ölçüde imkan veren, daha çok hizmet üreten ve emek yoğun üretim tekniklerinin kullanıldığı bir sektördür. Bu özelliği nedeniyle de gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin istihdam politikalarında önem verdiği sektörlerin başında gelmektedir. Turizmin istihdam etkisi, turizmin gelişmesine ve turizm talebinin yoğunluğuna bağlı olarak artar. Turizm gelişmesine paralel olarak turistik tesis yatırımlarının artması, işgücü talebini arttırdığı gibi, turizmin mevsimlik özelliğinin bir sonucu olarak talebin yoğunlaştığı dönemlerde turistik işletmelerin de işgücü talebi artar.³²⁸

Turizmin mevsimlik özelliği nedeniyle turizm mevsiminde sektörde iş bulan birçok kişi turizm mevsimi dışında işsiz kalmaktadır. Bu nedenle ekonomisinde turizm sektörünün önemli payı olan ülkeler turizm mevsiminin uzatılması için farklı stratejiler uygulamaktadırlar.³²⁹

Turizmin istihdam yönünden topluma sağladığı yararları; turizm etkinliğinin planlanacağı yöre/bölgede yaratacağı doğrudan, dolaylı ve uyarılmış istihdam miktarları belirlemektedir.

³²⁸ H. Olalı ve A. Timur, **a.g.e.** ss.146-147

³²⁹ H. Olalı ve A. Timur, **a.g.e.**

2.3.3.2. Dinlenme, yenilenme ile sağlık ve psikolojik yönden topluma sağladığı sosyo-kültürel yararlar.

İnsanlar çok eski çağlardan beri, suların şıfa verici etkilerinden yararlanmak için spa denilen kaplıca, ılıca, içme ve maden suyu gibi termal kaynakların olduğu yerlere giderek buralardaki şıfalı sularla belirli bir süre tedavi olmaya çalışmışlardır. Daha sonraları deniz suyunun yararları anlaşılınca, bu sefer de sahillere akın başlamıştır. Bunların yanı sıra, ormanlar ve yaylaların temiz ve serinletici havasından yararlanmak suretiyle sağlık bulmada insanların eskiden beri uygulaya geldikleri geleneksel bir tedavi ve dinlenme biçimi olmuştur.³³⁰

Turizm insanların dinlenme ihtiyaından doğan bir sektördür. İçinde yaşadığımız yüzyıl, insanların dinlenmesini gerekli kılmaktadır. Kalabalık, gürültü ve evre kirliliği ortamında, stresle çalışmak ve hayatını bu şekilde sürdürmek zorunda olanlar için dinlenme ve yenilenme ihtiyaı olmazsa olmazlar arasındadır. Nitekim Aristo'nun "dinlenmek için çalışıyoruz." sözüyle turizmin tohumları sanki o çağlardan itibaren atılmış gibidir. Bu nedenle dinlenmek günümüzün modern toplumunda artık insanın temel hakları arasındadır. İnsanlar dinlenmek için başka yörelere gitmektedir. Zaten turizmin amacı, insanları çalıştığı bunalıcı ve sıkıcı ortamdan, başka bir ortama götürerek dinlenmesini ve rahatlamasını sağlamaktır. Turizm, insanların bilgi, görgü ve kültürlerinin artmasına katkıda bulunmakta, sağlam bir kişilik yapısı kazandırmakta, ruh ve beden sağlığı açısından faydalı olmakta; insani ilişkileri geliştirerek onarıcı, yapıcı ve yardımcı olmaktadır.³³¹

³³⁰ H. Erdoğan, (1995): *Ekonomik, Sosyal, Kültürel, evresel Yönleriyle, Uluslar arası Turizm*, 2. baskı, Uludağ niversitesi yayınları No. 18-003-0275, Bursa, s.158

³³¹ S. Aksoy, (2006): *Altın gen: İnsan, evre ve Turizm*, doğa, evre ve kültür dergisi 10. sayı, 2006, <http://www.ekolojimagazin.com/?s=magazin&id=59>

Turistik hareketler büyük ölçüde psikolojik etmenlerden kaynaklanmakta ve biçimlenmektedir. İnsanların yolculuk etme yönünde güdülenmesi ve belirli bir seçenek üzerinde karar vermeleri önemli ölçüde psikolojik bir süreçtir. Turistik etkinlikler, bu etkinliklere katılanlara bir yenilik duygusu ve bundan kaynaklanan tazelik ve coşku sağlamaktadır. Turistik yaşam biçiminin içerdiği bu yenilik durumu, turiste psikolojik bir doyum sağlar. Olağan günlük davranışlardan ve yaşam biçiminden, sürekli değişim ve devinim içeren bir yaşam biçimine geçmek, turistin ruhsal gerilimlerini azaltarak büyük bir rahatlama ve mutluluk duymasını neden olur.³³²

Turistik etkinliklerin, dinlenme, yenilenme, sağlık ve psikolojik yönden topluma sağladığı fayda düzeyini etkileyen faktörler; dinlenme ve yenilenme için gerekli olan turizm arz kaynaklarına sahip olma durumu(doğal peyzaj vb.), uygun bir taşıma kapasitesine göre işletilip işletilmediği, sağlık yönünden tedaviye dönük turizm arz kaynaklarına sahip olma şeklinde sıralanabilir.

2.3.3.3. Turizmin kültürel gelişim sağlaması yönünden topluma sağlanan sosyo-kültürel yararlar

İnsanlar turizm sayesinde değişik kültür ve sanatları tanımak olanağı bulmaktadırlar. Böylece turizmin, değişik kültür ve sanatlar arasında değişimi sağlayan, insanların kültür düzeylerini artırmaya olanak veren bir araç olduğu söylenebilir. İnsanlar kendi kültürleriyle birlikte, değişik sanatları karşılaştırarak kendi kültürünü tanıma, bununla birlikte diğer kültürlerdeki farklılıkları göz önünde bulundurarak, ayrı yaşam biçimlerini görme fırsatını yakalayabilirler. Kültür ve sanat eserlerine sahip ülkeler, bu sosyal kaynağı korumak gereğinin ve zorunluluğunun

³³² H. Doğan, (1986): “Turizm Psikolojisinin Günümüzdeki Durumu”, TC Turizm Bankası AŞ, Turizm Yıllığı 1985, Ankara

bilincine turizm faaliyetleri sayesinde ulaşabilirler. Öte yandan, turizm faaliyetlerinin bir diğer etkisi de, toplumun dışı açılmasını ve toplumun değer yargılarının değişim süreci açısından hızlanmasını sağlamaktır.³³³

Kültür kavramının barındırmış olduğu özelliklerinden dolayı, birçok turist, toplumlara ait kültürleri tanıma isteği içinde seyahat etmektedir. Turistlerin bu farklı kültürleri görüp tanımak için yaptıkları seyahat ve konaklamalar “kültür turizmi” olarak adlandırılmaktadır. İnsanlar eski medeniyetlerin ya da kültürlerin izlerini görme isteğinin yanı sıra kendi kültürleri dışındaki kültürlere de ilgi duymaktadırlar.³³⁴ Bu nedenle turistler, yöreleri daha çok kültürel çekiciliklerini görmek amacıyla ziyaret etmektedirler. Kültür ve diğer turizm kaynakları bir araya geldiğinde ise ülkelere birçok açıdan kazanç sağlayabilmektedir.³³⁵

Seyahatlerinde kültürel amaç taşıyan turistler, sadece deniz, kum ve güneşi tercih etmeyip, farklı özel ilgi alanlarına da yönelmeyi tercih etmektedirler. Dinlenme, eğlenme, sağlık, din, spor gibi etkenlerin yanında, kültür de insanların turizme katılma nedenleri arasında önemli bir rol oynamaktadır.³³⁶

Kültür turizmi, sürdürülebilirlik ilke ve politikaları ile geliştirilirse, yerel, kültürel değerlerin küreselleşme karşısında yok olmasını engelleyici bir özelliğe

³³³ Ö.Yüksel, , U.Akdu, , S. A Akdu,(2007): **Yabancı Turistlerin Konut/Devre Mülk Satın Almalarının Yöre Halkı Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri: Fethiye Örneği**, G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl: 2007, Sayı: 2 , s.15

³³⁴ P. C. Arınç, (2002): **Selçuk'ta Kültür Turizmi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, s.101

³³⁵ R. Macdonald, and L. Jolliffe, (2003): **Cultural Rural Tourism**, *Annals of Tourism Research* 30, (2), pp.307-322.
<http://www.ttefdergi.gazi.edu.tr/makaleler/2007/Sayi2/30-49.pdf>

³³⁶ S. M. Uygur, E.Baykan, (2007):**Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri**, G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl: 2007 Sayı: 2, ss.30-49

sahip olmaktadır. Diğer bir ifade ile turizm, kültürel mirasın korunmasında bir araç haline getirilebilmektedir. Ancak kültür turizmi, sürdürülebilirlik ilkelerine dayalı planlarla geliştirilemezse, yörelerin sahip olduğu kültürel varlıklar üzerinde olumsuz etkilere de neden olmaktadır. Bunun sonucunda ise, yerel kültürel varlıkların bozulması, yabancılaşması ve orijinalliğini kaybetmesi söz konusu olmaktadır ki,³³⁷bu nedenle turizm planlamasında çok ölçütlü planlama gerekmektedir.

Önceleri kültür turizminin bir niş pazar olduğu düşünülmekteydi; ancak artık kültür turizminden, kitle turizmi etkinlikleri gibi söz edilmektedir. Dünya Turizm Örgütü, yapılan turizm seyahatlerinin % 37'sini kültür turizmin oluşturduğunu ve bu talebin her yıl % 15 oranında artacağını tahmin etmektedir.³³⁸

Ülkeler için önemli bir alternatif turizm türü olan kültür turizmi, “gelir sağlayıcı etkisinin yanında kültürel değerlerin korunması açısından da üzerinde durulan bir turizm seklidir”. Çeşitli uygarlıkların beşiği olan Türkiye’ de, kültür turizmi kaynakları açısından zenginliğe rağmen gelen kültür turistlerinin sayısı ve elde edilen turizm gelirleri verilerine bakıldığında; bu turizm türünün henüz yeterince gelişemediği görülmektedir. Ancak sağlayacağı gerek ekonomik gerekse sosyo kültürel yararlar göz önüne alındığında öncelikli geliştirilmesi gereken bir turizm türü olduğu da bir gerçektir.³³⁹ Örneğin, Türkiye İstatistik Kurumu’nun ziyaretçilerin geliş nedenine ilişkin bir araştırmasına göre, kültür amaçlı ziyaret eden

³³⁷ S.M. Uygur ve E. Baykan, **a.g.m.**

³³⁸ B. Mckercher, ve H. Cros, (2002): **Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism And Cultural Heritage Management**, New York: The Hawort Pres.s.136

³³⁹ S.M. Uygur ve E. Baykan, **a.g.m.** s.33

turistlerin sayısı, 2004 yılında 1.116.206, 2005 yılında 1.310.082 ve 2006 yılında ise 1.008.513 kişi olarak gerçekleşmiştir.³⁴⁰

Kültürel turistler, pazar bölümlenmeleri kolaylıkla yapılan, daha çekici turistler olarak tanımlanmaktadır. Yapılan araştırmalar, Amerika içinde veya Amerika üzerinden Avrupa'ya seyahat eden kültürel turistlerin, diğer turistlerden daha yaşlı, iyi eğitilmiş ve daha zengin olduğunu göstermektedir. Kadınlar ise bu pazarın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ayrıca, kültürel turistler, turistik bir yerde uzun süre kalmaya eğilimli, etkinliklere diğer turistlerden daha fazla katılan ve sık seyahat eden gezginlerdir. Yine yapılan araştırmalar, kültürel turistlerin seyahatleri sırasındaki tutum ve davranışlarının diğer turistlere oranla daha ayırt edici olduğunu göstermiştir.³⁴¹

Turizmin kültürel varlıklar üzerindeki olumlu etkilerinden en önemlisi, yerel halkın yaşam seviyesini yükseltmesi ve yeni iş olanakları yaratması gibi ekonomik etkileridir. Ekonomik gelişme, sosyo-kültürel gelişmeyi de beraberinde getirmektedir. Yerel halkın toplam elde edilen ekonomik kazanç, kültürel mirasın korunması için gerekli finansal bilincinin yükselmesi, korumaya yönelik yatırımların da artmasını sağlamaktadır. Çevreyi ve kültürel mirası koruma adına yapılan harcamalar, uzun dönemde ekonomik açıdan olumlu bir gelişmeye neden olmaktadır. Bu nedenle kültür turizmi ve kültürel miras, sürdürülebilirlik ve ekonomik gelişme açısından birbirlerine gereksinim duyan iki olgudur.³⁴² Turizm, geleneksel kültürü

³⁴⁰ www.tuik.gov.tr, 2008

³⁴¹ B. Mckercher and H. Cros, **a.g.e.** s.136

³⁴² O. Akgül, (2003): “**Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias-Geyre Örneği**”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.s.63

tekrar canlandırabilir ve gelirlerin artmasında doğrudan fayda sağlayabilir. Kültürel anlamda turistlerle bilgi alışverişi sağlanmasında etkili olabilir.³⁴³

Kültürel varlıkların turistler tarafından ziyaret edilmesi, yerel halka ve hükümetlere çok çeşitli yararlar sağlayabilmektedir. Öncelikle, tarihi, kültürel ve doğal alanlar bu sayede koruma altına alınmış olmaktadır. Ayrıca, kültürel veya miras turizmi, hem yerel halkın hem de turistlerin, bölgenin tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmaları konusunda oldukça önemli bir rol oynamaktadır.³⁴⁴

Turizmin kültürel varlıklar üzerindeki olumlu etkilerinin yanında bazı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Bu olumsuz etkiler aşağıda sıralanan başlıklarda açıklanmaktadır.³⁴⁵

* Turistlerin aşırı kullanımı: Bu durum yerel halkın yerini değiştirmesine, aşırı kalabalığa, trafik ve çöp sorununa, gürültüye ve genellikle kaynakların (doğal ve kültürel varlıklar gibi) kapasitesinden fazla kullanımına neden olabilmektedir.

* Turizme bağımlılık: Toplumun büyük kısmı, diğer endüstrilere oranla, turizme bağımlı olmaya başlayabilir. Geleneksel faaliyetlerini ve kendilerine olan güveni yitirebilirler.

* Turist davranışı: Turistler aldırılmaz bir tavır içine girerek, yerel geleneklere saygı ve nezaket göstermeyerek, görgü kurallarını yok sayarlarsa, yerel kültür

³⁴³ B. Mckercher and H. Cros, **a.g.e.** s.62

³⁴⁴ J. Huh, (2002): **Tourist Satisfaction With Cultural/Heritage Sites: The Virginia Historic Triangle**, The Faculty Of The Virginia Polytechnic Institute And State University In Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Master Of Science In Hospitality And Tourism Management, Virginia, s.8

³⁴⁵ B. Mckercher and H. Cros, **a.g.e.** ss.60-61

üzerinde olumsuz etkide bulunabilirler. Bu şekilde, gittikleri yörelerin kutsal saydığı birçok alanı bile kirletebilmektedirler.

* Kültürel özellikler üzerindeki kontrolün kaybedilmesi: Toplumlar, geleneksel değerlerini, sanat anlayışlarını, sanatlarına veya müziklerine ait olan öz değerleri eğer yasalarla korumaz veya telif haklarını uygulamazlarsa, bazen kaybetme tehlikesiyle karşılaşabilirler.

* Varlıkların fiziksel bozulmaları: Bu durum, kültürel varlıkların özellikle genç insanlar tarafından değerinin anlaşılmadığı için hor kullanılması, turizm gelişimine bağlı olarak altyapının önceden planlanmaması gibi nedenlerle gerçekleşebilmektedir.

Kültür turizmi sürdürülebilirlik ilke ve politikaları temel alınarak geliştirilemezse, toplum kültürünü olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle iyi planlanma ve yerel toplumun öz değerlerini zedelemeyen bir gelişim sağlanmalıdır. 2002 yılında Kenya'daki kültür turizmi üzerine yapılan bir araştırmada, geleneksel kültürün hızla değiştiği gözlenmiştir. Yerel halkın yaşam tarzlarında, yemek alışkanlıklarında ve yerel danslarında büyük bir değişim olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.³⁴⁶

Ülkelerin sahip oldukları kültürel değerlerin turizm için önemli kaynaklar olduğu söylenebilir. Bu nedenle, sahip olunan değerlerin korunması ve yönetimi turizmin geleceği açısından hayati önem arz etmektedir. Buna karşın, yapılan araştırmalarla birçok ülkede, turistlerin gelmesiyle, değer ve inanç yapısının

³⁴⁶ K. I. Ondimu, (2002): **Cultural Tourism In Kenya**, Annals of Tourism Research 29, (4), ss. 1036-1047.

değiştirdiği, giyim ve yaşam biçiminde geleneksel kalıpların terk edildiği, dilde yabancı sözcüklerin arttığı, sanatın gerçek anlam ve özelliklerini yitirdiği gözlemlenmiştir.³⁴⁷

Sonuç olarak toplumun kültürel gelişim yönünden turizmden fayda sağlayabilmesi, turizm etkinliklerinin yerel kültürel değerler üzerinde olumsuz etki yapmaması, kültürel değerlerin yaşatılması amacı ile yerel motiflerin turizm arzında kullanılması, kültürel varlıklar üzerinde olumsuz etki yapmaması ve bunların sürdürülebilir bir şekilde turizm arz kaynağı olarak kullanılmasına bağlıdır.

2.3.3.4. Turizmin uluslararası tanıtım ile topluma sağlandığı yararlar

Reklam ve tanıtma faaliyetleri bir ülkenin turizm piyasasında potansiyel talebini etkileyen bir faktör olarak kabul edilir. Tanıtma faaliyetleri, potansiyel müşteri grubu hedef alınarak doğrudan doğruya bireylere yönelik bir faaliyettir.³⁴⁸

Turizm talebi konusunda yapılan birçok araştırmada bu faktör önemli bir değişken olarak bulunmuştur. Reklam ve propagandanın talep üzerindeki en önemli etkisi, bir turistik bölge ve ülke konusunda tüketiciyi haberdar etmesi yada bilgi vermesidir. Bu faktörün mevcut turizm talebini arttırıcı etkisi olacağı gibi, potansiyel talebi de harekete geçirme gücü vardır. Örneğin 1988 yılında Fransa döviz kurlarının yüksek olmasına rağmen, düzenlemiş olduğu yoğun reklam ve tanıtım kampanyası ile ABD’li turist sayısında %17’lik bir artış sağlayarak 2.1 milyon kişiye çıkarıp en fazla ABD’li turist çeken ülke durumuna gelmiştir. Fransa bu başarıyı kamu ve özel sektörün işbirliği ile gerçekleştirmiştir.³⁴⁹

³⁴⁷ R. W. Cater, ve R. J. S. Beeton, (2004). **A Model of Cultural Change and Tourism**, Asia Pacific Journal of Tourism Research, 9(4), ss. 423-442.

³⁴⁸ N. Hacıoğlu, (1989), **Turizm Pazarlaması**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa

³⁴⁹ O. İçöz, **a.g.e.** s.152

Ülkelerin tanıtımı, dünya milletlerinin birbirlerini daha iyi tanınması ve kaynaşması, çeşitli kültürlerin dünya üzerinde sirkülasyonu bakımından da turizm, fahri büyükelçilik görevi görmektedir.³⁵⁰

Sonuç olarak toplumun turizmden elde edebileceği faydaların azlığı yada çokluğu, turizm talebi ile ilgilidir, tanıtım ve reklam faaliyetleri de turizm talebini etkileyen en önemli faktördür. Bu nedenle tanıtım ve reklam, turizmden topluma sağlanan yararların artırılması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda yapılacak tanıtım faaliyetlerinin yerel, ulusal ve uluslararası boyutta olması, yöresel kültürel, ekolojik ve ekonomik turizm arz kaynaklarının tanıtım etkinliklerinde tema olarak kullanılması, tanıtım faaliyetinde kullanılacak iletişim araç ve yöntemlerin çeşidi (fuar, internet, broşür, tv vb), turizmden sağlanacak faydayı etkileyen temel unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4. Türkiye’de Kamu Yararı Kapsamında Turizme Tahsis Edilen Orman Kaynaklarının Envanteri ve Sorunlar

Orman kaynaklarının turizm amaçlı kullanımı 6831 sayılı OK’nin 17. maddesi (2002 yılına kadar) ve 2634 sayılı TTK’nın 8. maddesi kapsamında sağlanmaktadır. 6831 sayılı OK kapsamındaki izin ve irtifaklar 2002 yılına kadar OGM’nin yetki ve sorumluluğunda yürütülürken günümüzde TTK sorumluluğunda yürütülmekte, 2634 sayılı TTK kapsamındaki tahsislerde yine KTB’nin yetki ve sorumluluğunda yürütülmektedir. Orman kaynaklarının turizm sektörü tarafından kullanılmasına

³⁵⁰ S. Aksoy (2006), **a.g.m.**

olanak sağlayan iki uygulamanın içeriklerinin incelenmesi konumuz açısından önem taşımaktadır.

A-) 6831 sayılı OK un 17. maddesi kapsamındaki uygulamaların içeriği;

evre ve Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü (OGM) 6831 sayılı OK'un verdiği yetkiye dayanarak ormanlık alanlardaki turizm potansiyeli arz eden alanlarda kamu yararı ölçütü kapsamında izin irtifak hakkı oluşturulmasını sağlayan süreci 2002 yılına kadar yönetmiştir.

Turizm alan ve merkezleri dışında kalan devlet ormanlarında, en az 100 (yüz) yataklı turizm tesisi kurmak üzere, 6831 sayılı OK'nun 17. maddesine göre izin almak isteyen yatırımcılar dilekçelerine; talep edilen alanın işlendiği ve koordinatlarının belirtildiği uygun ölçekli haritayı ekleyerek OGM'ye başvururlar. OGM başvuruların incelenmesi için başvuruları ilgili orman bölge müdürlüğüne gönderir. Yatırıma konu ormanlık alanlar, bölge müdürlüğü tarafından genel müdürlükçe belirlenen esaslara göre incelenir ve inceleme sonucu hazırlanan rapor OGM' ye iletilir.

OGM'ce uygun görülen alanlar; Kültür ve Turizm Bakanlığının uygun görüşü alındıktan sonra; il, ile, köy, mevki ve koordinatları, niteliği, yatırımın tahmini maliyeti, geçici teminat miktarı, isteklilerde aranan şartları belirtilerek mart, haziran, eylül ve aralık aylarında resmi gazete ve orman bölge müdürlüğü ilan panoları yardımı ile ilan edilir. İlan kapsamında turizm yatırımcıları aşağıda belirtilen bilgi ve belgeleri tamamlayarak değerlendirmeye alınmak üzere OGM' ye başvururlar.

- a) Tesisin türü, sınıfı, kapasitesi ve yan ünitelerini belirtir bilgi ve belgeler,
- b) Tesisin yaklaşık maliyeti,
- c) Tesisin yatırım zamanlama tablosu,

- ç) Yatırımın finansmanını sağlayacak öz kaynak ve kredi belgeleri,
- d) Yatırımcının tesciline ait ticaret sicil gazetesi,
- e) Yatırımcının kayıtlı bulunduğu oda sicil belgesi,
- f) Tesisin yaklaşık maliyetinin % 3 ü oranında geçici teminat belgesi,
- g) Tüzel kişiler önemli sanayi ve ticari faaliyetlerini, varsa turizm ile ilgili faaliyetlerini, son 3 yıllık onaylı bilanço, kar-zarar cetvellerini,
- h) Gerçek kişiler taşınır varlıkları ile onaylı emlak beyannamesi örneği ekli taşınmaz mal varlıklarını, bankaca onaylı nakit durumunu, son üç yıla ait vergi ödeme belgesi onaylı örneği, ortak olunan şirketler ve faaliyetlerini gösterir belgeleri ilgili başvuru dilekçesine eklerler.³⁵¹

Başvuruları değerlendirmek üzere Müsteşar yardımcısı, Orman Genel Müdürü, Orman Genel Müdür yardımcısı ve Kadastro ve Mülkiyet Dairesi başkanından oluşturulan komisyon değerlendirmesini yapar ve bakanın onayına sunulur. Bakanın onayından geçen komisyon kararı yürürlüğe girer. Komisyon başvurular arasında değerlendirme yaparken;

- a) Çevreye en az zarar verecek yatırım talepleri,
- b) Finansman gücü,
- c) Turizm işletmesi ve pazarlaması konusunda ulusal ve uluslar arası düzeyde tecrübe,
- ç) İşletmede zincir oluşturma imkânları,
- d) Yatırımı tamamlama süresi ölçütlerini göz önünde bulundurur ve sıralamayı buna göre yapar.³⁵²

³⁵¹ O.G.M. Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı Arşivleri, 2006

³⁵² O.G.M. Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı Arşivleri, 2006

Değerlendirme sonucu ön izin almaya hak kazanan yatırımcılara kesin izin verilebilmesi için yapması gereken iş ve işlemler için 18 ay süre tanınır ve noterden tasdikli taahhütname alınır. İlgili süre kapsamında tamamlaması gereken iş ve işlemler;

- a) Orman bölge müdürlüğünce onaylı, vaziyet planı ölçeğine uygun ağaç röleve planını,
- b) Yatırım alanının 1/1000 ölçekli onaylanmış harita ve imar uygulama planını,
- c) Orman bölge müdürlüğünce onaylı, ön izin sahasının üzerinde gösterildiği imar planı ve vaziyet planını,
- d) Turizm yatırım ve işletmeleri nitelikleri yönetmeliklerine göre onaylanmış mimari projeleri ve turizm yatırım belgesini,
- e) Kalkınma bankasından alınmış, ait olduğu yılın yatak başı ortalama maliyet tutarına göre hesaplanmış proje maliyetini,
- f) Çevresel etki değerlendirme yönetmeliğine göre ÇED olumlu belgesini zamanında tamamlayan yatırımcılara kesin izin verilir.

Kesin izin süresi en çok 49 yıl olabilir. Kesin iznin alınmasından sonra tesislerin inşaatına taahhütnamede belirtilen süre içersinde başlanır ve bitirilir.³⁵³

B-) Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin ilan edilme süreci ve uygulama

Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin tespiti, kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin belirlenmesi ve ilanına ilişkin 15/5/2004 tarih ve 25463 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan

³⁵³ O.G.M. Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı Arşivleri, 2006

yönetmelik kapsamında yapılmaktadır. Kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezlerinin tespit edilmesinde iki farklı süreçten bahsedebiliriz. Bazı durumlarda turizm yatırımcılarının tespit ettiği alan değerlendirmeye alınırken, bazı durumlarda da tamamen bakanlık tarafından yapılan çalışmalar neticesinde süreç başlatılıp sonlandırılmaktadır. Bu bağlamda ilgili alanların tespit edilebilmesi için gerek turizm yatırımcılarının yaptığı başvurularda ve gerekse bakanlık içi yapılan çalışmalarda yapılması gereken iş ve işlemleri şu şekilde sıralayabiliriz.

- “ 1) Alan sınırının 1/25000 lik haritaya işlenmesi işlemi,
- 2) Söz konusu alan sınırları içersine giren belediyelerin isimlerinin, belediye ve mücavir alan sınırlarının ve valilik denetim ve yetki alanı sınırlarının harita üzerine işaretlenmesi,
- 3) Teklif edilecek alan içinde bulunan hazine, orman, belediye, il özel idaresine ait mülkiyetlerin hektar olarak belirtilmesi ve harita üzerine konumlarının işaretlenmesi,
- 4) Varsa onaylı imar planlarının imzalı ve mühürlü kopyalarının temini,
- 5) Askeri alan ve askeri güvenlik bölgelerinin (karada ve denizde) tespiti,
- 6) Orman tahdit sınırları, orman amenajman sınırları, orman dinlenme alanları ve turizm alanı ile yerleşim merkezlerinin irtibatını sağlayacak nitelikli orman yolunun belirlenmesi veya önerilmesi, yapılmış tahsisler ve başvurular var ise belirtilmesi,
- 7) Doğa koruma alanlarına ve milli parklara ilişkin her türlü bilgi ve belgelerin temini,
- 8) Planlama alanında sürdürülen koruma alanları ve çalışmaları, uyulması gereken koşullar, kriterler
- 9) Alana ilişkin yapılmış ise çevre envanteri ve çevre durum raporları,

- 10) Tarım arazilerinin korunması ve kullanılmasına dair yönetmeliğin 7. maddesi kapsamında daha önce belirlenmiş, tarım dışı amaçla kullanılamayacak arazilerin tespiti,
- 11) Mahalli idareler ve güvenlikle ilgili konular,
- 12) Havayolları, hava limanları, havaalanı uçuş konileri nedeniyle uçuş yasağı getirilen alanları(mevcut/öneri), limanlar(mevcut/inşa halinde/öneri),
- 13) Mevcut ve öneri sanayi bölgeleri,
- 14) Daha önce yapılmış ise planlama alanına ait deprem durumu, jeolojik rapor, fay hatları vb. etütlerine ilişkin bilgiler,
- 15) Mevcut veya öneri karayolu güzergâhları, çalışma alanının yakın çevresindeki kent merkezlerine irtibatını sağlayacak nitelikli yol etüdünün yapılması ve bu etütle özellikle kış koşullarının göz önünde bulundurulması,
- 16) Planlama alanının yer altı su potansiyeline ve koruma alanlarına ilişkin bilgiler,
- 17) İşletmede inşa halinde ve kesin proje aşamasında olan sulama kanalları ve sulama alanları, taşkın alanları su toplama havzaları, barajlar ve su kaynaklarının durumu, planlama alanı içinde önerilecek yerleşme alanının kullanma suyunun karşılanmasına yönelik etütler ve öneriler,
- 18) Enerji nakil hatları, trafo merkezleri vb. bilgiler,
- 19)Kadastro yapılmış alanların belirtilmesi ve kamu mülkiyetindeki taşınmazlara ait kadastral paftaların bir kopyasının temini, tüm alan içindeki mülkiyet durumunun harita üzerine belirtilmesi
- 20) İçme ve kullanma suyu, kanalizasyon, sosyal(hastane,okul vb.) ve teknik alt yapıya ilişkin durum,

- 21) Alana ilişkin doğal, arkeolojik ve kentsel sit alanlarının güncel paftaları, ilgili kurul ve ilke kararları, doğal, tarihi, kültürel ve arkeolojik değerlerin turizm potansiyelinin belirtilmesi,
- 22) Teklif alanı ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısı ve profili,
- 23) Teklif alanın yakın ve uzak mesafesinde bulunan turizm kaynaklarının belirlenmesi,
- 24) Düşünülen turizm aktivitelerinin ve turizm türlerinin belirtilmesi ve bu belge ve unsurların yanında alana ait fotoğrafların ve görsel malzemelerin bir rapor halinde bakanlığa gönderilmesi durumunda bakanlıkça değerlendirmeye alınmaktadır”³⁵⁴.

Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde kurulan bakanlık içi komisyon Bakanlık Müsteşar Yardımcısının başkanlığında I. Hukuk Müşaviri, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü, Yatırım ve işletmeler Genel Müdürü (YİGM) ile Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğünün ilgili genel müdür yardımcısı ve daire başkanından oluşur. YİGM tarafından sekretaryası yürütülen süreçle ilgili rapor ve belgeler komisyonun değerlendirmesine sunulur, değerlendirmenin olumlu görülmesi halinde KTB tarafından konu bakanlıklar arası komisyona taşınır. Bakanlıklar arası komisyon; Bakanlık Müsteşarının başkanlığında, Genelkurmay Başkanlığı, Maliye Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı temsilcilerinden oluşur. Bakanlıklar arası komisyondan da olur alan rapor, Kültür Turizm Bakanlığı tarafından Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Başbakanlığa gönderilir. Bakanlar kurulu tarafından onaylanan karar resmi gazetede yayınlandıktan sonra yürürlüğe girer.

³⁵⁴ KTB, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Planlama Dairesi Arşiv Kayıtları, 2007

Kültür ve Turizm Gelişme Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinin ormanlık alanlarda ilan edilmesi durumunda mevzuat gereği ilgili alan gerekli amenajman plan tadilatları yapılarak talep tarihinden itibaren en geç bir ay içinde Kültür ve Turizm Bakanlığına devir edilmek zorundadır. İlanı tamamlanan ve KTB ye devri gerçekleştirilen alanlar KTB tarafından planlanarak yatırımcıların projelerini uygulamaları için yatırımcılara tahsis edilmektedir. Tahsis süreci kamu arazisinin turizm yatırımlarına tahsisi hakkındaki yönetmelik kapsamında yapılmaktadır.

Yukarıda ifade edilmeye çalışılan her iki uygulama süreçleri sonucunda şimdiye kadar ülkemizde orman kaynakları üzerinde gerçekleştirilmiş turizm etkinliklerinin envanteri aşağıda verilmiştir.

2.4.1. 6831 Sayılı Orman Kanunu Kapsamındaki İzin ve İrtifaklar

6831 sayılı OK'nın 17. maddesi kapsamında turistik tesis kurulabilmesi amacı ile Orman Genel Müdürlüğü tarafından izin ve irtifak yolu ile turizm yatırımcılarına tahsis edilmiş alanların miktarları ve bulundukları bölge müdürlükleri aşağıdaki tablo 4 de verilmiştir. Toplamda 103 ayrı izin irtifak işlemi ile 16.961.364 m2 (1696,13 ha) alan izin irtifak yolu ile turizm yatırımcılarına tahsis edilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi izin irtifaka konu olan alan tahsislerinin en fazla görüldüğü bölge Antalya Orman Bölge müdürlüğü olmuştur. Turistik amaçlı 41 adet alan izin irtifak yolu ile yatırımcılara tahsis edilmiştir. adet olarak ikinci sırada Muğla Orman Bölge Müdürlüğü bünyesinde verilen izinler yer almaktadır. Muğla bölgesi Adet olarak 2. sırada olmasına rağmen tahsis edilen alan miktarı bakımından 4. sırada yer almaktadır. Tahsis edilen alan büyüklüğüne göre 2. sırayı İstanbul Orman Bölge

Müdürlüğü bünyesindeki izinler alırken, 3. sırayı Adapazarı Orman Bölge Müdürlüğü bünyesindeki izinler almaktadır.³⁵⁵

Tablo 4: 6831 Sayılı OK Kapsamındaki Turizm İzin ve İrtifaklarının Orman Bölge Müdürlülerine Dağılımı

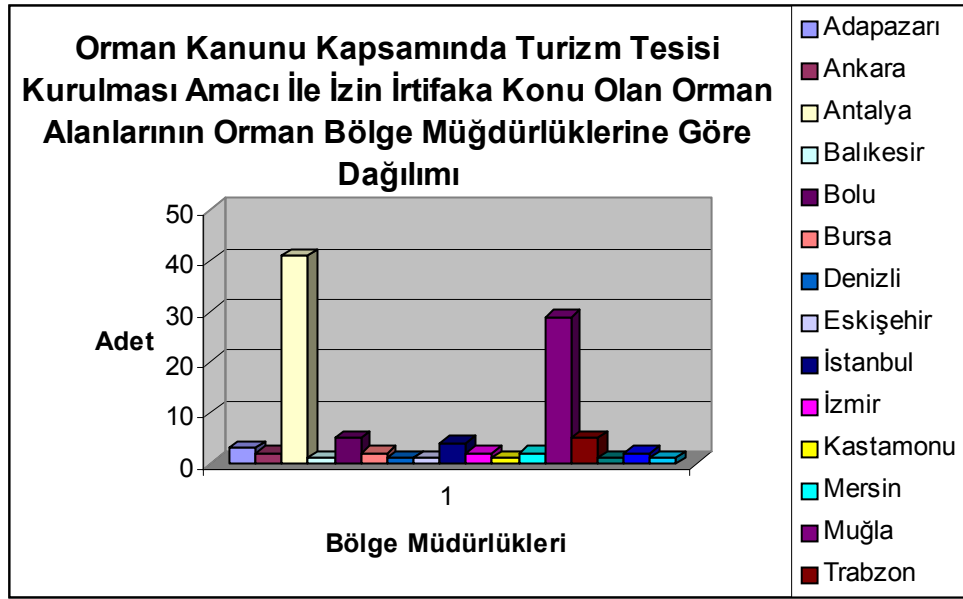
Sıra No	Bölge Müdürlüğü	Tahsis Adeti	Alanı (m2)
1	Adapazarı	3	3.518.649
2	Ankara	2	100370
3	Antalya	41	4995125
4	Balıkesir	1	10200
5	Bolu	5	160996
6	Bursa	2	151650
7	Denizli	1	4946
8	Eskişehir	1	10000
9	İstanbul	4	4497906
10	İzmir	2	311520
11	Kastamonu	1	60000
12	Mersin	2	33740
13	Muğla	29	2858286
14	Trabzon	5	112033
15	Zonguldak	1	17693

³⁵⁵ O.G.M. Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı Arşiv Kayıtları 2006

16	Kütahya	2	69250
17	Konya	1	49000
	Toplam	103	16.961.364

Kaynak: OGM Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı Arşiv Kayıtları 2006

Şekil 2: OK Kapsamındaki Turizm İzin ve İrtifaklarının Orman Bölge Müdürlüklerine Dağılımı

Kaynak: OGM Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı Arşiv Kayıtları

2.4.2. 2634 Sayılı Turizm Teşvik Kanunu Kapsamındaki Tahsisler

2634 sayılı Turizm Teşvik Kanununun 8. maddesi kapsamında Kültür ve Turizm Bakanlığının önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile Turizm Alan ve merkezlerinin kurulabilmesi için orman teşkilatı tarafından Kültür ve Turizm Bakanlığına devir edilen orman alanlarının Orman Bölge Müdürlüklerine dağılımı, devir edilen alan adetleri ve devredilen toplam alan miktarları Tablo 5 de belirtilmiştir. Toplamda 39 adet devir işlemi ile 191.824.726 m² (19182 ha) alan turizm etkinlikleri için Kültür ve Turizm Bakanlığına devir edilmiştir. Adet olarak en

fazla alan devrinin Muğla Orman Bölge Müdürlüğü ve Antalya Orman Bölge Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Alansal olarak ise en fazla alan devrinin Kastamonu, Muğla ve İzmir Orman Bölge Müdürlüğü bünyesinde gerçekleştiği görülmektedir.³⁵⁶

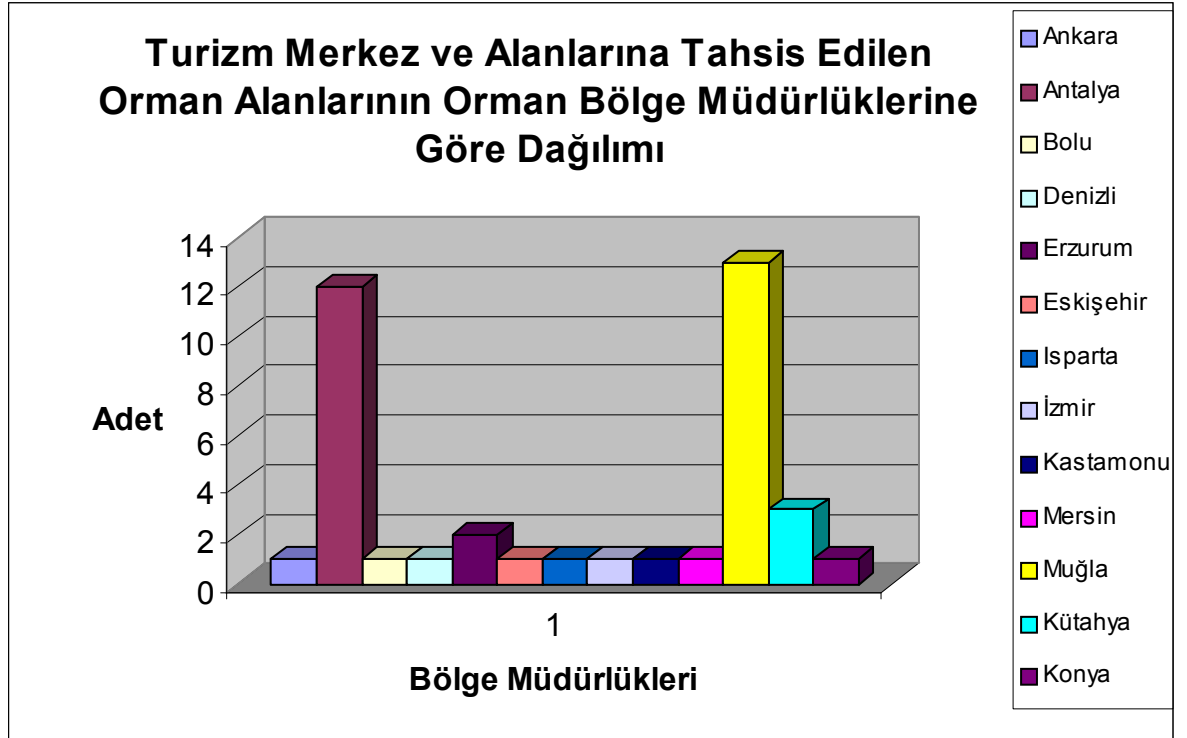
Tablo 5: 2634 Sayılı TTK Kapsamında Turizme Tahsis Ediliş Orman Alanlarının Orman Bölge Müdürlüklerine Dağılımı

Bölge Müdürlüğü	Tahsis Adedi	Tahsis Edilen Alan(m2)
Ankara	1	7260000
Antalya	12	10225689
Bolu	1	956744
Denizli	1	1298542
Erzurum	2	7253488
Eskişehir	1	15737
Isparta	1	400
İzmir	1	22900000
Kastamonu	1	74700000
Mersin	1	14260000
Muğla	13	52070751
Kütahya	3	383375
Konya	1	500000
Toplam	39	191824726

Kaynak: OGM Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı Arşiv Kayıtları, 2006

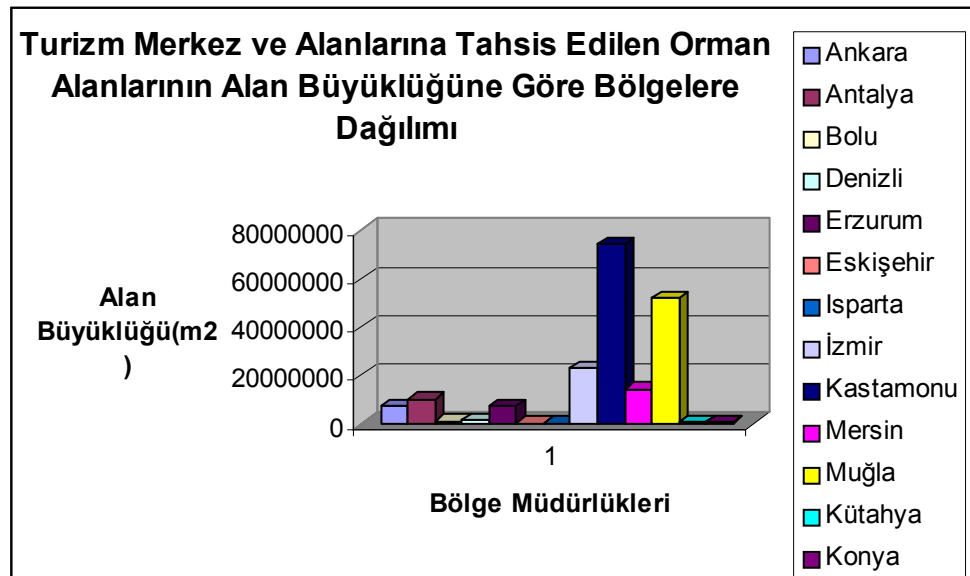
³⁵⁶ O.G.M. Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı Arşiv Kayıtları 2006

Şekil 3: Tahsis Adedine Göre TTK Kapsamında Turizme Tahsis Edilen Orman Alanlarının Orman Bölge Müdürlüklerine Dağılımı

Kaynak: OGM Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı Arşiv Kayıtları, 2006

Şekil 4: Alan Büyüklüğüne Göre TTK Kapsamında Turizme Tahsis Edilen Orman Alanlarının Orman Bölge Müdürlüklerine Dağılımı

Yapılan bir araştırmaya göre; ormanlık alanlarda izin verilen turizm tesislerinin Türkiye turistik tesis yatak kapasitesindeki payı % 21 olarak hesaplanmıştır. Aynı araştırmada ormanlık alanlarda izin verilen tesislerin Türkiye turizm gelirleri içersindeki payının da % 21 olduğu ifade edilmiştir.³⁵⁷

2.4.3. Sorunlar

2.4.3.1. Ekolojik-Çevresel Sorunlar

Türkiye'nin temel orman sorunu, ormansızlaşma olmaktadır. Ormansızlaşma, ormanı oluşturan öğelerin bir kısmının ya da tümünün ortadan kalkmasıyla ormanın kendini yenileyebilir ekosistem olma özelliğini yitirmesidir. Ormanların gözde bir dinlenme yeri olması, turizm kesiminin de ormana yönelmesini zorunlu kılmış, orman alanı yeni kullanım biçimlerine açılmıştır. TTK ile getirilen, ormanlık alanları turizme açma politikası da ormansızlaştırmayı hızlandırmıştır. Yasa gereği turizm tesislerine ayrılan orman alanları, hem tesislere yer açma, hem de turizme uygun kullanma biçimi nedeniyle orman özelliğini yitirmektedir.³⁵⁸

Bu bağlamda, sektörel çatışmalardan dolayı orman kaynaklarını tehdit eden unsurların başında madencilik ve turizm gibi sektörlere yapılan tahsisler gelmektedir. Orman kaynaklarının bu doğrultuda kullanılması sırasında doğal dengeleri bozan ve görsel güzelliklerin kaybolmasına neden olan uygulamalar olmuştur. Ayrıca izin ve irtifak tesisleri sırasında yansızlıktan uzak ve güncelde turizm strateji 2023'e³⁵⁹

³⁵⁷ E. Sivas, **a.g.e.** ss.102-103

³⁵⁸ R. Keleş ve C. Hamamcı, **a.g.e.** ss.135-137

³⁵⁹ <http://www.kultur.gov.tr/TR/Default.aspx?F6E10F8892433CFFD52DD97CAAFACAC895DED00FF48EB145>, 2008

aykırı durumlar yaratılmıştır. Bütün bunlar orman kaynakları ve turizmin sürekli ve sağlıklı olarak bütünleşmesini tehlikeye sokan oluşumlardır³⁶⁰.

Bu kapsamda, tez çalışması için yapılan alan incelemelerinden ve bu konuda değişik araştırmacılar tarafından yapılmış geçmiş çalışmalardan elde edilen bulgular ışığında, orman kaynaklarının turizm amaçlı tahsislerinde tespit edilmiş ekolojik-çevresel sorunlar şöyle sıralanabilir:

- Biyolojik çeşitlilik açısından zengin, çok sayıda endemik bitki ve hayvan türünü içeren, ekolojik ve çevresel olarak önemli alanların turizme tahsis edildiği tespit edilmiştir. Bu tespit Antalya/Belek turizm merkezinde ve Çankırı/Ilgaz yıldız tepe turizm merkezinde yapılmıştır.
- Ekolojik olarak orman ekosisteminin gençleşme kapasitesi ve sürdürülebilirliği açısından büyük önem arz eden, bünyesinde tohum meşçeresi ve Türkiye de sarıçamın en optimum kuruluş gösterdiği, nadir bulunan sarıçam-gökmar karışık meşçerelerini barındıran alanların turizme tahsis edildiği tespit edilmiştir. Bu tespit Çankırı/Ilgaz yıldız tepe turizm merkezinde yapılmıştır.
- Toprak muhafaza karakteri taşıyan, kumul önleme ve rüzgâr perdesi işlevi gören ağaçlandırma alanlarının, turizme tahsis edildiği tespit edilmiştir. Bu tespit Antalya/Belek turizm merkezinde yapılmıştır.

Ekolojik olarak turizm etkinliklerine tahsis edilmesi çok farklı kısıtlara bağlı olabilecek olan yukarıda bahsedilen alanların bu kısıtlara uyulmadan tahsis edildiği görülmektedir. Bu kısıtlar kapsamında tespit edilen sorunlar:

³⁶⁰ U. Geray (1998), a.g.e. ss. 24-45

- İlgili alanlarda orman açmaları ve yoğun ağaç kesimleri yapılarak orman ekosistemlerinin ekolojik süreçlerinin engellendiği ve ormansızlaşmaya sebep olduğu tespit edilmiştir (Belek).
- Meşçere boyu referans alınarak inşaat faaliyetlerinin planlanmadığı, ekolojik taşıma kapasitesine göre tesis planlamalarının yapılmadığı, emsal katsayılarının ekolojik taşıma kapasitesine göre hesaplanmadığı tespit edilmiştir (Belek).
- Orman ekosisteminin bütünlüğünün bozulmaması yönünde, tahsis edilmesi gereken alansal büyüklük ölçeğine uyulmadığı tespit edilmiştir (Belek).
- Turizm tesislerinin katı atıklarını depoladıkları alanların, çevreye vermiş olduğu koku, yarattığı çevresel kirlilik, halkın sağlığını tehdit edici durumu ve halkın bu duruma tepkisi, tespit edilmiştir (Belek).
- Yapılan bir araştırmaya göre teze konu alanlarda yasal tadilatların dışında çok sayıda yasa dışı tadilat yapıldığı tespit edilmiştir. Bu tadilatlar tesislerin yatak kapasitelerini artırmak amaçlı yapılmaktadır.
- Turizm alan ve merkezlerinde bulunan orman sahaları için yapılan ağaç röleve planlarına uymayan, kanunsuz ağaç kesimi yapıldığı tespit edilmiştir (Belek).³⁶¹
- Bazı tesislerin, bahçe ve çevre düzenlemelerini doğal bitki yapısına uymayan tarzda yaptıkları, bunun için fazla kesim yaptıkları ve tropik tarzda peyzaj uygulamaları gözlemlenmiştir (Belek).³⁶²

³⁶¹ E. Sivas, a.g.e. s.106

³⁶² E. Sivas, a.g.e. s.106

- Bazı orman açmalarının uzaktan bakıldığında ani doku değişikliğini, adeta insan derisi üzerindeki bir yarayı andırır gibi görüldüğü gözlemlenmiştir (Belek).³⁶³ Aynı tespit tarafımızdan Antalya/Kaş'ta yapılmıştır.

Resim 1: Belek Turizm Merkezinde Traşlanan Orman Alanından Görünüm

Resim 1’de Belek turizm merkezinde, inşaatına yeni başlanacak bir tesis için traşlanan orman alanları ve yaratılan ormansızlaşma görülmektedir. Ormanın bütünlüğünü bozacak düzeyde orman tıraşlamalarının yapıldığı bu alandaki traşlama düzeylerinin, koruma ve kumul hareketlerini önleme işlevi amacı ile yönetilen orman ekosisteminin ilgili işlevlerini engelleme ve gençleşme kapasitesini tehlikeye düşürecek düzeyde olduğu görülmektedir. Ayrıca rüzgâr hareketlerinin fazla olduğu alanda tıraşlanan alanlarla meşçere rüzgar ilişkisi ve yetiştirme ortamı şartları değiştirilmiş durumdadır.

³⁶³ E. Sivas, a.g.e. s.106

Resim 2: Belek Turizm Merkezinde Turizm Tesisi İnşaatından Görünüm

Resim 2 ve 3’de yine Belek turizm merkezinde inşaat halinde olan bir turizm tesisi görülmektedir. İlgili turizm tesisinin çok geniş bir orman alanının tıraşlanması sonucu açılan alana yapıldığı gözlenmiştir. Aynı zamanda yapı yüksekliklerinin meşçere boyundan yaklaşık 5 kat daha yüksek olması dikkat çekicidir. Bu durum, orman ekosisteminin rüzgar ve güneşlenme ilişkisini olumsuz yönde etkileyerek sürdürülebilirliğin tehlikeye sokulduğunun bir göstergesidir.

Resim 3: Belek Turizm Merkezinde Turizm Tesisi İnşaatından Görünüm

Resim 4: Belek turizm Merkezinde Ormandan Açılmış Kumul alanda İnşaat Faaliyetinden Görünüm

Resim 4’de yine belekte, kumul alanda ağaç kesimi sonucu açılan alanlardan biri görülmektedir.

Resim 5: Belek turizm Merkezinde Orman Açmaları Sonucu Yapılmış Bir Golf Tesisinden Görünüm

Resim 5’de orman açmaları ile golf alanına dönüştürülmüş bir alan görülmektedir.

Resim 6: Belek turizm Merkezinde Orman Açmaları Sonucu Yapılmış Başka Bir Golf Tesisinden Görünüm

Resim 6’da belekte orman açmaları ile golf sahasına dönüştürülmüş başka bir alandan görünüm.

Resim 7: Alanya da OK kapsamında verilen Bir Alanda Turizm Tesis İnşaatından Görünüm

Resim 7’de Alanya da OK kapsamında turizm izni verilen bir tesis görülmektedir. Bu tesiste yapı yüksekliklerinin meşcere boyuna göre planlandığı, imar planının ise ağaç kesilmeden yapıların yerleştirilmesi yönünde yapıldığı dikkat çekicidir.

Resim 8: Antalya/Kaş ta Orman Açmasından Görünüm

Resim 8’de Antalya/ Kaş’da geniş bir alanda yapılan orman açmasından ve yaratılan ani doku değişikliğinden bir görünüm.

2.4.3.2. Yönetsel, Hukuki ve Politik Sorunlar

Ormanlardan elde edilebilecek tüm mal, hizmet ve faydalara, yerel, ülkesel ve küresel düzeyde önemli talepler ortaya çıkmıştır ve bu talepler hızla artmaktadır. Doğal olarak bu taleplerle mal ve hizmet arzlarının denge içerisinde olması istenilen bir durumdur. Arzların yetersizliği, döviz kaybından kırsal yoksulluğa; firmaların eksik kapasiteyle çalışmasından, yasa dışı faydalanmaya; ormanların degradasyonundan, su kıtlığına kadar bir dizi darboğaz yaratmaktadır. Bu darboğazlar bir dönem sonra orman kaynakları üstünde baskı şeklinde geriye dönmekte ve böylece yönetsel bir kısır döngü ortaya çıkmaktadır. Bu kısır yönetsel döngü ormanların korunması, ormanlara ve ormancılığa yatırım yapılamaması, sektörün teknolojilerinin geliştirilememesi, yönetimde başarısız olunması,

verimliliğin ve etkenliğin gerilemesi biçiminde sonuç vermektedir.³⁶⁴ Orman yönetimindeki bu başarısızlıklarda ormansızlaşmaya neden olmaktadır.³⁶⁵ Bu bağlamda yönetsel olarak tespit edilen bazı sorunlar şu şekilde ifade edilebilir;

- Orman kaynakları yönetiminde yaşanan kısır döngünün ana sebeplerinden birisi; orman kaynaklarıyla çelişki veya çatışma içerisinde bulunan ve öncelikle yoğun arazi talebi bulunan öteki sektörlerdeki politika hatalarından kaynaklanan sorunlardır.³⁶⁶ TTK'nın OK üzerindeki emredici yetkisi ve ormanların sürdürülebilir yönetilmesini olumsuz yönde etkileyen politikaları bu duruma en iyi örnektir.
- Orman kaynaklarından azami düzeyde faydalanmayı kısıtlayan sorunların başında, orman kaynakları konusunda toplumun sahip olduğu değer yargıları sistemi bulunmaktadır. Bu değer yargıları sisteminin kökleri ise toplumun yaşadığı tarihsel sürece dayanmaktadır. Halk ve hatta aydın kitle orman kaynakları hakkında sistem bilincine sahip olmadığı, yani neden-sonuç ilişkilerine ilgi göstermediği için orman kaynağından elde edilen faydalara hep kısa dönem ve doğrudan çıkar elde etme çerçevesinde yaklaşmaktadır. Örneğin; tarım arazisi, evine götüreceği av hayvanı, elde ettiği yakacak, hayvanına verdiği ot ve yaprak gibi açık ve doğrudan faydaların dışında bu kaynağı önemsememektedir. Başka bir ifadeyle uzun dönemli ve dolaylı faydaları dikkate almamaktadır. Yönetici kitle ve siyasilerde bu anlayıştan uzak kalmamışlardır. O nedenle de halk ve siyasi kadrolar benzer değer

³⁶⁴ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.6

³⁶⁵ M Tanışır, (2003): **Küresel ve Ulusal Boyutta Ormansızlaşma Sorunu ve Çözüm Yolları (Türkiye Örneği)**, Siyasal Kitabevi Ankara s.46

³⁶⁶ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.7

yargılarında buluşmuş durumdadırlar. Dolayısıyla orman kaynaklarını koruma ve geliştirme konusunda toplumsal ve siyasi irade boşluğu yaşanmaktadır. Soruna böyle bakıldığında uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar büyük önem taşımaktadır.³⁶⁷

- Diğer bir sorun, orman kaynaklarının turizm işlevinin yönetilmesi sorunudur. Orman kaynaklarının turizm dışındaki işlevleri ormancılık kapsamında yönetilirken, bugün geline nokta turizm işlevi, ormancılığın dışında yönetilmektedir. Çalışmada belirtilen hukuki süreçler sonunda çıkartılan kanuni düzenlemeler, orman kaynaklarının turizm işlevinin ormancılık disiplini içersinde yönetilmesinin önünü kapamış, konuyu turizm yönetimine devretmiştir. Sonuç olarak orman kaynakları üzerinde kültür ve turizm gelişme bölgelerinde, turizm merkezlerinde ve bu alanlar dışındaki orman kaynaklarında ormanların turizm sektörü tarafından kullanılması sürecini, hukuki olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı yönetmektedir. Bu mantığın, güncelde uygulanan süreç kapsamında turizm yönetiminin istediği takdirde bütün ormanları yönetebileceği, hatta üzerinde maden rezervleri bulunan alanların yönetimini Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığına, baraj havzalarındaki ormanların ise Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünün yönetimine verilmesi gibi bir mantıksal yaklaşımı doğurabileceği bir gerçektir.
- Bu başlık altındaki bir diğer sorun; Anayasanın 169. maddesinde belirtilen kamu yararı şartına bağlı olarak, ormanların turizm sektörü tarafından kullanılmasına olanak sağlamak amacı ile çıkartılan kanunların uygulanması

³⁶⁷ U. Geray (1998), a.g.e. s.29

için hazırlanan ynetmeliklerdir. Kamu yararı şartına baēlı bir sürecin yönetimindeki uygulamaların, kamu yararı ölçütü kapsamında deēerlendirmelerde bulunmadıēı ve bu kapsamda hiçbir ölçüt kullanmadıēı ilgili yönetmeliklerden anlaşılmaktadır. Kültür ve turizm gelişme bölgelerinin ilanında ve bu alanlar dışındaki orman kaynaklarından turizme yapılacak alan devrinin karar sürecinde kullanılan ölçütlerin; çevreye en az zarar verecek yatırım talepleri, finansman gücü, turizm işletmesi ve pazarlaması konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde tecrübe, işletmede zincir oluşturma imkânları, yatırımı tamamlama süresi ölçütlerini göz önünde bulundurduēu görülmektedir. Bu ltler kamu yararı üreten bir kaynak olan orman kaynakları açısından incelendiēinde ‘‘evreye en az zarar verecek yatırım taleplerinin’’ kamu yararı kapsamında bir ölçüt olduēu düşünülebilir. Ancak ilgili uygulama sürecinde bu ölçüt kapsamındaki fayda ve zarar akımlarını tespit edecek, ölçecek ve sıralamaya tabi tutacak bir deēerlendirme yönteminin bulunmadıēı dikkat çekicidir. Dolayısıyla bu ölçüt kapsamında verilen kararlar bilimsellik ve objektiviteden uzak olmaktadır. Bu nedenle ilgili süreçte, karar üzerinde belirleyici olan asıl ölçütlerin tamamen yatırımcının ekonomik gücü ile ilgili diēer ölçütler olduēu açıktır. Dolayısıyla bu süreçte kamu yararı, bu ölçütlerle belirlenmiş olmaktadır. Bu durum, ölçütlerin kamu yararı kavramının ieriēini temsil edemediēinin bir göstergesidir.

- Bir diēer sorun; orman kaynaklarının turizm amaçlı tahsislerine ilişkin sürecin bütüncül deēil, parçalı bir şekilde yönetilmesidir. Bu baēlamda alanın orman yönetiminden devralınması ayrı bir süreç, devir alınan alanın,

yatırımcılara tahsisi ise ayrı bir süreç olarak yürütülmektedir. Bu noktada birinci süreçteki verilen kamu yararı kararının, ikinci süreçte farklılaşacağı ve kamu yararı oluşturmayaabileceği gerçeğidir. Bu gerçek, sürecin bütüncül ele alınması gerektiğinin göstergesidir.

- Bir diğer sorun; yatırımcıya tahsis edilen orman alanının, kanuna ve projeye uygun olarak alanda uygulanıp uygulanmadığının denetimi sorunudur. Öyle ki Kültür ve Turizm Bakanlığının elinde böyle bir yetki bulunmamaktadır. Yatırımcıya kanunun ön gördüğü emsal değer üzerinden ve emsale uygun proje üzerinden yapılan tahsisin uygulamada ilgili emsal değerleri sağlayıp sağlamadığı denetlenememekte, bu da alan kullanım yoğunluğu bakımından sorunlar yaratmakta, dolayısıyla oluşacak kamu yararını etkilemektedir.³⁶⁸
- Bilindiği gibi konumuz kapsamındaki orman kaynakları üzerindeki planlama faaliyetleri (nazım imar planları vb.) Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılmakta yada yaptırılmaktadır. Orman kaynakları üzerinde planlanacak turizm etkinliklerinin planlama sürecinde orman mühendisleri yer almamaktadır. Bu durum orman ekosisteminin hassasiyet ve kısıtlarının, hazırlanan planlara yansıtılamaması koruma kullanma dengesinin sağlanamaması sorununu doğurmaktadır.
- Bir diğer sorun; toplum dinamiklerinin karar ve yönetsel süreçlere katılamamasıdır. Temelinde kamu yararı yatan bir sürece ilgili kamu ve çıkar baskı gruplarının katılımının sağlanmaması, süreçle ilgili tarafların fikirlerini dikkate almamak anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla kamu yararının özüne

³⁶⁸ KTB uygulamacıları ile röportaj, 2008 “Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Arazi Tahsis Dairesi ve Plan Proje Dairesi Başkanlıklarında Yönetici ve Uzmanlar İle”

uygun olmayan bir yönetsel uygulama olarak gözükmektedir. Bu kapsamda toplumun bilgilendirilmemesi ve karar süreçlerine katılımının sağlanmaması, çevre hukukunun evrensel kuralının çiğnenmesi anlamına gelmektedir.

- Siyasi yönden 2634 sayılı TTK'nın kamu yararı taşıyıp taşımadığı incelendiğinde; "parlamentonun usulüne uygun olarak çıkartmış olduğu bütün kanunlar kamu yararınadır" gerçeğinden hareketle ilgili kanunun parlamento tarafından çıkartılmamış olması siyasi açıdan da kamu yararı taşımadığını göstermektedir. Öyle ki Anayasanın geçici 15. maddesi uyarınca, 1980 tarihinden ilk genel seçimler sonucu toplanacak olan TBMM Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçen dönem içinde çıkarılan kanunların Anayasaya aykırılığı öne sürülemeyecektir. 1982 yılında çıkarılan 2634 sayılı TTK, bu dönemde danışma meclisi tarafından çıkartılmıştır. Bu nedenle de, düzenlenmesindeki eksiklikler ve çarpıklıklara rağmen 2001 yılına kadar Anayasa gereği bu kanunun değiştirilmesi gerçekleştirilememiştir. 2001 yılında, geçici 15. maddede 4709 sayılı kanunun 34. maddesi gereği yapılan Anayasa değişikliği ile TTK'nın Anayasaya aykırılığı konusunda Anayasa Mahkemesinin konuyu inceleme hakkı doğmuştur.
- 2634 sayılı TTK'nın 8. maddesi hükümlerinin uygulanmasına ilişkin usul ve şartları belirleyen yönetmelik, turizm bölge, alan ve merkezlerinde, imar planları ile turizme ayrılmış taşınmaz malların, kamulaştırma, Bakanlığa tahsis, tapuya tescil, yatırımcılara tahsis, kiralama, irtifak hakkı tesisi işlemleri ile bu işlemlere ilişkin süre, bedel, hakların sona ermesi ve diğer koşullara ait hükümleri kapsamaktadır. Yönetmeliğin "Ormanlar" başlığını

taşıyan 7. maddesinde; ‘‘ Turizm alan ve merkezlerinde imar planları ile turizme ayrılan taşınmaz mallardan, bakanlığın tasarrufuna alınmasına karar verilen ormanların, bu kısımlarının bakanlığa tahsisi, Çevre ve Orman Bakanlığından talep edilir. Talep yazısına tahsisi istenen kısmın kesin sınırlarını gösteren uygun ölçekli bir harita eklenir. Çevre ve Orman Bakanlığı gerekli inceleme ve işlemleri sonuçlandırarak kanunun 8. maddesinin(1.) fıkrası uyarınca tahsisin yapıldığına dair belgeyi talep tarihinden itibaren en geç bir ay içinde bakanlığa gönderir ’’ hükmü yer almaktadır. Bu hükümden, Çevre ve Orman Bakanlığının alanı mutlaka tahsis etmesi dolayısıyla TTK’nın OK üzerinde hukuki bir emredicilik yetkisi olduğu sorunu ortaya çıkmaktadır.

- Aynı yönetmeliğin 18. maddesinde; kamu arazisinin (özel anlamda ormanların) yatırımcılara kiralanması söz konusudur. Bu maddede hüküm altına alınan’’kira’’ kavramı bir özel hukuk ilişkisini akla getirmektedir. Kamu mallarının özelliklerinden biride, kira gibi özel hukuk sözleşmelerine konu olmamalarıdır ki bu özellik doktrinde de kabul edilmektedir. Buradan hareketle, bir kamu malı olan orman alanlarının kira konusu olması gibi bir hukuki sorun ortaya çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Turizm Etkinliklerinin Planlanacağı Ormanlık Alanlarda Sürdürülebilir Kaynak Yönetimi İçin Ölçütler, Göstergeler, Yöntem ve Modelleme

Çevresel, sosyal ve ekonomik politikaların, sürdürülebilir kalkınmanın zorunlu kıldığı biçimde yönlendirilmesinin gereği büyük ölçüde kabul edilmektedir. Günümüzde artık tartışılan, bunun en iyi şekilde nasıl yapılmasının gerektiği ve gelişmeleri ölçmenin en iyi yolunun ne olduğu konusudur. Bu da, sürdürülebilir kalkınmanın pratikte nasıl uygulanması gerektiği anlamına gelmektedir.³⁶⁹

Bu kapsamda elimizdeki en önemli araçlar sürdürülebilir kalkınma göstergeleridir. Sürdürülebilir kalkınmanın uygulanması için geliştirilen göstergeler, çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik göstergelerin bütünleştirilmesi sonucu geliştirilen göstergelerdir. Bu nedenle, geniş bir bakış açısı gerektirirler. Toplumdaki ilerlemenin belirlenmesi bakımından kullanmaya alışkın olduğumuz ve sadece ekonomik büyüme, gelir ve karlılık durumunun saptandığı ekonomik göstergeler, sürdürülebilir kalkınmanın getirdiği çevre ve yaşam kalitesini yeteri kadar yansıtmamaktadırlar. Günümüzde sürdürülebilirlik açısından ilerlemenin saptanabilmesi gerekmektedir.³⁷⁰ Bu bağlamda; sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin şu özelliklere sahip olması gerekmektedir:

- 1.Belirgin ve temel bir özelliğin durumunu sürekli olarak yansıtmalıdır,
- 2.Toplum tarafından kolay anlaşılır ve kabul edilebilir olmalıdır,
- 3.İstatistiksel ve pratik olarak ölçülebilmelidir,
- 4.Diğer göstergelerle açık ve anlaşılabilir bağlantı kurabilmelidir,

³⁶⁹ W.W.F. And Nef.(1994): **Indicators For Sustainable Development**.Uk

³⁷⁰ A. Drengson, And D. Taylor, (1997), **a.g.e.** s.312

5.Önemli toplumsal değerleri temsil etmeli, ya da bu değerlerle direk olarak bağlantılı olmalıdır.³⁷¹

Bu özellikler dikkate alınarak geliştirilen göstergeler ve bu göstergelerin birbirleri ile olan entegrasyonları neyin sürdürülebilir olup, neyin olmadığı hakkında yeni bakış açıları sağlayarak, daha bütünleşik bir yaklaşımın kazanılmasına yardımcı olacaktır. Sürdürülebilirlik göstergelerinin belirlenmesi, insan aktiviteleri ile doğal ekosistem arasındaki dengenin kurulması için atılacak ilk adımdır. Bu göstergeler mevcut insan ekosistemi ve doğal ekosistemin temel özelliklerini belirlerler. Bunun yanı sıra, sürdürülebilirlik göstergeleri toplumun gitmekte olduğu yön hakkında ipuçları verirler. Birçok kişinin kabul ettiği gibi, sürdürülebilir bir toplum yapısına sahip değiliz. Ne yazık ki, sürdürülebilir bir toplum modeli de geliştirilmiş değil, ancak, yapılması gereken değişiklikler hakkında bilgi sahibiyiz. Bu nedenle geliştirilen göstergelerin toplumun ne kadar ve nasıl bir ilerleme gösterdiği hakkındaki görünümü ortaya koyacak ve aktivitelerimizde ne gibi değişiklikler yapmamız gerektiği konusunda yol gösterecek nitelikte olmaları gerekmektedir.³⁷²

Sürdürülebilir kalkınma anlayışının gerçekleşip gerçekleşmediğini ya da ne ölçüde gerçekleştiğini belirlemek için kimi ekonomik, sosyal ve ekolojik göstergeler kullanılmaktadır.³⁷³

³⁷¹ L. Hatcher, (1996): **Local Indicators For Sustainability:Measuring The Human Ecosystem Sustainable Development**, Vub Press, Belgium., ss.181-204

³⁷² L. Hatcher (1996), **a.g.e.**

³⁷³ A. Mengi ve N. Algan (2003), **a.g.e.** ss. 11-13

- Sosyal güvenlik ve refah: Hane halkı geliri, gelir paylaşımı, açlık sınırının altındaki kişi sayısı, cinsiyetlerine göre açlık sınırının altındaki kişi sayısı, sosyal güvencenin türü ve finansmanı.
- Sağlık: Ortalama yaşam süresi, bedensel sağlık, uyuşturucu madde tüketimi, sağlık masrafları, sağlık hizmetleri için kişi başına yapılan harcamalar.
- Öznel yaşam koşulları: Genel olarak yaşamdan memnuniyet, yaşlara göre yaşamdan memnuniyet, yerleşim alanlarına(kent, kıır) göre yaşamdan memnuniyet.
- Konut ve barınma: Kişi başına düşen oturma alanı, konutun büyüklüğünden, niteliğinden memnuniyet, kira giderlerinin gelir içindeki payı, konut yatırımları, konutların yenilenmesi için yapılan yatırımlar, kişi başına düşen oda sayısı.
- Kültür ve Boş Zaman Etkinlikleri: Kültür etkinlikleri için yapılan harcamaların toplam kamu harcamaları içindeki payı, yeterli boş zamana sahip kişilerin oranı, düzenli olarak tatile gidenlerin oranı, kültürel etkinlikleri takip edenlerin oranı.
- Sosyal Dayanışma ve Katılım: Birlik, Klüp yada öteki örgütlerde aktif üyelik, oy hakkına sahip yurttaşların toplam nüfus içindeki payı, fahri çalışma oranı, karar organlarındaki kadınların oranı, yerel ve bölgesel süreçlere katılım olanakları.
- Gelişme İşbirliği: Kişi başına düşen kamusal gelişme yardımı UNCTAD'nin hazırladığı listedeki az gelişmiş ülkeler için gelişme yardımları.

- Eğitim ve Bilim: Okur-yazarlık oranı, kişi başına düşen kamusal eğitim harcamaları, genel olarak ve cinsiyete göre okula devam süresi.
- Bilgi: İletişim araçlarını kullanma oranı, internet kullanımı, gazete ve dergilerin çeşitliliği
- Fiziksel Güvenlik: Bedensel yaralama olayları, trafik kazaları, doğal afetler, yetişkinlere ve çocuklara karşı fiziksel ve psikolojik şiddet.
- Uluslararası Ticaret ve Uluslararası Rekabet: Kişi başına düşen dış borç oranı, kişi başına düşen yatırımlar, anamalı stoğu, bütçe açığı ve rüşvetin yaygınlığı.
- İç Piyasa: Genel fiyat düzeyi, çevre ile ilgili vergiler, piyasaya müdahale oranı, çevreye zarar verecek teşvikler, çevre koruma teşvikleri.
- İstihdam: İşsizlik oranı, yeni iş alanlarının yaratılması, cinsler arasında ücret eşitliği.
- Araştırma, Geliştirme ve Teknoloji: Patent başvuruları, bilim insanlarının oranı, kişi başına araştırma ve geliştirme için yapılan özel ve kamusal harcamalar.
- Üretim: Kişi başına düşen GSYİH.
- Tüketim: Kişi başına tüketim giderleri.
- Hareketlilik: Mal ve yolcu taşıma kapasiteleri ve oranları, kitle iletişim araçlarının taşımacılıktaki payı, demiryolu ağı, kara yollarının uzunluğu.
- Zararlı Maddeler, Katı Atıklar: Gürültü kirliliği, radyoaktif atıklar, katı atıkların geri dönüştürülme oranı.
- Toprak: Toprağın ağır metal artıklarıyla kirlenmesi, tarım yapılabilir alanlar, erozyon.

- Su: Su tüketimi, nitrat ve fosfat kirlenmesi, atık suların temizlenmesi için yapılan harcamalar.
- Hava: Ozon yoğunluğu, karbondioksit ve kükürtdioksit oranları.
- İklim: Sera gazı emisyonları, iklim değışiklikleri.
- Alan Kullanımı: Kentsel ve kırsal alanların oranı.
- Biyolojik Çeşitlilik: Türlerin çeşitliği, ulusal çevre koruma alanları, habitat çeşitliliği.
- Enerji: Kişi başına kullanılan enerji, yenilenebilir enerji kaynakları ve enerji tüketimindeki payı.
- Ormanlar: Toplam orman alanları ve korunması, koruma için ayrılan yardımlar.³⁷⁴

Sürdürülebilirlik göstergeleri ve bu göstergeleri kullanarak yapılan ölçümlerin temel yararları ise şunlardır;

“1- Gösterge ve ölçümler, sonuçlarına bağlı olarak, politikaların değıştirilmesi için dış baskıların oluşmasına; hedef ve stratejilerin belirlenmesine; daha iyi standartların oluşturulmasına yardımcı olurlar.

2- Değerlendirme için sayısal veri tabanının oluşmasına yardımcı olurlar. Bu konuda hazırlanan raporların çoğu sayısal verileri içermekte ve tahminler üzerine kurulmaktadır. Göstergeler, belirlenen hedeflere ulaşmada ne kadar başarılı olduğunu gösterirken, ölçümler aktivitelerin ve bunların etkilerinin sonuçlarının değerlendirilmesini sağlarlar.

³⁷⁴ A. Mengi ve N. Algan (2003), **a.g.e.** ss. 11-13

3- Zaman içerisinde karşılaştırma yapılmasını sağlarlar. Göstergeler, zaman içerisinde gelişen eğilimleri saptamada, farklı bölgeler arasında karşılaştırmalar yapmada, mevcut durumu hedeflenen durum ile karşılaştırmada ve mevcut uygulamaların sürdürülebilirliğini yargılamada kullanılırlar.

4- Sınırlamaları yansıtır. Hangi sistemlerin (doğa-insan-çevre) geri dönülemez değişimlere uğradığını ve yeni insan aktivitelerinin ne gibi etkilerinin olduğunu saptarlar.³⁷⁵

Sürdürülebilir planlama yöntemleri ve uygun politikaların geliştirilmesi, ancak göstergeler ve bunlardan yararlanarak insan aktivitelerinin sayısal şekle aktararak ölçülmesi ile mümkündür. Göstergeler planlamacılara ve karar vericilere programlarının ve planlarının başarısının değerlendirilmesi ve yeni plan ya da politikaların belirlenmesi konularında yardımcı olan araçlardır. En temel düzeyde ele alırsak, kararlarımızı ya da aktivitelerimizi yönlendiren itici güçlerin neler olduğunu ve etkileşimleri anlamamıza yardımcı olurlar. Göstergeler, etkinin kaynağı olan insan aktiviteleri (etki gücü), bu aktivitelerin yer aldığı ortamın durumu (çevre, ekosistem, toplum ve ekonominin ‘‘durumu’’) ve aktivitelerin zararlı etkilerini önlemek için harcanan çaba (‘‘tepki’’) arasındaki ilişkileri belirleme ihtiyacı sonucu ortaya çıkmışlardır.³⁷⁶

Etki-durum-tepki modeli, ilk kez OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) tarafından 1993 yılında çevresel göstergelerin geliştirilmesi için önerilmiştir.

³⁷⁵ L. Hatcher (1996), **a.g.e.**

³⁷⁶ P. Hardi,, (1997): **Measurement and indicators program at the International Institute for Sustainable Development**. In: Moldan, B., S. Billharz and R. Matravers, (eds.). Sustainability indicators: A report on the project on indicators of sustainable development (SCOPE 58). Chichester and New York: John Wiley, ss. 28–32.

BM sürdürülebilir kalkınma komisyonu ve Dünya Bankası aynı modeli sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin geliştirilmesinde kullanmaktadır.³⁷⁷

OECD modelinde tüm göstergeler, şu üç basit soruya cevap bulabilmek amacıyla geliştirilirler: “ne oluyor?, neden oluyor?, olanlarla ilgili biz ne yapıyoruz?”. İlk sorunun cevabını ”durum göstergeleri” vermektedir. Bunlar, doğal çevrenin fiziksel ve biyolojik durumundaki değişim ve eğilimleri belirlerler. Çevresel değişimi meydana getiren insan aktivitelerinden kaynaklar “etki göstergeleri” ikinci soruyu cevaplamaktadırlar. Üçüncü sorunun cevabı ise “tepki göstergeleri” `dir. Bunlar, çevre problemlerine karşı uygulanan politikalardır.³⁷⁸

Bu açıklamalar ışığında, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bileşenlerinden olan ormancılığın sürdürülebilir yönetilmesi ve sürdürülebilir kalkınmaya destek vermesi amacı ile geliştirilen ölçüt ve göstergelere değinecek olursak;

3.1. Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi Ölçüt ve Göstergeleri

Ormancılıkta, sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminin tanımlanması amacı ile, yer küre ölçeğinde gerçekleştirilmiş olan uluslar arası süreçler sonucunda, sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminin tarifini ve izlenmesini sağlayan, ölçüt ve göstergeler geliştirilmiştir.

Sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi ölçüt ve göstergelerinin oluşumunu sağlayan süreçler tarihsel sıraya göre :

ITTO süreci (1987)³⁷⁹

³⁷⁷ P. Hardi (1996), **a.g.m.** ss.28-32

³⁷⁸ A. Hammond, ve Ark. (1995): **Environmental Indicators: A Systematic Approach To Measuring And Reporting On Enviromental Policy Performance İn The Contex Of Sustainable Development.** World Resources İnstitute, Usa.ss.11-15

³⁷⁹ ITTO Süreci (1997): **Sürdürülebilir Tropikal Orman Yönetimi Ölçümü İçin Kriterlerin Ve Göstergelerin Geliştirilmesinde ITTO Süreci**, X1. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6, Antalya. s.113

Helsinki süreci (1993)³⁸⁰

Montreal süreci (1993)³⁸¹

Orta Amerika süreci (1994)³⁸²

Tarapoto önerisi (1995)³⁸³

Kurak zon Afrika süreci (1995)³⁸⁴

ATO süreci (1996)³⁸⁵

Yakın doğu süreci (1996)³⁸⁶ olarak sıralanabilir. Bu süreçler sonunda oluşturulan ölçüt ve göstergeler Ek 1 bölümünde detaylı olarak verilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 6 da dünyadaki en kapsamlı ve ülkemizle en çok ilgili süreçlerin geliştirdiği sürdürülebilir orman yönetimi ölçütleri görülmektedir. Tablodan da anlaşılacağı gibi sürdürülebilir orman yönetimi ölçütleri ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel eksenlerde tasarlanmıştır.

³⁸⁰ L. C. Leal, (1997): **Pan-Avrupa Süreci**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 S.53, Antalya.

³⁸¹ Canadian Forest Service (1997): **Ilıman Ve Kuzey İklim Ormanlarının Korunması Ve Sürdürülebilir Yönetimi İçin Montreal Süreci Kriter Ve Göstergelerinin Uygulanmasındaki İlerlemeler** .(Montreal Süreci),XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 Antalya.s.21

³⁸² J. B. Zapata, (1997): **Sürdürülebilir Kalkınmada Orta Amerika Süreci**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 , Antalya.s.93

³⁸³ V. R. Caraso, (1997): **Tarapoto Önerisinin Tanımı Ve Analizi**: Amazon Ormanlarını Sürdürülebilirliği İçin Kriter Ve Göstergeler, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 , Antalya.s.71

³⁸⁴ B.Taal, -Mass (1997): **Kurak Afrika Bölgesinde Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriterleri Ve Göstergeleri**, XI Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 , Antalya..s.85

³⁸⁵ M. L. Garba,(1997): **Sürdürülebilir Orman Yönetimi İçin Kriterler Ve Göstergeler Konusunda Afrika Kereste Örgütünün (ATO) Girişimleri** XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 Antalya.s.123

³⁸⁶ M. H. El- Lakany.(1997): **Yakın Doğuda Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriterleri Ve Göstergeleri**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 Antalya..s.103

Tablo 6: Helsinki, Montreal ve Yakın Doğu Süreci Ölçütleri

Helsinki Süreci	Montreal Süreci	Yakın Doğu Süreci
Orman kaynakları ve küresel karbon değişimine olan katkılarının geliştirilmesi ve sürdürülmesi	Ormanların küresel karbon değişimine olan katkılarının sürdürülmesi	Orman kaynaklarının kapsamı
Orman ekosisteminin sağlık ve yapısının sürdürülmesi	Orman ekosistemlerinin sağlık ve yapılarının sürdürülmesi	Sağlık hayatiyet, bütünlük
Ormanların üretim fonksiyonlarının geliştirilmesi ve sürdürülmesi	Orman ekosistemlerinin verimlilik kapasitelerinin sürdürülmesi	Verimlilik kapasitesi ve fonksiyonlar
Orman ekosistemlerindeki biyolojik çeşitliliğin düzenli bir şekilde geliştirilmesi ve sürdürülmesi	Biyolojik çeşitliliğin muhafazası	Orman alanlarında biyolojik çeşitliliğin muhafazası
Ormanların koruma (özellikle toprak ve su) fonksiyonlarının düzenli şekilde geliştirilmesi ve sürdürülmesi	Toprak ve su kaynaklarının muhafazası	Koruyucu çevresel fonksiyonlar
Diğer sosyo-ekonomik işlevlerin sürdürülmesi	Çok yönlü sosyo-ekonomik hizmetlerin toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilmesi ve uzun süreli sürdürülebilir işletimi	Sosyo-ekonomik fonksiyonların ve şartların korunması ve geliştirilmesi
	Ormanların korunması ve sürdürülebilir yönetimine yönelik yasal, kurumsal ve iktisadi yapı	Yasal ve kurumsal çerçeve

Kaynak: DURUSOY,2008, s.27

DURUSOY Türkiye ölçeğinde sürdürülebilir orman yönetimi için ülke şartlarına uygun ölçüt ve göstergeleri belirlemiştir. DURUSOY'un önerdiği ölçütler incelendiğinde;

“Ölçüt 1: Orman Kaynakları ve Küresel Karbon Değişimine Olan Katkılarının Geliştirilmesi ve Sürdürülmesi,

Ölçüt 2: Orman Ekosisteminin Sağlık ve Yapısının Sürdürülmesi,

Ölçüt 3: Ormanların Üretim Fonksiyonlarının Geliştirilmesi ve Sürdürülmesi,

Ölçüt 4: Orman Ekosistemlerindeki Biyolojik Çeşitliliğin Düzenli Bir Şekilde Geliştirilmesi ve Sürdürülmesi,

Ölçüt 5: Ormanların Koruma (Özellikle Toprak ve Su) Fonksiyonlarının Düzenli Şekilde Geliştirilmesi ve Sürdürülmesi,

*Ölçüt 6: Diğer Sosyo-Ekonomik İşlevlerin Sürdürülmesi, şeklinde olduğu yani Helsinki süreci ölçütlerinin birebir önerildiği görülmektedir.*³⁸⁷

Bu durum uluslararası süreçte kabul görmüş ölçütler üzerinde bir fikir birliğinin sağlandığının bir göstergesidir.

Bu ölçütler genel bir çerçeve çizmektedir ve çalışılacak alanın ve konunun özelliğine göre ilgili eksenlerdeki genel ölçütler alt ölçütlere ayrılabilmekte, farklı göstergeler tanımlanabilmektedir. Çalışma konumuz özelinde ilgili eksenlerdeki ölçütler, durum analizinin daha sağlıklı yapılabilmesi amacı ile alt ölçütlere ayrılmıştır. Bu kapsamda ormancılık için 18 ölçüt belirlenmiş ve her ölçüt için 3 derece durum göstergesi tanımlaması yapılmıştır. İlgili ölçüt ve tanımlanan göstergeler 3.3. Bölümündeki Tablo 15 de verilmiştir.

Ölçütler; sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminin, ormanların ekosistem olarak yönetilmesinin vazgeçilmez parçalarıdır. Bu parçalar orman ekosisteminin hayati fonksiyonlarını ve uzantılarını (biyolojik çeşitlilik, orman sağlığı vs.) ormanın çok yönlü sosyo-ekonomik faydalarını (kereste, rekreasyon, kültürel değerler) ve sürdürülebilir orman kaynakları yönetimini kolaylaştırmak için gereksinim duyulan politik çerçeveleri içermektedir. Bir ölçüt, değişiklikleri değerlendirmek amacıyla periyodik olarak izlenen bir dizi ilgili göstergelerle karakterize edilmektedir.³⁸⁸

³⁸⁷ İ. Durusoy, (2008): **Türkiye Ormancılığında Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi Ölçüt ve Göstergelerinin Ülke Ölçeğinde Belirlenmesi**, K.T.Ü. Fen. Bil. Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon, s.27

³⁸⁸ D. Wijewardanal, J.C. Stephanie, P. Christel, (1997): **Sürdürülebilir Orman Yönetimi İçin Kriter Ve Göstergeler**,

XI.Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri 6. Cilt Antalya.ss.3-15

Helsinki Sürecinde ölçüt: Kavramsal seviyede sürdürülebilirliğin farklı yönleri için tanımlayıcılar olarak ifade edilmiştir.³⁸⁹

Göstergeler; bir ölçütü ölçme ve tanımlama yollarıdır. Belirli ölçütlerle bütünleşen göstergeler, ölçütlerin ne olduğunu ve ne anlama geldiğini tanımlar (örneğin gösterge olarak ekosistem ve tür çeşitliliği biyolojik çeşitliliğin göstergeleridir). Göstergeler kantitatif olabileceği gibi kalitatif de olabilir. Ayrıca tek bir ölçüt veya göstergenin sürdürülebilirliğin ölçümünü oluşturamadığını belirtmek yerinde olacaktır. Bir ölçüt veya gösterge diğer ölçüt ve göstergelerin bulunduğu bir sistem içerisinde göz önüne getirilmeye ihtiyaç duyar, ülke ormanlarının durumunu ve sürdürülebilir orman kaynakları yönetimine yönelişin eğilimini, zaman içerisindeki ölçümlerde resim edilen farklı ölçüt ve göstergelerin birlikteliği belirler.³⁹⁰

Ölçütler ve göstergeler genel anlamda sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi ile ne ifade edilmeye çalışıldığını anlatmaktadır. Ölçütler orman ekosistemlerinin elemanlarını bizim sosyal, kültürel ve ekonomik sistemimizi belirleyen ölçütler kadar iyi tanımlarlar. Bunlar zaman içerisinde sürdürülebilir orman kaynakları yönetimine doğru ilerlemenin değerlendirilmesi, izlenmesi ve tanımlanması için ortak çerçeveler sağlar. Böylece, sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminin ne anlama geldiğinin kendinden tarifine ve bir ortak anlayışın oluşturulmasına da yardımcı olurlar. Ölçütlerin amaçları:

- Sürdürülebilir orman kaynakları yönetimini açıklamak ve tanım için bir iskelet oluşturmak, uluslararası düzeyde birliktelik sağlamak,

³⁸⁹ L.C. Leal, **a.g.m.** s.53

³⁹⁰ D. Wijewardanal ve Ark, **a.g.m.** ss.3-15

- Ormanların sürdürülebilir gelişmesi, yönetimi ve korunmasında politikaların gelişimi için referans noktaların belirlenmesi,
- Üretim sertifikalarını içeren, ticari ve çevresel ilişkilerin ortaya çıkartılması,
- Sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminde gerek yurt içi gerekse uluslararası kavramların teminini kolaylaştırmak,
- Mevcut bilgileri, halkı ve karar vericileri geliştirmek, olarak belirtilmiştir.³⁹¹

Ölçüt ve göstergelerin amacı, zaman içerisindeki ülke seviyesi eğilimleri ölçen ve gözleyen bir çerçeve sunmak olduğundan, göstergeler üzerine toplanan verinin yorumlanması, yönetim müdahalelerinin bir ülkeyi sürdürülebilir yönetime yakınlığı ya da uzaklığına tespit etmeye yardımcı olmaktadır. Bu yorumun, orman yönetimini iyileştirmek için gerekli olan politik düzenlemeleri ve istikamet ayarlamalarının tanımlanmasında yardımcı olması gerekir. Bu yolla, orman göstergeleri ulusal ekonomilerin genel sağlık durumlarını belirtmek veya ekonomik amaçları başarmak için gerekli politik düzenlemeleri harekete geçirmek maksadıyla bir çok ülke tarafından kullanılan enflasyon, istihdam, veya faiz oranları gibi ekonomik göstergelere benzeyen teorileri halindedir. Ölçüt ve göstergelerin kullanımı, karar vericilere ve kamuya açık orman ve orman yönetiminin etkilerine ilişkin bilgilerin niteliğini, belirgin bir oranda iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Bu bilgi ile bizler daha iyi politikalar formüle edebilir yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyede daha iyi bilgilendirilmiş ve daha az karmaşaya sebebiyet veren orman politikası tartışmalarına sahip olabiliriz.³⁹²Göstergelerin alansal değerlerine

³⁹¹ Canadian Council Of Forest Ministers. (1995): **Defining Sustainable Forest Management, A Canadian Approach To Criteria And Indicators** .Ottawa, Canada.

³⁹² D. Wijewardanal ve Ark, **a.g.m.** ss.3-15

bağlı olarak ölçütlerin değerlendirilmesi süreci, aslında orman kaynaklarının ürettiği kamu yararının ifadesi olarak düşünülebilir.

Ölçütler ve göstergeler kapsamında sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminin izlenmesi ve belgelenmesi amacı ile dünyada çok sayıda bağımsız ormancılık sertifikasyon kuruluşları kurulmuştur. Bu kuruluşların bazıları aşağıda verilmiştir.

- Forest Stewardship Council (FSC)³⁹³
- Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes (PEFC)³⁹⁴
- Rainforest-alliance³⁹⁵
- FORCERT (Forest Management&Certification Service)³⁹⁶

Bu kuruluşlar orman kaynaklarının işletim amacına göre sürdürülebilir yönetilip yönetilmediğini, sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi ölçüt ve göstergeleri kapsamında bağımsız bir gözle değerlendirerek belgelendirmektedirler.

3.2. Sürdürülebilir Turizm Ölçüt ve Göstergeleri

Orman kaynaklarının yönetiminde olduğu gibi turizmde de, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir kalkınmaya entegrasyonunu sağlamak için ve sürdürülebilir turizmi tarif etmek için ölçüt ve göstergeler geliştirilmiştir.

³⁹³ www.fsc.org, 2008

³⁹⁴ www.pefc.org, 2008

³⁹⁵ <http://www.rainforest-alliance.org>, 2008

³⁹⁶ <http://www.forcert.org.pg>, 2008

Bu kapsamda, sürdürülebilir turizm için Avrupa VISIT Girişimince Geliştirilmiş olan Göstergeler aşağıda verilmiştir.³⁹⁷

A) Sürdürülebilirlik kavramının politik açıdan uygulanmasında göstergeler Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

- Daha bütünleşik bir turizm stratejisi için, çevresel yönetimin ve izleme araçlarının varlığı ve etkinliği değerlendirilmekte midir?
- Farklı ilgili gruplarının süreçlere katılımı sağlanmakta mıdır?

Bölgedeki kalite için gereken kilit sorular:

- Tatil yerinin kalitesini geliştirmek ve sürdürmek için tasarlanmış olan sürekli bir raporlama ve izleme sistemi bulunmakta mıdır?

Tablo 7. Vısıt Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (A-Politik)

Sayısı	Göstergenin tanımı	Ölçülme biçimi, detay açıklamalar
A-1	Tatil yerinde sürdürülebilirliği geliştirmek için yerel politikaların varlığı	Stratejik bir politik kararın varlığı (Evet/Hayır) Bir eylem planının varlığı (Evet/Hayır) Bu eylem planınca kapsanan konuların sayısı: ulaşım, arazi kullanımı ve

³⁹⁷ <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

		biyolojik çeşitlilik, enerji, su, atıklar, sosyal ve ekonomik konular
A-2	İlgili grupların katılımı	İlgili grupların, sürdürülebilirlik stratejisi sürecinde tasarıma, revizyonlara ve izlemeye sürekli bir katılımı söz konusu mudur? (Evet/Hayır) Uygulama için iş verilecek olan fazladan bir ekip bulunmakta mıdır? (ekip/eleman sayısı)
A-3	Kültürel beldelere ait bir envanterin varlığı	Örnek olarak; anıtlar, yapılar, UNESCO'nun tanıdığı kalıntı beldeleri (Evet/Hayır)
A-4	Doğal beldelere ait bir envanterin varlığı	Örnek olarak; özel koruma alanları, özellikle duyarlı bölgeler, Natura 2000: (Evet/Hayır)
A-5	(EMAS veya ISO 14000 gibi) çevresel yönetim birimlerine başvuran eko-etiketli turistik tesislerin sayısı	Otelleri, lokantaları, kamp yerlerini ve diğer turistik hizmetleri kapsayan
A-6	Mavi Bayrak sistemi tarafından izlenen beldelerin sayısı ve	

	(uygulanabilirse) kaplıca beldelerinin toplam sayısı	

Kaynak: <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

B-) Çevresel Performans Göstergeleri

B1. Turizm ulaşımı (tatil yerine erişim ve dönüş yolculuğu, yerel araç kapasitesi)

Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

- “turizmin ortaya çıkardığı ulaşım baskıları” azalmakta mıdır?
- Turistler, daha sürdürülebilir nitelikteki vasıtalarla ulaşımını sağlamakta mıdır? (Mevcut durum ve değiştirmeye doğru bir eğilim olup olmadığı izlenen zaman içindeki gelişim)
- Kalış sayısı artmakta mıdır? (Daha fazla gününbirlik kalan turistler veya daha uzun tatil yapan turistler)
- Turistlerin tatil beldesinde kalışları sırasında kullanmakta oldukları esas ulaşım araçları nelerdir?

Bölgenin kalitesi hakkındaki kilit sorular:

- Ulaşımın gürültü, hava kirlenmesi ve trafik kazaları üzerindeki etkileri nelerdir?

Tablo 8. Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (B-Çevresel)

Sayı	Göstergenin tanımı	Ölçölme biçimi, detay açıklamalar
B1-1	Tüm tatil yerlerinde çevre dostu tipindeki ulaşımın paylaşımı	- Kaç tane (bir geceden fazla kalan) turist tatil yerine gelmek amacıyla aşağıda belirtilen esas ulaşım araçlarını kullanmaktadır: - Kaç tane (günübirlik kalan) turist tatil yerine gelmek amacıyla aşağıda belirtilen esas ulaşım araçlarını kullanmaktadır: Ulaşım Araçları: - otomobil, uçak, tren, otobüs, gemi veya bisiklet (mümkünse bir yıldaki toplam değerler, konuk araştırmalarına dayalı yüzdeler, öngörüler)
B1-2	Km ² başına günübirlik kalan turistlerin sayısı	- Günübirlik kalan turistlerin aylık tablosu (toplam değerler, eğer önceki turist araştırmalarından veriler ve öngörüler mevcut değilse) - Tüm lokantalarda satılan yemeklerin aylık tablosu (elde edilebilir veriler ise)
B1-3	Yerel araç kapasitesi	Yerel toplu taşıma araçları yoluyla nakledilen yolcu sayısına ait aylık tablo. - Tatil yerine ait yüzdeler, turistik tesisler ve diğer turistik beldelere toplu ulaşım araçlarıyla erişilebilirlik (bir sonraki durak noktasına 10

		dakikalık yürüme mesafesinden daha az uzaklıklar için). - Özellikle turistler için fazladan sefere konulan taşıma araçları (aylık olarak elde edilebilen yolcu yerlerinin sayısı ve taşıma tipi)

Kaynak: <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

“B2. Taşıma kapasitesi - arazi kullanımı, biyolojik çeşitlilik ve turizm faaliyetleri
Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

- Ne kadar bir arazi turistik faaliyetler için ayrılmıştır?
- Yazlık konutlar için ne kadar bir alan ayrılmıştır?
- Tatil yeri tarafından doğal alanların korunması için çaba gösterilmekte midir?
- Biyolojik çeşitlilik üzerinde farklı turistik faaliyetlerin etkileri nelerdir?

Bölgenin kalitesi hakkındaki kilit sorular:

- Kent yerleşiminin gösterdiği yayılım, tatil yerinin çekiciliğini azaltmakta mıdır?
- Doğal alanların büyüklüğü, beldenin çekiciliğini artırmakta mıdır?

Kıyılardaki tatil beldeleri:

Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

- (Kıyı ve göl beldeleri için) su sistemleri üzerindeki baskılar nelerdir?

Bölgenin kalitesi hakkındaki kilit sorular:

- Kıyılar aşırı kalabalık olma tehlikesi altında mıdır?

Dağlık bölgelerdeki tatil beldeleri:

Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

Dağlık bölgelerdeki tatil beldelerindeki turistik baskılar nelerdir?

Bölgenin kalitesi hakkındaki kilit sorular:

- Dağlık bölgelerdeki tatil beldeleri aşırı kalabalık olma tehlikesi altında mıdır?³⁹⁸

Tablo 9. Vısıt Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (B2-Çevresel)

Sayı	Göstergenin tanımı	Ölçülme biçimi, detay açıklamalar
B2-1	Km ² başına azami nüfus yoğunluğu (yoğun mevsimde)	Turistler dahil aylık toplam nüfus tablosu
B2-2	Yazlık konutlardaki yatak kapasitesi (% olarak gecelik toplam)	Gecelik kapasite (barınma yerleri yoluyla)

³⁹⁸ <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

	kapasite)	
B2-3	İnşaa sahalarının doğal alanlara oranı	Km ² olarak tatil yeri sahasının türü (yapılaşmış alan, bina için ayrılmış alan, yeşil alan, orman alanı, su ve diğer alanlar)
B2-4	Koruma alanlarının büyüklüğü (tatil yeri toplam alanının %si olarak)	Km ² olarak doğal koruma alanlarının toplam büyüklüğü (herhangi bir koruma derecesinde)
B2-5	Farklı boş zamanları değerlendirme faaliyetlerinde kaynakların yoğun kullanımında değişim	• Toplam golf alanı büyüklüğü (Km² olarak) • Golf alanındaki konukların yıllık toplamı • Kar ile ilgili kuralların sayısı • Yapay kar ile örtülü saha • Asansör, kablolu taşıyıcı ve benzer nakliye tesislerini kapasitesi (kişi-düşeydeki mesafe/YIL olarak) • Helikopterlerle taşınan turist sayısı • Limanların ve yat limanlarının kapasitesi (motorlu botların sayısı) • Su kayağı motorları ve benzeri su sporları ekipmanları
B2-6	Doğal kıyıların yüzdesi (uygulanabilirse)	Toplam kıyı boyuna göre, doğal kıyıların uzunluk yüzdesi (sudan 1 Km. paralel çizgi dahilinde)

		inşaat alanı olmayan)

Kaynak: <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

B3. Enerji kullanımı :

Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

- Tatil yerinde enerji kullanımı ne kadar etkindir (turizm için kullanılan enerjinin toplam miktarı ve toplam enerji kaynağı)

Bölgenin kalitesi hakkındaki kilit sorular:

- Doğrudan kalite konusu olmayanlar – ancak, tatil yerinin kalitesinde uzun vadeli etkilere yol açan iklim değişiminin etkilerini azaltmak için gerekli olan)

Tablo 10. Vısıt Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (B3-Çevresel)

Sayısı	Göstergenin tanımı	Ölçülme biçimi, detay açıklamalar
B3-1	Toplam enerji tüketimi içinde yenilenebilir enerji yüzdesi (tatil yerinin tümü için, yerel olarak üretilen veya ithal edilen)	Yenilenebilir enerji tarafından karşılanan yıllık enerji tüketimi oranı

B3-2	Turistik tesis tipi tarafından kullanılan turist başına enerji	(Konaklama, tesisler, spor, turist taşıma araçları gibi) tip tesisleri kullanan kişilerin toplam sayısına bölünerek, turistik tesis tipi başına yıllık toplam enerji tüketimi

Kaynak: <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

B4. Su kullanımı :

Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

- Yerel su kaynakları üzerindeki baskılar nelerdir?

Bölgenin kalitesi hakkındaki kilit sorular:

- Turistler için yeterli su bulunmakta mıdır?
- Su rezervinin kalitesi iyi midir?

Tablo 11. Vısıt Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (B4-Çevresel)

Sayı	Göstergenin tanımı	Ölçülme biçimi, detay açıklamalar
B4-1	Su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı	(Gemilerle veya boru hatlarıyla) ithal edilen su oranı veya işlenmiş deniz suyundan alınarak mevcut su kaynaklarına katılan su oranı, Yeraltısuyu tablasının son 5 yıldaki ortalama değişimi (+/- cm olarak)

B4-2	Atıksu arıtma tesisleri ile bağlantılı olan konutların ve turistik tesislerin yüzdesi	Atıksu arıtma tesisleri ile bağlantılı olan konutların ve turistik tesislerin yüzdesi

Kaynak: <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

B5. Katı atık yönetimi :

Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

- Etkin bir atık yönetimi bulunmakta mıdır?

Bölgenin kalitesi hakkındaki kilit sorular:

- Atıklar yasal olmayan yollarla boşaltılmakta mıdır?
Atık arıtımının (örneğin atık fırınında yakılmasının) sağlık üzerinde olumsuz etkileri var mıdır?

Tablo 12. Vısıt Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (B-5Çevresel)

Sayısı	Göstergenin tanımı	Ölçülme biçimi, detay açıklamalar
B5-1	Geri kazanım için ayıklanan katı atıkların yüzdesi nedir?	Geri kazanım için katı atıkların ayıklandığı yerde evsel kaynaklı atıkların oranı nedir? Ayıklanmış olarak toplanan katı atıkların yüzdesi nedir (toplam katı atık ile karşılaştırmalı olarak) ?

B5-2	Dolgu yapılan ve/veya yakılan katı atık toplamı nedir (TON olarak) ?	Dolgu yapılan ve/veya yakılan katı atık toplamı nedir (TON olarak) ?
B5-3	Aylık atık üretimi tablosu	Aylık atık üretimi tablosu

Kaynak: <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

C. Sosyal ve kültürel performans göstergeleri :

Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

- Yerel halk için yaşam koşullarının geliştirilmekte midir?
- Harici etkilerle yönlendirilen gelişmeler bulunmakta mıdır?

Bölgenin kalitesi hakkındaki kilit sorular:

- Turistler, yerel halk tarafından kabul edildikleri duygusunu taşımakta mıdır?
- Turistlerin güvenliği genel olarak sağlanmış mıdır?

Tablo 13. Vısıt Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (C-Sosyal ve Kültürel)

Sayı	Göstergenin tanımı	Ölçülme biçimi, detay açıklamalar
C-1	Yerleşik olmayan (geçici) işçilerin	Yerleşik olmayan (geçici) işçilerin, toplam turistik tesis işçilerine göre mevsimlik yüzdesi

	toplam turistik tesis işçilerine göre yüzdesi nedir?	
C-2	Turistik tesislerdeki personelin ortalama sözleşme süresi	
C-3	Geçici olarak kalanlar tarafından sahip olunan arazi yüzdesi	
C-4	Kayıtlara geçmiş olan hırsızlık suçları sayısı	
C-5	Turist/yerli nüfus oranı	

Kaynak: <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

Ç. Ekonomik performans göstergeleri :

Sürdürülebilirlik için kilit sorular:

- Turizm sektörünün ekonomik geçerliliği?

Bölgenin kalitesi hakkındaki kilit sorular:

- Ekonominin turizm sektörüne bağımlılığı var mıdır?

- Turizm gelirlerinde mevsimlik değişmeler gözlenmekte midir?

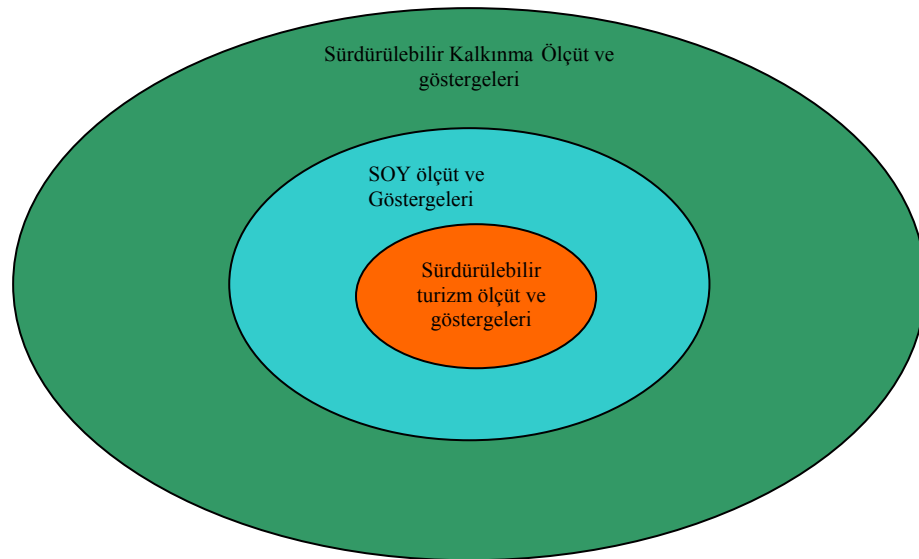
Tablo 14. Vıst Girişimi Sürdürülebilir Turizm Göstergeleri (D-Ekonomik)

Sayı	Göstergenin tanımı	Ölçölme biçimi, detay açıklamalar
D-1	Turizmle ilgili istihdamda mevsimlik değişmeler gözlenmekte midir?	Tatil yerindeki toplam istihdamda, yoğun/düşük mevsimde turizmle ilgili istihdam oranı nedir?
D-2	Tatil yerindeki toplam ekonomik net üretimde turizmin payı	
D-3	Konaklama doluluğunda mevsimlik değişimler	Tatil yerinde geçirilen gecelerlerin aylık tablosu
D-4	Kalan nüfus başına toplam konaklama kapasitesi	
D-5	Ortalama kalış süresi	

Kaynak: <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008

Orman kaynakları üzerinde etkinlikte bulunacak turizm tesislerinin sürdürülebilir turizm ölçüt ve göstergeleri; genel anlamda sürdürülebilir turizm ölçüt ve göstergelerini kapsamalarının yanında, sürdürülebilir orman yönetimi ölçüt ve göstergelerini de kapsamalıdır. Çünkü orman kaynakları üzerinde genel anlamda sürdürülebilir turizm ölçüt ve göstergeleri kapsamında bir turizm etkinliği yapılırsa da, sürdürülebilir turizm ölçüt ve göstergelerine göre daha spesifik olan sürdürülebilir orman yönetimi ölçüt ve göstergelerini yansıtmayacaktır. Dolayısıyla gerçek anlamda sürdürülebilir turizmden bahsetmek için durumun bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilip hem sürdürülebilir turizm hem de sürdürülebilir orman yönetimi ölçüt ve göstergelerinin dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekir. Bu durumu sürdürülebilir kalkınma –sürdürülebilir turizm-sürdürülebilir orman yönetimi (SOY) ekseninde şematik olarak gösterecek olursak aşağıdaki gibi bir durum ortaya çıkacaktır.

Şekil 5: Sürdürülebilir Kalkınma-Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi-Sürdürülebilir Turizm İlişkisi

Şekil 5 deki ilişki orman kaynaklarının turizme tahsisinde sürdürülebilir orman kaynakları ve sürdürülebilir turizm şartlarının sağlanması gerektiğini göstermektedir

3.3. Kamu Yararı Kapsamında Orman Kaynaklarının Turizme Tahsisi İçin Ölçüt ve Göstergeler

Sürdürülebilir orman yönetimi ölçütleri, ormanların topluma sunduğu faydaları gösteren genel fayda akımları şeklinde düşünülebilir. Ölçütleri tanımlayan göstergeler ise fayda akımlarını daha somut hale getiren ve fayda akımlarını ölçen araçlardır.

Sürdürülebilir turizm ölçüt ve göstergeleri ise genel anlamda turizm etkinliklerinin ekolojik-çevresel, ekonomik-fınansal, sosyo-kültürel eksenlerde sürdürülebilirliğe etkilerini gösteren toplumsal fayda/zarar akımları olarak düşünülebilir. Bu bağlamda göstergeler fayda/zarar akımlarını daha somut olarak ölçmeye yarayan araçlardır. Göstergelerin bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi, göstergelerin mensubu olduğu eksenin faydalı/zararlı veya sürdürülebilir/sürdürülebilir olmadığını tespit eder.

Aşağıda tanımlanan göstergeler,

- Orman ekosistemleri üzerinde gerçekleştirilecek olan turizm etkinliğinin orman ekosistemlerinin sürdürülebilirliğine, dolayısıyla turizmin sürdürülebilirliğine ve toplumsal sürdürülebilirliğe etkilerinin azlığı, çokluğu, etkisinin yöresel/bölgesel/ulusal/uluslararası düzeyde ve kısa/uzun dönemli olup olmamasına,
- Orman kaynaklarının topluma sağladığı yararların azlığı, çokluğu, fayda kapsamının yöresel/ bölgesel /ulusal/ uluslararası düzeyde ve kısa/uzun dönemli olup olmaması,

- Turizm etkinliğinin yaratacağı toplumsal fayda ve zarar akımlarının azlığı, çokluğu, fayda/zarar kapsamının yöresel/bölgesel/ulusal/uluslararası düzeyde ve kısa/uzun dönemsel olup olmamasını derecelendiren bir mantıksal çerçeve içerisinde hazırlanmıştır. Bu mantıksal çerçeve, sürdürülebilir kalkınma kapsamında bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek kuşakların da, en az bugünkü kadar ihtiyaçlarını karşılamalarını etkileyip etkilemeyeceği ve koruma ile kullanmanın dengelenebileceği varsayımından hareketle oluşturulmuştur.

Aşağıda tanımlanan göstergelerle temsil edilmeyen durumlarda yapılacak alansal çalışmalarda, yukarıda verilen mantıksal yaklaşımla alansal göstergeler ilgili kişilerce değerlendirilebilecektir.

Uluslararası ölçekte sürdürülebilir orman yönetimini sağlamak amacı ile geliştirilmeye çalışılan ölçütler ve göstergeler incelendiğinde genel anlamda kullanılacak ölçütler üzerinde fikir birliği sağlandığını önceki bölümlerde belirtmiştik. Bu kapsamda aşağıda vereceğimiz ölçüt ve göstergeler ormancılık açısından Helsinki süresi ölçüt ve göstergeleri referans alınarak, sürdürülebilir turizm göstergeleri ise VISIT girişimince hazırlanan göstergeler referans alınarak türetilmiştir.

Tablo 15: Orman Kaynaklarının Turizme Tahsisi İçin Ölçüt ve Göstergeler

Orman Kaynaklarının Turizme Tahsisi İçin Ölçüt ve Göstergeler	
1. Ölçüt: Ormanların, bünyesinde barındırdığı zengin biyolojik çeşitlilik yönünden topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Bölgesel olarak yaygın bulunan orman tiplerini flora ve faunayı içeren alanlar.	1.Puan

2. Gösterge: Nadir bulunan orman tiplerini, karışık orman meşcerelerini, içeren alanlar	2.Puan
3. Gösterge: IUCN koruma listelerindeki türleri barındıran alanlar, Natura 2000 alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma alanları, milli park alanları, tabiat parkı alanları, tabiat anıtı alanları, tohum meşcereleri, endemik bitki ve hayvan türlerini barındıran alanlar, biyolojik çeşitlilik unsurlarının kültürel izler bıraktığı alanlar,	3.Puan
2. Ölçüt: Ormanların su üretimi, su varlığını koruma ve düzenleme, sel, taşkınlar ve çığ önleme yönünden topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Su arzının sürdürülebilir olduğu ve orman ekosisteminin bu arz üzerinde etkisi olmayan alanlar, sel, taşkın ve çığ oluşma riski taşımayan alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Su arzının sürdürülebilir olduğu, sel, taşkın ve çığ riski taşıyan alanlar	2.Puan
3.. Gösterge: Su tüketiminin fazla olduğu, su sıkıntısı çekilen alanlar, kuraklık tehlikesi arz eden alanlar, sel, taşın ve çığ oluşma riski taşıyan alanlar,	3.Puan
3. Ölçüt: Ormanların erozyonu engelleme ve toprak verimliliğini koruması yönünden topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge:Erozyon riski ve toprak muhafaza karakteri taşımayan alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Ağaçlandırma alanları	2.Puan
3. Gösterge: Toprak muhafaza karakteri taşıyan alanlar, ağaçlandırma alanları, erozyona maruz alanlar	3.Puan

4. Ölçüt: Yaban hayatını ve yaban hayvanlarını koruma ve avcılık hizmetlerinden dolayı topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Yaban hayatı ve avcılık hizmetleri yönünden özellik arz etmeyen alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Yerel düzeyde av kaynakları barındıran ve yerel avcılık hizmetlerinin olduğu alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Yaban hayatı koruma alanları, ulusal ve uluslar arası değeri olan avlak alanları	3.Puan
5. Ölçüt: Kirli havayı ve gürültüyü emmesi (süzmesi) yönünden topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Hava ve gürültü kirliliği arz etmeyen alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Hava kirliliğinin yüksek olduğu ve gürültü kirliliğinin olmadığı alanlar veya gürültü kirliliğinin yüksek olduğu hava kirliliğinin olmadığı alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Hava kirliliğinin ve gürültü kirliliğinin yüksek olduğu alanlar,	3.Puan
6. Ölçüt: Karbon depolama ve iklim üzerin olumlu etki yapması yönünden topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Emisyon atılımlarının yüksek olmadığı, eksterm iklim koşullarına sahip olmayan, lokal olarak birim alanda depolanan odun ve bitkisel kökenli madde hacminin(ölü ve diri örtü) bölgesel birim alandaki hacimden küçük olduğu alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Lokal olarak birim alanda depolanan odun ve bitkisel kökenlilerin hacminin(ölü ve diri örtü) bölgesel birim alandaki	2.Puan

hacimden büyük olduğu alanlar, eksterm iklim koşulları veya yüksek emisyon atılımlarından birine sahip olan alanlar	
3. Gösterge: Emisyon atılımının yüksek olduğu alanlar, eksterm iklim koşullarının bulunduğu alanlar, Lokal olarak birim alanda depolanan odun ve bitkisel kökenlilerin(ölü ve diri örtü) hacminin bölgesel birim alandaki hacimden büyük olduğu alanlar	3.Puan
7. Ölçüt: Odun hammaddesinin (yapacak, yakacak) topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Oduna dayalı enerji tüketiminin yaygın olmadığı ve odun hammaddesine dayalı iş olanaklarının olmadığı alanlar, odun hammaddesi üretim kapasitesinin düşük olduğu alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Tahsisi istenen alana bağımlı kanuni hak elde etmiş orman köylerinin varlığı (6831 sayılı OK 31 ve 32 maddesine göre), normal düzeyde odun hammaddesi üretim kapasitesine sahip alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Enerji kaynağı olarak odunun yoğun kullanıldığı alanlar, orman köylülerinin ve yerel halkın yapacak ve yakacak odun hammaddesi ihtiyacını karşılama potansiyeli olan alanlar, nadir bulunan ve farklı özellikler arz eden odun hammaddesi bulunduran alanlar,odun hammaddesi üretim kapasitesi yüksek alanlar odun hammaddesine dayalı kültürel birikimlerin olduğu alanlar (ahşap oymacılığı, sepet örme vb)	3.Puan
8. Ölçüt: Odundan türetiliş ürünlerin (kağıt, mobilya vb.) topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Köy ve daha küçük yerleşim alanları	1.Puan
2. Gösterge: Kasabaların bulunduğu alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Kentsel alanlar	3.Puan

9. Ölçüt: Odun dışı orman ürünlerinin (mantar, kestane, reçine, sıgla yağı tıbbi ve aromatik bitkiler vb.) topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Odun dışı orman ürünleri potansiyeli arz etmeyen alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Odun dışı orman ürünlerinin ticaretinin yapılmadığı fakat ev ekonomisi kapsamında değerlendirildiği ve kültürel birikim arz eden alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Ticari amaçlı odun dışı orman ürünleri işletmeciliğinin yapıldığı alanlar, odun dışı orman ürünlerine bağlı kültürel birikimlerin olduğu alanlar,	3.Puan
10. Ölçüt: Orman Kaynaklarının varlığına bağlı olarak bölgesel gelişme gösteren orman endüstri sanayisinin topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Orman endüstri sektörünün bulunmadığı alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Orman endüstri sektörünün bulunduğu fakat bölge ekonomisi açısından öncü sektörler arasında yer almadığı alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Orman endüstri sektörünün yaygın şekilde bulunduğu ve bölgesel olarak istihdam ve bölge ekonomisi için önem arz eden alanlar	3.Puan
11. Ölçüt: Odun ürünlerinin, odundan türetilmiş ürünlerin, odun dışı orman ürünlerinin ve orman endüstri sektörünün ithal ikamesi, ihracat ve döviz girdisi yönünden topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Ormana dayalı endüstrinin ihracata ve ithal ikamesine katkıda bulunmadığı alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Küçük ve orta ölçekli işletmelerin bulunduğu ve düşük düzeyde ihracat potansiyeline sahip alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Bölgesel olarak bulunan orman endüstri sektörünün güçlü	3.Puan

bir ihracat potansiyelinin varlığı ve ithalatı engelleyici ürün imalatının yapıldığı alanlar	
12. Ölçüt: Ormanların doğal peyzaj güzelliği ile topluma sağlanan yararlar	
1. Gösterge: Peyzaj değeri açısından farkındalık yaratmayan alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Peyzaj güzelliği olan halkın dolaylı olarak faydalandığı alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Ender bulunan peyzaj güzelliğine sahip, halkın doğrudan yaygın bir şekilde faydalandığı alanlar	3.Puan
13. Ölçüt: Ormanların yarattığı istihdam nedeni ile topluma sağlanan yararlar.	
1. Gösterge: Ormancılığın istihdam sağlamadığı alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Ormancılığın istihdam sağladığı ancak öncü olmadığı alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Ormancılığın istihdamda öncü olduğu alanlar	3.Puan
14. Ölçüt: Devlet orman işletmeciliğinden orman köylülerine ve diğer sektörlerle sağlanan sübvansiyonların topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: OK' un 31. madde, 32. madde kapsamında ve diğer sektörlerle sübvansiyon sağlanmadığı alanlar	1.Puan
2. Gösterge: OK' un 32. maddesi kapsamında orman köylerinin bulunduğu alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Orman köylerine yakacak ve yapacak odun ihtiyacının verildiği alanlar(OK 31. ve 32. madde), Türkiye kömür İşletmeleri (TKİ), Türkiye Elektrik Dağıtım AŞ (TEDAŞ) vb. kurumlara tahsisli sübvansiyonlu orman ürünü verilen alanlar	3.Puan
15. Ölçüt: Ormanlardan elde edilen geleneksel ekolojik bilgilerden topluma sağlanan yararlar.	

1. Gösterge: Ormana dayalı geleneksel ekolojik bilginin doğrudan kullanılmadığı alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Ormana dayalı geleneksel ekolojik bilgi birikimine sahip, bu bilgi birikiminin doğrudan yöresel yaşamda kullanıldığı alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Ormana dayalı geleneksel ekolojik bilgi birikimine sahip, bilgi birikimini doğrudan yöresel yaşamda kullanan ve bu bilgi birikimini ticarileştirmiş alanlar	3.Puan
16. Ölçüt: Ormanların sağlık üzerine olumlu etkileri yönünden topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Temiz hava ve görsel güzelliği ile psikolojik yenilenme sağlayan alanlar,	1.Puan
2. Gösterge: Tedavi edici bitkisel kaynakları bünyesinde barındıran alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Termal ve tedaviye dönük farklı doğal kaynak barındıran alanlar	3.Puan
17. Ölçüt: Toplumsal istikrar ve kırdan göçü önleme bakımından topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Kırdan göçün engellenmesinde orman ekosistemi unsurlarının etkisinin olmadığı alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Göç vermiş fakat orman ekosistemi unsurlarının belli bir noktadan sonra göçü durdurduğu ve göçü engellemeye etkisi olan alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Lokal nüfus hareketlerinde göç anlamında değişiklik olmayan ve bu durumu ormana dayalı imkânların yarattığı alanlar	3.Puan

18. Ölçüt: Orman İçi meralardan otlatma yolu ile topluma sağlanan yararlar	
1. Gösterge: Otlatma hayvancılığının bulunmadığı ve orman içi otlatmanın yapılmadığı alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Otlatma hayvancılığının ev ekonomisi kapsamında yapıldığı ve orman içi otlatmadan faydalanılan alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Otlatma hayvancılığının yaygın olduğu, ticari amaç taşıdığı ve orman içi otlatmanın yapıldığı alanlar	3.Puan
19. Ölçüt: Turizme girdi sağlayan sektörleri geliştirme yönünden topluma sağlayacağı yararlar.	
1. Gösterge: Turizme girdi sağlayan sektörlerin yaygın bir şekilde bulunduğu alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Turizme girdi sağlayan sektörlerin az geliştiği alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Turizme girdi sağlayacak sektörlerin gelişmediği alanlar	3.Puan
20. Ölçüt: Turizmin kırsal kalkınmada bir araç olması bakımından topluma sağlayacağı yararlar.	
1. Gösterge: Turizme dayalı olarak kırsal gelişimin sağlandığı kalkınmada öncelikli olmayan alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Kırsal gelişim sürecinde olan ve turizmle kırsal ekonominin çeşitlendirilerek gelişmenin hızlandırılabilceği alanlar	2.Puan
3. Gösterge: Kırsal kalkınmasını gerçekleştirememiş, kalkınmada öncelik arz eden, alternatifler arasında turizmin en sürdürülebilir kalkınma aracı olabileceği alanlar	3.Puan
21. Ölçüt: Turizmin ödemeler dengesine olan etkisi bakımından topluma sağlayacağı yararlar.	

1. Gösterge: Turizm arzının %60 dan fazlasını ulusal ölçekte yapan işletmeler	1.Puan
2. Gösterge: Turizm arzının % 70 e kadar uluslar arası ölçekte yapacak işletmeler	2.Puan
3. Göstergeler: Turizm arzının tamamını uluslar arası ölçekte yapacak işletmeler	3.Puan
22. Ölçüt: Turizmin gelir artışı ve yaşam kalitesini arttırması yönünden topluma sağlayacağı yararlar.	
1. Gösterge: Her şey dahil konsepti uygulayan işletmeler, lokal iş gücü kullanma politikası benimsemiş işletmeler veya sarf malzemelerini doğrudan üreticiden temin edenler	1.Puan
2. Gösterge: Yarım pansiyon konsepti uygulayan işletmeler, local iş gücü kullanma politikası benimsemiş işletmeler veya sarf malzemelerini doğrudan üreticiden temin edenler	2.Puan
3. Gösterge: Oda kahvaltı konsepti uygulayan işletmeler, local iş gücü kullanma politikası benimsemiş işletmeler, sarf malzemelerini doğrudan üreticiden temin edenler	3.Puan
23. Ölçüt: Turizmin çevre korunmasına finansal kaynak yaratması yönünden topluma sağlayacağı yararlar	
1. Gösterge: Tesis bünyesindeki uygulamalar için çevre korumaya finansal kaynak aktarımı	1.Puan
2. Gösterge: Fiyat politikasına çevre korumaya yönelik finansal araçların dâhil edilmesi	2.Puan
3. Gösterge: Planlanan etkinliğe özgü çevre koruma amaçlı parasal fon	3.Puan

mevcudiyeti ve çevre koruma projelerinin varlığı, fiyat politikasına çevre korumaya yönelik finansal araçları dâhil etmesi	
24. Ölçüt: Turizmin çevre koruma yönünden sağlayacağı yararlar	
1. Gösterge: Orman ekosistemine negatif etki yapmayan projeler	1.Puan
2. Gösterge: Koruma problemi olan alanlarda, turizm kullanılarak koruma ve kullanma dengesini ve rehabilitasyonu sağlayabilecek proje ve etkinlikler	2.Puan
3. Gösterge: Sürdürülebilir orman yönetimi sertifikası ve sürdürülebilir turizm sertifikası şartlarına sahip projeler, ISO 14001 standardına sahip projeler	3.Puan
25. Ölçüt: Turizmin istihdam yönünden topluma sağlayacağı yararlar	
1. Gösterge: İşsizliğin yüksek olmadığı, kalkınmada öncelikli olmayan ve yerel olarak turizm için istihdam potansiyeli arz etmeyen alanlar	1.Puan
2. Gösterge: İşsizliğin yüksek olduğu, kalkınmada öncelikli olmayan, yerel olarak turizm istihdam potansiyeli sağlayabilecek alanlar	2.Puan
3. Gösterge: İşsizliğin yüksek olduğu, kalkınmada öncelikli, yerel olarak turizm istihdam potansiyeli sağlayabilecek, yaratılacak istihdamla diğer sektörlerin istihdam açısından sürdürülebilirliğini etkilemeyecek alanlar	3.Puan
26. Ölçüt: Turizmin dinlenme, yenilenme ile sağlık ve psikolojik yönden topluma sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Yüksek rekreasyon potansiyeline sahip alanlar (orman, doğal peyzaj vb.)	1.Puan
2. Gösterge: Taşıma kapasitesine göre planlanmış, rekreasyon potansiyeli yüksek alanlar	2.Puan

3. Gösterge: Taşıma kapasitesine göre planlanmış, talebe göre değil arza göre işletmecilik yaklaşımını benimsemiş, rekreasyon potansiyeli yüksek ve tedavi amaçlı doğal kaynağa sahip(kaplıca vb),	3.Puan
27. Ölçüt: Turizmin kültürel gelişim yönünden sağladığı yararlar.	
1. Gösterge: Yöreyle ait kültürel motif ve birikimlerin işletme yönetiminde kullanılması (folklorik kıyafetler, yöresel yemekler vb.)	1.Puan
2. Gösterge: Kültürel gelişim açısından turizm sektöründe istihdam potansiyeli olmayan insan gücünün kurumsal eğitim uygulamaları(yabancı dil eğitimi vb.) ile istihdamının sağlanması	2.Puan
3. Gösterge: Etkinlik, yönetim politikası kapsamında bölgeye has kültürel faaliyetlerin(festivaller, fuarlar vb.) uygulanmasına ve canlanmasına dönük sosyal politika ve finansal kaynakların varlığı, eğitim faaliyetlerine katkı (okul yaptıma vb.) ve diğer kültürel gelişim araçlarının varlığı	3.Puan
28. Ölçüt: Turizmin uluslararası tanıtım yönünden topluma sağlanacak yararlar.	
1. Gösterge: Yerel düzey	1.Puan
2. Gösterge: Ulusal düzey	2.Puan
3. Gösterge: Uluslararası düzey	3.Puan
29. Ölçüt: Turizmin çevre koruma bilincinin (kültür) oluşumuna katkı yönünden sağlanacak yararlar.	
1. Gösterge: Etkinlik kapsamında çevre koruma bilinci oluşturmaya yönelik eğitim programlarının olması ve etkinlik kapsamında turistlere uygulanması	1.Puan
2. Gösterge: Yöresel kapsamda çevre koruma bilinci oluşturmaya yönelik eğitim programlarının, projelerin olması ve uygulanması	2.Puan

3. Gösterge: Ülkesel kapsamda çevre koruma bilinci oluşturmaya yönelik eğitim programlarının, projelerin varlığı ve uygulanması	3.Puan
30. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden dolayı, ağaç kesilmesi, doğa tahribatı ve görsel değerlere zarar verilmesi nedeni ile topluma verilecek zararlar.	
1. Gösterge: Etkinliğin ağaç kesilmeden orman toprağı (ot) ve orman içi açıklıklarda planlanması durumunda	1.Puan
2. Gösterge: Orman meşçere bütünlüğünü bozmayacak, meşçerenin doğal gençleşme kapasitesini ve sağlığını olumsuz etkilemeyecek düzeyde ağaç kesimi (suni gençleştirme bakım müdahaleleri referans alınacak)	2.Puan
3. Gösterge: Orman meşçere bütünlüğünü bozacak, meşçere içi süreçleri olumsuz etkileyecek, meşçerenin doğal gençleşme kapasitesini ve sağlığını etkileyecek düzeyde ağaç kesimi	3.Puan
31. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden kaynaklanan aşırı su kullanımından dolayı topluma verilecek zararlar.	
1. Gösterge: Su sıkıntısının yaşanmadığı alanlar, yüksek su tasarrufu sağlayan teknolojilere sahip projeler,	1.Puan
2. Gösterge: Su sıkıntısının yaşanmadığı alanlarda, yüksek su tasarrufu sağlayan teknolojilere sahip olmayan projeler,	2.Puan
3. Gösterge: Su sıkıntısının yaşandığı alanlar, yüksek su tasarrufu sağlamayan teknolojiye sahip projeler, yüksek miktarda sulama suyu kullanan projeler, taban suyu seviyelerini etkileyecek projeler ve buna bağlı orman ekosisteminin hayatiyetinin tehlikeye düşeceği alanlar	3.Puan
32. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden dolayı, halkın deniz kıyılarından ve tahsis edilen alanlardan serbest faydalanmasını engelleme bakımından topluma verilen zararlar.	

1. Gösterge: Deniz kıyılarından veya tahsis edilen alandan halkın serbest yararlanmasına engel teşkil edecek faktörlerin bulunmaması durumu	1.Puan
2. Gösterge: Deniz kıyılarından veya tahsis edilen alanlardan taşıma kapasitesinin üzerinde faydalanılması nedeni ile halkın kullanım imkanının kısıtlı olması durumu	2.Puan
3. Gösterge: Fiziksel önlemler (tel örgü, giriş kapıları, güvenlik görevlileri, şezlong işgalı vb.) alınarak halkın deniz kıyılarından veya tahsis edilen alanlardan serbest yararlanmasının engellenmesi	3.Puan
33. Ölçüt: Turizm etkinliklerine bağlı olarak yoğunlaşan trafik ve gürültü neden ile topluma verilen zararlar.	
1. Gösterge: Etkinlikten kaynaklanan gürültü kirliliğinin yerel halkı ve doğal yaşamı etkilemediği durumlar	1.Puan
2. Gösterge: Etkinlikten kaynaklanan gürültü kirliliğinin yerel halkı etkilemediği doğal yaşamı etkilediği durumlar	2.Puan
3. Gösterge: Yeni yol güzergahlarının açıldığı ve sosyal yaşamı zorlaştırdığı, lokal yerleşim alanlarının, etkinlikten kaynaklanan gürültüden yoğun şekilde etkileneceği, doğal yaşamın (yaban hayatı vb.) gürültüden etkileneceği,	3.Puan
34. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden dolayı katı atık ve kanalizasyon atıklarından kaynaklanan kirlilik nedeni ile topluma verilen zararlar.	
1. Gösterge: Katı atık bertaraf tesisi bulunan alanlar, arıtma tesisi bulunan projeler	1.Puan
2. Gösterge: Katı atık bertaraf tesisi bulunan alanlarda arıtma tesisi	2.Puan

olmayan, kanalizasyon atıklarını doğal ortamlara atmayanlar veya katı atık bertaraf tesislerinin bulunmadığı alanlarda arıtma tesisi olan projeler	
3. Gösterge: Katı atık bertaraf tesislerinin bulunmadığı alanlar, arıtma tesisi bulunmayan projeler, kanalizasyon atıklarını doğal ortamlara atan projeler	3.Puan
35. Ölçüt: Turizm etkinliklerine bağlı olarak toplumun kültürel erozyona uğraması ve geleneksel kültür kaybından doğan toplumsal zararlar.	
1. Gösterge: Yöresel kültürel birikimleri turizm etkinliğinde kullanan, kültürel birikimlerin korunması ve sürdürülmesi doğrultusunda programlar geliştiren ve kaynak yaratan projeler.	1.Puan
2. Gösterge: Yöresel kültürel birikimleri turizm etkinliğinde kullanımı veya kültürel birikimlerin korunması ve sürdürülmesi doğrultusunda programlar geliştirme ve kaynak yaratımı etkinliklerinden en az birini uygulayan projeler.	2.Puan
3. Gösterge: Bu ölçüt kapsamında hiçbir faaliyeti olmayan projeler	3.Puan
36. Ölçüt: Orman yangın riskinin arttırılması bakımından topluma verilen zararlar.	
1. Gösterge: Orman yangın riski taşımayan alanlar	1.Puan
2. Gösterge: Orman yangın riski yüksek alanlar, yangın ihtimaline karşı gerekli alt yapı ve eylem planı bulunan projeler	2.Puan
3. Gösterge: Orman yangın riski yüksek olan alanlar, yangın ihtimaline karşı gerekli alt yapı ve eylem planı bulunmayan projeler	3.Puan

Orman kaynaklarının turizme tahsisindeki sorunların çözümü, tahsis kararının, konu ile ilgili bütün faktörleri dikkate alan, gerçeğe uygun ve doğru bir şekilde alınmasının içinde yatmaktadır. Yukarıda verilmeye çalışılan orman kaynaklarının turizme tahsisinde oluşabilecek fayda ve zarar akımlarını, tahsis kararlarının alınması süreçlerinde bütüncül ve sistemik bir yaklaşımla değerlendiren tahsis modeli bu sorunun çözüm aracıdır.

3.4. Sorun Çözümünde Kullanılacak Yöntem

“Çevre politikalarının belirlenmesinin ve uygulanmasının temel koşulu, tanılamadır (teşhis). Bu aşamada, toplumun çevreye vermekte olduğu değerin ölçülmesi önem taşır. Halkın değer yargıları, politikaların yöneldiği hedeflerin belirlenmesi için birer araçtır. İkinci aşamada ise, türlü müdahale (karışma, düzenleme) yöntemlerinin incelenmesi, karşılaştırılması ve aralarından en uygun görülenlerin seçilmesi gelir. Son aşama ise, genel olarak belirlenen politikaların, karar mekanizması içinde uygulanmasının sağlanmasıdır.”³⁹⁹

“Yanlılığı ve keyfiligi en aza indirerek, çevre politikalarının nesnel ve bilimsel olmasını sağlamak için dayanılması gereken ilkeler şunlar olabilir:

- Çevre politikalarının ekolojik sistemler ve nüfus dağılışı üzerinde ne gibi etkiler yapacağı hesaplanmalıdır.
- Çevre üzerindeki olumsuz etkilerden bazıları tümüyle giderilebilecek niteliktedir ama bazılarından kaçınmak olanağı bulunmayabilir. Bunlar birbirinden ayırt edilerek, her birini gerçekleştirmenin kısa ve uzun dönemdeki maliyetleri hesaplanmalıdır.

³⁹⁹ R. Keleş ve C. Hamamcı, a.g.e. s.317

- Her yatırım projesinin kısa ve uzun dönemdeki verimliliği birbirinden ayrılmalı ve uzun dönemdeki birikimli etkilerin gelecek kuşakları nasıl etkileyeceği hesaplanmalıdır.
- Önerilen yatırım projesinin ve etkinliğin, geriye dönüşü olmayan sonuçlar yaratıp yaratmayacağı hesaba katılmalıdır.
- Yatırım projelerinin, farklı toplum kesimlerinin çıkarlarını nasıl etkileyeceği de gözden uzak tutulmamalıdır.⁴⁰⁰

Bu ilkelerden hareketle; orman kaynaklarının planlanması ve işletilmesinde ilk adımı eldeki olanakları tanımanın, başka bir ifadeyle eldeki kaynağın envanterini yapmanın teşkil ettiği bilinmektedir. Envanter teriminden kastedilen, kabaca kaynağın bir takım karakteristiklerinin belirlenmesidir. Sahip olunan kaynağın, objektif ölçütler kullanmak suretiyle şu yada bu malın yahut hizmetin üretimine tahsis edilmesi ve yönetilmesi söz konusu olduğundan, envanter yapımı sırasında tahsis ve yönetim bakımından işlevselliği olan karakteristiklerin belirlenmesi gerekmektedir. Üstelik envanterin taleplere ve bizzat doğal kaynaklardaki değişimlere bağlı olarak belli periyotlarda yenilenmesi de zorunludur. Bir bakıma envanterden beklenen temel fayda, eldeki orman kaynaklarını girdi-çıktı ilişkileri yönünden oldukça homojen alt alanlara ayırabilmektedir. Şu halde her şeyden önce, belirlenecek karakteristiklerin bu homojenleştirme işlemine yardımcı olacak şekilde seçilmesi zorunludur. Homojenleştirme ise tahsis işlemi doğrultusundaki en önemli adımı oluşturmaktadır. Bunu bütünleyecek şekilde, belirlenecek karakteristiklerin tahsis işlemini izleyen işlevsel planlamaya, planlama yönetimine, planlama modeline ve kısıtlara uygun olması da gerekmektedir. Buna ek olarak her nasılsa bazen

⁴⁰⁰ R. Keleş ve C. Hamamcı, a.g.e. s.317

yapılmış olan tahsisler sonucu ortaya çıkan işlevlere ilişkin ciddi bir planlama çalışması da yapılmış değildir. Dolayısıyla planlama tekniği, planlama modeli, kullanılacak araçlar ve kısıtlara ilişkin kaynak karakteristiklerine gerek duyulmamıştır. Bu durumun nedeni olarak çok boyutlu ölçütlere dayalı ve projeli çalışma alışkanlığının olmaması da gösterilebilir.⁴⁰¹ Bu durumu, mevcut tahsis uygulamalarının başarısızlığının ana nedeni olarak da göstermek yanıltıcı olmaz.

Orman kaynaklarımızın, talepler ve kaynağın nitelikleri dikkate alınarak, halen mevcut olan envanter bilgileriyle de olsa, hangi mal ve hizmet bileşenlerine tahsis edilmesi gerektiğini belirlemek, yani işlevsel bölümlmeyi gerçekleştirmek gerekmektedir. Bu bölümlme ile birlikte her işlev için planlama metodu ve modeli ortaya konulmalı, bunlarla uyumlu olarak envanter bilgileri yeniden ve geliştirilerek elde edilmelidir.⁴⁰²

Bu çalışma orman kaynaklarının turizm işlevi arz eden alanlarının kamu yararı ölçütü kapsamında, turizm etkinliğine tahsisine ilişkin esasları, yöntemi ve modeli belirlemektedir.

Turizmin yoğunlukla ve öncelikle gerçekleştirileceği alanların tespiti, tefriki, planlaması ve yönetimi sürdürülebilir ormancılık açısından büyük önem arz etmektedir. Geliştirilen modelle; çalışmaların toplulaştırılması, rasyonelleştirilmesi, entansifleşmesi, ileri teknolojilerin uygulanması ve öteki işlevlerle olan çelişkilerin ortadan kaldırılabilmesi, dolayısıyla da koruma ve sürdürülebilir kaynak kullanımına olanak yaratılması söz konusu olabilmektedir.⁴⁰³

⁴⁰¹ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.31

⁴⁰² U. Geray (1998), **a.g.e.** s.31

⁴⁰³ U. Geray (1998), **a.g.e.** s.31

Orman kaynaklarının turizm amaçlı tahsisi ile ilgili uygulamadaki sorunların en önde geleni, hukuki olarak, tahsisin nedenini oluşturan kamu yararı ölçütünün sınırlarının çizilememesi, ölçülememesi ve üstünlüğünün tespit edilememesidir. İlgili sorunların ortadan kaldırılabilmesi için sürdürülebilirlik ilkesi kapsamında, tahsis uygulaması sonucu oluşacak fayda akımlarını tespit edecek ölçütler için, net ekonomik değer ölçümlemesinin yapılması, ya da sektörler arası yarar üstünlüğü mukayesesinin yapılması gerektiği bir gerçektir.

Bu çalışmanın ikinci bölümde de belirtildiği gibi, orman kaynaklarının turizme tahsisi için kamu yararı ölçümlemesinin, ekonomi bilimi kapsamında net ekonomik değer belirleme yöntemleri ile yapılması gerekirken, orman kaynaklarının ürettiği mal ve hizmetlerinin pazar başarısızlığı, pazar fiyatlarının oluşmamış olması, her fayda akımında talep eğrilerinin çizilememesi, talep eğrilerinin toplanamaması ve benzeri nedenlerden, tüketici rantı ölçütü gibi bazı ekonomik değer belirleme ölçütlerinin kullanılamaması, bu ölçümlemenin yapılabilirliğini kısıtlamaktadır. Bu nedenle tahsis uygulamalarında üstün kamu yararını tespiti yönelik bir yöntem geliştirilmesi gerekmektedir. Konumuzun özelliği gereği net ekonomik fayda ölçümlemesinin yapılamaması nedeni ile böyle bir yöntemin her şeyden önce, tahsis öncesi süreçteki fayda akımları ile tahsis sonrası süreçteki fayda akımlarını karşılaştıran bir yöntem olması gerekir. Bu özellikteki bir yöntemi geliştirmek için çalışmamızda anket yöntemi ve likert ölçeğinden yararlanılmıştır. Geliştirilen anket formları ile tahsis uygulaması sonucu oluşabilecek fayda akımları, ekolojik-çevresel, ekonomik-finansal ve sosyo-kültürel olarak her iki sektör içinde üç eksene ayrılmış ve her eksen altında farklı fayda ölçütleri yer almıştır. Bu fayda ölçütleri sosyal ve özünü değerler kapsamında likert ölçeğinde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Her

Fayda ölçütü için 0 (sıfır) yararsızdan, 4 (dört) tamamen yararlıya kadar 5 farklı derecede likert yarar ölçeği ankete yerleştirilmiştir. Ayrıca iki sektörün farklı yarar eksenleri, ilgili eksenlerdeki yarar/zarar akımlarının bütüncül değerlendirilmesinin ortaya konması amacı ile ankette değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Tahsis uygulaması sonucu oluşacak zarar akımlarını mukayese etmek için ise yine 0 (sıfır) zararsızdan, 4 (dört) tamamen zararlıya kadar 5 farklı derecede likert zarar ölçeği, zarar ölçütlerinde ankete yerleştirilmiştir. Bu derecelendirmeye fayda/zarar ölçütlerinin sosyal ve özünü değerler kapsamında mukayesesini sağlayan değerlerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Geliştirilen anket formunda, ankete katılacak olan farklı kamu ve çıkar baskı gruplarının anlayış farkını ortadan kaldırmak, dolayısıyla soruların daha sağlıklı ve objektif cevaplanmasının sağlanabilmesi için açıklama metinleri ve soruların soruluş amaçları verilmiştir. Alansal değerlendirmelerin yapılabilmesi amacı ile ankette yer alan her fayda ölçütü için ürettiği fayda/zarar ‘ın ‘azlığı çokluğu’’durumuna göre 3 farklı derecede gösterge tanımlaması yapılmıştır. Gösterge tanımlamaları, sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi esasları, sürdürülebilir turizm ilkeleri, ulusal ve uluslar arası göstergeler dikkate alınarak yapılmıştır.

Anket uygulaması, toplumu temsil edecek bir örneklem üzerinde yapılmıştır. Örneklem; Araştırma evreni içerisinde amaca uygun herhangi bir yöntemle seçilen ve evreni temsil yeteneğine sahip birimler veya elemanlar kümesi şeklinde tanımlanabilir.⁴⁰⁴

Araştırmada kullanılacak değerlendirme yöntemi ve model kapsamında hangi örnekleme yönteminin kullanılacağı sorusuna cevap aranmıştır. Bu noktada yapılan

⁴⁰⁴ T. Baş, a.g.e.

literatür çalışmalarında ve ilgili akademik ve araştırmacı bilim adamları ile yapılan görüşmeler neticesinde, modelimize en uygun örnekleme yöntemi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Örnekleme yönteminin seçimi konusunda yapılan literatür çalışmalarında araştırmamızın özüne uyan olasılıklı örnekleme yöntemleri aşağıdaki gibi olduğu görülmüştür.⁴⁰⁵

- 1- Basit tesadüfi örnekleme yöntemi
- 2- Sistematiik tesadüfi örnekleme yöntemi
- 3- Tabakalı örnekleme yöntemi
- 4- Küme örnekleme yöntemi

Araştırma konumuzun, ulusal boyutta toplumun genelini ilgilendiren bir konu olması ve konunun kendine özgü teknik, ekolojik-çevresel, ekonomik-finanssal, sosyo-kültürel ve iki sektörlü boyutlara sahip olması, örneklemin toplumun görüşünü daha iyi temsil edebilmesi için uygun örnekleme yönteminin seçilmesi, araştırmanın sağlıklı bir şekilde amacına ulaşabilmesindeki en önemli faktörlerden biridir. Bu bağlamda anket çalışmalarının hangi hedef kitleler üzerinde yapılacağının iyi belirlenmesi ve anketin amacına ulaşabilmesi için kapsam hatasından kaçınmak gerekmektedir. Kapsam hatasından kaçınmak için toplumun konu ile ilgisine göre katmanlara ayrılması ve katmanlı örnekleme yönteminin uygun olacağı yapılan literatür çalışmaları sonucunda kararlaştırılmıştır. Bu süreçte tabakalı örnekleme yöntemi seçimini zorunlu kılan en önemli kısıtlardan biriside toplumun ilgili olay karşısındaki bilinç düzeyidir. Bu noktada tabakalı örneklemeye girecek toplum katmanları şu şekilde tespit edilmiştir.

⁴⁰⁵ T. Baş, a.g.e.

1.Ormancılık Sektörü

- Bakanlık Birimleri
- Akademisyen ve araştırmacılar
- Orman Fakültesi öğrencileri

2.Turizm Sektörü

- Bakanlık Birimleri
- Turizm yatırımcıları ve tesis sahipleri
- Akademisyen ve araştırmacılar
- İlgili üniversite öğrencileri

3.Yargı Grubu

- Anayasa Mahkemesi
- Yargıtay
- Danıştay
- Akademisyenler ve Araştırmacılar
- Hukuk Fakültesi öğrencileri

4.Konu ile ilgisi olan Orman Köylüleri ve Yazlıkçılar

5.Genel halk

6.Sivil Toplum Kuruluşları

Orman Mühendisleri Odası

Yeşil Türkiye Ormancılar Derneği

Türkiye Çevre Vakfı

Turizm ile İlgili Sivil Toplum Kuruluşları(5 adet)

TEMA

ORKOOP

7.Çevre Grubu

Bakanlık Birimleri

Akademisyen ve Araştırmacılar

Üniversite Öğrencileri

Anketin uygulanacağı örnekleme büyüklüğü ise; hedef kitledeki örnek sayısının bilinmediği durumlarda, örnekleme büyüklüğünün hesaplanmasında kullanılan aşağıda verilen formül⁴⁰⁶ yardımı ile hesaplanmıştır.

$$n = t^2 p.q / d^2$$

n = Örnekleme alınacak birey sayısını

p = İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q = İncelenen olayın görülmeysi sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

Örnekleme hatası d = %10 ve t = % 90 güven düzeyi

Bu noktadan hareketle d = 0.1, t = 1.645 dır.

$$n = 1.645^2 . 0.50 . 0.50 / 0.1^2$$

$$n = 2.7060 . 0.25 / 0.01$$

$$n = 67.65$$

Hedef kitlelerin eşit bir şekilde temsil edilmesi için örnek sayısı 7 farklı tabakaya eşit olasılıkta dağıtılmalıdır. Bu durumda her bir tabakaya düşen örnek sayısı (ntb);

$$ntb = 67.65 / 7$$

⁴⁰⁶ T. Baş, a.g.e.

$$ntb = 9,66 = 10$$

Anket uygulaması sonucunda elde edilen verilerden kamu ve çıkar baskı gruplarının sosyal ve özünü değerler kapsamında fayda akımlarına atfettikleri katsayı değerleri aritmetik ortalama yöntemi ile hesaplanmıştır. Anketlerin değerlendirmesini ve katsayılarının değerlerinin hesabını gösteren tablo ek 6 da verilmiştir.

Ormancılığın çok boyutlu fayda üretimi özelliğine sektörün özellikleri bölümünde değinilmişti. Bilindiği gibi çok boyutlu karar probleminin bulunduğu her ortamda amaçlara ağırlık vermek, yani bir strateji oluşturmak gerekmektedir. Dolayısıyla farklı biyolojik, fizik, sosyal, ekonomik ve kültürel işletme karakteristikleri, farklı ağırlıklı amaçlara bağlanmış stratejileri zorunlu kılmaktadır.⁴⁰⁷ Bu çalışmada kullanılan fayda ölçütlerinin ağırlıklandırılması mantığı bu stratejinin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Ormancılığın 3 ekseninde topluma sağladığı faydalar, eksenleri oluşturan fayda ölçütlerinin sağladığı faydalarla doğrusal bir ilişki içersindedir. Yani herhangi bir fayda eksenindeki fayda ölçütünün sağladığı faydadaki olumlu değişme, ait olduğu fayda eksenine olumlu bir etki yapmaktadır. Bu durum turizmin fayda eksenleri içinde aynıdır. Yani turizmin fayda eksenleri altında yer alan fayda/zarar ölçütlerindeki olumlu değişme eksenin bütüncül faydasını olumlu etkileyecekken, olumsuz değişim ise eksenin bütüncül faydasını olumsuz etkileyecektir. Bu doğrusal ilişkiler bu tez çalışmasında modelin

⁴⁰⁷ U. Geray (1998), a.g.e. s.37

çözümlemesinin yapılmasında doğrusal kombinasyon tekniğinin⁴⁰⁸ kullanılabileceğini göstermektedir.

Doğrusal programlama, belli doğrusal eşitliklerin kısıtlayıcı koşullar altında doğrusal bir amaç fonksiyonunu optimumlaştırmak olarak tanımlanmaktadır. Optimumlaştırmak, belli bir amaca en küçük masrafla ulaşmak veya belli kaynaklarla en büyük ürünü veya faydayı sağlamak anlamına gelir. Bu teknikler, para, makine, zaman, insan gücü gibi vb. kaynakların, türlü kısıtlayıcı koşullar altında optimal faydayı sağlayacak şekilde kombine edilmelerini sağlayan tekniklerdir. Doğrusal programlama, bütün ayrıntıları bilinen koşullar altında uygun bir karar alma aracıdır ve karar alma sürecinde problemin amacını ve niteliklerini belirleyen matematiksel bir model kullanılır.⁴⁰⁹ Bu modelin matematiksel olarak genel gösterimi aşağıdaki gibidir.

$$Z = \sum_{i=1}^n a_i b_i \quad (\text{Formül 1})$$

Yukarıdaki formülde:

Z = Amaç Fonksiyonunu

a_i = Sabit Katsayıları

b_i = Değişkenleri, temsil etmektedir.

Konumuz özelinde modeldeki parametrelerin açıklamaları ise:

Z = Fayda eksenini temsil eden fayda ölçütlerinin faydalar toplamı

a_i = Kamu ve çıkar baskı gruplarının ilgili fayda ölçütüne atfettiği değer (sabit)

b_i = Alansal gösterge değeri(değişken)

⁴⁰⁸ E. Yılmaz, (2006): **Bir Arazi Kullanım Planlaması Modeli: Cehennemdere Vadisi Örneği**, Çevre ve Orman Bakanlığı

Yayın No:253,DOA Yayın No: 37, Tarsus

⁴⁰⁹ A. Esin, (2003): **Yöneylem Araştırmalarında Yararlanılan Karar Yöntemleri**, Gazi Kitabevi, 4. baskı Ankara ss.24-32

Doğrusal programlamanın uygulama alanları sayılmayacak kadar çok olmasına rağmen, genellikle uygulamaları endüstriyel ve ekonomik alanlar olmak üzere ikiye ayrılabilir. Bu kapsamda doğrusal programlama tekniklerinin konumuz özünde tahsis problemlerinin çözümünde yaygın olarak kullanıldığını söyleyebiliriz.⁴¹⁰

3.5. Sorun Çözümünde Kullanılacak Model

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi kamu yararı üreten bir kamu malının farklı bir kamu hizmetini görmek amacı ile farklı bir sektöre tahsisi ancak üstün kamu yararı kararının alınması ile mümkün olacaktır. Bu nedenle de ilgili kamu yararı üreten kaynağın mevcut durumda gördüğü kamu hizmetine ait kamu yararı ile tahsisi istenen başka sektöre ilişkin göreceği kamu hizmetinin üreteceği kamu yararının mukayesesi gerekmektedir.

GERAY bir kamu malı olan ve kamu hizmeti üreten orman kaynaklarının turizm sektörünün kullanımına açılması ile ilgili, üç farklı yaklaşım ileri sürmektedir.

1. Bir doğal kaynak olarak ormanda kamu yararı devamlı üstün kamu yararı olarak neticelenir. Bu nedenle hiçbir mekanı bu alanlarda turizme tahsis etmemek gerekir.

2. Turizm her zaman daha fazla kamu yararı sağlar bu yüzden her koşulda ormanlar turizme tahsis edilmelidir.

3. Ormanlar ve turizm, her iki sektörde kamu yararı üretmektedir, ormanların turizme tahsisine belli katsayılar, ölçütler ve göstergeler kapsamında izin verilmeli bu sayede her iki sektörün ürettiği kamu yararından sürekli faydalanılmalıdır

⁴¹⁰ A. Esin, **a.g.e.**

GERAY yukarıdaki yaklaşımlar doğrultusunda bu durumu aşağıdaki gibi formüle etmiştir.⁴¹¹

$$TF1 = OF + F - M_2$$

$$TF2 = F - M_1 - M_2$$

$$TF3 = OF + F - M_1 - M_2$$

TF1 = Orman ekosistemine zarar vermeden yapılacak olan turizm etkinliğinin toplam toplumsal faydası.

TF2 = Orman Ekosistemine sürdürülemez düzeyde zarar verilerek yapılacak olan turizm etkinliğinin toplumsal faydası.

TF3 = Orman Ekosisteminin Sürdürülebilirliğini Etkilemeyecek Düzeyde Zarar Vererek Gerçekleştirilecek Olan Turizm Etkinliğinin Toplumsal Faydası.

OF = Orman Ekosisteminin Ürettiği Toplumsal Fayda.

F = Önerilen Etkinliğin Orman Ekosisteminden Soyutlanmış Faydası.

M1 = Orman Kaynaklarının Başka Bir Etkinlik İçin, Farklı Bir Sektöre Tahsisi İle Oluşacak Olan Toplumsal Maliyet (Odun hammaddesi elde edilememesi, görsel değerlerin yok olması vb.).

M2 = Faaliyete Geçecek Yeni Etkinliğin Yaratacağı Toplumsal Maliyetleri (ek trafik, gürültü yükü, atıklar vb) göstermektedir.

Araştırma sorun çözüm sürecinde kamu ve çıkar baskı gruplarının büyük bir çoğunluğunun da desteklediği yaklaşım (3.yaklaşım) tez hipotezimiz kabul edilerek, sorunu çözecek model aşağıdaki gibi kurulmuştur.

MODELİN FORMÜLASYONU

Yukarıda verilen (formül 1) den hareketle modelimiz kurulacak olursa:

⁴¹¹ U. Geray, (1997), a.g.m.

$$B = FB + TB - CF - CT$$

B = Toplam Fayda (Etkinliğin Faaliyeti Sürecindeki Toplumsal Faydalar)

FB = Ormanın Faydası (Ormana Özel Etkinlik Öncesi Toplumsal Faydalar)

TB = Turizmin Faydası (Toplumsal Faydalar)

CF = Planlanacak Turizm Etkinliğine Bağlı Olarak Engellenen Orman Hizmetlerinden Kaynaklanan Toplumsal Maliyetler (Toplumsal Zarar)

CT = Planlanacak Turizm Etkinliğinden Kaynaklanacak Toplumsal Zararlar (Toplumsal Maliyetler)

Toplum yararının, bireysel yararların toplamından ibaret olmaması ve kendi tözü olması gerçeğinden hareketle, ilgili fayda eksenlerini oluşturan fayda akımlarının bütüncül olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda aşağıdaki formülde belirtilen X, Y, Z, P, Q, J değerleri ilgili fayda eksenlerine sosyal ve özünü değerler kapsamında bütüncül olarak atfedilen değerleri temsil etmektedir. Doğrusal kombinasyon tekniği kapsamında, X, Y, Z, P, Q, J değerlerinin ilgili fayda akımlarının(ölçüt ve alansal göstergeler) değerleri ile çarpımı ve ilgili akımların toplamı ilgili eksendeki toplum yararını oluşturmaktadır.

$$FB = X.(BF1).(GBF1) + Y.(BF2).(GBF2) + Z.(BF3).(GBF3)$$

X= Kamu ve çıkar baskı gruplarının, ormanların çevresel-ekolojik fayda eksenine, sosyal ve özünü değerler kapsamında bütüncül olarak atf ettiği ortalama değer

Y= Kamu ve çıkar baskı gruplarının, ormanların ekonomik – finanssal fayda eksenine, sosyal ve özünü değerler kapsamında bütüncül olarak atf ettiği ortalama değer

Z= Kamu ve çıkar baskı gruplarının, ormanların sosyo-kültürel fayda eksenine, sosyal ve özünü değerler kapsamında bütüncül olarak atf ettiği ortalama değer

BF1 = Çevresel- Ekolojik Eksende Yer Alan Ormancılık Fayda Ölçütlerinin Topluma Sağladığı Faydalar Toplamı

BF2 = Ekonomik – Finansal Eksende Yer Alan Ormancılık Fayda Ölçütlerinin Topluma Sağladığı Faydalar Toplamı

BF3 = Sosyo-Kültürel Eksende Yer Alan Ormancılık Fayda Ölçütlerinin Topluma Sağladığı Faydalar Toplamı

BF1 = (BF1a.(G1) + BF1b.(G2) + BF1c.(G3) + BF1d.(G4) + BF1e.(G5) + BF1f.(G6))

BF2 = (BF2a.(G7) + BF2b.(G8) + BF2c.(G9) + BF2d.(G10) + BF2e.(G11))

BF3 = (BF3a.(G12) + BF3b.(G13) + BF3c.(G14) + BF3d.(G15) + BF3e.(G16) + BF3f.(G17) + BF3g.(G18))

G= İlgili eksenlerdeki fayda akımlarının/zararlarının çokluğu ya da azlığını gösteren alansal gösterge değeri, bu değer 0,1,2,3, değerleri alabilmektedir. 0 ilgili göstergenin alanda değerlendirmeye tabi tutulmadığını göstermektedir. (göstergeler her fayda/zarar akımı için ayrı olarak tanımlanmıştır, G1, G2,...G36.)

FB= X.(BF1a.(G1) + BF1b.(G2) + BF1c.(G3) + BF1d.(G4) + BF1e.(G5) + BF1f.(G6))+ Y(BF2a.(G7)+ BF2b.(G8) + BF2c.(G9) + BF2d.(G10) + BF2e.(G11))+ Z.(BF3a.(G12) + BF3b.(G13) + BF3c.(G14) + BF3d.(G15) + BF3e.(G16) + BF3f.(G17) + BF3g.(G18))

TB = P.(BT1) .(GBT1)+ Q.(BT2).(GBT2) + J.(BT3).(GBT3)

P= Kamu ve çıkar baskı gruplarının, Turizm etkinliğinin çevresel-ekolojik fayda eksenine, sosyal ve özünü değerler kapsamında bütüncül olarak atf ettiği ortalama değer

Q= Kamu ve çıkar baskı gruplarının, Turizm etkinliğinin ekonomik-finanssal fayda eksenine, sosyal ve özünü değerler kapsamında bütüncül olarak atf ettiği ortalama değer

J= Kamu ve çıkar baskı gruplarının, turizm etkinliğinin sosyo-kültürel fayda eksenine, sosyal ve özünü değerler kapsamında bütüncül olarak atf ettiği ortalama değer

$$BT1 = BT1a.(G24)$$

$$BT2 = (BT2a.(G19) + BT2b.(G20) + BT2c.(G21)+BT2d.(G22)+BT2e.(G23))$$

$$BT3 = (BT3a.(G25) + BT3b.(G26) + BT3c.(G27) + BT3d.(G28) + BT3e.(G29))$$

$$TB = \text{Turizmin Faydası (Salt)}$$

BT1 = Çevresel- Ekolojik Eksende Yer Alan Turizm Fayda Ölçütlerinin Topluma Sağladığı Faydalar Toplamı

BT2 = Ekonomik – Finanssal Eksende Yer Alan Turizm Fayda Ölçütlerinin Topluma Sağladığı Faydalar Toplamı

BT3 = Sosyo-Kültürel Eksende Yer Alan Ormancılık Fayda Ölçütlerinin Topluma Sağladığı Faydalar Toplamı

$$CF = X.(CF1a.(G30) + CF1b.(G36))$$

$$CT = J.(CT3a.(G31) + CT3b.(G32)) + CT3c.(G33) + CT3d.(G34) + CT3e.(G35))$$

$$B = [X.(BF1a.(G1) + BF1b.(G2) + BF1c.(G3) + BF1d.(G4) + BF1e.(G5) + BF1f.(G6)) + Y.(BF2a.(G7) + BF2b.(G8) + BF2c.(G9) + BF2d.(G10) + BF2e.(G11)) + Z.(BF3a.(G12) + BF3b.(G13) + BF3c.(G14) + BF3d.(G15) + BF3e.(G16) + BF3f.(G17) + BF3g.(G18)) + Q.(BT2a.(G19) + BT2b.(G20) + BT2c.(G21) + BT2d.(G22) + BT2e.(G23)) + P.(BT1a.(G24)) + J.(BT3a.(G25) + BT3b.(G26) + BT3c.(G27) + BT3d.(G28) + BT3e.(G29))] - [X.(CF1a.(G30) + CF1b.(G36)) + J.(CT3a.(G31) + CT3b.(G32)) + CT3c.(G33) + CT3d.(G34) + CT3e.(G35))]^{412}$$

Üstün kamu yararı kararının alınabilmesi için B/FB değerinin 1 den büyük olması gerekmektedir.

3.6. Araştırma Anket Bulguları

Tez çalışması kapsamında kamu ve çıkar baskı gruplarına uygulanan ankete verilen yanıtları ve ortalama değerleri gösteren tablolar Ek 6 da verilmiştir. Bu bulgular sosyal ve özünü değerler kapsamında toplumsal değer yargılarını yansıttığı için zaman içinde toplumsal değer yargılarındaki değişim, bulgularda raskamsal değişiklikler yaratabilir. İlgili bulgular şu şekilde ifade edilebilir:

Kamu ve çıkar baskı gruplarına uygulanan anketin 1. sorusunda; toplumun orman kaynaklarından turizm yönünden bir beklentisinin olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Bu kapsamda anketten elde edilen sonuçlardan % 78,58 oranında toplumun orman kaynaklarının turizm işlevinden koşullu (sürdürülebilir bir şekilde) olarak faydalanılması gerektiği ve bu yönde orman kaynaklarından beklentileri olduğu sonucu çıkartılmıştır. İlgili soruda orman kaynaklarının turizm fonksiyonunun kullanılmaması gerekliliği ise % 21,42’lik oranda temsil edilmiştir. Anket bulgularında dikkat çeken bir diğer bulgu ise turizmin şartsız olarak orman

⁴¹² Formülde, değişkenlerle katsayılar arasında kullanılan “.” “(nokta) işareti çarpma durumunu temsil etmektedir.

kaynaklarını kullanabilme durumuna toplumun (% 0) katılmamasıdır. Bu bulgulardan anlaşılacağı gibi toplumun koruma kullanma dengesi ve sürdürülebilirlik ilkeleri kapsamında orman kaynaklarının turizm işlevinden faydalanılması yönünde bir beklentisi vardır.

Uygulanan anketin ikinci sorusunda, ormanların ekolojik ve çevresel işlevlerinin topluma sağladığı yararların değeri sosyal ve özünü değerler kapsamında likert ölçeği ile mukayeseli olarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda elde edilen bulgular şöyle ifade edilebilir;

Ormanların bünyesinde barındırdığı zengin biyolojik çeşitlilikle topluma sağladığı yarar düzeyi likert ölçeğinde 3,6428 ortalama değeri ile ölçümlendirilmiştir. Bu sonuç toplumun ormanlardaki biyolojik çeşitliliği doğrudan kullanmasa da sosyal ve özünü değerler kapsamında çok değerli ve çok faydalı bulunduğunu göstermektedir.

Anket kapsamında, ormanların, su üretimi, su varlığını koruma ve düzenleme, sel, taşkınlar ve çığ önleme yönünden üstlendiği işlevlerin topluma sağladığı yararın likert ölçeğindeki ortalama değeri 3,9'dur. Bu değer ormanların topluma sağladığı diğer fayda akımları ile mukayese edildiğinde en yüksek değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuç; toplumun ormanların su ile ilgili işlevlerini çok önemsendiğini, bu işlev yönünde orman kaynaklarına talebi olduğu ve bu işlevi çok değerli bulunduğunun bir göstergesidir.

Orman kaynaklarının erozyonu engelleme ve toprak verimliliğini koruma işlevi yönünden topluma sağladığı yararlara, ilgili anket kapsamında verilen ortalama değer 3,8428 dir. Bu değer toplumun orman kaynaklarının ilgili işlevini çok yararlı bulunduğunu ve bu işlevin sürdürülebilir kılınması gerektiğini göstermektedir.

Orman kaynaklarının yaban hayatını koruma ve avcılık hizmetlerinden dolayı üstlendiği işleve ilgili anket kapsamında verilen ortalama değer 3,1285'dir. Bu değer toplumun orman kaynaklarının ilgili işlevini çok önemsedğini ve çok yararlı gördüğünün bir göstergesidir.

Orman kaynaklarının kirli havayı ve gürültüyü emmesi işlevine, ilgili ankette verilen ortalama değer 3,7142'dir. Bu değer çarpık kentleşme ve modern hayatın doğurduğu negatif dışsallıkların toplumu çok rahatsız ettiği ve bu olumsuzlukları engelleyici faktörlerden biri olan orman kaynaklarının, bu alanda çok yararlı görüldüğünü göstermektedir.

Orman kaynaklarının karbon depolama ve iklim üzerine olumlu etkisi işlevi yönünden ilgili ankette verilen ortalama değer 3,6 dır. Bu değer, Dünyanın küresel ısınma gerçeğini anlamaya başladığı günümüzde, toplumun orman kaynaklarından bu yönde sağladığı veya sağlayacağı faydaları çok önemsedğini ve çok yararlı bulunduğunu göstermektedir.

Orman kaynaklarının ekolojik ve çevresel fayda eksenini kapsamında yukarıda verilen fayda akımlarının bütüncül olarak değerlendirilmesi sonucunda ankette çıkan ortalama değer 3,8857'dir. Bu değer, ormanların ekolojik ve çevresel yarar eksenini kapsamında sağladığı faydaları toplumun çok önemsedğini ve çok yararlı bulunduğunun bir göstergesi olmaktadır.

Orman kaynaklarının ekonomik finansal yarar eksenini kapsamında yer alan fayda akımlarının anket bulguları verilecek olursa;

Orman kaynaklarının odun hammaddesi üretimi işlevi yönünden sağladığı faydalara anket kapsamında toplum tarafından verilen ortalama değer 3,0714'dür. Bu değer orman kaynaklarının odun üretimi işlevinin toplum tarafından çok yararlı

bulunduğunun bir göstergesi olmasının yanında ormanların odun işlevinin sürdürülebilir kılınmasını da ifade etmektedir.

Orman endüstri sektörü tarafından üretilen kağıt, mobilya vb. ürünler yönünden, orman kaynaklarının topluma sağladığı yararın ortalama değeri 3,3714'dür. Bu değer, toplumun odundan türetilmiş endüstri ürünlerini odun ürünlerinden daha fazla yararlı bulduğunu ve genel anlamda topluma çok yararlı olduğunu göstermektedir.

Orman kaynaklarının odun dışı orman ürünleri üretimi işlevi yönünden topluma sağladığı yararların ortalama değeri 3,1142'dir. Bu değer odun dışı orman ürünlerinin ham odun ürünlerine göre daha fazla yararlı bulunduğunun ve genel anlamda topluma çok yararlı olduğunu göstermektedir.

Orman kaynaklarının varlığına bağlı olarak bölgesel gelişme gösteren orman endüstri sanayinin topluma sağladığı yarar düzeyi ilgili ankette 2,6857 ortalama değerini almıştır. Bu değer ilgili fayda akımının toplum tarafından orta derecede yararlı bulunduğunu göstermektedir.

Ormancılığın ihracat, döviz girdisi ve ithal ikamesi yönünden sağladığı toplumsal yararları, ilgili ankette verilen ortalama değer 2,6714'dür. Bu değer toplumun ormancılığın bu işlevini orta derecede yararlı bulunduğunun bir göstergesidir.

Genel olarak orman kaynaklarının ekonomik-finansal ekseninde sağladığı fayda akımları anket kapsamında bütüncül bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, aldığı ortalama değer 2,9714 olduğu görülmektedir. Bu değer bu eksenin orta derecede yararlı bir eksen olduğunu göstermektedir.

Orman kaynaklarının sosyo-kültürel yarar ekseninde yer alan fayda akımlarından anket kapsamında elde edilen bulgular verilecek olursa;

Orman kaynaklarının doğal peyzaj güzelliği ile topluma sağladığı yararlar, anket kapsamında 3,7142 ortalama değeri almıştır. Bu değer toplumun orman kaynaklarının ilgili işlevine verdiği önemi ve topluma sağladığı faydanın çok fazla olduğunu göstermektedir.

Ormancılık sektörünün yarattığı istihdam yönünden topluma sağladığı yararın düzeyi, anket kapsamında 2,8428 ortalama değer almıştır. Bu değer ormancılığın sağladığı istihdamın, topluma sağladığı yararının orta düzeyde yararlı olduğunu göstermektedir.

Devlet orman işletmeciliğinden orman köylülerine sağlanan sübvansiyonların sağlamış olduğu yararlar, anket kapsamında 2,9857 ortalama değerini almıştır. Bu değer ilgili fayda akımının orta derecede önemli ve yararlı olduğunun bir göstergesidir.

Orman kaynakları içerisinde yetişen orman ürünlerine bağlı olarak toplumda oluşan ve biriken geleneksel ekolojik bilgilerin topluma sağladığı faydaların anket kapsamında aldığı ortalama değer 2,7714'dür. Bu değer ilgili fayda akımının orta derecede yararlı olduğunu göstermektedir.

Orman kaynaklarının insan sağlığı üzerine yaptığı olumlu etkiler yönünden topluma sağladığı faydaların anket kapsamında aldığı ortalama değer 3,6 dır. Bu değer ilgili işlevin toplum tarafından çok önemsendiğini ve çok faydalı bulunduğunu göstermektedir.

Orman kaynaklarının kırsal kesimde üstlendiği birçok işleve bağlı olarak, kırdan göçü önleme ve toplumsal istikrar sağlama yönünden sağladığı faydalar, anket kapsamında 2,4 ortalama değer almıştır. Bu değer ilgili fayda akımının orta derecede önemli ve faydalı olduğunu göstermektedir.

Orman kaynaklarının bünyesinde yer alan orman içi meralardan topluma sağlanan yararlar, anket kapsamında 2,6857 ortalama değer almıştır. Bu değer ilgili işlevin orta derecede yararlı olduğunu göstermektedir.

Orman kaynaklarının sosyo-kültürel ekseninde sağladığı fayda akımları bütüncül olarak anket de değerlendirildiğinde 3,0285 ortalama değer aldığı görülmektedir. Bu değer genel olarak bu eksenin çok yararlı olduğunu göstermektedir.

Turizmin topluma sağladığı yararların anket kapsamında ölçülmesi amacı ile yöneltilen soruların cevaplarından elde edilen anket bulguları ekonomik-finansal ekseninde değerlendirilecek olursa;

Turizmin, turizme girdi sağlayan sektörleri geliştirme yönünden topluma sağladığı yararlar, anket kapsamında 3.1285 ortalama değer almıştır. Bu değer toplumun turizmin ilgili işlevini çok yararlı gördüğünün bir göstergesidir.

Turizmin kırsal kalkınmada bir araç olması işlevi yönünden topluma sağladığı yararlar anket kapsamında 2.6571 ortalama değer almıştır. Bu değer turizmin kırsal kalkınma yönünden üstlendiği işlevin orta derecede yararlı olduğunu göstermektedir.

Turizmden elde edilen dövizlerin ülkenin makro ekonomisine dolayısıyla ödemeler dengesine olan etkisi yönünden sağladığı yarar anket kapsamında 3,2 ortalama değer almıştır. Bu değer, turizmin makro ekonomiye yaptığı etkinin ve sağladığı yararın toplum tarafından çok yararlı bulunduğunun bir göstergesidir.

Turizmin gelir artışı ve yaşam kalitesini artırmaya etkisi yönünden topluma sağladığı yarar anket kapsamında 2,8285 ortalama değer almıştır. Bu değer turizmin bu işlevinin orta düzeyde yarar sağladığının bir göstergesidir.

Turizmin çevre korumaya finansal kaynak yaratarak, topluma sağlayabileceği yararlar anket kapsamında 1,8714 ortalama değer almıştır. Bu değer turizmin çevre korumaya sağlayacağı finansal desteğin toplum tarafından az yararlı bulunduğunu göstermektedir.

Turizmin ekonomik-financeal eksende sağladığı toplumsal faydalar anket kapsamında bütüncül olarak değerlendirildiğinde 3,2571 ortalama değer almıştır. Bu değer turizmden ekonomik-financeal olarak topluma sağlanan yararların toplum tarafından çok yararlı bulunduğunun göstergesidir.

Normal şartlarda koruma problemi olan bazı alanlarda turizm etkinliklerinin başlaması ile çevre koruma daha etkin sağlanabilmektedir. Bu gibi durumlardan oluşan fayda akımlarına toplumun atfettiği değer 1,7714 tür. Bu değer, turizmin ilgili şartlarda çevreyi koruyabileceği gerçeğinin toplumsal olarak az yararlı bulunduğunu göstermektedir.

Turizmin sosyo-kültürel eksende sağladığı faydaları içeren fayda akımları kapsamında anket bulguları değerlendirilecek olursa;

Turizmin istihdam işlevinin topluma sağladığı yararlar anket kapsamında 3,2571 ortalama değer almıştır. Bu değer toplumun turizmde sağlanan istihdamı önemseydiğini ve bu istihdamı çok yararlı gördüğünü göstermektedir.

Turizmin dinlenme, yenilenme ile sağlık ve psikolojik yönden topluma sağladığı yararlar anket kapsamında 3,0857 ortalama değer almıştır. Bu değer turizmin bu işlevinin toplum tarafından çok yararlı görüldüğünü göstermektedir.

Turizmin toplumda yarattığı kültürel gelişmeden kaynaklanan yararlara, toplum ilgili ankette 2,7142 ortalama değer vermiştir. Bu değer turizmin toplumda yarattığı kültürel gelişimi toplumun az yararlı bulunduğunun bir göstergesidir.

Turizmin uluslar arası tanıtım işlevi yönünden topluma sağladığı yararlar, ilgili ankette 3,3857 ortalama değer almıştır. Bu durum, toplumun turizmin tanıtımda üstlendiği rolü çok önemseddiğini ve çok faydalı bulunduğunu göstermektedir.

Turizm kapsamında yapılacak çevre koruma faaliyetlerinin, toplumda çevre koruma kültürü oluşturabileceği ve bu bilincin topluma sağlayacağı faydanın düzeyine ilgili ankette 2,2142 ortalama değer verilmiştir. Bu değer, turizmin toplumda oluşturacağı çevre koruma kültüründen, toplumun sağlayacağı faydanın orta düzeyde yararlı olduğunu göstermektedir.

Orman kaynakları üzerine yapılan turizm tesisleri gerek yapılış sürecinde ve gerekse işletim sürecinde topluma bazı zararları unsurlar üretebilmektedir. Bunlar yapılış sürecindeki doğa tahribatı, ağaç kesilmesi, işletim sürecinde ise ek trafik ve yolların oluşturulması, katı atık ve kanalizasyon atıklarının oluşumu, yerel halkın hareket alanının kısıtlanması, aşırı su kullanımı ve geleneksel kültürlerin dejenarasyona uğratılması gibi zararlar ve negatif dışsallıklardır. Anket kapsamında, turizm etkinliğinden kaynaklanan toplumsal zararları gösteren zarar akımlarının değerlendirmesi yapılacak olursa;

Turizm tesislerinin kurulması esnasında oluşabilecek ağaç kesilmesi, doğa tahribatı ve görsel değerlere zara verilmesi nedeniyle toplumun uğradığı zararın anket uygulamasında aldığı ortalama değer 3,1428'dir. Bu değer turizm tesislerinin yapılması aşamasında yukarıda sayılan olumsuzlukların toplum tarafından çok zararlı bulunduğunun ve bu uygulamaların sürdürülebilir bulunmadığının bir göstergesidir.

Turizm tesislerinin faaliyeti ile oluşacak olan aşırı su kullanımından kaynaklanan toplumsal zararın, anket kapsamındaki ortalama değeri 2,7285'dir. Bu değer toplumun ilgili zarar akımını orta düzeyde zararlı bulunduğunu göstermektedir.

Turizm tesislerinin faaliyeti ile oluşacak olan, halkın deniz kıyılarından serbest kullanımının engellenmesi ve tahsis edilen alandaki geleneksel kullanımlarından faydalandırılmaması gibi oluşacak zarar akımlarının toplumsal zarar düzeyi, ilgili ankette ortalama 2,8571 değerini almıştır. Bu değer toplumun ilgili zarar akımlarını orta düzeyde zararlı bulduğunu göstermektedir.

Turizm tesislerinin faaliyetlerine bağlı olarak artacak olan trafik ve gürültü nedeni ile oluşacak olan toplumsal zararların zarar düzeyine ilgili ankette 2,00 ortalama değeri verilmiştir. Bu değer toplumun yukarıdaki zarar akımlarını orta derecede zararlı gördüğünün göstergesidir.

Turizm tesislerinin faaliyetine bağlı olarak oluşabilecek olan katı atık ve kanalizasyon atıklarından oluşabilecek kirlilik ve su kirliliği nedeni ile topluma verilen zarar düzeyi ilgili ankette 2,5571 ortalama değeri almıştır. Bu değer ilgili zarar akımlarının orta düzeyde zararlı olduğunu göstermektedir.

Turizm faaliyetlerine bağlı olarak oluşabilecek olan; toplumun kültürel erozyona uğraması ve geleneksel kültür kaybından doğacak toplumsal zararlar, ilgili ankette 1,7428 ortalama değeri almıştır. Bu değer ilgili zarar akımlarının az zararlı olduğunun göstergesidir.

Faaliyete geçecek turizm tesislerinin orman yangın riski oluşturmaları yönünden topluma verebileceği zarar düzeyi, ilgili ankette 1,7714 ortalama değeri almıştır. Bu değer, toplumun turizm tesislerinden kaynaklanacak orman yangın riskini düşük gördüğünün ve oluşabilecek toplumsal zarar düzeyinin ise az zararlı düzeyde olacağı düşüncesinin bir göstergesidir.

Turizm sektörünün oluşturduğu fayda akımlarını temsil eden üç eksen, ekolojik-çevresel, ekonomik-finansal ve sosyo-kültürel eksenler anket kapsamında

bütüncül değerlendirildiğinde, ekolojik-çevresel yarar ekseninin 1,4714 ortalama değer olarak az yararlı, ekonomik-finansal eksenin 3,2571 ortalama değer olarak çok yararlı, ve sosyo-kültürel yarar eksenin ise 2.5857 ortalama değer olarak orta düzeyli yarar grubunda yer aldıkları görülmektedir.

Anket bulguları- formül ilişkisi Ek 7 de verilmiştir. Anket bulgularından hareketle ilgili formülde değerler yerlerine konursa;

$$B = [3,8857.(3,6428.(G1) + 3,9.(G2) + 3,8428.(G3) + 3,1285.(G4) + 3,7142.(G5) + 3,6.(G6) + 2,9714.(3,0714.(G7) + 3,3714.(G8) + 3,1142.(G9) + 2,6857.(G10) + 2,6714.(G11) + 3,0285.(3,7142.(G12) + 2,8428.(G13) + 2,9857.(G14) + 2,7714.(G15) + 3,6.(G16) + 2,4.(G17) + 2,6857.(G18)) + 3,2571.(3,1285.(G19) + 2,6571.(G20) + 3,2.(G21) + 2,8285.(G22) + 1,8714.(G23)) + 1,4714.(1,7714.(G24)) + 2,5857.(3,2571.(G25) + 3,0857.(G26) + 2,7142.(G27) + 3,3857.(G28) + 2,2142.(G29))] - [3,8857.(3,1428.(G30) + 1,7714.(G36)) + 2,5857.(2,7285.(G31) + 2,8571.(G32) + 2,00.(G33) + 2,5571.(G34) + 1,7428.(G35))]$$

$$FB = 3,8857.(3,6428.(G1) + 3,9.(G2) + 3,8428.(G3) + 3,1285.(G4) + 3,7142.(G5) + 3,6.(G6) + 2,9714.(3,0714.(G7) + 3,3714.(G8) + 3,1142.(G9) + 2,6857.(G10) + 2,6714.(G11) + 3,0285.(3,7142.(G12) + 2,8428.(G13) + 2,9857.(G14) + 2,7714.(G15) + 3,6.(G16) + 2,4.(G17) + 2,6857.(G18))$$

$$B/FB = [3,8857.(3,6428.(G1) + 3,9.(G2) + 3,8428.(G3) + 3,1285.(G4) + 3,7142.(G5) + 3,6.(G6) + 2,9714.(3,0714.(G7) + 3,3714.(G8) + 3,1142.(G9) + 2,6857.(G10) + 2,6714.(G11) + 3,0285.(3,7142.(G12) + 2,8428.(G13) + 2,9857.(G14) + 2,7714.(G15) + 3,6.(G16) + 2,4.(G17) + 2,6857.(G18)) + 3,2571.($$

$3,1285.(G19) + 2,6571.(G20) + 3,2.(G21) + 2,8285.(G22) + 1,8714.(G23)) +$
 $1,4714.(1,7714.(G24)) + 2,5857.(3,2571.(G25) + 3,0857.(G26) + 2,7142.(G27) +$
 $3,3857.(G28) + 2,2142.(G29))) - [3,8857.(3,1428.(G30) + 1,7714.(G36)) +$
 $2,5857.(2,7285.(G31) + 2,8571.(G32) + 2,00.(G33) + 2,5571.(G34) + 1,7428.(G35))]$
 $/ 3,8857.(3,6428.(G1) + 3,9.(G2) + 3,8428.(G3) + 3,1285.(G4) + 3,7142.(G5) +$
 $3,6.(G6) + 2,9714.(3,0714.(G7) + 3,3714.(G8) + 3,1142.(G9) + 2,6857.(G10) +$
 $2,6714.(G11) + 3,0285.(3,7142.(G12) + 2,8428.(G13) + 2,9857.(G14) +$
 $2,7714.(G15) + 3,6.(G16) + 2,4.(G17) + 2,6857.(G18)) > 1$ ise üstün kamu yararı
 vardır.

3.7. Örnek Alan Uygulaması

3.7.1. Çankırı Ilgaz Yıldıztepe Turizm Merkezi Alan Uygulaması

Çankırı ili, Ilgaz ilçesi sınırları içerisinde yer alan Yıldıztepe Turizm Merkezi Çankırı'ya 65km, Ankara'ya 195km, İstanbul'a 450 km, Ilgaz ilçesine 16 km mesafededir. Orman yönetimi yönünden Ankara Orman Bölge Müdürlüğü, Ilgaz Orman İşletme Müdürlüğü, Yenice Orman İşletme Şefliği sınırları içerisinde yer almaktadır. Mevcut alan (kadın çayırı) uzun yıllardır gerek yöre halkı ve gerekse Ankara'dan gelen günü birlik piknikçiler tarafından çok ziyaret edilen ve yöresel festivallerin düzenlendiği bir alan olma özelliğini taşımaktadır. Orman teşkilatının 30 yılı aşkındır bu alanda bulunan bir kır evi ve alan girişlerini kontrolü sağlayan nizamiye kulübesi bulunmaktadır. Alan 2005 yılında 2005/9280 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁴¹³ ile Turizm Merkezi olarak İlan edilmiştir. Alanda halen mülkiyeti OGM'ye ait Özel İdareye tahsis edilmiş bir turizm tesisi bulunmaktadır. Alanda kurulu bulunan turizm tesisi 80 yatak kapasiteli olup, ana otel binasına ek olarak

⁴¹³ Bknz, 01/09/2005 tarih ve 25923 sayılı Resmi Gazete

kayak pisti varış noktasında bir kafeterya binası bulunmaktadır. Ilgaz Dağının zirvesi olan Hacet Tepesinin karşısındaki düzlükte bulunan ve Dağın kuzey yamacındaki pistlerin alt istasyonunun bulunduğu alan 1500 m uzunluğunda 700 m genişliğinde % 25 eğime sahiptir. Merkezin rakımı alt istasyonda 1500 ve üst istasyonda 2100 olup, 600 m irtifa farkı vardır. Olimpiyat oyunlarının, Dünya şampiyonalarının ve Dünya kupalarının düzenlenebileceği kriterlere sahip ve Uluslar arası Kayak Federasyonunun (FIS) onay vereceği uygun rakım ve irtifa farkına sahip bir alandır. Alanda faaliyet gösteren turizm tesisi 2634 sayılı TTK kapsamında yapılmış bir tesis olmayıp, alanın turizm merkezi olmasından önce planlanmış bir tesistir. Alan Turizm Merkezi ilan edildikten sonra alanda TTK kapsamında turizm yatırımı gerçekleşmemiştir. Bu nedenle alan, mevcut durum itibarı ile tez kapsamında değerlendirmeye alınmıştır.

Resim 9: Ilgaz Yıldıztepe Turizm Merkezi Kayak Pistinden Görünüm

Resim 9’da görülmekte olan ve güncelde kullanımda bulunan kayak pisti tamamen doğal orman içi açıklıklar kullanılarak oluşturulmuş kayak pistidir. Pistin oluşturulması amacı ile bir tane dahi ağaç kesimi yapılmamıştır.

Resim 10: Ilgaz Yıldıztepe Turizm Merkezi Kayak Pistinden Başka Bir Görünüm

Resim 11: Ilgaz Yıldıztepe Turizm Merkezinde Faaliyette Olan Turizm Tesisi

Resim 11’de Ilgaz Yıldıztepe turizm merkezinde faaliyette olan turizm tesisi görülmektedir. Tesisin ahşap materyalden yapılan dış cephe kaplaması, tesis yüksekliğinin meşçere üst boyundan büyük olmaması ve meşçere rüzgar ve güneş ilişkisini etkilemeyecek düzende yapılmış olması dikkat çekicidir. Tesisin kuruluş

yerinin orman içi açıklık olması ve geçmiş kullanımda geçici fidanlık arazisi olması nedeni ile alan temininde ağaç kesimi yapılmamıştır.

Resim 12 : Pist Varış Noktasındaki Kafeterya Binasından Görünüm

Resim 12’de alanda turizm etkinliklerinin sağlanması amacı ile yapılmış ikinci tesis görülmektedir. Bu tesisinde yapımı aşamasında ormanda açma yapılmadığı tamamen doğal ortamın korunmaya çalışıldığı dikkat çekicidir. Tesis yüksekliğinin meşçere üst boyunun altında olması meşçere güneş ve rüzgar ilişkilerinde olumsuzlukların yaratılmasını engellemekte, tesisin ahşap malzemeden yapılı olması doğa ile uyumunu sağlamaktadır. Geliştirilen yöntem ve kurulan model kapsamında, alan incelemelerinden elde edilen verilere dayanılarak doldurulan alan değerlendirme karnesi Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16: Ilgaz Yıldız Tepe Turizm Merkezi İçin Alan Değerlendirme Karnesi

Orman Kaynaklarının Turizme Tahsisi İçin Ölçüt ve Göstergeler	
1.Ölçüt: Bünyesinde barındırdığı zengin biyolojik çeşitlilik yönünden topluma sağladığı yararlar.	
IUCN koruma listelerindeki türleri barındıran alanlar, Natura 2000 alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma alanları, milli park alanları, tabiat parkı alanları, tabiat anıtı alanları, tohum meşçereleri, endemik bitki ve hayvan türlerini barındıran alanlar, biyolojik çeşitlilik unsurlarının kültürel izler bıraktığı alanlar; Alanda yapılan incelemeler ve Alan üzerinde yapılmış bilimsel çalışmaların⁴¹⁴ incelenmesi sonucu alanın biyolojik çeşitlilik yönünden 3 puanlık gösterge değerine sahip olduğu tespit edilmiştir.	3.Puan(G1)
2.Ölçüt: Su üretimi, su varlığını koruma ve düzenleme, sel, taşkınlar ve çığ önleme yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Su arzının sürdürülebilir olduğu, sel, taşkın ve çığ riski taşıyan alanlar; Alanda yöresel olarak kullanma ve içme suyu sıkıntısı	2.Puan(G2)

⁴¹⁴ G. Pehlivan,, 2007. **Ilgaz Dağı Milli Parkı Florası**, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmadı), 132 s., Ankara.
P. H. Davis, (1965-1985). **Flora of Turkey and east Aegean Islands**. Edinburg University Press, Vol: 1-9, Edinburg.
P. H. Davis,, R. R. Mill, and K. Tan, (1988). **Flora of Turkey and East Aegean Islands (Supplement)**. Edinburg University Press, Vol: 10, 590 p., Isbn: 0 85224 559 9, Edinburg.
A. Güner, ,N. Özhatay, T. Ekim, K.H.C. Başer, (2000) **Flora of Turkey and the East Aegean Islands**, Vol: XI, Supplement-II, 656 s., Edinburg.
T. Ekim, M. Koyuncu, M. Vural, H. Duman, Z. Aytaç, ve N. Adıgüzel, (2000) **Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı** (Eğrelti ve Tohumlu Bitkiler), Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Isbn: 975-93611-0-8, 246 s., Ankara.

bulunmamaktadır, turizm tesisinden kaynaklı ek su kullanımı su arzının sürdürülebilirliğini etkilemeyecek düzeydedir. Turizm tesislerinin çevresindeki ormanların sel önleme işlevi bulunmaktadır.	
3. Ölçüt: Erozyonu engelleme ve toprak verimliliğini koruması yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Erozyon riski ve toprak muhafaza karakteri taşımayan alanlar; etkinliklerin bulunduğu alanda erozyon riski ve toprak muhafaza karakteri taşıyan alan bulunmamaktadır.	1.Puan(G3)
4. Ölçüt: Yaban hayatını ve yaban hayvanlarını koruma ve avcılık hizmetlerinden dolayı topluma sağladığı yararlar.	
Yaban hayatı ve avcılık hizmetleri yönünden özellik arz etmeyen alanlar; Alanda av potansiyeli yönünden domuz ve tavşan gibi av hayvanlarının olduğu ifade edilsede, köylülerin av yapmadığı tespiti yapılmıştır.	1.Puan(G4)
5. Ölçüt: Kirli havayı ve gürültüyü emmesi (süzmesi) yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Hava ve gürültü kirliliği arz etmeyen alanlar, alan konumu itibarı ile hava kirliliği ve gürültü kirliliğine konu olmayan bir alandır.	1.Puan(G5)
6. Ölçüt: Karbon depolama ve iklim üzerin olumlu etki yapması yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Emisyon atılımlarının yüksek olmadığı, eksterm iklim koşullarına sahip olmayan, lokal olarak birim alanda depolanan odun ve bitkisel kökenli madde hacminin bölgesel birim alandaki hacimden küçük olduğu alanlar; alanda yöresel olarak emisyon atımı bulunmamakta,	1.Puan(G6)

çevresinden ayrı bir iklimsel özellik arz etmemekte, yöresel olarak birim alanda depolanan odun ve bitkisel kökenli madde hacmi çevresinden farklılık göstermemektedir.	
7. Ölçüt: Odun hammaddesinin (yapacak, yakacak) topluma sağladığı yararlar.	
Tahsisi istenen alana bağımlı kanuni hak elde etmiş orman köylerinin varlığı(6831 sayılı OK 31 ve 32 maddesine göre); alanın bulunduğu orman işletme şefliği kapsamında alana yakın cömert köyü 31. madde orman köyü durumundadır ve köyde ısınma amaçlı yakacak odun kullanımı yaygındır.	2.Puan(G7)
8. Ölçüt: Odundan türetiliş ürünlerin (kağıt, mobilya vb.) topluma sağladığı yararlar.	
Köy ve daha küçük yerleşim alanları	1.Puan(G8)
9. Ölçüt: Odun dışı orman ürünlerinin (mantar, kestane, reçine, sığla yağı tıbbi ve aromatik bitkiler vb.) topluma sağladığı yararlar.	
Odun dışı orman ürünlerinin ticaretinin yapılmadığı fakat ev ekonomisi kapsamında değerlendirildiği ve kültürel birikim arz eden alanlar; Alanda odun dışı orman potansiyeli yönünden, mantar, dağ çileği, kuşburnu, böğürtlen, alıç vb. türler bulunmaktadır ve köylüler tarafından ev ekonomisi kapsamında değerlendirilmektedir.	2.Puan(G9)
10. Ölçüt: Orman Kaynaklarının varlığına bağlı olarak bölgesel gelişme gösteren orman endüstri sanayisinin topluma sağladığı yararlar.	
Orman endüstri sektörünün bulunmadığı alanlar; yöresel ve bölgesel olarak orman endüstri tesisleri bulunmamaktadır.	1.Puan(G10)

11. Ölçüt: Odun ürünlerinin, odundan türetilmiş ürünlerin, odun dışı orman ürünlerinin ve orman endüstri sektörünün ithal ikamesi, ihracat ve döviz girdisi yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Ormana dayalı endüstrinin ihracata ve ithal ikamesine katkıda bulunmadığı alanlar; Bu tür bir katkı bulunmamaktadır.	1.Puan(G1 1)
12. Ölçüt: Doğal peyzaj güzelliği ile topluma sağlanan yararlar	
Ender bulunan peyzaj güzelliğine sahip, halkın doğrudan yaygın bir şekilde faydalandığı alanlar; alan ender bulunan peyzaj güzelliğine sahip halk tarafından geçmişten beri yaygın olarak kullanılan bir alan.	3.Puan(G1 2)
13. Ölçüt: Yarattığı istihdam nedeni ile topluma sağlanan yararlar.	
Ormancılığın istihdam sağlamadığı alanlar;	1.Puan(G 13)
14. Ölçüt: Devlet orman işletmeciliğinden Orman Köylülerine ve diğer sektörlerle sağlanan sübvansiyonların topluma sağladığı yararlar.	
Orman köylere yakacak ve yapacak odun ihtiyacının verildiği alanlar(OK 31. ve 32. madde), Türkiye kömür İşletmeleri (TKİ), Türkiye Elektrik Dağıtım AŞ (TEDAŞ) vb. kurumlara tahsisli sübvansiyonlu orman ürünü verilen alanlar; OK 31. maddesi kapsamında orman köylülerine zati yakacak ve yapacak odun verilen alanlar, tel direk üretimi yapılan alanlar	3.Puan(G 14)
15. Ölçüt: Ormanlardan elde edilen geleneksel ekolojik bilgilerden topluma sağlanan yararlar.	
Ormana dayalı geleneksel ekolojik bilginin doğrudan kullanılmadığı alanlar;	1.Puan(G 15)
16. Ölçüt: Sağlık üzerine olumlu etkileri yönünden topluma sağladığı yararlar.	

Temiz hava ve görsel güzelliği ile psikolojik yenilenme sağlayan alanlar,	1.Puan(G16)
17. Ölçüt: Toplumsal istikrar ve kırdan göçü önleme bakımından topluma sağladığı yararlar.	
Kırdan göçün engellenmesinde orman ekosistemi unsurlarının etkisinin olmadığı alanlar	1.Puan(G17)
18. Ölçüt: Orman İçi meralardan otlatma yolu ile topluma sağlanan yararlar	
Otlatma hayvancılığının ev ekonomisi kapsamında yapıldığı ve orman içi otlatmadan faydalanılan alanlar	2.Puan(G18)
19. Ölçüt: Turizme girdi sağlayan sektörleri geliştirme yönünden topluma sağlayacağı yararlar.	
Turizme girdi sağlayacak sektörlerin gelişmediği ve sektörel potansiyelin olduğu alanlar(tarım,ulaştırma vb.),	3.Puan(G19)
20. Ölçüt: Turizmin kırsal kalkınmada bir araç olması bakımından topluma sağlayacağı yararlar.	
Kırsal kalkınmasını gerçekleştirememiş, kalkınmada öncelik arz eden, alternatifler arasında turizmin sürdürülebilir kalkınma aracı olabileceği alanlar	3.Puan(G20)
21. Ölçüt: Turizmin ödemeler dengesine olan etkisi bakımından topluma sağlayacağı yararlar.	
Turizm arzınının büyük bir kısmını (%60 ve yukarı) ulusal ölçekte yapan işletmeler	1.Puan(G21)

22. Ölçüt: Turizmin gelir artışı ve yaşam kalitesini arttırması yönünden topluma sağlayacağı yararlar.	
Oda kahvaltı konsepti uygulayan işletmeler, local iş gücü kullanma politikası benimsemiş işletmeler, sarf malzemelerini doğrudan üreticiden temin edenler, işletme zorunlu olarak tam pansiyon sistem uygulamaktadır. Çevrede turistlerin ihtiyaçlarını karşılayabileceği diğer işletmelerin olmaması bunun nedenidir.	3.Puan(G 22)
23. Ölçüt: Turizmin çevre korunmasına finansal kaynak yaratması yönünden topluma sağlayacağı yararlar	
Tesis bünyesindeki uygulamalar için çevre korumaya finansal kaynak aktarımı	1.Puan(G 23)
24. Ölçüt: Turizmin çevre koruma yönünden sağlayacağı yararlar	
Koruma problemi olan alanlarda, turizm kullanılarak koruma ve kullanma dengesini ve rehabilitasyonu sağlayabilecek proje ve etkinlikler	2.Puan(G 24)
25. Ölçüt: Turizmin istihdam yönünden topluma sağlayacağı yararlar	
İşsizlik oranının yüksek olduğu, kalkınmada öncelikli, yerel olarak turizm istihdam potansiyeli sağlayabilecek, yaratılacak istihdamla diğer sektörlerin istihdam açısından sürdürülebilirliğini etkilemeyecek alanlar	3.Puan(G 25)
26. Ölçüt: Turizmin dinlenme, yenilenme ile sağlık ve psikolojik yönden topluma sağladığı yararlar.	
Taşıma kapasitesine göre planlanmış, rekreasyon potansiyeli yüksek alanlar	2.Puan(G 26)

27. Ölçüt: Turizmin kültürel gelişim yönünden sağladığı yararlar.	
Etkinliğin yönetim politikası kapsamında, bölgeye has kültürel faaliyetlerin(festivaller, fuarlar vb.) uygulanmasına ve canlanmasına dönük sosyal politika ve finansal kaynakların varlığı, eğitim faaliyetlerine katkı (okul yaptıрма vb.) ve diğer kültürel gelişim araçlarının varlığı	3.Puan(G 27)
28. Ölçüt: Turizmin uluslararası tanıtım yönünden topluma sağlanacak yararlar.	
Uluslararası düzey	3.Puan(G 28)
29. Ölçüt: Turizmin çevre koruma bilincinin (kültür) oluşumuna katkı yönünden sağlanacak yararlar.	
Turizm etkinliğinin bu ölçüt kapsamında faaliyeti bulunmamaktadır.	0.Puan(G 29)
30. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden dolayı, ağaç kesilmesi, doğa tahribatı ve görsel değerlere zarar verilmesi nedeni ile topluma verilecek zararlar.	
Etkinliğin ağaç kesilmeden orman toprağı (ot) ve orman içi açıklıklarda planlanması durumunda	1.Puan(G 30)
31. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden kaynaklanan aşırı su kullanımı ve su kirliliğine katkıdan dolayı topluma verilecek zararlar.	
Su sıkıntısının yaşanmadığı alanlarda, yüksek su tasarrufu sağlayan teknolojilere sahip olmayan projeler,	2. Puan (G31)

32. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden dolayı, halkın deniz kıyılarından ve tahsis edilen alanlardan serbest faydalanmasını engelleme bakımından topluma verilen zararlar.	
Deniz kıyılarından veya tahsis edilen alandan halkın serbest yararlanmasına engel teşkil edecek faktörlerin bulunmaması durumu	1.Puan(G3 2)
33. Ölçüt: Turizm etkinliklerine bağlı olarak yoğunlaşan trafik ve gürültü neden ile topluma verilen zararlar.	
Etkinlikten kaynaklanan gürültü kirliliğinin yerel halkı ve doğal yaşamı etkilemediği durumlar	1.Puan(G3 3)
34. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden dolayı katı atık ve kanalizasyon atıklarından kaynaklanan kirlilik nedeni ile topluma verilen zararlar.	
Katı atık bertaraf tesisi bulunan alanlar, arıtma tesisi bulunan projeler; bu şartları taşıyor, fakat katı atık ve kanalizasyon atıkları yönünden zarar yok, katı atıkları belediye alıyor, kanalizasyon atıkları tanker depo şeklinde düzenli olarak vidanjörle çekiliyor	1.Puan(G3 4)
35. Ölçüt: Turizm etkinliklerine bağlı olarak toplumun kültürel erozyona uğraması ve geleneksel kültür kaybindan doğan toplumsal zararlar.	
Yöresel kültürel birikimleri turizm etkinliğinde kullanan, kültürel birikimlerin korunması ve sürdürülmesi doğrultusunda programlar geliştiren ve kaynak yaratan projeler.	1.Puan(G3 5)
36. Ölçüt: Orman yangın riskinin arttırılması bakımından topluma verilen zararlar.	
Orman yangın riski taşımayan alanlar	1.Puan(G3 6)

Alan değerlendirme karnesinden elde edilen alansal gösterge değerleri aşağıdaki modelde değerlendirmeye tabi tutulursa;

$$\begin{aligned} B/FB = & [3,8857(3,6428(3) + 3,9 (2) + 3,8428 (1) + 3,1285 (1) + 3,7142 (1) + 3,6 (1) \\ & + 2,9714(3,0714 (2) + 3,3714 (1) + 3,1142 (2) + 2,6857 (1) + 2,6714 (1) + 3,0285(\\ & 3,7142 (3) + 2,8428 (2) + 2,9857 (3) + 2,7714 (1) + 3,6 (2) + 2,4 (1) + 2,6857 (2)) + \\ & 3,2571(3,1285 (2) + 2,6571 (3) + 3,2 (2) + 2,8285 (3) + 1,8714 (1)) + 1,4714(1,7714 \\ & (2)) + 2,5857(3,2571 (3) + 3,0857 (2) + 2,7142 (3) + 3,3857 (3) + 2,2142 (0))] - \\ & [3,8857 (3,1428 (1) + 1,7714 (1)) + 2,5857 (2,7285 (2) + 2,8571 (1) + 2,00 (1) + \\ & 2,5571 (1) + 1,7428 (1))] / 3,8857(3,6428(3) + 3,9 (2) + 3,8428 (1) + 3,1285 (1) + \\ & 3,7142 (1) + 3,6 (1) + 2,9714(3,0714 (2) + 3,3714 (1) + 3,1142 (2) + 2,6857 (1) + \\ & 2,6714 (1) + 3,0285(3,7142 (3) + 2,8428 (2) + 2,9857 (3) + 2,7714 (1) + 3,6 (2) + \\ & 2,4 (1) + 2,6857 (2)) \end{aligned}$$

$B/FP = 460,5952 / 322,8025 = 1,4268 > 1$ olduğu için üstün kamu yararı vardır ve güncel durum itibarı ile tahsis uygundur.

3.7.2. Antalya/Belek Turizm Merkezi Alan Uygulaması

1960'lı yıllara kadar kumul alanı olan belek turizm merkezi, 1961- 1988 yılları arasında gerçekleştirilen kumul ağaçlandırmaları (1927 ha.)⁴¹⁵ ile 1980 li yılların sonlarına doğru ormanlık bir alana dönüştürülmüştür. Başarılı ağaçlandırma faaliyetleri ile bölgedeki kumul hareketleri önlenirken, bir rüzgar perdesi yaratılarak tarımsal alanlarda verimlilik artmıştır. Belekte kumul ağaçlandırmalarından ormana dönüştürülen bu alanlar, 1997 yılında 97/9985 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁴¹⁶ ile turizm merkezi ilan edilmiştir. Bugün Belek'te, 17 kilometrelik sahil boyunca, çoğu

⁴¹⁵ T. Uslu, (2008): *Kıyı Kumullarını Ağaçlandırmak*, <http://www.turhanuslu.net/gazeteler/25122008.htm>

⁴¹⁶ Bknz, 7/10/1997 tarih ve 23133 sayılı Resmi Gazete

geniş orman arazileri içine kurulu 5 yıldızlı tesisler, Türk turizminin 1990'lı yılların başında kendine model olarak çizdiği ve ülkenin güney ve batı sahilleri tarafından benimsenen deniz-güneş-kum konseptinin önemli bir parçası durumundadır. Bölgede şu an toplam 47 adet beş yıldızlı otel ve 5 yıldızlı tatil köyü ile golf kulübü bulunmaktadır. Bu tesislerden, yaklaşık 42 bin yatak kapasitesine sahip olan 41 adeti (35 adet konaklama- 6 adet Golf Tesisi) işletmede, 5 bin 440 yatak kapasitesine sahip 6 tesis (2 adet konaklama-4 adet Golf tesisi) ise yatırım aşamasındadır. 2008 ve 2009 yıllarında işletmeye geçecek tesisler sonucunda, Belek Turizm Merkezi'nde yatak kapasitesi 47 bin 440 olacaktır. Ayrıca, 33 adet futbol sahası ve 200'ü aşkın tenis kortu ile profesyonel ve amatör sporculara hizmet sunulmaktadır. Anında tercüme yapabilme özelliğine sahip, uluslararası toplantıların yapıldığı pek çok salonu ile Belek otelleri kongre turizminde haklı bir üne sahiptir. Ayrıca sağlık ve güzellik turizmine de önem veren Belek Otelleri'nde, deniz suyundan yararlanılarak yapılan Thallasso Merkezleri ile sağlık ve güzellik merkezleri de bulunmaktadır. Belek, sadece bir turistik tatil yöresi değil, aynı zamanda Akdeniz Bölgesi'nin doğal yaşam karakteristiğini barındıran önemli bir köşedir. Botanik araştırmaları ile burada 118'den fazla değerli bitki türlerinin bulunduğu, bunlardan 6'sının nadir ve 40'tan fazlasının Belek'e özgü (endemik) olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar, 38'den fazla memeli, 100'e yakın kuş, 30'u aşan sürüngen ve 51'in üzerinde omurgasız canlı türü olduğunu göstermektedir. Belek'i doğal karakter açısından daha önemli kılan "Deniz Kaplumbağası Üreme Alanı" olmasıdır. Nesli tükenme tehlikesi yaşayan Caretta Caretta türü deniz kaplumbağaları burada üremektedir.⁴¹⁷

⁴¹⁷ www.betuyab.org.tr, 2008

Geliştirilen yöntem ve kurulan model kapsamında, alan incelemelerinden elde edilen verilere dayanılarak doldurulan alan değerlendirme karnesi Tablo 17 de verilmiştir.

Tablo 17: Belek Turizm Merkezi İçin Alan Değerlendirme Karnesi

Orman Kaynaklarının Turizme Tahsisi İçin Ölçüt ve Göstergeler	
1. Ölçüt: Ormanların, bünyesinde barındırdığı zengin biyolojik çeşitlilik yönünden topluma sağladığı yararlar.	
IUCN koruma listelerindeki türleri barındıran alanlar, Natura 2000 alanları, sulak alanlar, özel çevre koruma alanları, milli park alanları, tabiat parkı alanları, tabiat anıtı alanları, tohum meşcereleri, endemik bitki ve hayvan türlerini barındıran alanlar, biyolojik çeşitlilik unsurlarının kültürel izler bıraktığı alanlar,	3.Puan(G1)
2. Ölçüt: Ormanların su üretimi, su varlığını koruma ve düzenleme, sel, taşkınlar ve çığ önleme yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Su arzının sürdürülebilir olduğu ve orman ekosisteminin bu arz üzerinde etkisi olmayan alanlar, sel, taşkın ve çığ oluşma riski taşımayan alanlar	1.Puan(G2)
3. Ölçüt: Ormanların erozyonu engelleme ve toprak verimliliğini koruması yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Toprak muhafaza karakteri taşıyan alanlar, ağaçlandırma alanları, erozyona maruz alanlar	3.Puan(G3)
4. Ölçüt: Yaban hayatını ve yaban hayvanlarını koruma ve avcılık hizmetlerinden dolayı topluma sağladığı yararlar.	
Yerel düzeyde av kaynakları barındıran ve yerel avcılık hizmetlerinin olduğu alanlar	2.Puan (G4)

5. Ölçüt: Kirli havayı ve gürültüyü emmesi (süzmesi) yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Hava kirliliğinin yüksek olduğu ve gürültü kirliliğinin olmadığı alanlar veya gürültü kirliliğinin yüksek olduğu hava kirliliğinin olmadığı alanlar	2.Puan(G5)
6. Ölçüt: Karbon depolama ve iklim üzerin olumlu etki yapması yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Lokal olarak birim alanda depolanan odun ve bitkisel kökenlilerin hacminin(ölü ve diri örtü) bölgesel birim alandaki hacimden büyük olduğu alanlar, eksterm iklim koşulları veya yüksek emisyon atılımlarından birine sahip olan alanlar	2.Puan(G6)
7. Ölçüt: Odun hammaddesinin (yapacak, yakacak) topluma sağladığı yararlar.	
Oduna dayalı enerji tüketiminin yaygın olmadığı ve odun hammaddesine dayalı iş olanaklarının olmadığı alanlar, odun hammaddesi üretim kapasitesinin düşük olduğu alanlar	1.Puan(G7)
8. Ölçüt: Odundan türetiliş ürünlerin (kağıt, mobilya vb.) topluma sağladığı yararlar.	
Kasabaların bulunduğu alanlar	2.Puan(G8)
9. Ölçüt: Odun dışı orman ürünlerinin (mantar, kestane, reçine, sıgla yağı tıbbi ve aromatik bitkiler vb.) topluma sağladığı yararlar.	
Odun dışı orman ürünlerinin ticaretinin yapılmadığı fakat ev ekonomisi kapsamında değerlendirildiği ve kültürel birikim arz eden alanlar	2.Puan(G9)
10. Ölçüt: Orman Kaynaklarının varlığına bağlı olarak bölgesel gelişme gösteren orman endüstri sanayisinin topluma sağladığı yararlar.	
Orman endüstri sektörünün bulunduğu fakat bölge ekonomisi açısından	2.Puan(G1)

öncü sektörler arasında yer almadığı alanlar	0)
11. Ölçüt: Odun ürünlerinin, odundan türetilmiş ürünlerin, odun dışı orman ürünlerinin ve orman endüstri sektörünün ithal ikamesi, ihracat ve döviz girdisi yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Ormana dayalı endüstrinin ihracata ve ithal ikamesine katkıda bulunmadığı alanlar	1.Puan(G1 1)
12. Ölçüt: Ormanların doğal peyzaj güzelliği ile topluma sağlanan yararlar	
Ender bulunan peyzaj güzelliğine sahip, halkın doğrudan yaygın bir şekilde faydalandığı alanlar	3.Puan(G1 2)
13. Ölçüt: Ormanların yarattığı istihdam nedeni ile topluma sağlanan yararlar.	
Ormancılığın istihdam sağladığı ancak öncü olmadığı alanlar	2.Puan(G 13)
14. Ölçüt: Devlet orman işletmeciliğinden orman köylülerine ve diğer sektörlerle sağlanan sübvansiyonların topluma sağladığı yararlar.	
OK' un 31. madde, 32. madde kapsamında ve diğer sektörlerle sübvansiyon sağlanmadığı alanlar	1.Puan(G 14)
15. Ölçüt: Ormanlardan elde edilen geleneksel ekolojik bilgilerden topluma sağlanan yararlar.	
Ormana dayalı geleneksel ekolojik bilgi birikimine sahip, bu bilgi birikiminin doğrudan yöresel yaşamda kullanıldığı alanlar	2.Puan(G 15)
16. Ölçüt: Ormanların sağlık üzerine olumlu etkileri yönünden topluma sağladığı yararlar.	
Temiz hava ve görsel güzelliği ile psikolojik yenilenme sağlayan alanlar,	1.Puan(G 16)

17. Ölçüt: Toplumsal istikrar ve kırdan göçü önleme bakımından topluma sağladığı yararlar.	
Kırdan göçün engellenmesinde orman ekosistemi unsurlarının etkisinin olmadığı alanlar	1.Puan(G17)
18. Ölçüt: Orman İçi meralardan otlatma yolu ile topluma sağlanan yararlar	
Otlatma hayvancılığının ev ekonomisi kapsamında yapıldığı ve orman içi otlatmadan faydalanılan alanlar	2.Puan(G18)
19. Ölçüt: Turizme girdi sağlayan sektörleri geliştirme yönünden topluma sağlayacağı yararlar.	
Turizme girdi sağlayan sektörlerin yaygın bir şekilde bulunduğu alanlar	1.Puan(G19)
20. Ölçüt: Turizmin kırsal kalkınmada bir araç olması bakımından topluma sağlayacağı yararlar.	
Turizme dayalı olarak kırsal gelişimin sağlandığı kalkınmada öncelikli olmayan alanlar	1.Puan(G20)
21. Ölçüt: Turizmin ödemeler dengesine olan etkisi bakımından topluma sağlayacağı yararlar.	
Turizm arzının % 70 e kadar uluslar arası ölçekte yapacak işletmeler	2.Puan(G21)
22. Ölçüt: Turizmin gelir artışı ve yaşam kalitesini arttırması yönünden topluma sağlayacağı yararlar.	
Her şey dahil konsepti uygulayan işletmeler, lokal iş gücü kullanma politikası benimsemiş işletmeler veya sarf malzemelerini doğrudan üreticiden temin edenler	1.Puan(G22)

23. Ölçüt: Turizmin çevre korunmasına finansal kaynak yaratması yönünden topluma sağlayacağı yararlar	
Tesis bünyesindeki uygulamalar için çevre korumaya finansal kaynak aktarımı	1.Puan(G 23)
24. Ölçüt: Turizmin çevre koruma yönünden sağlayacağı yararlar	
Çevreye zarar verilmiş ve işletmede olan tesisler	0.Puan(G 24)
25. Ölçüt: Turizmin istihdam yönünden topluma sağlayacağı yararlar	
İşsizliğin yüksek olduğu, kalkınmada öncelikli olmayan, yerel olarak turizm istihdam potansiyeli sağlayabilecek alanlar	2.Puan(G 25)
26. Ölçüt: Turizmin dinlenme, yenilenme ile sağlık ve psikolojik yönden topluma sağladığı yararlar.	
Yüksek rekreasyon potansiyeline sahip alanlar (orman, doğal peyzaj vb.)	1.Puan(G 26)
27. Ölçüt: Turizmin kültürel gelişim yönünden sağladığı yararlar.	
Yöreyle ait kültürel motif ve birikimlerin işletme yönetiminde kullanılması(folklorik kıyafetler, yöresel yemekler vb.)	1.Puan(G 27)
28. Ölçüt: Turizmin uluslararası tanıtım yönünden topluma sağlanacak yararlar.	
Uluslararası düzey	3.Puan(G 28)
29. Ölçüt: Turizmin çevre koruma bilincinin (kültür) oluşumuna katkı yönünden sağlanacak yararlar.	
Etkinlik kapsamında çevre koruma bilinci oluşturmaya yönelik eğitim programlarının olması ve etkinlik kapsamında turistlere uygulanması	1.Puan(G 29)

30. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden dolayı, ağaç kesilmesi, doğa tahribatı ve görsel değerlere zarar verilmesi nedeni ile topluma verilecek zararlar.	
Orman meşcere bütünlüğünü bozacak, meşcere içi süreçleri olumsuz etkileyecek, meşcerenin doğal gençleşme kapasitesini ve sağlığını etkileyecek düzeyde ağaç kesimi	3.Puan(G30)
31. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden kaynaklanan aşırı su kullanımından dolayı topluma verilecek zararlar.	
Su sıkıntısının yaşanmadığı alanlarda, yüksek su tasarrufu sağlayan teknolojilere sahip olmayan projeler veya aşırı su tüketimi gerektiren faaliyet içeren tesisler(golf)	2.Puan(31G)
32. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden dolayı, halkın deniz kıyılarından ve tahsis edilen alanlardan serbest faydalanmasını engelleme bakımından topluma verilen zararlar.	
Fiziksel önlemler (tel örgü, giriş kapıları, güvenlik görevlileri, şezlong işgalı vb.) alınarak halkın deniz kıyılarından veya tahsis edilen alanlardan serbest yararlanmasının engellenmesi	3.Puan(G32)
33. Ölçüt: Turizm etkinliklerine bağlı olarak yoğunlaşan trafik ve gürültü neden ile topluma verilen zararlar.	
Yeni yol güzergahlarının açıldığı ve sosyal yaşamı zorlaştırdığı, lokal yerleşim alanlarının, etkinlikten kaynaklanan gürültüden yoğun şekilde etkileneceği, doğal yaşamın (yaban hayatı vb.) gürültüden etkileneceği,	3.Puan(G33)
34. Ölçüt: Turizm etkinliklerinden dolayı katı atık ve kanalizasyon atıklarından kaynaklanan kirlilik nedeni ile topluma verilen zararlar.	
Katı atık bertaraf tesisi bulunan alanlarda arıtma tesisi olmayan projelerin kanalizasyon atıklarını doğal ortamlara atmayanlar veya katı	2.Puan(G34)

atık bertaraf tesislerinin bulunmadığı alanlarda arıtma tesisi olan projeler ve katı atıklarını açık ortama depolayanlar	
35. Ölçüt: Turizm etkinliklerine bağlı olarak toplumun kültürel erozyona uğraması ve geleneksel kültür kaybından doğan toplumsal zararlar.	
Bu ölçüt kapsamında hiçbir faaliyeti olmayan projeler	3.Puan(G3 5)
36. Ölçüt: Orman yangın riskinin arttırılması bakımından topluma verilen zararlar.	
Orman yangın riski yüksek alanlar, yangın ihtimaline karşı gerekli alt yapı ve eylem planı bulunan projeler	2.Puan(G3 6)

Alan değerlendirme karnesinden elde edilen alansal gösterge değerleri, aşağıdaki modelde değerlendirilirse;

$$\begin{aligned}
B/FB = & [3,8857(3,6428(3) + 3,9 (1) + 3,8428 (3) + 3,1285 (2) + 3,7142 (2) + 3,6 (2) \\
& + 2,9714(3,0714 (1) + 3,3714 (2) + 3,1142 (2) + 2,6857 (2) + 2,6714 (1) + 3,0285(\\
& 3,7142 (3) + 2,8428 (2) + 2,9857 (1) + 2,7714 (2) + 3,6 (1) + 2,4 (1) + 2,6857 (2)) + \\
& 3,2571(3,1285 (1) + 2,6571 (1) + 3,2 (2) + 2,8285 (2) + 1,8714 (1)) + 1,4714(1,7714 \\
& (0)) + 2,5857(3,2571 (2) + 3,0857 (1) + 2,7142 (1) + 3,3857 (3) + 2,2142 (1))] - \\
& [3,8857 (3,1428 (3) + 1,7714 (2)) + 2,5857 (2,7285 (2) + 2,8571 (3) + 2,00 (3) + \\
& 2,5571 (2) + 1,7428 (3))] / 3,8857(3,6428(3) + 3,9 (1) + 3,8428 (3) + 3,1285 (2) + \\
& 3,7142 (2) + 3,6 (2) + 2,9714(3,0714 (1) + 3,3714 (2) + 3,1142 (2) + 2,6857 (2) + \\
& 2,6714 (1) + 3,0285(3,7142 (3) + 2,8428 (2) + 2,9857 (1) + 2,7714 (2) + 3,6 (1) + \\
& 2,4 (1) + 2,6857 (2))
\end{aligned}$$

$B/FB = 355,8947 / 366 = 0,9723 < 1$ olduğu için üstün kamu yararı yoktur. Güncel alan kullanımı, yönetimi ve turizm yönetimi bakımından tahsise uygun değildir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu çalışmada uygulanan ankette, kamu ve çıkar baskı gruplarının değerlendirilmesine sunulan yaklaşımlar, anket bulgularından hareketle değerlendirilecek olursa;

Yaklaşımlar toplumun turizm açısından orman kaynaklarından beklentisini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular ışığında, birinci yaklaşım % 21,42 oranında, ikinci yaklaşım % 0 oranında, üçüncü yaklaşımın ise % 78,58 oranı ile kabul görmüştür.

Bu sonuçlar, toplum içersindeki farklı çevreci anlayışların ürünü olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda, birinci yaklaşımın derin ekolojistler ve salt doğa korumacılar tarafından savunulduğunu söyleyebiliriz. Kamu ve çıkar baskı gruplarının bu kanadını temsil eden anket katılımcıları, doğal kaynakların katı kurallarla korunması ve insanlar tarafından kullanılmaması gerektiği fikrini savunmaktadırlar.

İkinci yaklaşımın hiçbir kamu ve çıkar baskı grubu tarafından kabul görmemesi, sermaye güçlerinin ve kapitalizmin kalkınma ve büyüme uğruna orman kaynakları üzerinde her istediğini yapamayacağını ve kalkınmanın sağlanması ile kalkınmanın yarattığı olumsuzlukların ortadan kalkacağı varsayımının toplum tarafından kabul edilmediğini göstermektedir. Aynı zamanda bu bulgu, orman kaynaklarının turizm amaçlı tahsisine ilişkin güncelde uygulanan sürecin toplum tarafından onaylanmadığının bir göstergesi olmaktadır. Bu gösterge bu uygulamanın kamu yararına olmadığını ifade etmektedir.

Üçüncü yaklaşımın baskın bir şekilde kabul görmesi, kamu ve çıkar baskı gruplarının hem insan merkezli, hem de doğa merkezli bir yaklaşımı yani koruma kullanma dengesi yaklaşımını benimsediğinin bir göstergesidir. Bu gösterge

toplumun turizm işlevi yönünden ormanlardan dolayısı ile ormancılıktan beklentileri olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçta, bu beklentilerin sürdürülebilirlik ilkeleri ve koruma - kullanma dengesi kapsamında karşılanması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu beklentilerin sürdürülebilir kalkınma kapsamında karşılanabilmesi amacı ile ilgili ankette kamu ve çıkar baskı gruplarına yöneltilen sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgular ve bu bulguların değerlendirilmesi, çalışmanın sorun çözüm sürecinin sınırlarını da belirlemektedir.

Bu kapsamda, ormanların kaynaklarının ekolojik ve çevresel işlevlerine ait bulguların değerlendirmesi yapılacak olursa:

Konumuz özelinde biyolojik çeşitliliğe toplumun atfettiği değer 3,6428'dir. Bu değer toplumun biyolojik çeşitliliği sosyal ve özünü değerler kapsamında çok önemli ve faydalı gördüğünü göstermektedir. Aynı zamanda bu bulgu ormanların biyolojik çeşitlilik işlevinin her ne kadar fiyatlandırılmasa da toplumun değer dünyasında çok yüksek bir değere sahip olduğunun göstergesidir. Bu gösterge orman kaynaklarının turizme tahsis sürecinde, biyolojik çeşitlilik yönünden zengin olan alanların tahsisinin öncelikli olarak gerçekleştirilmemesini, bu tür alanların mutlak sürdürülebilir bir yönetime kavuşturulması gerçeğini ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle bu gösterge, toplumun ormanların turizm işlevinden beklentisinin, biyolojik çeşitlilik yönünden önemli ve değerli olmayan alanların dışında karşılanması gerektiğini ifade etmektedir.

Orman kaynaklarının su üretimi ve su varlığını koruması yönünden sağladığı faydalar ve üstlendiği işlev, araştırma kapsamında 3,9'luk değerle en fazla öneme sahip işlev olmuştur. Bu değer toplumun ormanlardan beklentilerinin önceliklendirilmesinde en öncelikli işlevin su üretimi olduğunu göstermektedir. Bu

durum, su üretimi ve su varlığını koruma, sel ve taşkın önleme ve çığ önleme yönünden özellik arz eden orman kaynaklarının öncelikli olarak bu işlevleri yerine getirecek şekilde yönetilmesi gerektiğini göstermektedir. Sonuç olarak ilgili ölçüt kapsamında işleve sahip orman kaynaklarının turizme tahsisinin, orman kaynaklarının ilgili işlevlerinin engellenmemesi ve sürdürülebilir kılınması şartı ile yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Orman kaynaklarının erozyonu engelleme ve toprak verimliliğini koruma yönünden üstlendiği işlev ve topluma sağladığı yarar kamu ve çıkar baskı gruplarınca çok önemli ve faydalı bulunmuştur. Bu kapsamda, ilgili ölçüte atfedilen değer 3,8428 dir. Bu değer, toplumun orman kaynaklarından 2. öncelikli beklentisinin erozyon engelleme ve toprak koruma olduğunu göstermektedir. Bu durum aynı zamanda orman kaynaklarının turizm işlevinin, erozyon ve toprak muhafaza karakteri taşımayan alanlarda yapılması gerektiğini ve orman kaynaklarının ilgili işlevlerinin engellenmemesi gerektiğini göstermektedir.

Orman kaynaklarının yaban hayatını koruma ve avcılık hizmetlerine ev sahipliği yapmadan dolayı üstlendiği işlev, anket uygulamasında 3,1285 değeri almıştır. Bu değer, toplumun ormanların ilgili işlevini çok önemseydiğini göstermektedir. Toplumun büyük bir kısmının ilgili işlevden kaynaklı hizmetlerden faydalanmamasına karşın, yaban hayvanlarının neslinin muhafazası ve onların varlığını bilmekten duydukları haz, doğal alanların ve yaban hayatının insanları doğaya bağlayan bir unsur olarak algıladıklarının göstergesidir. Bu bağlamda, orman kaynaklarının turizme tahsisinde ilgili işleve sahip alanların öncelikli olarak tahsise konu olmaması ve zorunluluk olması durumunda ilgili süreçlerin muhafazasını sağlayacak yönde planlama yaklaşımlarının izlenmesi gerekmektedir.

Çarpık kentleşme, sanayileşme ve modern hayatın yarattığı negatif dışsallıklardan olan hava kirliliği ve gürültüyü önleme yönünden orman kaynaklarının üstlendiği işleve toplum, 3,7142 değerini atfetmiştir. Bu değer orman kaynaklarının ilgili işlevinin toplum tarafından çok önemsendiğinin ve yararlı bulunduğunun göstergesi olmasının yanında, ilgili işleve bağlı negatif dışsallıklarında toplum tarafından önemli bir çevre sorunu olarak algılandığının göstergesidir. Bu bağlamda orman kaynaklarının turizme tahsisinde, ilgili işlev yönünden öncelikli göreve sahip orman kaynaklarının, öncelikli olarak turizme tahsis edilmemesi gerekmektedir. Zorunluluk durumlarında ilgili işlevlerin sürdürülmesi yönünde planlama faaliyetlerinin yapılması gerekmektedir.

Dünyamızın güncel çevre sorunlarından biri olan iklim değişikliği ve etkilerinin azaltılması yönünden ormanların üstlendiği işlev, anket kapsamında 3,6 değerini almıştır. Bu değer ilgili işlevi toplumun çok önemsendiğinin ve ilgili işleve bağlı çevre sorunlarını çok önemli sorunlar arasında algıladığını göstermektedir. Orman kaynaklarının turizme tahsisinde ilgili işlev yönünden özellik arz eden alanların öncelikli olarak tahsise konu yapılmaması, zorunluluk durumlarında ilgili işlevin sürdürülebilirliği doğrultusunda planlama yaklaşımlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

Yukarıda belirtilen beklentiler doğrultusunda orman kaynaklarının ekonomik-finansal işlevlerine ait bulguların anket kapsamında değerlendirmesi yapılacak olursa;

Orman kaynaklarının ve ormancılık sektörünün ekonomik ve finansal olarak topluma sağladığı yarar akımlarını oluşturan, odun hammaddeyi üretimi işlevi, odundan türetilmiş ürünler ve odun dışı orman ürünleri yönünden sağlanan yarar

düzeylerine toplumun atfettiği değerler; odun üretimi için 3,0714, odundan türetilmiş ürünler için 3,3714, odun dışı orman ürünleri için ise 3,1142 dir. Bu değerler toplumun ilgili işlevleri çok önemseydiğini ve çok yararlı bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca bu değerler, odun üretim önceliğine dayanan bir ormancılık politikasının toplum tarafından kabul görmediğini de göstermektedir. Sonuçta, orman kaynaklarının turizme tahsisinde ilgili işlevlerin engellenmemesi ve sürdürülebilir kılınması gerekmektedir.

Orman kaynaklarının varlığına bağlı olarak gelişme gösteren orman endüstri sanayinin topluma sağladığı yararlar ilgili ankette 2,6857 değer alarak orta derecede yararlı grup arasında yer almıştır. Bu durum orman kaynaklarının turizme tahsisi sürecinde, uzun dönemde orman endüstri sektörü üzerinde yaratacağı etkilerin hesaba katılması gerektiğini göstermektedir.

Ormancılığın hesaplanan rakamlara göre ihracat ve döviz girdisinin çok fazla olmamasına rağmen, ormancılığın ihracat, döviz girdisi ve ithal ikamesi yönünden topluma sağladığı yararlar ilgili ankette 2.6714 değerini alarak orta derecede yararlı grup arasında yer almıştır. Bu değer özellikle ülke orman kaynaklarından üretilen odun hammaddesinin tamamının iç tüketimde kullanılması nedeniyle ciddi bir ithal ikamesinin olduğu düşünüldüğünde son derece anlamlı olduğu söylenebilir. Bu durum orman kaynaklarının yönetiminde ilgili işlevin sürdürülmesinin gerekliliğini göstermektedir.

Yukarıda belirtilen beklentiler kapsamında orman kaynaklarının sosyo-kültürel işlevlerine ait anket bulgularının değerlendirilmesi yapılacak olursa:

Ormanların doğal peyzaj güzelliği ile topluma sağladığı yararlar anket kapsamında 3,7142 değerini almıştır. Bu değer kamu ve çıkar baskı gruplarının

ormanların ilgili fayda akımını çok yararlı gördüğünün göstergesidir. Bu göstergeden, peyzaj değeri açısından farkındalık yaratan, halkın doğrudan ve dolaylı kullanım potansiyeline sahip alanların, koruma kullanma dengesinin kurulması ve ilgili alanlardan yerel halkın faydalanmasının engellenmemesi şartı ile turizm tahsislerinde kullanılabileceği sonucuna ulaşılabilir

Ormancılık sektörünün yarattığı istihdamdan sağlanan fayda değeri anket kapsamında 2,8428 değerini alarak orta derecede yararlı fayda akımları arasına girmiştir. Bu değer orman kaynaklarının turizm tahsislerinde, tahsis edilecek alana bağlı istihdam akımlarının orta derecede dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Devlet orman işletmelerinin orman köylerine ve bazı kamu kurum ve kuruluşlarına sağladığı sübvansiyonlardan oluşan fayda akımları, anket kapsamında 2,9857 değerini alarak orta derecede faydalı gruba girmiştir. Bu durum özellikle orman kaynaklarının turizme tahsisinde sübvansiyonlarla ilgili kanuni kısıtlamaların yaratılmaması gerektiğini ve özellikle yerel halkın sübvansiyon haklarını koruyacak yönde tahsis kararlarının alınması gerektiğini göstermektedir.

Orman kaynaklarına bağlı olarak oluşan geleneksel ekolojik bilgiden sağlanan yararlar anket kapsamında 2,7714 değerini almıştır. Bu değer, geleneksel ekolojik bilgi oluşumuna katkı yapmış ve ilgili kültürel birikimin güncel hayatta kullanılmasını sağlayan objeleri üzerinde barındıran orman kaynaklarının bu yönünün tahsis kararlarında dikkate alınması ve ilgili faydalanmanın engellenmemesi gerektiğini göstermektedir.

Orman kaynaklarının sağlık üzerine olumlu etkileri yönünden sağladığı faydalar ilgili anket kapsamında 3,6 değerini almıştır. Bu değer kamu ve çıkar baskı gruplarının ormanların ilgili işlevini çok yararlı gördüğünün göstergesi olmasının

yanında bu işlevden koruma kullanma dengesinin sağlanması şartı ile faydalanabilme isteğini göstermektedir.

Orman kaynaklarının kırdan göçü engelleme ve toplumsal istikrar sağlama yönünden sağladığı yararlar anket kapsamında 2,4 değerini almıştır. Bu değer kamu ve çıkar baskı gruplarının ilgili fayda akımını orta derecede faydalı gördüğünü göstermektedir. Bu durum kırsaldan göç nedeni ile kırsal ekonomik potansiyellerin değerlendirilemediği günümüzde, kırsal toplumların yerinde kalkındırılması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle orman kaynaklarının turizme tahsislerinde ilgili sosyal olguların dikkate alınması gerekmektedir.

Orman kaynakları bünyesinde yer alan orman içi meralar, kırsal yaşamda özellikle hayvancılık açısından büyük önem taşımaktadır. Orman kaynaklarının bu yönde sağladığı yararlar anket kapsamında 2,6857 değerini alarak orta dereceli yarar grubu arasına girmiştir. Bu durum ilgili tahsis kararlarında orman kaynakları içerisindeki bu tür toplumsal yararlanmaların dikkate alınması ve kısıtlanmaması gerektiğini göstermektedir.

Yukarıda belirtilmiş olan beklentiler kapsamında orman kaynakları üzerinde faaliyet gösterecek olan turizm etkinliklerinin ekonomik-finansal işlevlerine ait anketten elde edilen bulguların değerlendirilmesi yapılacak olursa:

Orman kaynaklarından turizme tahsis edilecek alanlar üzerinde planlanacak turizm tesislerinin, turizme girdi sağlayan sektörleri geliştirme yönünden topluma sağladığı yararlar anket kapsamında 3,1285 değerini almıştır. Bu değer toplumsal olarak ilgili fayda akımının çok yararlı görüldüğünün göstergesidir. Orman kaynakları üzerinde planlanacak turizm tesislerinin alan seçiminde, turizme girdi sağlayacak sektörel potansiyel arz eden alanların ve ilgili sektörlerin gelişmediği

alanların seçimi, sağlanacak faydanın büyüklüğü açısından önem arz etmektedir. Sonuç olarak alan seçiminde sağlanacak faydanın çoklanması açısından bu faktörler dikkate alınmalıdır.

Turizmin kırsal kalkınmada bir araç olması yönünden sağladığı faydalar anket kapsamında 2,6571 değerini almıştır. İlgili değer turizmin bu işlevinin orta derecede yararlı görüldüğünü göstermektedir. Alan seçiminde, kalkınmada öncelikli ve turizm aracılığıyla kalkınma potansiyeli yüksek alanların tercihi bu fayda akımının sağlayacağı fayda düzeyi açısından önem arz etmektedir. Sonuç olarak alan seçiminde sağlanacak faydanın çoklanması açısından bu faktörler dikkate alınmalıdır.

Turizmden elde edilen dövizlerin makro ekonomiye ve ödemeler dengesine olan etkisi yönünden sağladığı yararlar, ilgili ankette 3,2 değer alarak çok faydalı bulunan grup arasına girmiştir. Bu kapsamda sağlanan faydanın çoklanması ilgili turizm etkinliklerinin turizm arzını ulusal veya uluslar arası düzeyde yapıp yapmadığına ve dış ticaret bilanço göstergelerine bağlı olmaktadır. Sonuçta planlanacak ve işletilecek turizm tesisinin bu kapsamda sağlayacağı faydayı çoklaması, ilgili fayda akımını etkileyen faktörleri olumlu kılmasına bağlıdır.

Turizmin gelir artışı ve yaşam kalitesini arttırması ve geniş bir tabana yayılması yönünden topluma sağladığı yararlar anket kapsamında 2,8285 değer alarak orta derece yararlı grup arasına girmiştir. Bu işlev kapsamında sağlanan faydanın çoklanması, faaliyete geçecek işletmelerin uygulayacağı konsept (her şey dahil, tam pansiyon, yarım pansiyon vb.), yerel iş gücü kullanma politikası ve yerel sarf malzemesi tüketme politikasına bağlı olmaktadır. Sonuçta planlanacak ve işletilecek tesisin bu kapsamda faydasını çoklaması bu faktörleri olumlu kılmasına bağlıdır.

Turizmin çevre korumaya finansal kaynak yaratarak topluma sağlayabileceği yarar akımı, anket kapsamında 1,8714 değerini alarak az yararlı bulunmuştur. Bu değer toplumun çevre korumaya finansal kaynak yaratma yönünden turizmden öncelikli bir beklentisinin olmadığını göstermektedir. Genel olarak bu kapsamda çıkan sonuç, turizmin çevreye zarar vermemesi koşulu ile çevre korumaya finansal kaynak ayırması yönünden öncelikli bir beklentinin olmaması yönündedir.

Yukarıda belirtilen beklentiler kapsamında turizmin ekolojik-çevresel ekseninde sağlayabileceği işleve ait anket bulguları değerlendirilecek olursa:

Turizm, korunması ve geliştirilmesi normal koşullarda mümkün olmayan alanlarda turizm etkinliklerinin başlaması ile koruma sağlayabilmektedir. Anket kapsamında bu tür fayda akımlarına kamu ve çıkar baskı gruplarının atfettiği değer 1,7714'tür. Bu değer turizmden bu kapsamda sağlanacak faydanın az yararlı bulunduğunu göstermektedir.

Yukarıda belirtilen beklentiler kapsamında turizmin sosyo-kültürel işlevlerine ait anket bulgularının değerlendirilmesi yapılacak olursa:

Turizmden sağlanan istihdamın topluma sağladığı yararlar anket kapsamında 3,2571 değer alarak çok faydalı grup arasında yer almıştır. Bu değer çoklanmasa, orman kaynaklarının turizme tahsisinin, işsizlik oranlarının yüksek olduğu, turizm istihdam potansiyeli taşıyan, kalkınmada öncelikli bölgelerde yapılması ile mümkün olacaktır.

Turizmin dinlenme, yenilenme ile sağlık ve psikolojik yönden topluma sağladığı yararlar anket kapsamında 3,0857 değerini almıştır. Bu değer toplumun orman kaynakları üzerinde kurulacak olan turizm tesislerinden dinlenme, yenilenme, sağlık ve psikolojik yönden çok fayda sağlayacağını göstermektedir. Bu faydanın

çoklanması ilgili fayda akımlarını yaratan turizm arz kaynaklarının (temiz hava, manzara, uygun taşıma kapasitesi vb.) muhafazasına ve sürdürülebilir yönetimine bağlıdır.

Turizmin kültürel gelişim yönünden sağlayacağı faydalar kamu ve çıkar baskı grupları tarafından orta dereceli (2,7142) yararlı bulunmuştur. Bu değer turizmin toplumun kültürel gelişimine olumlu katkı yapabileceğini göstermektedir. İlgili fayda akımından topluma sağlanacak yararın çoklanması; işletme yönetiminde kültürel motif ve birikimlerin kullanılması, yöresel vasıfsız insan kaynaklarının eğitilip sektöre kazandırılması, yöresel veya bölgesel olarak düzenlenen festival, fuar ve benzeri etkinliklere destek sağlanması gibi faaliyetlere bağlıdır.

Turizmden sağlanacak faydanın iyi bir tanıtımdan geçtiği gerçeğini, kamu ve çıkar baskı grupları ilgili ankette 3,3857 değerini vererek teyit etmişlerdir. Bu kapsamda turizm etkinliklerinin sağlayacağı toplumsal faydanın artırılması ve dolayısıyla tanıtım aracılığı ile sağlanacak faydaların çoklanması için; tanıtım faaliyetlerinin yerel, ulusal ve uluslar arası düzeyde olması, yöresel farkındalıkların ve kültürel motiflerin tanıtımda araç olarak kullanılması gerekmektedir.

Turizmin çevre koruma bilinci oluşumuna katkı yönünden topluma sağlayacağı yararlar ilgili ankette 2,2142 değerini almıştır. Bu değer kamu ve çıkar baskı gruplarının, turizm etkinliklerinin çevre koruma bilinci oluşturma yönünden yapacağı faaliyetleri (eğitim programları vb.) orta düzeyde yararlı bulunduğunu göstermektedir. İlgili fayda akımı kapsamında sağlanacak toplumsal faydanın çoklanması için; bilinçlendirme amacı ile uygulanacak faaliyetlerin tesis bünyesinde, yöresel ve ülkesel düzeyde yapılması gerekmektedir.

Orman kaynakları üzerinde planlanacak turizm tesisleri, gerek yapılış sürecinde ve gerekse işletim sürecinde bazı toplumsal zararlar üretebilmektedir. Bu zararlar anket bulguları kapsamında değerlendirilecek olursa;

Turizm tesislerine alan temini amacı ile ağaç kesilmesi, doğa tahribatı ve görsel değerlere verilebilecek zararlara anket kapsamında atfedilen değer 3,1428 dir. Bu değer toplumun ilgili zarar akımlarını çok zararlı bulduğunu, orman kaynaklarının turizme tahsis edilmesinde ağaç kesilmemesi gerektiğini, doğaya ve görsel değerlere zarar verilmemesini istediğini göstermektedir.

Turizm tesislerinin faaliyete geçmesi ile oluşacak aşırı su kullanımından kaynaklanacak toplumsal zararlara anket kapsamında 2,7285 değeri verilmiştir. Bu değer ilgili olumsuz etkinin toplum tarafından orta zararlı görüldüğünü ifade etmektedir. Bu bağlamda orman kaynakları üzerinde planlanacak turizm tesislerinin ilgili negatif etkilerinin azaltılması için, su kullanımı konusunda çatışma yaratmayacak alan seçim stratejisi ve su tasarruflu teknolojilerin kullanılması gerekmektedir.

Turizm tesislerinin yapılması ile halkın geleneksel olarak kullandığı alanların (plajlar, doğal alanlar vb.) kullanımının kısıtlanması yönünden oluşacak toplumsal zararlara anket kapsamında verilen değer 2,857'dir. Bu değer toplumun ilgili zarar akımını orta derecede zararlı gördüğünü göstermektedir. Bu kapsamda, alan kullanımlarında yerel halkın geçmiş kullanım ve değerlerine saygı gösterilmeli ve tahsis edilecek alansal büyüklükler bu durum dikkate alınarak planlanmalı, yerel halkta kendi coğrafyasında yabancı hissiyatı doğuracak eylemlerden (geniş alanların tel örgü ile kapatılması vb) kaçınılmalı, kısaca alansal kullanım yönünden çatışma

yaratmayacak ve toplumsal karar dinamiklerini alan kullanım kararlarına katan stratejiler geliştirilmelidir.

Turizm tesislerinin faaliyetlerine bağılı olarak artan trafik ve tesis eğlence faaliyetlerinden kaynaklanan gürültü nedeni ile topluma verilebilecek zararlar anket kapsamında 2,00 değeri alarak orta dereceli zarar grubuna girmiştir. Gürültü kirliliğinin insanlar üzerinde olumsuz etkilerinin yanında, doğal ortamlarda yaban hayvanları üzerinde önemli olumsuz etkiler yarattığı tespit edilmiştir. Bu nedenle orman kaynakları üzerinde planlanacak turizm tesislerinin gürültü kirliliği yaratmama yönünden gerekli tedbirleri almaları gerekmektedir. Bu tedbirler, eğlence birimlerinde ses yalıtımına uygun teknolojik imkânlardan yararlanılması, gürültü perdesi oluşturabilecek ağaçlık alanların ve ormanların tahrip edilmemesi, toplu taşıma stratejileri geliştirilerek gürültü kirliliği yaratacak yol planlama stratejilerinden kaçınılması ve gerektiğinde yapay gürültü bariyerlerinin tesisi olarak sıralanabilir.

Turizm tesislerinin faaliyetleri sonucunda oluşacak olan katı atık ve kanalizasyon atıklarından kaynaklanacak toplumsal zararlara ilgili ankette 2,5571 değeri verilmiştir. Bu değer ilgili zarar akımının orta derecede zararlı görüldüğünü göstermektedir. Faaliyette bulunacak tesislerin ilgili zarar akımını azaltma bilmeleri için yarattıkları katı atık ve kanalizasyon atıklarını toplumsal zarar üretmeyecek şekilde yönetmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda arıtma tesislerinin yapılması ve katı atık bertaraf tesislerinin yapılması yada ilgili zararlı etkenlerin bu tür yerlere taşınarak bertaraf gerekmektedir.

Araştırma sürecinde tespit edilen ekolojik-çevresel sorunlar için çözüm önerileri verilecek olursa;

- Biyolojik çeşitlilik yönünden zengin alanlar tahsise konu yapılmamalıdır.
- Yetiştirme ortamı özellikleri ve meşçere kuruluşu yönünden nadir bulunan alanlar tahsis kapsamı dışında tutulmalıdır.
- Tahsis kararlarında, orman ekosistemini oluşturan baskın ekosistem unsurlarının gençleşme kapasitesi korunmalı, sürdürülebilirliği garanti altına alınmalı, ormansızlaşmaya neden olunmamalıdır.
- Toprak muhafaza karakteri taşıyan, kumul önleme, ses ve rüzgar perdesi işlevi gören orman alanları tahsis kapsamı dışında tutulmalıdır.
- Zorunlu olan ağaç kesimlerinde, meşçere yapısını bozmayacak, gençleşme kapasitesini olumsuz etkilemeyecek silvikültürel esaslar kapsamında müdahaleler yapılmalıdır.
- Olumsuz ekolojik süreçlerin yaratılmaması ve mevcut süreçlerin devamı için yapılacak inşaatlarda meşçere üst boyu referans alınmalı kullanılacak yapı malzemelerinin doğal bütünlüğü bozmayacak nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.
- Tahsis edilecek alanlarda, alan büyüklüğünün tespitinde ekolojik koridorların parçalanmaması gerekmektedir. Bu kapsamda planlanacak alanda yol yoğunlukları en düşük düzeyde tutulmalı, sahil şeridinde deniz ulaşımı ve dağlık bölgelerde alternatif ulaşım yöntemleri düşünülmelidir.
- Tesislerden kaynaklanacak katı atıkların yönetimi, tesisler işletmeye açılmadan netleştirilmeli ve çevreye zarar vermeyecek şekilde yönetilmelidir.
- Tesislerin işletmede olduğu süreç içerisinde taşıma kapasitesini ve ekolojik süreçleri etkileyecek tadilatlarla izin verilmemelidir.

- Alan için hazırlanmış ağaç röleve planları periyodik olarak alana uygulanmalı ve gerekli denetim sağlanmalıdır.
- Tesislerin yapay peyzaj uygulamalarında doğal bitki örtüsü dışında türlerin kullanılmasına izin verilmeyerek genetik kirlenmenin önüne geçilmelidir.

Yönetmelik, hukuki ve politik yönden bu çalışma kapsamında tespit edilen sorunlara çözüm önerileri verilecek olursa;

- Orman kaynaklarıyla çatışma halinde olan diğer sektörlerin yönetmelik, politik ve hukuksal hataları sürdürülebilir kalkınma temelinde uyumlaştırılmalıdır.
- TTK'nın OK üzerindeki emredicilik yetkisi hukuki olarak ortadan kaldırılmalı, bu kapsamda TTK yeniden düzenlenerek parlamentodan geçirilmeli, böylece siyasi süreç açısından da TTK'nın kamu yararı sağlanmalıdır.
- Karar süreçleri ile ilgili bilinçlendirme, kamuoyu oluşturma ve toplum dinamiklerinin karar süreçlerine aktif katılımı sağlanmalı, bu konuda toplumsal ve siyasi otorite boşluğu ortadan kaldırılmalıdır.
- Orman kaynaklarının ekosistem olmasının bir doğal sonucu olarak, orman kaynaklarının üzerinde planlanacak turizm tesislerinin, alan tahsisinden işletmeye açılmasına kadarki olan sürecin sistemik ve bütüncül bir bakış açısı ile yönetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda orman kaynaklarının ilgili işlev kapsamında yönetimi, tek elden ve tek aşamada orman teşkilatı tarafından yapılmalı, bu konuyla ilgili yönetmelik ve hukuki süreçler geliştirilmelidir.
- Orman kaynakları üzerinde planlanacak turizm etkinliklerinin planlama ve alan yönetimi için yetkili serbest orman mühendislerinin onayının alınması zorunlu kılınmalıdır.

Sonuç olarak yapılan değerlendirmeler ve öneriler toparlanacak olursa; ormancılık, toplumun ormanlardan beklediği mal ve hizmetlerin karşılanması amacı ile yapılan faaliyetlerin bütünü olarak tanımlandığına göre, araştırma bulguları kapsamında toplumun büyük bir kesiminin ormanlardan turizm işlevi yönünden beklentisi olduğu ve ormanların turizm işlevinden faydalanmak istedikleri sonucuna varılmaktadır. Bu beklentinin karşılanması için gerekli yönetsel süreçler orman teşkilatı tarafından geliştirilmeli ve ormancılık kapsamında yönetilmelidir. Ülkemizdeki güncel uygulamada, ormanların turizme tahsisi ve turizm işlevinin orman teşkilatı tarafından yönetilmediği dikkat çekmektedir. Bu süreç Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yönetilmektedir. Orman kaynakları üzerinde planlanacak turizm etkinliklerine, orman kaynaklarının tahsis edilip edilmeyeceği ve ne şartlarda tahsis edilmesi gerektiği karar sürecinin yönetimi, yasa ile yeniden Çevre ve Orman Bakanlığına verilmelidir. Bu kapsamda 6831 sayılı OK'da ve 2634 sayılı TTK'da gerekli değişiklikler yapılmalıdır. 2634 sayılı TTK'da ormanlar üzerinde kurulacak turizm işletmelerine alan tahsisine dönük her hangi bir düzenleme yer almamalıdır.

Hukuki sürecin tamamlanmasının ardından, yönetsel sürecin araçları geliştirilmeli bu kapsamda ilgili yönetmelikler çıkartılmalıdır. Bu yönetmelikler bu çalışmada geliştirilen tahsis modelini kendisine referans almalı ve uygulamalıdır. Bu yönetmelikler; turizm amaçlı tahsise konu olacak orman kaynaklarının tespiti, envanteri ve ilanına ilişkin iş ve işlemleri düzenleyen ve turizm amaçlı tahsise konu orman kaynakları üzerinde turizm yatırımı yapacak yatırımcıların yatırım projelerinin hazırlanması ve değerlendirilmesi esaslarını düzenleyen içeriklerde olmalıdır.

Yönetmelik süreci Türkiye’de turizm işlevi yüksek orman kaynaklarının envanteri ile başlanmalıdır. Hazırlanacak yönetmelik kapsamında ve Çevre ve Orman Bakanlığının başkanlığında ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından, üniversitelerden, yerel halktan ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan bir envanter komisyonu kurulmalıdır. Komisyon envanter çalışmasını, orman kaynaklarının turizme tahsis için belirlenen temel kısıtları dikkate alarak yapmalıdır.

Bu süreçten sonra, yapılan envanter ve tespit edilen kısıtlar yatırımcılarla paylaşılmalıdır ve bu alanlar talep gelmesi halinde ve orman teşkilatının uygun göreceği şekilde, yatırımcılara ilan edilmelidir. İlgili alanda, turizm etkinliği amacı ile yatırıma girecek yatırımcının alanla ilgili temel kısıtları kabul etmesi zorunluluğu aranmalı, bu zorunluluk hukuki bir temele oturtulmalıdır. Tahsis ilanı çıkartılan alana, yatırım yapmak isteyen yatırımcılar, yatırım projelerini sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi ve sürdürülebilir turizm ilkeleri, ölçütleri ve göstergelerini de içeren bir yaklaşımla hazırlamalı, projeler orman teşkilatına iletmeli ve geliştirilen tahsis modeli kapsamında üstün kamu yararı sağlayıp sağlamadığı test edilmelidir. Sağlayan projelerin arasından en fazla üstün kamu yararı sağlayan projeye alan tahsis edilmelidir. Üstün kamu yararı sağlayamayan projelerin neden başarılı olamadığı bir teknik raporla ilgili taraflara iletilmelidir. Tahsisi sağlanan alanda, temel kısıtlar kapsamında yapılaşma denetimi yatırım tamamlanıncaya kadar ve sonrasında orman teşkilatı tarafından yapılmalıdır. Yapılaşmanın tamamlanmasının ardından, turizm işletmeciliği yönünden projesinde ön gördüğü ve tahsis modelinde değerlendirmeye alınan ölçütlerin uygulanıp uygulanmadığının denetimi yetkisi, Kültür ve Turizm Bakanlığında olmalı bu süreç bağımsız sürdürülebilir turizm sertifikası veren kuruluşlar eliyle yönetilmeli,

taahhütlerden sapmalar tespit edilerek gerekli şartların yerine getirilmesi sağlanmalıdır. Uygulama sürecindeki aksaklıkları yerine getirmeyen işletmelerin sürdürülebilir turizm işletme sertifikası askıya alınmalı ve turizm etkinliği sürdürülebilirlik şartları gerçekleştirilene kadar durdurulmalıdır.

Orman kaynakları yönetimi açısından alanın yeki ve sorumluluğu Çevre ve Orman Bakanlığında olmalı, alanın denetimi bağımsız sürdürülebilir orman kaynakları yönetimi sertifikası veren kuruluşlarca yapılmalı ve periyodik olarak sertifikalar yenilenmelidir. Etkinliğin faaliyette olduğu süreç içerisinde sürdürülebilir orman kaynakları yönetiminden sapmalar bu sayede tespit edilmeli ve gerekli düzeltmelerin yapılması sağlanmalıdır. Aksi durumda sertifika askıya alınmalı ve sürdürülebilirlik şartları sağlanana kadar alanda turizm etkinliğine izin verilmemelidir. Önerilen yeni uygulama süreci ile orman kaynaklarının turizme tahsisinde koruma kullanma dengesi sağlanabilecek ve her iki sektörün ürettiği kamu yararından da istifade edilebilecektir.

Son söz olarak; tez çalışması kapsamında, amaca uygun olarak, orman kaynaklarının turizm amaçlı tahsislerine ilişkin sorunlar tespit edilmiş, bu kapsamda turizme tahsis edilecek kaynakların uygun tahsisini gerçekleştirecek, koruma - kullanma dengesini sağlayacak, sürdürülebilir doğal kaynak yönetimini gerçekleştirecek ve üstün kamu yararını sağlayacak yönetsel sürecin aracı olan, iki sektörlü ve çok ölçütlü bütüncül değerlendirme sağlayan, tahsis modelinin geliştirildiği söylenebilir.

Kaynakça

- A. Bull, (1991): **The Economics of Travel and Tourism**, London: Willey. s.116, aktaran: Yüksel,Ö., Akdu, U., Akdu, S. A.(2007): Yabancı Turistlerin Konut/Devre Mülk Satın Almalarının Yöre Halkı Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri: Fethiye Örneği, G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl: 2007, Sayı: 2
- A. Coşkun, (1998): **Türkiye’de Ormanlardan Yararlanmanın Yasal Esasları**, İ.Ü. Fen Bil. Enst, Yayınlanmamış, Doktora tezi, İstanbul, s. 9
- A. D. Kendle, C. R. E. Rohde, (1995): **Relative importance of uncontrolled and ordered nature for people in urban areas**. In: J. De Waal (Ed), Ecological Aspect of Green Areas in Urban Environments, Proceedings of the 1995 IFPRA World Conference, Vereniging Voor Openbaar Groen, Bruge, 5.55-58.
- A. Drengson, And D. Taylor, (1997): **Ecoforestry, The Art And Science Of Sustainable Forest Use**, New Society Publishers, Toronto., s.312
- A. Esin, (2003): **Yöneylem Araştırmalarında Yararlanılan Karar Yöntemleri**, Gazi Kitabevi, 4. baskı Ankara ss.24-32
- A. Gülan, (1999): **Kamu Mallarından Yararlanma Usullerinin Tabi Olduğu Hukuki Rejim**, Alfa Yayın Evi, s.9-13
- A. Hammond Ve Ark. (1995): **Environmental Indicators: A Systematic Approach To Measuring And Reporting On Enviromental Policy Performance In The Context Of Sustainable Development**. World Resources Institute, Usa.
- A. Mengi, ve N. Algan, (2003): **Küreselleşme ve Yerelleşme Çağında Bölgesel Sürdürülebilir Gelişme, AB ve Türkiye Örneği**, Siyasal Kitabevi Ankara.
- A. Timur, (2005): **Turistik Ürün Politikası**, Doktora Ders Notları
- A.A. Coşkun, (2008): **Orman Alanlarının Turizme Tahsisinde Durum**, www.forestoeconomics.org, 2008
- A.Güner, , N.Özhatay, , T. Ekim, , K.H.C. Başer, , (2000): **Flora of Turkey and the East Aegean Islands**, Vol: XI, Supplement-II, 656 s., Edinburg.
- A.J. Burkart ve S. Medlik, (1981): **Tourism: Past, Present and Future**, 2.edit. butterworth- Heinemann, london, s.41.
- A.Ş. Gözübüyük, (1996): **Yönetim Hukuku**. Ankara, s. 244
- A.Tolunay, , M. Korkmaz, (2004): **Ormancılıkta Kamu Yararı ve Üstün Kamu Yararı Üzerine Analizler**, SDÜ Fen Bil. Enst Dergisi 8-1, s 47-58

Anayasa Mahkemesi, E. 2000/75, K. 2002/200 nolu karar

Anayasa Mahkemesi: 17.12.2002 günlü, E.2000/75, K.2002/200 sayılı kararı

B. Alten, ve diğerleri, (1997), "**Antalya-Belek Yöresinde Ekolojik Peyzaj Planlama Model Çalışması**", Turizm ve Çevre, Oleyiş Vakfı Yayınları, Ekim 1997, Ankara, s. 17.

B. Bramwell, Ve arkadaşları (1988): **Sustainable Tourism Management: Principles and Practice**, Tilburg University press (2.ed) Tilburg, ss.170-176

B. K. Spinrad, S. B. Seward, and. F. J. Belisle, (1982). "**International Significance of Tourism**". Tourism In The Caribbean- The Economic Impact, Ottawa, s. 9.

B. Mckercher, ve H. Cros, (2002):. **Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism And Cultural Heritage Management**, New York:The Hawort Pres.

B. Taal, -Mass (1997): **Kurak Afrika Bölgesinde Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriterleri Ve Göstergeleri**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6, Antalya. s.85

B. Umar, (1971): **Türk Kalkınma Hukuku**, E.Ü. Matbaası, İzmir

C. Bann; And M. Clemens, (1998): **Türkiye Ormancılık Sektörü İncelemesi-Küresel Örtüşme Programı Final Raporu Taslağı**, Ankara.

C. Harrison, , J. Burgess, , (1988): **Qualitative research and open space policy**. The Planner, November 1988, pp. 16-18.

C. Pointing, (2000): **Dünyanın Yeşil Tarihi, Çevre ve Uygarlıkların Çöküşü**, Sabancı Üniversitesi Yayın Evi, ISBN 975-8362-07-0 İstanbul, ss.291-292

C. R. E. Rohde, A. D. Kendle, (1994): **Human well being, natural landscapes and wildlife in urban areas**. English Nature Science Publications, No: 22, English Nature, Peterborough.

C. Yücel (2002): Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm. Tursab, <http://www.tursab.org.tr/content/turkish/istatistikler/akrobat/CESIT/02niEko.pdf>

Canadian Council Of Forest Ministers. (1995): **Defining Sustainable Forest Management, A Canadian Approach To Criteria And Indicators** .Ottawa, Canada.

Canadian Forest Service (1997): **Ilıman Ve Kuzey İklim Ormanlarının Korunması Ve Sürdürülebilir Yönetimi İçin Montreal Süreci Kriter Ve Göstergelerinin Uygulanmasındaki İlerlemeler**(Montreal Süreci), XI.Dünya Ormancılık Kongresi

Bildirileri Cilt 6 S.21 Antalya.

Ceballos- H. Lascurain (1996): **Tourism, Ecotourism and Protected Areas: The State of Nature-Based Tourism Around The World And Guidelines For Its Development**, ISBN: 2-8317-0124-4, IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK
Council of Europe (1997): **Questions and Answers**, No.3 Tourism and Environment, Centre Naturopo, Council of Europe- F67075 Strasbourg Cedex France.

Ç. Aruoba, , C. Alpar, (1992): **Türkiye Ekonomisi Sektörel Gelişmeler**, Özyurt Matbacılık, Ankara. s.113

Çevre Bakanlığı (1993): **Birleşmiş Milletler Çevre Ve Kalkınma Konferansı, 3-14 Haziran 1992 Riode Janerio**.Çevre Bakanlığı Yayınları Yeşil Seri:3.95 Ankara.

D. Tuncer, (1983).“**Turizm Sektöründe Entegrasyon ve Avrupa’da Birkaç Örnek**”. Hacettepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, Haziran, s. 79.

D. Wijewardanal, J.C. Stephanie, , P. Christel, (1997): **Sürdürülebilir Orman Yönetimi İçin Kriter Ve Göstergeler**, XI.Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri 6. Cilt Antalya. s.3

Danıştay 10. D., **05/07/2005 tarihli ve K. 2005/3949, E. 1999/474** sayılı kararı

Danıştay 10. D., **28/04/1992 tarihli ve K. 1992/1672, E. 1990/2278** sayılı kararı

Danıştay 6. D., **08/11/1999 tarihli ve K. 1999/5278, E. 1998/3572** sayılı kararı

Danıştay 6. D., **14/12/1999 tarihli ve K. 1999/6551, E. 1998/7240** sayılı karar

Danıştay 6. D., **17/06/1997 tarihli ve K. 1997/3020, E. 1996/5362** sayılı kararı

Danıştay 6. Daire **E.2005/5371**

Dpt (1990): **6. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Dpt yayınları yayın no: 2201, Ankara

Dpt (2001): **8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ormancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu**, Dpt yay no: 2531 Ankara

Dpt, (2007): **9. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sanayi Özel İhtisas Komisyon Raporu**, Dpt yayın no:2745 Ankara

E. Bir, (1999): **Turizmde Tüketici Davranışı ve Tatil Yeri Seçimine Yönelik Bir Anket Çalışması**, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir

E. Göksan, (1978). **Turizm Olayı**. İzmir, s. 12.

- E. İlter, , K. Ok.:(2004) **Ormancılık ve Orman Endüstrisinde Pazarlama İlkeleri ve Yönetimi (örnek olaylarla)**, form ofset matbaacılık ISBN: 975-96967-2-x Ankara, s.93
- E. Manisalı, (1975): **Gelişme Ekonomisi**, İ.Ü. İktisad Fak. Yay. İstanbul
- E. Türkkkan, (1984): **İktisat Politikalarına ve İktisadi Analize Yeni Bir Bakış**. H.Ü.İ.İ.B.F. Yayınları, No. 7, Ankara.
- E. Yılmaz, (2006): **Bir Arazi Kullanım Planlaması Modeli: Cehennemdere Vadisi Örneği**, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No:253,DOA Yayın No: 37, Tarsus
- F. Fırat, (1971): **Ormancılık İşletme İktisadı**, İ.Ü. Yay No:1541, Orman Fak Yay No:156.İst.
- F. Saatçioğlu, (1976): **Silvikültür 1**, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları Yayın No: 2187/222, İstanbul
- G. Akalın, (1981) : **Kamu Ekonomisi**. A.Ü.S.B.F. Yayın No. 486, Ankara
- G. Kaya, (2002) **Pazarı Olmayan Ürünler Çerçevesinde Orman Kaynaklarının Değerinin Belirlenmesi**, İ.Ü. Fen Bil. Enst. Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul
- G. Pehlivan, (2007): **İlgaz Dağı Milli Parkı Florası**, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmadı), 132 s., Ankara.
- H Erdoğan,. (1995): **Ekonomik, Sosyal, Kültürel, Çevresel Yönleriyle, Uluslararası Turizm**, 2. baskı, Uludağ Üniversitesi yayınları No. 18-003-0275, Bursa, s.158
- H. Cin, , (1978):**Tanzimattan Sonra Ormanların Hukuki Rejimi''**, Ankara Üniv. Hukuk Fak. Dergisi, C.35, S.1-4 , s. 319
- H. Doğan, (1986): **Turizm Psikolojisinin Günümüzdeki Durumu''**, TC Turizm Bankası Aş, Turizm Yıllığı 1985, Ankara
- H. Gregersen, , A. Lundgren, , S. Kengen, , and N. Byron, (1987): **Measuring on Capturing Forest Values: Issues for the decision-makers**. The proceedings of XI. World Forestry Congress, Vol.4, pp.197-208, Antalya.
- H. Olalı, (1978):**Turizm Dersleri**, istiklal matbaası İzmir
- H. Olalı, (1982): **Turizm Politikası ve Planlaması**, E.Ü.İ.F. Yayınları İzmir
- H. Olalı, ve A. Timur, (1988): **Turizm Ekonomisi**, Ofis Ticaret Matbaacılık Şti. İzmir

- H. Özgüner, (2004): **Doğal Peyzajın İnsanların Psikolojik ve Fiziksel Sağlığı Üzerine Etkileri**, S.D.Ü. Orman Fak. Dergisi yıl 2004 sayı.2. s. 97-107
- H. Rolston, (1983): **Values gone wilde**. Inquiry, No.16, ss.181-207
- H. Vurdu, Ve Ark. (2007): **TEKNOPAKET**, Yerel ve Piyasa Tabanlı Önlemlere Yönelik Karadeniz Bölgesi Koruma ve Ormancılık Bilgi Ağının Kurulması, Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi, Kastamonu
- H.W.Steinhoff, , R.G.Walsh, T.J. Peterle, and J.M. Peturla, (1987): **Evolution of the valuation of wildlife. Valuing wildlife: Economics and Social Perspectives**, Westview Pres, ISBN. 0-8133-7120-1 Boston.
- Hatcher, L. (1996): **Local Indicators For Sustainability:Measuring The Human Ecosystem Sustainable Development**, Vub Press, Belgium.
- <http://www.agri.ankara.edu.tr/genel/ders/Ekonomi.2008>
- <http://www.akdeniz.edu.tr/muhfak/cevre/coastlearn-r/tourism/con-tourism.htm> 2008
- <http://www.forcert.org.pg.2008>.
- <http://www.ogm.gov.tr/strateji/analiz/faaliyetk.doc>. 2008
- <http://www.rainforest-alliance.org.2008>.
- http://www.turizmdebusabah.com/haber_detay.asp?haberNo=10864. "Sürdürülebilir veya Sürdürülemez Turizm" 30.07.2008
- ITTO Süreci (1997): **Sürdürülebilir Tropikal Orman Yönetimi Ölçümü İçin Kriterlerin Ve Göstergelerin Geliştirilmesinde ITTO Süreci**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 S.113, Antalya.
- İ. Akın, (1997): **Kamu Hukuku**, İstanbul, s. 12-54
- İ. Dincer, (1996) : **"Sürdürülebilir Turizmin Hayata Geçirilebilmesi İçin Aktivite Olması Gereken Dinamikler ve İşlevleri Model Çalışması"**, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19. Şehircilik Günü Kolokyum, Mimar Sinan Üniversitesi Matbaası, İstanbul, s. 342.
- İ. Durusoy, (2008): **Türkiye Ormancılığında Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi Ölçüt ve Göstergelerinin Ülke Ölçeğinde Belirlenmesi**, K.T.Ü. Fen. Bil. Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon
- İ. Eraslan, (1983): **Ormancılık Bilgisi**, İ.Ü.Yayın No:3146, Orman Fak. Yay. No:343.İst.
- İ. Hasgür, (1997):**Türk Alman Kamulaştırma Hukukunda Kamu Yararı**. DEÜ Sosyal Bilimler Enst. Yayınlanmamış Doktora Tezi İzmir.

- İ.Gülen, - M. Özdönmez,:(1981) ‘‘Türkiye’de Orman ve Ormancılık’’, İ.Ü. O.F. Dergisi, Seri B., C.31, S.2, s.15.
- J. B. Zapata, (1997): **Sürdürülebilir Kalkınmada Orta Amerika Süreci**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 S.93, Antalya.
- J. Huh, (2002): **Tourist Satisfaction With Cultural/Heritage Sites**: The Virginia Historic Triangle, The Faculty Of The Virginia Polytechnic Institute And State University In Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Master Of Science In Hospitality And Tourism Management, Virginia
- J. Troel, C. Bruch, A. Cassar, and S. Schang, (2005): **Enhancing Participation And Governance In Water Resources Management**: Conventional Approaches And Information Technology, Libor JANSKY and Juha I. UITTO (Editors), New York: United Nations University Pres.
- K. I. Ondımu, (2002): **Cultural Tourism In Kenya**, Annals of Tourism Research 29, (4), pp.1036-1047.
- K. Ünlüönen, ve A. Tayfun, (2003): **Turistlerin Yerli Halkın Tüketim Davranışlarına Etkileri Üzerine Ampirik Bir Araştırma**, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 10, ss: 133-150.
- K. Warner, (1997): **Toplum Ormancılığının Sürdürülebilir Kalkınmadaki Vizyonu Ve Rolü**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt.5, s.53 Antalya.
- K.S. Nepal, (2000): **Tourism in protected Areas the Nepalese Himalaya**, Annals of Tourism Research, 27(3), 661-681
- KTB, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü **Arşiv Kayıtları**, 2007
- L. C. Leal, (1997): **Pan-Avrupa Süreci**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 S.53, Antalya.
- M. C. Hall, and A.A. Lew, (1988): **Sustainable Tourism**: A Geographical Perspective, longman, New York
- M. H. El,- Lakany.(1997): **Yakın Doğuda Sürdürülebilir Orman Yönetimi Kriterleri Ve Göstergeleri**, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 s.103, Antalya.
- M. Hasdemir, (1990): **Orman Arazilerinin Turizme Açılmasında Fayda Maliyet Analizinin Önemi**, İ.Ü. Orman Fak. Dergisi Seri B cilt 40 sayı 4 , s 85-90
- M. Konukçu, (1999): **‘‘Ormancılığımız’’**, Dpt. Yayın ları Ankara,

- M. Konukçu, (2001): **Ormanlar ve Ormancılığımız**, Dpt yayın no: 2630, Ankara
- M. L. Garba, (1997): **Sürdürülebilir Orman Yönetimi İçin Kriterler Ve Göstergeler Konusunda Afrika Kereste Örgütünün (ATO) Girişimleri** XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 S.123, Antalya.
- M. Michael Coltman , (1989): **Tourism Marketing**, Van Nostrand Reinhold, New York, 1989, s.4.
- M. Miraboğlu, (1983): **Ormancılık İşletme İktisadı**, İ.Ü. Yayın no:3143,Orman Fak Yayın No:340.İst.
- M. Özdoğan ve Ark. (1996): **Ormancılık Politikası**, İ.Ü. Orman Fak Yayın No: 435 İstanbul
- M. Pak, ,M.F. Türker (2005): **‘Orman Kaynaklarının Rekreatif Amaçlı Yönetiminde ve Yararlanılmasında Ekonomik Değer Tahmini’**, 1. Çevre ve Ormancılık şurası tebliğleri cilt 2 s. 512 Antalya
- M. Sarkım, (2007) **Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya örneği**, DEÜ. Sosyal Bil. Enst. Yayınlanmamış, Doktora Tezi İzmir
- M. Selik, (1969) : Değer Teorisi. A.Ü.S.B.F.Yayın No. 283, Ankara
- M. Tanışır, (2003): **Küresel ve Ulusal Boyutta Ormansızlaşma Sorunu ve Çözüm Yolları (Türkiye Örneği)**, Siyasal Kitabevi Ankara s.46
- M. Tuna, (2007): **Turizm, Çevre ve Toplum (Marmaris Örneği)**, Detay Yayıncılık, Ankara, s.17.
- M. Ünal, (2001): **Orman Hukuku Ders Notları**, Nobel Yay. Ankara. s.19
- M.F. Türker, (1998): **Orman İşletmeciliği Ders Notu**, K.T.Ü. Orman Fak. Ders Notları Serisi Yayın No: 52 Trabzon s.37
- M.İ. Durmaz, (2007): **Kamulaştırmada Kamu Yararı**, www.turkhukuksitesi.com/makale_500.htm, 15.05.2007
- M.O. Önen, (2000): **‘Türkiye’nin Turizm Sektöründeki Gelişmeler, Dünya Turizmindeki Yeri ve Türkiye Kalkınma Bankasının Rolü’**, Türkiye Kalkınma Bankası AŞ. Yayınları SA/00-2-5, TKB matbaası Ankara
- M.Z. Bayer, (1992): **Turizme Giriş**, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, İstanbul, s.39.
- N. Çepel, (1982): **Ekoloji Terimleri Sözlüğü**, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayın No:

3048/324, İstanbul

N. Çepel, (1999): **Orman ve Biz** TEMA yayını no:28, İstanbul

N. Çepel, (2008) : **Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri** TUBİTAK Popüler bilim kitapları ISBN 978-975-403-290-1 Ankara

N. Erdoğan, (2003): **Çevre ve (eko) turizm**, pozitif matbaacılık, Ankara, s.81

N. Erdoğan, (2005): **Sürdürülebilirlik Açısından Türkiye'de Ekoturizm Gerçeği**, Ekoloji magazin, 6. Sayı Nisan Haziran, <http://www.ekolojimagazin.com/?s=magazin&id=96>

N. Hacıoğlu, (1989), **Turizm Pazarlaması**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa

N. Kahraman, (1997), **"Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi"**, Sürdürülebilir Kalkınmanın Uygulanması Tartışma Toplantısı, Türkiye Çevre Vakfı Yayın, 11-12 Aralık 1997, Ankara, s. 103-113.

N. Kahraman, , O. Türkay (2006): **Turizm ve Çevre**, 2. baskı, detay yayıncılık. Ankara, ss.22-23

N. Kozak vd. (2000).**Genel Turizm ilkeleri Kavramlar**. Ankara, Turhan Kitabevi, 4.Baskı, Ağustos

N. Vanhove, (2005): **The Economics of Tourism Destinations**, Elseiver Butterworth-Heinemann, Amsterdam, s.2.

N.M. Çakmak, (2008): **Biyolojik Çeşitliliğin Hukukî Korunması ve Kamu Yararı**. A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.57 s. 133-166.

O. Akgül, (2003): "Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias-Geyre Örneği", Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm Anabilim Dalı yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

O. İçöz, (2005) : **Turizm Ekonomisi**, Turhan kitapevi 3. Baskı s.273

O. Saraç, (2008): Kamu Yararı Kavramı, <http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/yayinlar/md/md139/O.%20SARAC.pdf>

O.G.M. Kadastro ve Mülkiyet Dairesi Başkanlığı **Arşiv Kayıtları** 2006

OGM. (2004): **Türkiye Ormanlarında Odun Dışı Ürünler**, Ankara

Orman Bakanlığı, (1999): **Osmanlı Ormancılığı ile ilgili belgeler I**, Orman Bakanlığı Yayın No: 094. ISBN 979-8273-20-9

Ö. Karadeniz, (1975) : **Roma da Kamulaştırma ve Kamu Yararı Kavramı**. Ankara. s.33

- Ö. Koroğlu, (1995): **Kamulaştırma**, Seçkin Yayınevi, Ankara
- Ö. Usta, (2001) : **Genel Turizm**, İzmir, s.66
- Ö. Yüksel, , U. Akdu, , S. A. Akdu, (2007): **Yabancı Turistlerin Konut/Devre Mülk Satın Almalarının Yöre Halkı Üzerindeki Sosyal ve Kültürel Etkileri**: Fethiye Örneği, G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi Yıl: 2007, Sayı: 2
- Ö.E. Sivas, (1996) : **Türkiye de Turizme Tahsis edilen Orman Alanlarının Ormancılık Politikası Yönünden İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora tezi, İ.Ü. Fen Bil. Enst. İstanbul s. 102-103
- P. C. Arınç, (2002): **Selçuk'ta Kültür Turizmi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir
- P. H Davis,, R. R. Mill, and K.Tan, (1988): **Flora of Turkey and East Aegean Islands (Supplement)**. Edinburg University Press, Vol: 10, 590 p., Isbn: 0 85224 559 9, Edinburg.
- P. H. Davis, (1965-1985). **Flora of Turkey and east Aegean Islands**. Edinburg University Press, Vol: 1-9, Edinburg.
- P. Hardi, (1996) : **Measuring Performance In Sustainable Development** Proceedings: Volume 1 Of International Conference On Enviromental Pollution Research London.
- P.J. Brown, and M.J. Manfredo, (1987) : **Social Values Defined. Valuing Wild Life** : Economics and Social Perspectives, Westview Pres, ISBN. 0-8133-7120-1 Boston.
- R. E. Dick, , J. C. Hendee, (1986): **Human responses to encounters with wildlife inurban parks**. Leisure Sciences, 8(1): 63-77.
- R. Kaplan, (1992): **The psychological benefits of nearby nature**. In: D. Relf (Ed), The Role of Horticulture in Human Well-Being and Social Development, Timber Press, Oregon, pp. 125-133.
- R. Keleş, (1997): **Nüfus, Çevre ve Kentleşme**, Nüfus, Çevre ve Kalkınma konferansı, Türkiye Çevre Vakfı Yayını s. 88
- R. Keleş, , C. Hamamcı, (2002): **Çevrebilim**, imge kitap evi 4. baskı. Ankara
- R. Macdonald, and L. Jolliffe, (2003): **Cultural Rural Tourism**, Annals of Tourism Research 30, (2), pp.307-322.
- R. S. Ulrich, (1979): **Visual landscapes and psychological well being**. Landscape Research, 4(1) pp. 17-23.

- R. S. Ulrich, , R. F. Simons, , B. D. Losito, , E. Fiorito, , M. A. Miles, , M. Zelson, (1991): **Stress recovery during exposure to natural and urban environments.** Environmental Psychology, 11: pp.201-230
- R. S. Ulrich, , R. Parsons, (1992): **Influences of passive experiences with plants on individual well-being and health.** In: D. Relf (Ed), The Role of Horticulture in Human Well-Being and Social Development, Timber Press, Oregon, pp. 93-105.
- R. Sharpley, and D.J. Telfer, (2002): **Tourism and Development**, Chabnnel View Publications, California, s. 90.
- R. W. Cater, ve R. J. S. Beeton, (2004). **A Model of Cultural Change and Tourism**, Asia Pacific Journal of Tourism Research, 9(4), ss. 423-442.
- R. W. McIntosh, ve C. Goeldner (1990): **Tourism: Principles, Practices, Philosophies**, sixth Edit, John Willey-sons, Inc., New York
- R. Youell, (1998) **Tourism: An İntroduction**, longman, new york, ,s.9.
- R.C. Mill, and A. Morrison, (1992): **The Tourism System: An Introductory Text**, 2. Ed. Prentice Hall, New Jersey
- Resmi Gazete, **04.02.2006 tarih ve 26070 sayı, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi**
- Resmi Gazete, **01/09/2005 tarih ve 25923 sayı**
- Resmi Gazete, **13/7/1945 tarih ve 6056 sayı**
- Resmi Gazete, **3/7/2004 tarih ve 25511 sayı**
- Resmi Gazete, **7/10/1997 tarih ve 23133 sayı**
- Resmi Gazete, **8/9/1956 tarih ve 9402 sayı**
- Resmi Gazete, **Esas sayısı:2000/75 Karar Sayısı 2002/200 Karar Günü 17.12.2002**
- Karar 8 Kasım 2003 tarihli ve 25283 sayıda yayımlanarak yürürlüğe girmiştir
- S. Aksoy, (2006): **Altın Üçgen: İnsan, Çevre ve Turizm**, doğa, çevre ve kültür dergisi 10. sayı, 2006, <http://www.ekolojimagazin.com/?s=magazin&id=59>
- S. Ayanoglu, (1992): **‘Ormanların Kamu Malları Arasındaki Yeri, Ormanın Tanımı ve Kapsamı’**, İ.Ü.O.F. Dergisi, Seri B, C. 42, S.1-2, , s. 78.
- S. Ayanoglu, (1994) : **‘Orman Arazilerinin Azalmasına Yol Açan Düzenlemeler’**, İ.Ü.O.F.D., Seri B, C. 44, S. 3-4, , s.1
- S. Kalem (2001) : **Doğal ve Kültürel Değerlerin Korunabilmesi için Turizm Potansiyelinin Belirlenmesinde Bir Yöntem Yaklaşımı ve Kastamonu İli Kıyı Bölgesi ve Yakın Çevresinde Uygulanması**, A.Ü. Fen Bil. Enst.Yayınlanmamış

- S. Kaplan, , J. F. Talbot, , R. Kaplan, (1988): **Coping with daily hassles**: The impact of nearby nature on the work environment. Project Report. U.S. Dept. Agr. For. Serv., North Central For. Expt. Sta., Urban For. Unit Coop. Agreement 23-85-08.
- S. Kaplan, J. F. Talbot, (1983): **Psychological benefits of a wilderness experience**. In: I. Altman and J. F. Wohlwill (Eds), Behaviour and the Natural Environment, Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research, Volume:6, Plenum Press, New York, pp.163-203.
- S. Kırbaş, (1998): **Devlet Malları**, 2. Baskı, Adım Yay. Ankara
- S. M. Uygur, , E. Baykan, (2007): **Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri**, G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl: 2007 Sayı: 2
- S. Özkan, (1996):**Mevcut Planlama Pratiğinde Toplum Yararı Yaklaşımının Değerlendirilmesi-** İstanbul Örneği İ.T.Ü. Fen Bil. Enst. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- S. Ürger, (1992). **Genel Turizm Bilgisi**. Akdeniz Üniversitesi Yayınları, No:53, Antalya, s. 13.
- S.S. Onar, (1966): **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, C.II
- Stephen, F. Witt. And L. Moutinho, (1989): **Tourism Marketing and Management Handbook**. Prentice Hall, Cambridge, s..221
- Ş. Karaaslan, ve T. Özelçi, (1996): **Sürdürülebilir Turizm Planlaması-Politikalar-Türkiye**, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, 19. Şehircilik Günü Kolokyumu, M.S.Ü. Matbaası, İstanbul, s. 362
- T. Akıllıoğlu, (1991). **Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler**, Amme İdaresi Dergisi cilt 24 sayı 2. s.9
- T. Baş, (2006): **ANKET**, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- T. Ekim, , M. Koyuncu, , M. Vural, , H. Duman, , Z. Aytaç, ve N. Adıgüzel, , (2000). **Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı (Eğrelti ve Tohumlu Bitkiler)**, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Isbn: 975-93611-0-8, 246 s., Ankara.

- T. İstanbullu, (1989): “ **Ormancılığımızın 150. yılında Ormancılık Politikası Mevzuatımız**”, 150. Yılında Türk Ormancılığı Paneli. s. 327
- T. Toskay, (1978): **Turizm, Turizm Olayına Genel Yaklaşım**. İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını No: 2534/431, İstanbul
- T. Uslu, (2008): Kıyı Kumullarını Ağaçlandırmak, <http://www.turhanuslu.net/gazeteler/25122008.htm>
- T.C. Brown, (1984) : **The Concept of Value in Resource Allocation**. Land Economics, Vol. 60, ss.231-246.
- T.E. Şahin, (2006): **Sosyal Bilimlere Giriş**, dikey yayıncılık, Ankara, s. 10
- T.Z. Tunaya, (1969): **Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku** 2. baskı İstanbul s.334
- Tartaglia- M. Kershaw, (1982): **The recreational and aesthetic significance of urban woodland**. Landscape Research, 7(3): p.22-25
- Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, (1989):**Ortak Geleceğimiz**, Tçsv. Yayınları (Çeviren:Belkıs Çorakçı). Ankara
- U. Geray, (1997) : **Kamu Yararı Ölçümlemesi ve Koç Vakıf Üniversitesi**, Orman Mühendisliği Dergisi Yıl 34, Sayı 5, ss.20-24
- U. Geray, (1994): **Ekonomi Ders Kitabı**, İ.Ü Yayın No:3870, Orm. Fak. Yayın No:430. İstanbul
- U. Geray, (1998): **Orman Kaynakları Yönetimi**, DPT yayınları, Ankara
- Ü. Doğanay, (1974): **Toplum Yararı ve Kamu Yararı Kavramları**, Mimarlık/say7/.s-5
- V. R. Caraso, (1997): **Tarapoto Önerisinin Tanımı Ve Analizi**: Amazon Ormanlarını Sürdürülebilirliği İçin Kriter Ve Göstergeler, XI. Dünya Ormancılık Kongresi Bildirileri Cilt 6 S.71, Antalya.
- W.C. Gartner (1996) : **Tourism Development: Principles, processes and Policies**, New York: John Wiley&sons, s.65
- W.W.F. And Nef.(1994):**İndicators For Sustainable Development**. Uk
www.betuyab.org.tr.2008.
www.fsc.org.2008
www.kulturturizm.gov.tr.2008
www.ogm.gov.tr, 2008
www.pefc.org.2008.
www.tim.org.tr, 2009

www.worldbank.org/depweb/english/beyond/beyondco/beg_01.pdf, 2008

Y. Güloğlu, (2002): **Orman Arazilerinin Turizm Yatırımlarına Açılmasının Hukusal Çerçevesi**, K.Ü. Sos. Bil. Enst. Yayınlanmamış Yük. Lisans Tezi, Kırıkkale ,s. 33

Y. Kuvan, (2005): **The use of forest for the purpose of tourism: the case of Belek Tourism Center in Turkey**, journal of environmental Management 75(2005)263-274

-

Y. Kuvan, , P. Akan, (2005): **Resident's attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: case of Belek**, Antalya, Tourism Management 26(2005) 691-706

Y. Öztürk, (1999): **Turizmin Gelişmesi ile Ortaya Çıkan Çevresel Sorunların Çözümünde izlenmesi Gereken Politikalar**, Üçüncü Sektör Kooperatifçilik, Sayı: 126 ss:42-48

Y. Turan, (2001): **Kamu Yararı ve Disiplin, Cezalarının Affı**, Anayasa Yargısı 18, Ankara, s.438

Summary

The forest resources are being allocated to tourism with Public interest grounds in Turkey. Therefore, tourism is the pressure on forest resources is increasing with each passing day. Amount of allocated forest area to this day is approximately 20000 hectares. This pressure has made the necessary examination of the allocation method.

At the tourism allocation process of a public goods that forests, scientific methods have been not used. however, scientific criteria and indicators for the allocation decision is understood not in. These facts to the sustainable forest management are negatively affected. Movement of this fact, this project using scientific criteria and indicators developed an allocation model.

Developed allocation model were applied to two areas. As a result of the application memory in Belek tourism center, the creation of superior public interest not on the relevant area have been identified.

As a result of the application in ılgaz tourism centers, the creation of superior public interest on the relevant area have been identified.

Özet

Türkiye’de uygulamada olan 6831 sayılı Orman Kanunu ve 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu kapsamında, kamu yararı gerekçesi ile turizm amaçlı kullanıma tahsis edilen orman kaynaklarında yaşanan ormansızlaşma ve bu konuda turizmin orman kaynakları üstündeki baskısı her geçen gün artmaktadır. Öyleki bugüne kadar yaklaşık 20 bin hektar ormanlık alan turizme tahsis edilmiştir. Bu baskı ve ormansızlaşma tespitleri, orman kaynaklarının turizme tahsisi kararlarının alınması süreci, yol ve yöntemlerinin incelenmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Türkiye’de, bir kamu malı olan ormanların turizm amaçlı tahsisi sürecindeki yönetsel içeriklerin incelenmesi sonucuna göre, tahsis kararının alınmasında (üstün kamu yararı kararı) bilimsel yöntemlerin kullanılmadığı, kamu orman arazilerinin kamu yararı kapsamında turizm etkinliklerine tahsisi süreci ile ilgili bilimsel bir altyapının olmadığı, orman kaynaklarının turizme tahsisini sağlayacak bilimsel ölçüt ve göstergelerin bulunmadığı ve bu yetersizliklerin orman kaynaklarının sürdürülebilirliğini olumsuz etkilediği anlaşılmıştır.

Bu durum tahsis kararının alınabilmesi için bilimsel bir yöntem ve modelin gerekliliğini ortaya koymuş, bu gereklilik, tez çalışmasında bir tahsis modelinin geliştirilmesi ile karşılanmıştır.

Bu çalışma kapsamında geliştirilen tahsis modelinin, belek turizm merkezine uygulanması neticesinde çıkan bulgulardan güncel durum itibarı ile ilgili tahsisin üstün kamu yararı sağlamadığı ve sürdürülebilir olmadığı sonucuna varılmıştır.

Yine çalışma kapsamında geliştirilen tahsis modelinin Ilgaz yıldız tepe turizm merkezine alansal olarak uygulanması sonucunda; ilgili alanın güncel durum itibarı ile üstün kamu yararı sağladığı ve sürdürülebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekler:

Ek 1: Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi İçin Helsinki Sürecinin Kabul Ettiği Ölçüt ve Göstergeler

2.3.1.2.1.24 Haziran 1994 de Cenevre de ve 23 Ocak 1995’de Türkiye de düzenlenen ve Helsinki konferansı uzmanlar düzeyinde yapılan izleme toplantısında kabul edilen kriterler ve göstergeler;

1. Kriter: Orman kaynağının uygun biçimde güçlendirilmesinin korunması ve küresel karbon devrine olan katkısı.

Kavram Sahası: Genel kapasite.

Tanımlayıcı Göstergeler:

- 1- Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti;
Ormanların muhafazası ve sürdürülebilir yönetimi için genel bir politika çerçevesinin sağlanması.

- 2- Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi;

Ulusal planlar ve programlar için kılavuzlar.

- 3- Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;

Pazar sinyallerine ve kamu politikası kararlarına cevap olarak, sermayenin ormancılık sektörüne girip çıkmasına izin verilmesi.

- 4- Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; ormanla ilişkili periyodik planlama ve ulusal orman kaynaklarının değerlendirilmesi ile orman kaynaklarının ve potansiyelinin tam kapsamının tanınması.

Kavram Sahası: Arazi kullanımı ve Orman Alanı

Rakamsal Gösterge

- 1.1. Ormanların ve diğer ağaçlık arazilerin alanı ve alanda oluşan değişiklikler.

Tanımlayıcı Göstergeler.

- 1- Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti;

Orman kaynaklarının korunması ve orman bozulmalarının önlenmesi,

Mülkiyet haklarının açıklanması ve uygun arazi imtiyazı düzenlemelerinin sağlanması.

- 2- Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi;

Arazi kullanım planlaması ve orman yönetimi arasındaki entegrasyonun gerçekleştirilmesi.

- 3- Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;

Arazi kullanımı planlaması ve orman yönetimi planlaması arasındaki entegrasyonu geliştirecek mekanizmaların desteklenmesi.

- 4- Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; Orman kaynakları ile ilişkili arazi kullanım planlaması için yönetim yönlendirmelerinin yapılması ve uygulanması.

Kavram Sahası: Dikil Servet.

Rakamsal Gösterge.

1.2. Değişiklikler

- a. Toplam ağaç hacmindeki,
- b. Orman arazisi üzerindeki ağaçların ortalama hacimlerindeki, (uygun olduğunda farklı bitki örtüsü bölgelerine veya saha sınıflarına göre sınıflandırılmış olarak)
- c. Yaş yapısındaki veya uygun çap dağılım sınıflarındaki değişiklikler,

Tanımlayıcı göstergeler. (Örnekler)

1- Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti;

Odun üretimi için mevcut orman alanı üzerinde ticari ve gayri ticari ağaç türleri arttırılırken sürdürülebilir yönetimin desteklenmesi.

2- Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi;

Orman kaynaklarının düzenli olarak değerlendirilmesinin yapılması ve geliştirilmesi.

3- Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;

Daha büyük oranda ağaç yetiştirilmesini hedefleyen orman politikasını desteklemek için uygun teşviklerin sağlanması.

4- Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; Kabul edilmiş araştırma kurumları veya diğer benzeri örgütlerle orman kaynakları değerlendirme çalışmalarının iyileştirilmesi.

Kavram Sahası: Karbon Dengesi

Rakamsal Gösterge

1.3. Orman meşcerelerinde toplam karbon depolanması ve depolamadaki değişiklikler.

Tanımlayıcı göstergeler (örnekler)

1- Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti:

Orman ürünlerinin enerji amacıyla kullanımının güçlendirilmesi politikalarının açıklanması.

2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; orman ürünlerinin enerji amacıyla kullanımını güçlendiren programların geliştirilmesi.

3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti: Odunun enerji için kullanımında sübvansiyon sağlanması.

4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; odun ürünlerinin yaşam süreci uzunlukları üzerine yapılan çalışmanın güçlendirilmesi, etkin biçimde düzenlenen atık kağıt toplama işlemlerinin güçlendirilmesi

2. Kriter: Orman Ekosistem Sağlığı ve Hayatietinin Korunması

Rakamsal Göstergeler

2.1. Hava kirleticilerinin toplam miktarı ve son beş yılda meydana gelen değişiklikler

2.2. UM/Ece ve EU yaprak dökümü sınıflandırma sistemi kullanılarak son beş yılda ormanlardaki ciddi yaprak döküntülerindeki değişiklikler

2.3. Biyotik ve abiyotik zararlılar nedeniyle oluşan ciddi hasarlar.

a. Hasar ciddiyetinin büyüme kaybı fonksiyonu olarak ölçümü ile böcekler ve hastalıklar nedeniyle oluşan ciddi hasarlar.

b. Yıllık yanmış orman ve diğer ağaçlık arazi alanları.

c. Yıllık fırtına nedeniyle hasar gören alanlar ve bu alanlardan yapılan hasat hacmi

d. Avcılık veya diğer hayvanlar veya otlatma nedeniyle ciddi biçimde hasar gören alanların gençleşme oranları.

2.4. Besleyici dengesi ve asitide de son 10 yılda oluşan değişiklikler, Avrupa şebekesinde veya eşdeğeri bir ulusal şebekede bulunan adalar üzerinde CEC doyum seviyesi.

Tanımlayıcı Göstergeler (Örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; Orman sağlığı ve hayatîyetinin korunması ile ilgili kanunların ve politikaların uygulanması.

- 2- Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; ciddi hasarların hasar oluşturan olguların tekrarını kontrol edecek mekanizmaların geliştirilmesi.
 - 3- Aşağıdaki kapsamlar da bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti; ekolojik süreçlerin aşırı derecede bozulmalarını önleyecek uygun teşviklerin oluşturulması.
 - 4- Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleştirilmesi kapasitesinin mevcudiyeti; Orman sağlığı statüsü ve toprak asitifikasyon envanterleri ile ilgili düzenli saha izleme işlemlerinin güçlendirilmesi, makinaların ve ormancılık faaliyetlerinin yol açtığı ciddi hasarların önlenmesi; toprak kesafeti, ağaçların hasar görmesi vb.
3. Kriter: Ormanların üretim fonksiyonunun korunması ve teşvik edilmesi.

Kavram Sahası: ODUN ÜRETİMİ

Rakamsal göstergeler.

- 3.1. Son on yılda büyüme ve odun üretimi arasındaki denge,
- 3.2. Bir yönetim planına veya yönetim yönlendirmesine göre yönetilen orman alanı yüzdesi,

Tanımlayıcı Göstergeleri (Örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; Orman sahiplerinin bir orman yönetim planına veya eşdeğer yönlendirmelere dayalı çevresel açıdan sıhhatli bir ormancılık uygulaması yapmalarının teşvik edilmesi.
2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevesinin mevcudiyeti ve kapasitesi; Ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerin odun üretiminde gerekli unsunlar olduğunu kabul eden kurumların ve mekanizmaların geliştirilmesi. Orman ürünleri ve hizmetlerinin sevkini kolaylaştırılması amacıyla etkili fiziki alt yapının geliştirilmesi ve korunması.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti; Ormancılık yatırımlarının uzun vadeli niteliğini kabul eden yatırım ve vergilendirme politikalarının desteklenmesi.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; Düzgün orman envanterlerine dayanan teknolojilerin ve planların iyileştirilmesi.

Kavram Sahası: ODUN DIŞI ÜRÜNLER

Rakamsal Gösterge

3.3. Odun dışı orman ürünlerinin değerlerinin ve/ veya miktarlarının toplam bedeli ve oluşan değişiklikler.

Tanımlayıcı Göstergeler. (Örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; Rekreasyon ve önemli odun dışı orman ürünleri verimi için orman yönetimi uygulamalarını düzenleyecek yasal araçların sağlanması.

2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; odun dışı ürünlerle ilgili yararlar üzerine yayım hizmetleri için uygun organizasyonların desteklenmesi.

3. Aşağıdaki kapsamalarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti; odun dışı ürünlerle ilgili yararların yönetimi için yönlendirmelerin uygulanmasına imkan verilmesi.

4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; odun dışı ürünlerle ilgili yararlar için yönetim planlarının geliştirilmesi.

4. Kriter: Orman Ekosistemlerinde Biyolojik çeşitliliğin korunması,muhafazası ve uygun biçimde güçlendirilmesi.

Kavram sahası: Genel koşullar.

Rakamsal Göstergeler (örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti:

Ormanların yönetilmesi, muhafazası ve sürdürülebilir gelişimi kavramlarının açığa kavuşturulması, uluslararası yasal araçlarla ulusal açıdan bağımlılığın sağlanması.
2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; Ekosistem, tür ve genetik seviyelerde biyolojik çeşitliliğin korunması, muhafazası ve uygun biçimde güçlendirilmesi yöneltimleri, biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik olarak düzenlenmiş bulunan ormanların ekonomik değerlerinin tanımlanması.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti; insanoğlunun ormanlara müdahalesinin yarattığı etkilerin tahmin edilmesi amacıyla mekanizmaların güçlendirilmesi için yeni kaynakların ve teşviklerin oluşturulması, yönetimleri biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik olarak düzenlenmiş bulunan ormanların ekonomik değerlerinin desteklenmesi.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; Biyolojik çeşitlilik üzerine yeni envanterler ve ekolojik etki değerlendirmelerinin

oluşturulması, orman yönetiminin biyolojik çeşitlilik üzerine olan etkilerinin değerlendirilmesi için araçların geliştirilmesi.

Kavram Sahası: Temsil Edici, Nadir ve Hassas Orman Ekosistemleri.

Rakamsal Göstergeler.

4.1. Değişiklikler

- a. Doğal ve eski yarı doğal orman tiplerindeki,
- b. Sıkı biçimde korunan orman rezervlerindeki,
- c. Özel yönetim rejimleri ile korunan ormanlardaki değişiklikler,

Tanımlayıcı Göstergeler.

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; temsil edici, nadir ve hassas orman ekosistemlerinin korunması için yasal mevzuatın sağlanması.
2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi;teyit edilmiş ulusal orman muhafaza programlarının uygulanma derecelerinin korunması.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti; ekolojik ve bölgesel dağılımla ilişkili olarak korunmuş ormanların temsil edicilik olgusunun desteklenmesi.

4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; Üretim amacıyla yönetilen ormanlarda endemik biyolojik çeşitliliğin yeniden tesisi tedbirlerinin güçlendirilmesi,bozulmuş orman alanlarının rehabilitasyonu tedbirlerinin uygulanması.

Kavram sahası : Tehlike altındaki türler.

Rakamsal Gösterge:

- 4.2. Toplam orman türleri sayısı ile ilişkili olarak tehlike altındaki türlerin sayısında ve yüzdesindeki değişiklikler

Tanımlayıcı Göstergeler (Örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevesinin mevcudiyeti; Tehlike altındaki türlerin korunması amacıyla yasal araçlar.
2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; tehlike altındaki türlerin korunması amacıyla kurumsal araçların geliştirilmesi ve korunması.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti; tehlike altındaki türleri göz önüne almak amacıyla yönetim kılavuzlarının uygulanmasının desteklenmesi.

4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; Tehlike altındaki türlerle ilgili periyodik olarak gözden geçirilen liste oluşturulması, tehlike altındaki türlerle ilgili bilgi seviyesinin güçlendirilmesi, tehlike altındaki türler üzerine değerlendirmeler, envanterler veya araştırmalar.

Kavram Sahası: Üretim Ormanlarında Biyolojik Çeşitlilik

Rakamsal Göstergeler.

- 4.3. Orman gen kaynaklarının muhafazası ve kullanımı amacı ile yönetilen meşcerelerin oranlarındaki değişiklikler yerli ve egzotik türler arasındaki farklılıklar.
- 4.4. 2-3 ağaç türü ile karışık meşcerelerin oranlarındaki değişiklik
- 4.5. Gençleştirilmiş toplam alanla ilişkili olarak yıllık doğal gençleşme alanı oranları,

Tanımlayıcı Göstergeler

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; Yönetilmiş ormanlarda gençleşmenin sağlanması amacıyla yasal araçlar.
2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; yönetilen ormanların gençleşmesinin

sağlanması amacıyla kurumsal araçların geliştirilmesi ve korunması,halen uygulanan, kullanım açısından kabul edilebilir yaştan oldukça daha eski ağaçlarla kaplı alanlar üzerinde envanter çalışmalarının yapılması.

3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;yönetim planlamasında çevresel konuların göz önüne alınmasında ekonomik teşvikler, biyolojik göstergeler üzerine envanterler değerlendirmeler yapılması.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti;yaşlı ormanlarda biyolojik çeşitliliğin korunması veya yeniden tesisi tedbirlerinin alınması yerli ve egzotik türler, ibreli ve yapraklı türler ile kaplı ağaçlandırılmış veya yeniden ormanlaştırılmış alanların oranlarındaki değişikliklerin izlenmesi.
5. Kriter: Orman yönetiminde koruma fonksiyonunun korunması ve uygun biçimde güçlendirilmesi (özellikle toprak ve su).

Kavram Sahası: Genel Koruma

Tanımlayıcı Göstergeler.

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; alt yapı için korunan ormanlarda koruma ormanlarında yönetim uygulamalarını düzenlemek veya sınırlamak için yasal araçlar.
- 2 Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi: Alt yapı için korunan ormanlarda, koruma ormanlarında, yönetim uygulamalarını düzenlemek veya sınırlamak için kurumsal araçların geliştirilmesi ve korunması.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;alt yapı ve koruma ormanları için yönetim kılavuzlarının hazırlanmasının teşviki.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti;arazi kullanım uygulamaları orman yönetimi ile ilişkili olarak altyapı ve koruma ormanları üzerine araştırma yapılması.

Kavram Sahası: Toprak erozyonu

Rakamsal gösterge.

5.1. Esas olarak toprak erozyonu amacıyla yönetilen orman alanı oranı;

Tanımlayıcı göstergeler: (Örnekler.)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti;

Hassas topraklara sahip alanlarda orman yönetimi uygulamalarını düzenleyen veya sınırlayan yasal araçlar.

2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; hassas toprağa sahip alanlarda orman yönetimi uygulamalarını düzenlemek veya sınırlamak amacıyla kurumsal araçların geliştirilmesi.
3. Aşağıdaki kapsamlar da bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti; hassas topraklara sahip alanlar için yönetim kılavuzlarının hazırlanmasının teşviki.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; toprak erozyonu üzerine envanterler ve araştırmaların yapılması.

Kavram Sahası: Ormanlarda su muhafazası

Rakamsal Göstergesi

- 5.2. Esas olarak su korunması maksadıyla yönetilen orman alanı oranı.

Tanımlayıcı Göstergeler (Örnekler).

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti;

Su muhafazası veya su kaynaklarının korunması amacıyla orman yönetimi uygulamalarını düzenleyen veya sınırlayan yasal araçlar.

2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi;su muhafazası ve su kaynaklarının korunması amacıyla orman yönetimi uygulamalarını düzenlemek veya sınırlamak için kurumsal araçların geliştirilmesi.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;orman yönetimi uygulamalarında su muhafazasını göz önüne almak için yönetim kılavuzlarının hazırlanmasının teşviki.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; arazi kullanımı uygulamaları orman yönetimi ile ilişkili olarak su kalitesi ve debi özellikleri üzerine envanterler ve araştırmaların yapılması.

6. Kriter. Diğer Sosyo- Ekonomik fonksiyonların ve koşulların korunması.

Kavram Sahası. Ormancılık sektörünün önemi

Rakamsal Gösterge

6.1. Gayri safi milli hasıla içindeki ormancılık sektörünün payı

Tanımlayıcı göstergeler (örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti;
Orman sektörünün geliştirilmesini sağlayan yasal araçlar.

2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi;orman ürünleri arzının kolaylaştırılması amacıyla etkin fiziki alt yapının geliştirilmesi ve korunması.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;gelecekteki taleplerin karşılanabilmesi için ormancılık sektöründe yeni yatırımların sağlanması.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesini mevcudiyeti;yeni iyileştirilmiş teknolojisinin geliştirilmesi ve uygulamaya konulması toplum ihtiyaçlarının daha iyi karşılanabilmesi için pazar analizinin yapılması.

Kavram Sahası: Rekreasyon Hizmetleri

Rakamsal Gösterge

- 6.2. Rekreasyon koşulu: Yerleşik kişi başına erişim ile orman alanı, toplam orman alanı yüzdesi.

Tanımlayıcı Göstergeler. (Örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; Yerli halkın alışılmış ve geleneksel haklarının tanınması, erişim ihtilaflarının çözüm yollarının sağlanması.

2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi;ormancılığın Rekreatyoneel hizmetleri planlaması ve değeriendirilmesinin üstlenilmesi.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;orman sakinlerinin rekreatyoneel hizmetlerle ilgili olarak özel çevre, kültürel, sosyal ve bilimsel değeri muhafaza etmelerinin desteklenmesi.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekteşmesi kapasitesinin mevcudiyeti;rekreatyon üzerine değeriendirmelerin yapılması.

KAVRAM SAHASI: İSTİHDAM SAĞLANMASI

Rakamsal gösterge: Ormancılıkta özellikle kırsal alanlarda olmak üzere istihdam oranlarındaki değerişiklikler

Tanımlayıcı göstergeler (örnekler).

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti:
Orman sektöründe gelir seviyelerini güvenceye alacak yasal araçlar.
2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi;tüm ilgili görevlerde insan kaynağı yeteneklerinin değeriştirilmesi ve korunması.

3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik çerçeve politikasının ve mali araçların mevcudiyeti;kırsal alanlarda ormancılıkla ilişkili istihdam sağlayacak programların desteklenmesi.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; kırsal gelir kaynaklarından alınan odun dışı orman ürünleri gelirlerinin adil biçim de paylaşımının güvenceye alınması.

Kavram Sahası: Araştırma ve mesleki öğretim

Tanımlayıcı Göstergeler (Örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; Araştırma ve mesleki öğrenim için ulusal programlar.
2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; ormanla ilgili araştırma ve öğrenimin güçlendirilmesi için kurumsal araçların geliştirilmesi ve korunması.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;araştırma öğrenim ve yayım programlarının kamu ve özel finansmanının sağlanması.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti;ormancılığın

farklı seviyelerinde ve öğrenimin kısa alanlarında yeterli sayıda kişinin katılımının garanti altına alınması.

Kavram Sahası: Halkın Katılımı

Tanımlayıcı Göstergeler: (Örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti;
Halka bilgiye erişme fırsatlarının sağlanması.
2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi;halkın geneli için yayım hizmetlerini sağlayacak örgütlerin güçlendirilmesi.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti;orman gelirlerinden bir kısmının halkı ormanlar hakkında bilgilendirmek amaçlı olarak yeniden yatırma dönüştürülmesinin garanti altına alınması.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti;çevre konuları ve diğer ormancılıkla ilgili konularda öğrenimin ve bu konularla ilgili bilgilerin sağlanmasının desteklenmesi.

Kavram Sahası: Halkın Katılımı

Tanımlayıcı Göstergeler: (Örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; kamu politikasında ve ormanlarla ilgili karar verme sürecinde halkın katılımı fırsatlarının sağlanması.
2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; karar verme sürecine yerel halkın ve gönüllü kuruluşların katılımı için kurumsal mekanizmaların çalıştırılması.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti; halkın katılımının ve hazırlık planlamasının cezbedilmesi.
4. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; orman politikalarının uygulanmasıyla ilgili olarak halkın karar verme sürecine katılımının sağlanması.

Kavram Sahası: Kültürel Değerler

Tanımlayıcı Göstergeler. (Örnekler)

1. Aşağıdaki kapsamlarda bir yasal düzenleyici çerçevenin mevcudiyeti; ormancılıkla ilgili olarak kültürel mirası tanıyan programlar ve yönetim kılavuzları.

2. Aşağıdaki hususların sağlanması için kurumsal bir çerçevenin mevcudiyeti ve kapasitesi; kültürel açıdan değerli sahaların ve peyzajın muhafazası için programların geliştirilmesi ve korunması.
3. Aşağıdaki kapsamlarda bir ekonomik politika çerçevesinin ve mali araçların mevcudiyeti; orman yönetimi planlamasında kültürel değerlerin tanınması amacıyla yeterli mali teşvikler.
5. Politika çerçevesinin uygulanması için bilgilendirme yollarının ve aşağıdaki hususların gerçekleşmesi kapasitesinin mevcudiyeti; özel görsel değerleri ile kültürel açıdan değerli sahaların oranları üzerine çalışmalar yapılması.⁴¹⁸

⁴¹⁸ Helsinki Süreci, a.g.m.

Ek 2: Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi İçin Montreal Sürecinde Kabul Edilen Ölçüt ve Göstergeler

1. Biyolojik çeşitliliğin korunması.
2. Orman ekosistemlerinin verimlilik kapasitelerinin korunması.
3. Orman ekosistemlerini sağlığının ve hayatiyetini korunması.
4. Toprak ve su kaynaklarının korunması ve bakımı.
5. Ormanın global karbon sürecine olan katkısının korunması.
6. Toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için uzun vadeli çok yönlü sosyo-ekonomik yararların korunması ve güçlendirilmesi.
7. Orman korunması ve sürdürülebilir yönetimi için yasal, kurumsal ve ekonomik çerçeve(43).

1- Kriter; Biyolojik Çeşitlilik

Göstergeler.

1.1. Ekosistem Çeşitliliği

1.1.1. Toplam orman alanına göre orman tipi itibariyle alan büyüklüğü,

1.1.2.Orman tipine ve yaş sınıfına veya ard arda gelme sınıflamasına göre alan büyüklükleri,

1.1.3.IUCN* veya diğ er sınıflandırma sistemleri tarafından tanımlandığı

 ekilde koruma alanları kategorisinde orman tiplerine göre alan

büyüklükleri,

1.1.4. Ya  sınıfı veya ard arda gelme safhasına göre tanımlanan koruma

alanlarında orman tipine göre alan büyüklükleri,

1.1.5. Orman tiplerinin farklılaşması,

1.2. T r  eşitliliğı,

1.2.1.Ormana bağımlı türlerin sayısı,

1.2.2..Tehdit altındaki, nadir bulunan, tehlike altındaki veya nesli tükenmiş

türlerin durumu,

1.3. Genetik  eşitlilik,

1.3.1. Endemik tür sayısı,

1.3.2. Yayılma alanları boyunca izlenen farklı habitatlardan temsil edici

tür*lerin nüfus düzeyleri,

2. Kriter: Orman ekosistemlerinin üretken kapasitelerinin korunması

Göstergeler:

2.1. Orman arazisi alanı ve odun üretimi için mevcut olan net orman arazisi

alanı,

* IUCN : International Union For The Conservation Of Nature

2.2. Odun üretimi için mevcut orman arazileri üzerinde bulunan ticari ve gayri ticari ağaç türlerinin toplam ürünleri,

2.3. Yerli ve dışarıdan getirilen türlerin dikim alanları ve ürünleri,

2.4. Odun ürünlerinin yıllık üretiminin, sürdürülebilir olarak tespit olunan miktara olan oranı,

2.5. Odun dışı orman ürünlerinin yıllık üretiminin, sürdürülebilir olarak tespit olunan seviyeye olan oranı,

3. Kriter: Orman ekosistem sağlığı ve hayatiyetinin korunması

Göstergeler

3.1. Zararlılar, hastalıklar, dışarıdan getirilen türlerin rekabeti, yangın, fırtına, arazi açılması, sürekli sel, tuzlanma ve evcil hayvanlar tarafından etkilenen orman alanları ve yüzdesi,

3.2. Orman ekosistemi üzerinde olumsuz etkiler yaratan spesifik hava kirleticileri veya ultraviyole b' ye maruz kalan orman arazileri alanları ve yüzdeleri,

3.3. Temel ekolojik proseslerde ve/ veya ekolojik devamlılıkta oluşan değişikliklerin göstergesi olarak yok olmuş biyolojik komponentlere sahip orman arazileri alanları ve yüzdeleri,

4. Kriter: Toprak ve su kaynaklarının korunması ve bakımı:

Göstergeler

4.1. Önemli toprak erozyonu bulunan orman arazileri alanları ve yüzdeleri,

4.2. Esas olarak koruyucu fonksiyonlarına göre yönetilen orman arazilerinin alanları ve yüzdeleri; örneğin su havzaları, sel koruması, çığ koruması, su kıyıları,

4.3. Akış ve zamanlamanın geçmişten gelen farklılıklardan önemli ölçüde ayrıldığı ormanlık havzalarda, akış uzunlukları yüzdeleri,

4.4. Topraktaki organik maddesi önemli ölçüde yok olmuş ve/veya diğer toprak kimyasal özelliklerinde değişiklik bulunan orman arazilerinin alanları ve yüzdeleri,

4.5. İnsan faaliyetleri nedeniyle yoğunlaşma ve/veya arazinin fiziki özelliklerinde değişiklik oluşan, orman arazilerinin alanları ve yüzdeleri,

4.6. Geçmişten gelen değişkenlerin ötesinde, biyolojik çeşitlilikte önemli farklılıklar bulunan orman alanlarındaki su oluşumlarının yüzdeleri,

4.7. P.H, erimiş oksijen, kimyasal madde düzeyleri, sedimentasyon veya ısı değişikliğinde geçmişten gelen değişkenliklerin ötesinde önemli farklılıklar bulunan orman alanlarındaki su oluşumlarının yüzdeleri,

4.8. Sürekli toksit maddelerin toplandığı orman arazilerinin alanları ve yüzdeleri,

5. Kriter. Ormanın global karbon sürecine olan katkısının korunması

Göstergeler

5.1. Toplam ekosistem biyomassı ve karbon oluşumu ve uygun olursa, orman tiplerine, yaş sınıfına ve ard arda gelme safhalarını göre ayrıntısı,

5.2. Karbon emişi ve tahliyesi dahil olmak üzere orman ekosistemlerinin toplam karbon oluşumuna olan katkısı,

5.3. Orman ürünlerinin global karbon oluşumuna olan katkısı,

6. Kriter: Toplumun ihtiyaçlarının karşılanması için uzun vadeli çok yönlü sosyo- ekonomik yararların korunması ve güçlendirilmesi

Göstergeler

6.1. Üretim ve Tüketim,

6.1.1. Nehir taşımacılığının katma değeri dahil olmak üzere odun ve odun ürünlerinin değeri ve miktarı,

6.1.2. Odun dışı orman ürünlerinin üretim değerleri ve miktarı,

6.1.3. Nüfus başına tüketim dahil olmak üzere odun ve odun ürünlerinin arz ve talep durumları,

- 6.1.4. Gayri safi yurt içi hasılat yüzdesi olarak odun ve odun dışı ürünlerin üretim değerleri,
- 6.1.5. Orman ürünlerinin yeniden kazandırılma derecesi,
- 6.1.6. Odun dışı ürünlerin arzı ve tüketimi kullanımı,
- 6.2. Eğlence ve Turizm,
 - 6.2.1. Genel eğlence turizm amacı ile yönetilen orman arazilerinin toplam orman arazilerine göre alanları ve yüzdeleri,
 - 6.2.2. Genel eğlence ve turizm amacıyla mevcut olan tesislerin nüfusa ve orman alanlarına göre adetleri ve tipleri,
 - 6.2.3. Nüfusa ve orman alanlarına göre, eğlence ve turizm için ayrılan ziyaretçi gün sayısı,
- 6.3. Ormancılık sektöründe yatırım,
 - 6.3.1. Orman geliştirme, orman sağlığı ve yönetim dikim ormanları, ahşap işleme, eğlence ve turizm dahil olmak üzere yatırım değerleri,
 - 6.3.2. Araştırma ve geliştirme ve eğitim için yapılan harcama düzeyleri,
 - 6.3.3. Yeni ve iyileştirilmiş tekniklerin yayımı ve kullanımı,
 - 6.3.4. Yatırım geri dönüş oranları,
- 6.4. Kültürel, sosyal ve manevi ihtiyaçlar ve değerler,

- 6.4.1. Kültürel, sosyal ve manevi ihtiyaçların ve değerlerin korunması amacıyla toplam orman arazisi alanına göre, yönetilen orman arazisinin alanları ve yüzdeleri,
- 6.4.2. Tüketim dışı kullanım amaçlı orman değerleri,
- 6.5. İstihdam ve toplum ihtiyaçları,
 - 6.5.1. Ormancılık sektöründe doğrudan ve dolaylı istihdam ve toplam istihdamın bir parçası olarak ormancılık sektörü istihdamı,
 - 6.5.2. Ormancılık sektörü içinde önemli istihdam kategorilerinde ortalama ücretler ve iş kaybı oranları,
 - 6.5.3. Yerli toplumlar dahil olmak üzere ormana bağımlı toplumlarda değişen ekonomik şartlara uyum ve adaptasyon,
 - 6.5.4. Geçim amaçlı kullanılan orman arazileri alanları ve yüzdeleri,
- 7. Kriter: Orman korunmasında ve sürdürülebilir yönetimin de yasal, kurumsal ve ekonomik çerçeve.

Göstergeler

- 7.1. Aşağıdaki hususları da içerecek şekilde ormanların korunması ve sürdürülebilir yönetimi açısından yasal çerçevesinin kapsamı,
 - 7.1.1. Mülkiyet haklarının açıklığa kavuşturulması, uygun arazi kullanım imtiyazı düzenlemeleri, yerli halkın, alışılmış ve geleneksel

haklarının tanınması, uygun işlemlerle mülkiyet anlaşmazlıklarının
çözümü yollarının sağlanması,

7.1.2. İlgili sektörlerle koordinasyon dahil olmak üzere orman değerleri
yelpazesini tanıyan periyodik orman planlamaları, değerlendirmeleri
ve politika incelemeleri,

7.1.3. Orman yönetimi ve halkın bilgilere ulaşması ile ilgili kamu
politikasına ve karar vermeye halkın katılımı imkanlarının
sağlanması,

7.1.4. Orman yönetimi için en iyi uygulama kurallarının teşvik edilmesi,

7.1.5. Özel çevresel, kültürel, sosyal ve/veya bilimsel değerlerin korunması
için orman yönetimlerine gerekli imkanların sağlanması,

7.2. Aşağıdaki hususları da içerecek şekilde ormanların korunması ve
sürdürülebilir yönetimi açısından kurumsal çerçevenin kapsamı,

7.2.1. Kamu katılım faaliyetleri ve halkın faaliyetleri ve halk eğitimi,
bilinçlenme ve yayım programları ve orman ile ilgili bilgilerin hazır
edilmesi,

7.2.2. Sektörler arası planlama ve koordinasyon dahil olmak üzere
periyodik orman planlamalarının, değerlendirmelerin ve politika
incelemelerinin üstlenilmesi ve uygulanması,

7.2.3. İlgili disiplinlerde insan kaynakları yeteneklerinin geliştirilmesi ve korunması,

7.2.4. Kanunların, kuralların ve yönlendirici prensiplerin uygulanması,

7.3. Aşağıdaki hususları içerecek şekilde ormanların korunması ve sürdürülebilir yönetim açısından ekonomik çerçevenin kapsamı,

7.3.1. Orman ürünleri ve hizmetlerinde uzun vadeli talepleri karşılamak amacıyla Pazar sinyallerine, Pazar dışı ekonomik değerlere ve kamu politikası kararlarına göre yatırımların uzun dönemli niteliğini kabul eden ve ormancılık sektöründe sermaye giriş çıkışına izin veren yatırım ve vergilendirme politikaları ve düzenleyici ortam,

7.3.2. Orman ürünlerinde ayrımcılık yapmayan ticaret politikası,

7.4. Aşağıdaki hususları da içerecek şekilde ormanların korunması ve sürdürülebilir yönetim açısından değişikliklerin izlenmesi ve ölçülmesi kapasitesi,

7.4.1. 7. Kriterlerle ilgili göstergeleri ölçmede veya tanımlamada önemli olan güncel verilerin, istatistiklerin ve diğer bilgilerin mevcudiyeti ve kapsamı,

7.4.2. Orman envanterlerinin, değerlendirmelerin, izleme ve diğer ilgili bilgilerin kapsamı, sıklığı ve istatistiki güvenilirliği,

- 7.4.3. Göstergeler üzerine ölçümlemede, izlemede ve raporlamada diğer
ülkelerde uyumluluk,
- 7.5. Aşağıdaki hususlarda dahil olmak üzere orman yönetiminin ve orman
ürünleri hizmetlerinin verilmesinin iyileştirilmesini hedefleyen
araştırma ve geliştirme işlemlerinin idare ve uygulama kapasitesi.
- 7.5.1. Orman ekosistem karakteristiklerinin ve fonksiyonlarının bilimsel
anlayışının geliştirilmesi,
- 7.5.2. Çevresel ve sosyal maliyetlerin ve yararların pazarlara ve kamu
politikalarına olan ölçümlerinin ve entegrasyonlarının yapılması ve
ormanla ilgili kaynak azalmalarının veya arttırılmalarının ulusal
muhasebe sistemlerinde yansıtılması için metodolojilerin
geliştirilmesi,
- 7.5.3. Yeni teknolojiler ve yeni teknolojilerin tanıtımı ile ilgili sosyo-
ekonomik sonuçların değerlendirilmesi kapasitesi,
- 7.5.4. İnsan müdahalesinin ormanlar üzerine olan etkilerinin tahmin
edilmesi yeteneğinin güçlendirilmesi,
- 7.5.5. Muhtemel iklim değişikliklerinin ormanlar üzerine olan etkilerinin
tahmin edilmesi yeteneği.⁴¹⁹

⁴¹⁹ Montreal Süreci, a.g.m.

Ek 3: Sürdürülebilir Orman Kaynakları Yönetimi İçin Yakın Doğu Sürecinde Kabul Edilen Ölçüt ve Göstergeler

1. Kriter: Orman kaynaklarının kapsamı

- 1- Zaman içerisindeki değişikliklerle (ormansızlaşma/yeniden ormanlaştırma/dönüşüm) ormanların ve diğer ağaçlık arazilerin alanları ve yüzdeleri (plantasyonlar, tarım ormancılığı koruyucu orman şeritleri dahil)
- 2- Biomass/sabit hacim, büyüme miktarı, karbon miktarı
- 3- Yönetim planları yapılmış orman alanı ve yüzdesi
- 4- Sınırları ayrılmış orman ve diğer ağaçlık arazilerin alanı ve yüzdesi

2. Kriter: Orman alanlarında biyolojik çeşitliliğin muhafazası

Ekosistem Göstergeleri:

- 1- Orman ekosistemlerinin dağılım (bitki örtüsü tipine, doğal veya insan yapımı olmasına göre alanlar)
- 2- Orman rezervi alanlar ve korunmuş alanlar
- 3- Orman kaynaklarının uzmansal dağılımı
- 4- Alanlar itibarıyla nadir ekosistemleri etkileyen kesimler

Tür Göstergeleri:

- 5- Ormana bağımlı tür sayısı (fauna, flora)
- 6- Orman alanlarında risk altındaki tür alanı ve sayısı

7- Karışık meşcerelerin büyüklüğü

8- Doğal gençleştirmeye bağlılık

Genetik Göstergeler:

9- Tohum orijin sayısı mevcudiyeti

10- Azaltılmış alanlarda ormana bağımlı tür sayısı

11- Yayılma alanları boyunca anahtar türlerin popülasyon seviyeleri

3. Kriter: Sağlık, hayatiyet ve bütünlük

Dış Etki Göstergeleri:

1- Aşağıdakilerden etkilenen orman alanları ve yüzdeleri

(plantasyonlar/doğal ormanlar).

Doğal yangınlar

Fırtına

Böcekler ve hastalıklar

Kuraklık

Yabani hayvanlar (avcılık)

Orman Hayatiyeti Göstergeleri:

2- Sağlıklı gençleşme ile oluşan doğal orman alanı.

3- Yaprak dökümü.

İnsan Etkileri Göstergesi (saha bozulması)

- 4- Tarım, şehir genişlemesi ve plansız turizm nedeniyle tecavüz edilen alanlar.
- 5- Nüfus başına ortalama yıllık yakıt odunu tüketimi.
- 6- İnsanların neden olduğu yangın alanları ve sayısı.
- 7- Evcil hayvanlarca yapılan otlama hasarları.
- 8- Egzotik bitkilerin rekabeti.
- 9- Ürün verimleri eğilimleri.

4. Kriter: Verimlilik kapasitesi ve fonksiyonlar

- 1- Entegre bir yönetim planına göre yönetilen ormanların ve diğer ağaçlık arazilerin yüzdesi.
- 2- Odun artım ve odun verimi arasındaki yıllık denge ve eğilimler
- 3- Odun üretimi
- 4- Diğerleri ile beraber aromatik ve tıbbi bitkiler dahil olmak üzere odun dışı orman ürünleri verimleri

5. Kriter: Koruyucu ve çevresel fonksiyonlar

Koruyucu fonksiyonlar:

- 1- Koruma amacıyla yönetilen ormanlar ve diğer ağaçlık arazilerin kapsamı.

2- Esas olarak havzaların korunması amacıyla yönetilen ağaçlık arazilerin büyüklükleri ve yüzdesi.

3- Manzara ve güzellik amacıyla yönetilen alanlar.

4- Toprak koruması amacıyla yönetilen alanlar.

Arazi bozulmaları ile mücadele:

5- Ağaç/çalılık dikimi ile yıllık olarak stabilize edilen kum tepecikleri alanı.

6- Ağaç/çalılık dikim ile yıllık olarak rehabilite edilen aşınmış yamaç alanı.

7- Kum tepeciklerini stabilize etmek veya aşınmış yamaçları rehabilite etmek amacıyla dikilen ağaçların/çalılıkların etkinliği.

8- Çölleşme kontrolü için dikilen ağaçların/çalılıkların yönetilmesinde oluşturulan planların etkinliği .

9- Çölleşme ile mücadele kapsamı.

6. Kriter: Sosyo-ekonomik fonksiyonlar ve şartların korunması ve geliştirilmesi.

Ekonomik durum göstergeleri:

10- Odun ürünleri değeri.

11- Odun dışı orman ürünleri değeri.

12- Rekreasyon değeri.

13- Avcılık değeri.

14- Brüt Milli Hasıla/Brüt Yurtiçi Hasıla içinde orman sektörünün payı.

15- Tali orman sanayilerinden alınan değer.

16- Biomass enerjiden alınan değer.

17- Orman ticareti dengesi.

18- Orman sektörü ve orman ürünlerine dayalı sanayii yatırımları seviyesi.

Yararların dağılımı göstergeleri:

19- Orman sektöründe istihdam yaratma.

20- Ormana bağımlı toplumların iştiraki (organize olmuş grupların ve kadınların sayısı).

21- Tarımsal gelişmeye katkı.

22- Ormana bağımlı topluluklarda iyileştirilmiş geçinme oranı.

23- Orman bölgesi topluluklarında aile geliri içinde, orman alanlarından elde edilen yararların payı .

24- Gıda güvenliğine katkılar.

Ormancılıkta ilgili taraflar arasında katılım göstergeleri:

25- Yerel katılım ve hakkaniyet.

26- Ormanda yaşayan halk için iskan programları sayısı ve alanı.

27- Orman suçlarında azalma.

28- Ormanların ve ormancılığın muhafazası ve geliştirilmesi için kırsal toplulukların, medyanın, NGO' ların, politikacıların ve genel olarak halkın ilgisi ve katkısı.

7. Kriter: Yasal ve kurumsal çerçeveler

29- Ulusal orman politikası, yasalar ve yönetmelikler.

30- Kurumsal anlaşmalar ve araçlar.

31- Somut uygulama ve izleme kapasitesi.

32- Ekonomik çerçeve ve mali anlaşmalar.

33- Toplumsal istişare ve bilgi araçları.

34- Araştırma ve yayım kapasitesi.

35- Yerel uzmanlık, bilgi ve yerel teknoloji bedelleri.

36- Uygun teknolojilerin transferi ve uyarlanması.

37- Uluslararası anlaşmaları uygulama kapasitesi.⁴²⁰

⁴²⁰ Yakın Doğu Süreci, a.g.m.

Ek 4: Anket Formu

Proje Adı: Orman Kaynaklarının Turizm Amaçlı Tahsisine İlişkin Sorunlar ve Çözümleri

Proje No : 23.9101 / 2007 / 2009

Proje Sahibi Kuruluş : Çevre ve Orman Bakanlığı

Proje Yürütücüsü Birim : İç Anadolu Ormancılık Araştırma Müdürlüğü

Ek 4: Anket Formu

Anketin Amacı : Bu anket; Orman kaynaklarının turizm amaçlı kullanımlar için tahsisinde (2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu ve 6831 Sayılı Orman Kanununun 17. maddesi kapsamındaki uygulamalar), alternatif tahsis etkinlikleri arasında üstün yarar sağlayan etkinliğin tespit edilmesinde kullanılacaktır. Dolayısı ile ormancılık ve turizm sektörlerinin entegrasyonu sürecinde üstün kamu yararının oluşup oluşmadığının tespitinde sağlayacaktır. Orman kaynaklarının turizme tahsisinde, teknik olarak üstün kamu yararının oluşup oluşmadığının belli fayda ölçütleri ve alansal göstergeler kapsamında ölçümlemesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anket çalışması bu ölçümlemenin yapılabilmesi için fayda ölçütlerinin kamu-çıkart ve baskı gruplarının gözündeki değerini sosyal ve özünü değerkler kapsamında mukayeseli olarak belirleyecektir.

Anketin Kapsamı ve Ölçme Tekniğı: Anket formu 7 farklı kamu ve çıkart baskı grubunda 70 kişiye (Ormancılık Grubu, Turizm Grubu, Çevre Grubu, Yargı Grubu, Orman Köylüsü Grubu, Genel Halk Grubu, Sivil Toplum Kuruluşları Grubu) uygulanacağı için, anlam bütünlüğünün sağlanması amacı ile açıklayıcı bilgiler ve soruların soruluş amacı belirtilerek tasarlanmıştır. Soruların cevaplanmasında açıklayıcı bilgilerin okunması ve sorunun soruluş amacının okunması, anket sonuçlarını daha sağlıklı kılacak ve sorun çözümünde ilgili çıkart gruplarının görüşlerini daha iyi yansıtacaktır. Sorularda fayda ölçütlerinin fayda değerklerinin sıralanmasında likert varar ölçeğı kullanılmıştır. Ölçekte 0 (sıfır) yararsız dan 4 (Dört) tamamen yararlıya kadar 5 kademe bulunmaktadır. 9. soruda ise likert zarar ölçeğı kullanılmış, soruda verilen ölçütlerin zarar değerkleri 0 (sıfır) zararsız dan, 4 (dört) tamamen zararlıya kadar 5 kademeye ayrılmıştır. Bu projedeki çıkart gruplarında yer alan ve sorun çözümüne katkı sağlayan tüm katılımcılara şimdiden teşekkür ederiz.

İrtibat Kişisi: Tuncay Porsuk, Tel: 0312 2964000/2735, E-Posta: tporsuk@oae.gov.tr, tporsuk@gmail.com

Soru 1-) Orman alanlarının Turizm yatırımlarına tahsis edilmesinde üç farklı yaklaşım üzerinden hareket edilebilir. Bu yaklaşımlar aşağıda verilmiştir. Sizce bu yaklaşımlardan hangisi doğrudur, uygun seçeneği (x) işareti ile işaretleyiniz.

A-) Bir doğal kaynak olarak ormanda kamu yararı devamlı üstün kamu yararı olarak neticelenir. Bu nedenle hiçbir mekan bu alanlarda turizme tahsis etmemek gerekir.

B-) Turizm her zaman daha fazla kamu yararı sağlar bu yüzden her koşulda ormanlar turizme tahsis edilmelidir.

C-) Ormanlar ve turizm, her iki sektörde kamu yararı üretmektedir, ormanların turizme tahsisine belli katsayılar, ölçütler ve göstergeler kapsamında izin verilmeli bu sayede her iki sektörün ürettiği kamu yararından sürekli faydalanılmalıdır.(H)

Soru 2 -) Ormanların Topluma sağladığı yararlar Ekolojik-Çevresel, Ekonomik-Finanssal ve Sosyo-Kültürel eksenlerdedir. Ormanların Ekolojik-Çevresel yarar eksenini kapsamında topluma sağladığı yararlar aşağıda verilmiştir. Size göre; hangi Ekolojik-Çevresel yarar hangi ölçekte topluma yarar sağlamaktadır. Uygun ölçeği çarpı (x) işareti ile işaretleyiniz.

Soruların soruluş amacı: Ormanların Ekolojik-Çevresel Fonksiyonlarının sağladığı yararların Kamu-Çıkar ve Baskı Gruplarının gözündeki değerini ölçmek amacı ile sorulmuştur.

Açıklayıcı Bilgi: Sürdürülebilir Ormancılık; ormanların ve orman alanlarının biyolojik çeşitliliğini, gençleşme kapasitesi ve canlılığını yerel, ulusal ve küresel düzeylerde koruyarak günümüzde ve gelecekte kendilerinden beklenen ekolojik, ekonomik, ve sosyal fonksiyonları yerine getirebilecek ve diğer ekosistemlere zarar vermeyecek biçimde ve yoğunlukta yönetilmesi ve kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Ormanlık alanlarda planlanan turizm gibi farklı etkinlikler ormanların fonksiyonlarını yerine getirmesine engel olmamalıdır. Ormanların en önemli fonksiyonlarından biri biyolojik çeşitlilik kaynağı olmasıdır. Biyolojik çeşitlilik, canlıların farklılığını ve değişkenliğini, içinde bulundukları karmaşık ekolojik yapılarla, birbirleriyle ve çevreleriyle karşılıklı etkileşimlerini ifade etmektedir. Biyolojik çeşitlilik Ekosistem, Tür ve Gen, olmak üzere üç hiyerarşik kategoriye ayrılmaktadır. Ormanlar bünyelerinde çok farklı ekosistemler, türler ve aynı türler içinde çok farklı genetik özelliklere sahip bireyler içermesinden dolayı çok önemli biyolojik çeşitlilik kaynaklarıdır. Ormanlar toprak, iklim, bitkiler, hayvanlar ve mikro organizmalar ile diğer cansız çevre elemanların dan oluşan canlı ve elemanlarının sürekli etkileşimleri sonucu dengede olan ekosistemlerdir. Bu denge sürecinde erozyonu engelleme ve toprak verimliliğini koruması, bulunduğu bölge iklimi üzerinde dengeleyici ve olumlu etki yapması, su üretimi, su varlığını koruma, sel ve taşkınları önleme gibi önemli görevler üstlenmişlerdir. Bunun dışında bünyesinde barındırdığı av ve yaban hayatı ile avcılık etkinliklerine ev sahipliği yapar ve yerel halk için yaşam destek sistemi rolü oynar. Küresel ölçekte ise bünyesinde depoladığı karbonla küresel karbon dengesine katkı sağlar, kirli havayı ve gürültüyü emer.

A-) Bünyesinde barındırdığı zengin biyolojik çeşitlilik yönünden topluma sağladığı yararlar.(BF1a)	0	1	2	3	4
B-) Su üretimi, su varlığını koruma ve düzenleme, sel, taşkınlar ve çığ önleme yönünden topluma sağladığı yararlar.(BF1b)	0	1	2	3	4
C-) Erozyonu engelleme ve toprak verimliliğini koruması yönünden topluma sağladığı yararlar.(BF1c)	0	1	2	3	4

D-) Yaban hayatını ve yaban hayvanlarını koruma ve avcılık hizmetlerinden dolayı topluma sağladığı yararlar.	0	1	2	3	4
E-) Kirli havayı ve gürültüyü emmesi (süzmesi) yönünden topluma sağladığı yararlar.(BF1d)	0	1	2	3	4
F-) Karbon depolama ve iklim üzerin olumlu etki yapması yönünden topluma sağladığı yararlar.(BF1e)	0	1	2	3	4
Soru 3-) Ormanların Ekonomik-Finanssal yarar ekseninde topluma sağladığı yararlar aşağıda verilmiştir. Size göre hangi Ekonomik-Finanssal yarar hangi ölçekte topluma Ekonomik-Finanssal yarar sağlamaktadır. Uygun ölçeği çarpı (x) işareti ile işaretleyiniz. <u>Soruların soruluş amacı:</u> Ormanların Ekonomik-Finanssal olarak sağladığı yararların Kamu-Çıkar ve Baskı Gruplarının gözündeki değerini ölçmek amacı ile sorulmuştur. <u>Açıklayıcı Bilgi:</u> Ormanlar; topluma sunduğu odun ve odun dışı Orman ürünleri ile ülke ekonomisine katkı yaparak sektörel bir ekonomik büyüklük oluşturmaktadır. Bu bağlamda ormanlar odun hammaddesi (kereste, yakacak odun vb.) yanında orman endüstri tesisleri aracılığı ile odun hammaddesinden türetilmiş ürünler (kağıt, mobilya vb.) ile ve ormanlardan elde edilen odun dışı ürünlerle (reçine, mantar, sıgla yağı, kestane , tıbbi ve aromatik bitkiler vb.) topluma ekonomik-finanssal yararlar sağlamaktadır.	Y A R A R S I Z	A Z Y A R A R R L I	O R T A Y A R R A R L I	Ç O K Y A R A R L I	T A M A M E N Y A R L I
A-) Odun hammaddesinin (yapacak,yakacak) topluma sağladığı yararlar.(BF2a)	0	1	2	3	4
B-) Odundan türetiliş ürünlerin (kağıt, mobilya vb.) topluma sağladığı yararlar.(BF2b)	0	1	2	3	4

C-) Odun dışı orman ürünlerinin (mantar, kestane, reçine, sıgla yağı tıbbi ve aromatik bitkiler vb.) topluma sağladığı yararlar.(BF2c)	0	1	2	3	4
D-) Orman Kaynaklarının varlığına bağlı olarak bölgesel gelişme gösteren Orman Endüstri Sanayisinin topluma sağladığı yararlar.(BF2d)	0	1	2	3	4
E-) Odun ürünlerinin, odundan türetilmiş ürünlerin, odun dışı orman ürünlerinin ve Orman Endüstri Sektörünün ithal ikamesi , ihracat ve döviz girdisi yönünden topluma sağladığı yararlar.(BF2e)	0	1	2	3	4
Soru 4-) Ormanların Sosyo-Kültürel yarar ekseninde topluma sağladığı yararlar aşağıda verilmiştir. Size göre hangi Sosyo-Kültürel yarar hangi ölçekte topluma Sosyo-Kültürel yarar sağlamaktadır. Uygun ölçeği çarpı (x) işareti ile işaretleyiniz. Soruların soruluş amacı: Ormanların sosyo-kültürel olarak sağladığı yararların Kamu-Çıkar ve Baskı Gruplarının gözündeki değerini ölçmek amacı ile sorulmuştur Açıklayıcı Bilgi: Ormanlar doğal peyzaj güzelliği ve manzarası ile toplumun rekreasyon ve peyzaj ihtiyacını karşılamaktadır. Doğrudan ormancılık çalışmalarında yaratılan orman işçiliği ve orman endüstri sektörü ile dolaylı yoldan yaratılan iş alanlarıyla kırsalda bir istihdam kaynağı durumundadır. Orman Kanunu kapsamında, orman içinde veya bitişğinde yaşayan orman köylülerinin orman ürün ve hizmetlerinden (yakacak ve yapacak odun vb.) indirimli yararlanmaları sağlanmaktadır. Ormanla iç içe yaşayan toplumlarda oluşan ormana dayalı kültürel birikim (orman bitkileri ile doğal tedavi yöntemleri gibi) topluma ve bilme önemli faydalar sağlamaktadır. Ormanlar kırsal halkın yerinde kalkındırılması için önemli bir araç olması nedeni ile kırdan göçü önleyerek toplumsal istikrara katkı yapmaktadır. Özellikle büyük şehirlerin çevresinde insan sağlığını tehdit eden hava kirliliğinin azaltılmasında ormanlarında etkili olduğu anlaşılmıştır.Ormanlar oksijen üreticisi olmanın yanında çeşitli kaynaklardan çıkan kirletici maddelere karşı doğal bir filtreleme tesisi olarak hava kirliliğini azaltmada etkili olmaktadır.	Y A R A R S I Z	A Z Y A R A R L I	O R T A Y A R A R L I	Ç O K Y A R A R L I	T A M A M E N Y A R L I

A-) Doğal peyzaj güzelliği ile topluma sağlanan yararlar.(BF3a)	0	1	2	3	4
B-) Yarattığı istihdam nedeni ile topluma sağlanan yararlar.(BF3b)	0	1	2	3	4
C-) Devlet orman işletmeciliğinde Orman Köylülerine sağlanan sübvansiyonların topluma sağladığı yararlar.(BF3c)	0	1	2	3	4
D-) Ormanlardan elde edilen geleneksel ekolojik bilgilerden topluma sağlanan yararlar.(BF3d)	0	1	2	3	4
E-) Sağlık üzerine olumlu etkileri yönünden topluma sağladığı yararlar.(BF3e)	0	1	2	3	4
f-) Toplumsal istikrar ve kırdan göçü önleme bakımından topluma sağladığı yararlar.(BF3f)	0	1	2	3	4
g-) Orman İçi meralardan otlatma yolu ile topluma sağlanan yararlar.(BF3g)	0	1	2	3	4
Soru 5-) Şimdiye kadar cevaplamış olduğunuz sorular ve size verilen açıklayıcı bilgileri göz önüne alarak ormancılıkta sizce hangi yarar eksenini hangi ölçekte topluma yarar sağlamaktadır? Üç eksenini mukayese ederek uygun ölçeği çarpı (x) işareti ile işaretleyiniz.					
A-) <u>Ekolojik-Çevresel</u> yarar eksenini.(BF1), X	0	1	2	3	4
B-) <u>Ekonomik-Finanssal</u> yarar eksenini.(BF2), Y	0	1	2	3	4
C-) <u>Sosyo-Kültürel</u> yarar eksenini.(BF3), Z	0	1	2	3	4

Soru 6-)Turizmin Topluma sunduğu yararlar Ekolojik-Çevresel, Ekonomik-Finanssal ve Sosyo-Kültürel eksenlerdedir.Turizmin Ekonomik-Finanssal yarar ekseninde topluma sağladığı yararlar aşağıda verilmiştir. Size göre hangi Ekonomik-Finanssal yarar hangi ölçekte topluma yarar sağlamaktadır. Uygun ölçeği çarpı (x) işareti ile işaretleyiniz. Soruların soruluş amacı: Turizmin ekonomik olarak sağladığı yararların Kamu-Çıkar ve Baskı Gruplarının gözündeki değerini ölçmek amacı ile sorulmuştur. Açıklayıcı Bilgi: Turizm, güncelde ülkemize gelen 20 milyona yakın yabancı turistlerin bıraktığı dövizlerle bacasız endüstri olarak anılmakta ve ülkemizin ekonomisine, ödemeler dengesine çok büyük katkılar sağlamaktadır. Turizmin geliştiği bölgelerde turizm sektörüne girdi sağlayan diğer sektörlerinde çok geliştiği, ve kırsal kalkınmaya çok boyutlu hizmet ettiği ifade edilmektedir. Sürdürülebilir bir yaklaşımla planlanan turizm etkinliklerinde yaratılan ekonomik kaynakların bir kısmı çevre koruma amaçlı kullanılabilmekte, çevre korumasına finansal destek yaratılabilmektedir.	Y A R A R S I Z	A Z Y A R A R L I	O R T A Y A R L I	Ç O K Y A R L I	T A M A M E N Y A R L I
A-) Turizme girdi sağlayan sektörleri geliştirme yönünden topluma sağlanan yararlar.(BT2a)	0	1	2	3	4
B-) Kırsal kalkınmada bir araç olması bakımından topluma sağlanan yararlar.(BT2b)	0	1	2	3	4
C-) Ödemeler dengesine olan etkisi bakımından topluma sağlanan yararlar.(BT2c)	0	1	2	3	4
D-) Gelir artışı ve yaşam kalitesini arttırması yönünden topluma sağladığı yararlar.(BT2d)	0	1	2	3	4
E-) Çevre korunmasına finansal kaynak yaratması yönünden topluma sağladığı yararlar.(BT2e)	0	1	2	3	4

Soru 7-) Turizmin Ekolojik-Çevresel yarar ekseninde topluma sağladığı yararlar aşağıda verilmiştir. Size göre hangi Ekolojik-Çevresel yarar hangi ölçekte topluma Ekolojik-Çevresel yarar sağlamaktadır. Uygun ölçeği çarpı (x) işareti ile işaretleyiniz.

Soruların soruluş amacı: Turizmin ekolojik-çevresel olarak sağladığı yararların Kamu-Çıkar ve Baskı Gruplarının gözündeki değerini ölçmek amacı ile sorulmuştur.

Açıklayıcı Bilgi: Sürdürülebilir turizm, insanın etkileşim içinde bulunduğu ya da bulunmadığı çevrenin bozulmadan veya değiştirilmeden korunarak, kültürel bütünlüğün, ekolojik süreçlerin, biyolojik çeşitliliğin ve yaşamı sürdüren sistemlerin idame ettirildiği ve aynı zamanda tüm kaynakların ziyaret edilen bölgedeki insanların ve turistlerin ekonomik, sosyal ve estetik gereksinimlerini doyuracak şekilde ve gelecek kuşakların da aynı gereksinimlerini karşılayabilecekleri biçimde yönetildiği bir kalkınma şekli olarak tanımlanmaktadır. Turizm etkinlikleri, doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilir kullanılması için bilimsel yaklaşım ve yöntemlerle planlandığında, etkinliğin planlandığı alanda çevrenin korunmasını sağlayabilmektedir.

A-) Çevre Koruma Yönünden Sağladığı Yararlar.(BT1a)

0	1	2	3	4

Soru 8-) Turizmin Sosyo-Kültürel fayda ekseninde topluma sağladığı yararlar aşağıda verilmiştir. Size göre hangi Sosyo-Kültürel yarar hangi ölçekte topluma Sosyo-Kültürel yarar üretmektedir. Uygun ölçeği çarpı (x) işareti ile işaretleyiniz.

Soruların soruluş amacı: Turizmin sosyo- kültürel olarak sağladığı yararların Kamu-Çıkar ve Baskı Gruplarının gözündeki değerini ölçmek amacı ile sorulmuştur.

Açıklayıcı Bilgi: Turizm kültürler arası diyalogu geliştirirken uluslar ve toplumlar arası ilişkileri olumlu etkilemektedir. Beşeri boyutta psikolojik rahatlık, sağlık ve motivasyonu olumlu etkilemekte, sağladığı istihdam ve sosyal ortamlarla sosyal gelişmeyi ve sosyaliteyi artırmaktadır. Turizm etkinlikleri, doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilir kullanılması için bilimsel yaklaşım ve yöntemlerle planlandığında, turistler üzerinde çevre koruma bilinci ve kültürünü oluşturabilmektedir.

A-) İstihdam yönünden topluma sağladığı yararlar.(BT3a)

0	1	2	3	4

B-) Dinlenme, yenilenme ile Sağlık ve Psikolojik yönden topluma sağladığı yararlar.(BT3b)	0	1	2	3	4
C-) Kültürel gelişim yönünden sağladığı yararlar.(BT3c)	0	1	2	3	4
D-) Uluslararası tanıtım yönünden topluma sağlanan yararlar.(BT3d)	0	1	2	3	4
E-) Çevre koruma bilincinin (Kültür) oluşumuna katkı yönünden sağlanan yararlar.(BT3e)	0	1	2	3	4
Soru 9-) Turizmin Ekolojik-Çevresel, Ekonomik-Finansal ve Sosyo-Kültürel olarak topluma zararı olduğunu düşünebileceğiniz bazı durumlar aşağıda verilmiştir. Bu şıklarda size göre toplumsal zarar düzeyini gösteren uygun ölçeği çarpı (x) işareti ile işaretleyiniz. Açıklayıcı Bilgi: Orman kaynakları üzerine yapılan turizm tesisleri gerek yapılış sürecinde ve gerekse işletim sürecinde topluma bazı zararlar üretebilmektedir. Bunlar yapılış sürecindeki doğa tahribatı, ağaç kesilmesi, işletim sürecinde ise ek trafik ve yolların oluşturulması, katı atık ve kanalizasyon atıklarının oluşumu, yerel halkın hareket alanının kısıtlanması, aşırı su kullanımı ve geleneksel kültürlerin dejenarasyona uğratılması gibi zararlar ve negatif dışsallıklardır. Sorunların soruluş amacı: Turizmin yukarıda açıklanmaya çalışılan konularda topluma verdiği zararın <u>Kamu-Çıkar ve Baskı Gruplarının Gözündeki değerini ölçmek amacı ile sorulmuştur</u>	Z A R A R S I Z	A Z Z A R A R L I	O R T A Z A R A R L I	Ç O K Z A R L I	T A M A M E N Z A R L I
A-) Ağaç kesilmesi, doğa tahribatı ve görsel değerlere zarar verilmesi nedeni ile topluma verilen zararlar.(CF1a)	0	1	2	3	4
B-) Aşırı su kullanımı ve su kirliliğine katkıdan dolayı topluma verilen zararlar.(CT3a)	0	1	2	3	4
C-) Halkın deniz kıyılarından ve tahsis edilen alanlardan serbest faydalanmasını engelleme bakımından topluma verilen zararlar.(CT3b)	0	1	2	3	4

D-) Yoğunlaşan trafik ve gürültü nedeni ile topluma verilen zararlar.(CT3c)	0	1	2	3	4
E-) Katı atık ve kanalizasyon atıklarından kaynaklanan kirlilik nedeni ile topluma verilen zararlar.(CT3d)	0	1	2	3	4
F-) Toplumun kültürel erozyona uğraması ve geleneksel kültür kaybından doğan toplumsal zararlar.(CT3e)	0	1	2	3	4
G-) Orman yangın riskinin artırılması bakımından topluma verilen zararlar.(CF1b)	0	1	2	3	4
Soru 10-) Şimdiye kadar cevaplamış olduğunuz sorular ve size verilen açıklayıcı bilgileri göz önüne alarak sizce Turizmin hangi yarar eksenini hangi düzeyde yarar sağlamaktadır? Üç yarar eksenini mukayese ederek uygun ölçeği çarpı (x) işareti ile işaretleyiniz. Soruların soruluş amacı: Genel olarak turizmin yarar eksenlerinin yarar düzeyini mukayeseli olarak ölçmek .	Y A R A R S I Z	A Z Y A R A R L I	O R T A Y A R A R L I	Ç O K Y A R A R L I	T A M A M E N Y A R A R L I
A-) Ekonomik-Finanssal(BT2), Q	0	1	2	3	4
B-) Ekolojik- Çevresel(BT1), P	0	1	2	3	4
C-) Sosyo-Kültürel(BT3), J	0	1	2	3	4

Ek 5: Orman Prensipleri

- Ormanlar, bugünün insanların olduğu kadar gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetilmelidir.
- Ülkelerde, korumanın getirdiği yükün paylaşımı bütün ülkelere aittir.
- Ülkeler ormanları rasyonel esaslar çerçevesinde yönetmek amacıyla politikalar geliştireceklerdir.
- Orman politikaları arazi kullanım politikaları ile entegre edilmelidir.
- Ormanlar şimdiki ve gelecek nesillerin sosyal, ekonomik, ekolojik, kültürel ve manevi ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönetilmelidir.
- Ormanlar hava kirliliğinin, yangınların, hastalık ve haşerelerin zararlı etkilerinden korunmalıdır.
- Ormanlar hakkında gerek kamuoyu gerekse karar vericiler için zamanında doğru bilgi üretilmeli ve ilgili noktalara akışı sağlanmalıdır.
- Milli politikalar ve stratejiler, ormanların ve orman arazilerinin sürdürülebilir şekilde gelişmesine imkan verecek bir çerçeve temin etmelidir.
- Ormanlarla ilgili ulusal kurumlar güçlendirilmeli; özel sektörün, işçi birliklerinin, kırsal kooperatiflerin, yerli halkın, kadınların, gençlerin ve kullanıcı grupların ormanlarla ilgili faaliyetlere katılımı desteklenmeli; ormanlara ilişkin olarak alınan tedbirler ve yürütülen programlar yeniden gözden geçirilmeli ve geleceğe dönük ulusal plan ve programlar hazırlanmalı; eğitim yoluyla halkın duyarlılığı ve katılımı arttırılmalı ve ormanlara ilişkin araştırmalar desteklenmelidir.
- Doğal ve yaşlı ormanların üzerindeki baskıyı azaltmak amacıyla yeni orman alanları oluşturulmalıdır.
- Dağlık ve yüksek alanlarda, zarar gören arazilerde, kurak alanlarda ve kıyı alanlarında ormanlaştırıcı çalışmalar yapılmalıdır.
- Hükümetler ve ilgili kuruluşlar ormanların, orman kaynaklarının ve orman programlarının ulusal düzeyde izlenmesine ve değerlendirilmesine yönelik mevcut mekanizmaları güçlendirmelidir.

Bunu yaparken de yeni veri sistemlerinden, istatistik modellerden, uzaktan algılama yöntemlerinden ve diğer teknolojik yeniliklerden yararlanmalıdır.

- Ormanlardan enerji kaynağı olarak yararlanmada, ormanın yok olma ve bozulma tehlikesi en aza indirgenmeli ve aşırı kullanımdan kaçınılmalıdır.
- Ulusal politikalarda; politika veya programa maruz kalan tehlike altındaki önemli orman alanlarında, çevresel etki değerlendirmesi yapılmalıdır.
- Ormanların korunması, idaresi ve sürdürülebilir gelişmesine kadınların aktif katılımı sağlanmalıdır.
- Ormanların enerji kaynağı olarak kullanımında yetiştirilen yerli ve yeni türlerden oluşan fidanlardan yararlanılmalıdır.
- Ormanlarla ilgili politikaların oluşturulmasında ulusal ve uluslararası orman sektörlerinin dışında, orman ekosistemlerini zorlayan etmenler de hesaba katılmalıdır.
- Orman envanteri ve değerlendirmesiyle ilgili bilimsel araştırmalar biyolojik, fiziksel, sosyal ve ekonomik unsurları da içermelidir.
- Orman idaresinin araştırılması ve geliştirilmesi çalışmalarında elde edilen başarılı sonuçlar uluslararası boyutta paylaşılmalıdır.
- Ormanların korunması ve sürdürülebilir gelişiminin sağlanması amacıyla oluşturulan ulusal ve uluslararası politika ve programlarda ormanların çevresel yararları da hesaba katılmalıdır.
- Gelişmekte olan ülkelerin oluşturdukları ulusal politika ve programlara mali ve teknik destek sağlanmalıdır.
- Ormanların doğal, kültürel, tarihsel ve bölgesel değerleri, ormanların idaresi, korunması ve geliştirilmesi amacıyla oluşturulan ulusal politika ve kanunlarla korunmalıdır, şeklinde sıralanmıştır.⁴²¹

⁴²¹ Çevre Bakanlığı (1993), a.g.e.

Ek: 6 Anket Değerlendirme Tablosu

Anket No	Yaklaşım 1	Yaklaşım 2	Yaklaşım 3	1. Ölçüt	2. Ölçüt	3. Ölçüt	4. Ölçüt	5. Ölçüt	6. Ölçüt	7. Ölçüt	8. Ölçüt	9. Ölçüt	10 Ölçüt	11. Ölçüt	12. Ölçüt	13. Ölçüt
1	1			4	4	4	3	4	4	4	4	4	4	3	4	4
2			1	4	4	4	3	3	4	3	4	4	4	3	4	4
3			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	4	3
4			1	2	3	2	2	3	4	1	3	2	3	3	2	2
5			1	4	3	3	3	3	4	3	3	3	1	1	4	3
6			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
7			1	4	4	3	2	4	4	3	4	4	4	3	4	2
8			1	4	4	4	3	3	4	1	2	1	2	2	4	2
9			1	4	4	4	4	4	4	2	3	3	2	2	4	2
10			1	4	4	4	4	4	4	3	4	3	2	2	4	2
11			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
12			1	4	4	3	3	4	4	3	3	4	3	2	4	3
13			1	4	4	4	3	4	4	3	3	4	3	4	4	3
14	1			4	4	4	4	4	4	4	4	3	2	1	4	2
15			1	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	4	1
16			1	4	4	4	3	4	4	4	3	3	3	3	4	3
17			1	4	4	4	3	4	4	3	4	4	3	4	4	4
18			1	4	4	4	4	4	4	3	3	3	2	2	4	3
19			1	4	4	4	2	4	2	3	3	3	1	1	4	0
20	1			4	4	3	1	4	3	4	2	3	1	2	4	4
21			1	4	4	4	3	4	2	3	3	3	1	1	4	0
22	1			3	3	4	0	4	3	3	2	3	0	1	4	3
23			1	4	4	4	0	4	4	4	3	4	1	4	4	3
24	1			2	4	4	3	3	4	3	3	3	1	2	3	1
25			1	4	4	4	4	4	4	3	3	3	2	2	3	3
26	1			4	4	4	4	4	4	2	4	4	2	2	4	2
27			1	3	4	4	3	4	3	1	2	3	1	1	3	1
28	1			4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
29			1	4	4	4	4	4	4	3	4	4	3	2	4	4
30			1	4	4	4	4	4	4	1	2	3	3	3	4	1
31			1	2	4	4	4	3	3	2	2	2	3	3	3	3
32			1	2	3	3	4	4	3	3	2	2	3	3	3	3
33	1			4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	4	4	3
34			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
35	1			3	4	4	3	3	4	3	3	2	3	2	2	2

36			1	3	4	3	3	3	3	3	4	2	3	3	4	3
37			1	3	4	4	3	4	4	1	4	2	2	3	4	2
38			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
39	1			4	4	4	4	3	4	3	4	3	3	3	4	3
40			1	4	4	4	3	3	4	4	4	4	4	4	3	4
41			1	4	4	3	4	4	4	2	3	2	2	1	3	2
42			1	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	2	4	3
43			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
44			1	4	4	4	4	4	4	4	4	2	3	2	2	2
45			1	4	4	4	4	4	4	2	3	3	2	3	4	2
46			1	3	4	4	1	1	4	2	3	3	4	3	2	3
47	1			4	4	4	3	4	4	3	4	3	4	4	4	3
48			1	3	3	4	3	4	4	4	4	3	2	2	4	3
49			1	4	4	4	4	4	4	3	3	2	2	3	3	2
50			1	3	4	4	3	3	3	4	4	4	3	3	3	3
51			1	4	4	3	3	4	3	2	4	3	2	1	3	3
52			1	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
53			1	3	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4
54			1	4	4	4	3	4	3	2	4	4	4	4	4	4
55	1			3	4	4	1	2	2	4	3	1	2	1	4	3
56			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
57			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
58			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
59	1			4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
60	1			4	4	4	4	4	4	4	3	3	2	2	4	3
61			1	3	3	4	1	3	4	2	2	2	1	1	4	2
62			1	4	4	4	2	4	4	2	2	1	1	1	4	3
63			1	2	4	4	1	4	1	3	3	2	1	1	4	3
64	1			4	4	4	1	4	4	1	4	3	3	2	3	2
65			1	4	4	4	3	3	4	3	3	2	3	3	3	3
66			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
67			1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
68			1	3	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	4	2
69			1	2	4	4	2	4	2	3	3	3	1	1	4	2
70			1	4	4	4	2	4	2	2	2	2	1	1	4	2
Ortalama	21,42%		78,58%	3,6428571	3,9	3,8428571	3,1285714	3,7142857	3,6	3,0714286	3,3714286	3,1142857	2,6857143	2,6714286	3,7142857	2,8428571

Anket No	14.Ölçüt	15.Ölçüt	16.Ölçüt	17.Ölçüt	18.Ölçüt	X	Y	Z	19.Ölçüt	20.Ölçüt	21.Ölçüt	22.Ölçüt	23.Ölçüt	24.Ölçüt	25.Ölçüt	26.Ölçüt
1	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	2	4	4
2	4	4	4	3	3	4	4	4	4	4	4	3	4	3	4	4
3	3	3	3	2	2	4	4	3	3	3	3	3	2	3	4	4
4	2	2	3	2	2	3	2	3	2	3	3	3	3	2	3	2
5	3	3	4	1	2	4	3	3	3	3	4	3	1	2	4	3
6	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	2	3	4	4
7	2	2	4	3	3	4	3	3	2	3	4	3	3	1	4	3
8	2	3	3	1	2	4	1	2	3	3	4	4	3	3	4	4
9	3	1	3	0	3	4	3	2	3	1	3	2	1	1	3	3
10	3	2	4	1	2	4	3	2	3	2	2	2	2	3	4	4
11	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	2	2	4	4
12	2	3	4	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2	2	4	3
13	3	4	4	3	2	4	3	4	3	2	3	1	1	1	2	2
14	2	4	3	1	4	4	2	3	3	2	2	2	1	3	2	4
15	1	1	4	1	2	4	3	2	4	4	3	3	4	3	3	4
16	4	4	4	2	4	4	3	3	1	1	3	0	0	0	2	0
17	4	3	3	4	3	4	4	4	4	3	4	4	0	0	4	3
18	3	1	3	3	3	4	3	3	4	2	4	4	1	0	4	4
19	4	4	4	0	4	4	2	3	1	0	2	0	0	0	4	0
20	4	3	4	1	2	4	2	2	0	0	3	1	0	0	3	1
21	4	4	4	0	4	4	2	3	1	0	2	0	0	0	4	0
22	3	3	4	0	2	4	3	2	3	0	3	3	0	0	2	0
23	4	4	4	0	2	4	2	4	3	3	4	4	0	0	4	3
24	2	2	3	3	2	4	3	2	0	2	3	2	2	0	3	1
25	2	2	3	3	2	4	3	3	4	3	4	3	3	0	4	3
26	2	2	4	2	3	4	2	3	3	3	3	3	0	0	3	3
27	2	3	4	2	2	4	2	3	1	2	2	2	1	2	3	2
28	4	4	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3	4
29	4	3	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	3	2	3	3
30	3	3	3	3	2	4	1	3	4	3	1	1	3	3	1	3
31	3	2	2	3	2	3	2	2	3	2	2	2	2	1	3	2
32	3	2	3	3	2	3	2	2	3	3	2	2	2	2	2	3
33	3	3	4	3	4	4	3	3	2	3	3	4	3	2	3	3

34	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	4	4
35	2	2	4	3	2	4	2	3	2	2	2	1	0	0	2	2
36	3	3	3	3	1	4	3	3	4	3	2	2	3	4	2	3
37	2	2	4	1	1	4	2	3	2	1	4	3	1	1	3	4
38	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	2	4	2
39	3	3	4	4	3	4	3	3	4	3	4	3	1	2	2	4
40	3	3	3	3	3	4	4	3	4	3	4	4	2	2	4	3
41	4	1	4	1	1	4	2	2	4	1	4	3	2	1	3	4
42	3	3	4	3	2	4	3	4	3	2	1	2	2	4	2	4
43	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
44	1	1	2	2	3	4	3	2	4	2	4	4	3	3	4	4
45	2	3	4	3	2	4	3	4	4	2	2	2	3	4	2	4
46	3	2	4	4	3	4	3	3	3	2	4	4	3	2	4	3
47	3	4	4	3	4	4	4	4	4	3	4	3	2	3	3	4
48	3	2	4	1	3	4	2	3	4	3	2	4	2	1	3	3
49	2	2	3	2	1	4	3	2	3	2	2	2	2	1	2	3
50	4	2	3	2	3	4	3	3	4	3	3	3	2	2	3	3
51	4	4	3	2	1	2	3	3	3	2	3	4	3	3	4	3
52	3	4	4	3	3	4	4	4	4	2	2	2	2	1	3	3
53	3	3	4	3	4	4	4	3	4	4	4	4	3	2	4	4
54	3	4	4	3	2	4	4	4	4	3	4	4	3	2	4	3
55	1	1	2	1	2	4	3	2	3	3	4	2	1	1	2	4
56	3	3	4	3	3	4	4	3	4	4	4	4	4	3	4	4
57	3	3	4	4	3	4	4	3	4	4	4	4	3	3	4	4
58	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4	3	2	3	3	3
59	4	4	4	4	4	4	2	3	3	3	4	3	1	4	3	3
60	2	3	4	2	2	4	3	3	3	2	3	3	1	0	4	3
61	3	2	4	2	2	4	2	3	4	4	4	3	0	1	3	4
62	3	2	3	2	2	4	3	2	4	4	4	3	1	0	4	4
63	4	2	3	2	3	4	3	3	4	4	4	3	0	1	4	4
64	2	1	3	2	2	4	3	2	2	2	1	1	0	0	3	2
65	3	2	4	2	2	4	3	3	2	2	3	2	2	1	3	2
66	4	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
67	3	3	4	3	4	4	4	4	2	3	3	4	3	4	3	4

68	2	2	2	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2
69	3	2	4	1	1	3	2	3	3	3	4	3	0	0	4	4
70	2	1	4	0	1	3	2	2	4	4	4	3	0	0	4	4
Ortalama	2,9857143	2,7714286	3,6	2,4	2,6857143	3,8857143	2,9714286	3,0285714	3,1285714	2,6571429	3,2	2,8285714	1,8714286	1,7714286	3,2571429	3,0857143

Anket No	27.Ölçüt	28.Ölçüt	29.Ölçüt	30.Ölçüt	31.Ölçüt	32.Ölçüt	33.Ölçüt	34.ölçüt	35.Ölçüt	36.Ölçüt	Q	P	J
1	3	4	3	4	3	4	3	3	3	2	4	2	2
2	4	4	4	2	1	1	2	1	1	1	4	3	4
3	3	4	3	2	2	3	2	1	2	0	3	2	3
4	2	3	3	2	3	3	3	3	2	3	3	1	3
5	3	4	3	3	1	1	3	2	2	2	4	2	3
6	3	4	2	3	4	3	4	4	4	4	4	3	3
7	3	3	1	4	4	4	3	4	1	1	4	1	3
8	4	4	3	2	2	1	1	2	1	1	4	2	4
9	2	3	2	3	2	3	2	3	2	1	3	2	2
10	2	2	2	2	1	3	0	2	2	2	3	2	2
11	4	4	3	4	4	4	1	4	0	2	4	2	4
12	3	4	2	1	2	2	2	3	3	2	3	1	3
13	2	3	1	4	3	3	2	2	0	1	3	1	2
14	3	3	4	4	4	4	3	4	2	2	4	2	4
15	4	4	4	4	4	3	4	4	2	1	3	1	3
16	0	2	0	4	0	4	0	4	4	0	3	0	2
17	4	4	0	1	4	4	2	4	3	1	4	0	3
18	3	4	2	4	3	3	1	2	2	3	4	0	2
19	0	3	0	4	0	4	1	1	4	0	0	0	0
20	0	1	0	4	2	4	3	3	3	1	0	0	0
21	3	3	0	4	0	4	1	1	4	0	1	0	0
22	0	3	1	3	2	3	0	3	2	0	3	0	1
23	4	4	0	4	4	4	1	3	0	0	4	0	4
24	2	2	1	4	3	4	2	3	0	1	3	1	2
25	2	4	3	4	3	2	3	3	3	2	3	0	3
26	4	4	1	4	3	3	2	2	2	1	3	1	2
27	2	4	2	2	3	4	3	2	1	3	3	1	2
28	3	3	3	4	4	1	2	4	1	3	3	2	2
29	3	3	3	4	4	4	2	2	0	1	4	1	3
30	2	3	4	3	3	4	2	3	3	3	4	1	3
31	1	2	2	2	2	3	3	3	1	2	2	1	2
32	2	2	2	2	2	3	4	4	1	2	2	2	1

33	3	4	3	4	3	3	3	3	3	4	3	1	2
34	2	3	4	1	3	3	2	3	3	2	3	3	3
35	3	3	1	3	4	4	3	4	1	3	3	0	2
36	2	3	4	3	4	1	3	3	3	3	3	4	3
37	3	4	1	4	3	4	2	1	3	2	4	1	3
38	3	4	1	3	4	3	1	4	2	4	4	1	2
39	3	3	2	4	4	4	2	4	2	3	1	0	1
40	3	3	3	4	4	3	2	2	1	1	4	2	3
41	2	4	1	3	1	4	3	2	2	4	4	1	2
42	3	4	3	4	4	3	2	3	2	3	4	3	3
43	4	4	4	1	0	0	0	1	0	0	4	1	4
44	4	4	4	1	1	2	0	0	1	1	4	2	3
45	3	3	4	4	2	2	2	2	2	2	3	4	4
46	2	4	1	2	1	2	1	0	3	0	4	2	1
47	3	4	3	4	3	3	3	2	1	1	4	1	2
48	3	4	2	4	4	2	1	2	0	1	2	1	3
49	2	2	3	4	4	4	3	3	2	3	4	2	3
50	3	4	2	3	3	2	3	3	1	2	4	2	3
51	3	4	3	1	1	1	0	2	2	1	4	1	2
52	2	4	2	3	2	2	2	2	4	3	3	2	2
53	4	4	3	3	3	3	3	3	3	2	4	2	4
54	3	4	2	4	4	2	3	3	2	2	4	2	3
55	1	3	1	3	4	2	1	2	0	1	3	2	4
56	4	4	4	1	1	1	2	2	0	3	4	3	4
57	4	4	3	4	3	3	2	2	0	3	4	3	4
58	3	3	3	4	3	2	3	3	2	2	3	2	2
59	3	4	3	4	4	3	3	4	3	2	3	2	3
60	2	3	1	4	4	4	3	3	2	4	2	1	1
61	3	3	2	3	3	3	2	3	1	2	4	1	3
62	3	2	1	4	3	4	2	2	0	1	4	1	3
63	3	3	1	4	3	3	1	2	1	1	4	1	3
64	3	3	2	3	4	4	3	3	2	2	2	1	2
65	2	3	2	2	2	3	3	2	2	3	3	1	2
66	4	4	4	3	2	1	0	1	0	0	4	4	4

67	3	4	4	3	3	1	1	2	2	2	2	3	3
68	2	2	2	3	2	2	2	3	3	2	2	2	2
69	3	4	1	4	3	4	1	2	0	0	4	1	3
70	4	4	1	3	3	3	0	2	0	1	4	0	3
Ortalama	2,7142857	3,3857143	2,2142857	3,1428571	2,7285714	2,8571429	2	2,5571429	1,7428571	1,7714286	3,2571429	1,4714286	2,5857143

Ek 7: Formül – Anket Bulguları İlişkisi

	Yaklaşım 1	Yaklaşım 2	Yaklaşım 3	BF1a	BF1b	BF1c	BF1d	BF1e	BF1f	BF2a	BF2b	BF2c	BF2d	BF2e	BF3a	BF3b
Ort.Değer	%21,42	%0	%78,58	3,6428571	3,9	3,8428571	3,1285714	3,7142857	3,6	3,0714286	3,3714286	3,1142857	2,6857143	2,6714286	3,7142857	2,8428571

	BF3c	BF3d	BF3e	BF3f	BF3g	X	Y	Z	BT2a	BT2b	BT2c	BT2d	BT2e	BT1a	BT3a	BT3b
Ort. Değer	2,9857143	2,7714286	3,6	2,4	2,6857143	3,8857143	2,9714286	3,0285714	3,1285714	2,6571429	3,2	2,8285714	1,8714286	1,7714286	3,2571429	3,0857143

	BT3c	BT3d	BT3e	CF1a	CT1a	CT3a	CT1b	CT1c	CT3b	CF1b	Q	P	J
Ort. Değer	2,7142857	3,3857143	2,2142857	3,1428571	2,7285714	2,8571429	2	2,5571429	1,7428571	1,7714286	3,2571429	1,4714286	2,5857143

